

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Fatma Nur ŞİMŞEK

TURİSTLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM ALGILARI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK
İÇİN ÖDEME İSTEKLİLİĞİNİN TESPİT EDİLMESİ: SİDE TURİZM BÖLGESİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Turizm Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2023

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Fatma Nur ŞİMŞEK

TURİSTLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM ALGILARI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK
İÇİN ÖDEME İSTEKLİLİĞİNİN TESPİT EDİLMESİ: SİDE TURİZM BÖLGESİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Danışman

Prof. Dr. Ceyhun Çağlar KILINÇ

Turizm Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2023

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Fatma Nur ŞİMŞEK'in bu çalışması, jürimiz tarafından Turizm Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Gülsün YILDIRIM (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Ceyhun Çağlar KILINÇ (İmza)

Üye : Doç. Dr. Abdullah TARINÇ (İmza)

Tez Başlığı: Turistlerin Sürdürülebilir Turizm Algıları ve Sürdürülebilirlik İçin Ödeme İstekliliğinin Tespit Edilmesi: Side Turizm Bölgesi Üzerine Bir Araştırma

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 20/07/2023

Mezuniyet Tarihi : 17/08/2023

(İmza)
Prof. Dr. Engin KARADAĞ
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Turistlerin Sürdürülebilir Turizm Algıları ve Sürdürülebilirlik İçin Ödeme İstekliliğinin Tespit Edilmesi: Side Turizm Bölgesi Üzerine Bir Araştırma” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Fatma Nur ŞİMŞEK

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

.... / / 2023

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Fatma Nur ŞİMŞEK
Öğrenci Numarası	202052078001
Anabilim Dalı	Turizm Yönetimi
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Ceyhun Çağlar KILINÇ
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Turistlerin Sürdürülebilir Turizm Algıları ve Sürdürülebilirlik İçin Ödeme İstekliliğinin Tespit Edilmesi: Side Turizm Bölgesi Üzerine Bir Araştırma
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2139383765
Rapor Tarihi	31.07.2023
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %7 Alıntılar dahil: %23
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 151 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim. Danışman Öğretim Üyesi Unvanı, Adı-Soyadı Prof. Dr. Ceyhun Çağlar KILINÇ İmza	

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
TABLOLAR LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
TEŞEKKÜR.....	ix
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA KAVRAMLARINA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Sürdürülebilirlik Fikrinin Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Kökleri.....	4
1.2. Sürdürülebilirliğin Kavramsal Bağlamı	5
1.3. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramının Doğuşu ve Yükselişi	7
1.3.1. 1972 Uluslararası Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı.....	9
1.3.2. 1980 Dünya Koruma Stratejisi	10
1.3.3. 1987 Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu	10
1.3.4. 1992 Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio Dünya Zirvesi). ..	11
1.3.5. 2002 Birleşmiş Milletler Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Johannesburg Zirvesi)	13
1.3.6. 2012 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20)	13
1.3.7. 2015 BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Gündem 2030).....	14

İKİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAVRAMI, KAPSAMI VE GELİŞİMİ

2.1. Sürdürülebilirlik ve Turizm Arasındaki İlişki	17
2.1.1. Turizmde Sürdürülebilirlik İhtiyacını Yaratan Sebepler.....	17
2.1.2. Turizmde Sürdürülebilirliğin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	19
2.2. Sürdürülebilir Turizm Tanımlamalarına Değişik Yaklaşımlar	23
2.3. Sürdürülebilir Turizm Gelişimi.....	26
2.4. Sürdürülebilir Turizm Boyutları	27
2.4.1. Çevresel Sürdürülebilirlik	28
2.4.2. Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik	30

2.4.3. Ekonomik Sürdürülebilirlik	31
2.5. Sürdürülebilir Turizm Paydaşları	32
2.6. Sürdürülebilir Turizm İlkeleri	33
2.7. Sürdürülebilir Turizmin Amaçları ve Hedefleri	35
2.8. Uyarlanabilir Bir Paradigma Olarak Sürdürülebilir Turizm	38
2.8.1. Kitle Turizmini Sürdürülebilir Hale Getirmek	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM ALGISI VE TURİST FARKINDALIĞI

3.1. Daha Sorumlu Turist Tipolojileri (Profilleri)	43
3.2. Turistler ve Sürdürülebilir Turizm Farkındalığı	46
3.3. Turistlerin Sürdürülebilir Turizm Algısı ile İlgili Çalışmalar	49
3.3.1. Ulusal Çalışmalar	50
3.3.2. Uluslararası Çalışmalar	53
3.4. Turistlerin Sürdürülebilir Turizm için Ödeme İstekliliği ile İlgili Araştırmalar	57
3.5. Turistlerin Sürdürülebilir Turizm Algıları ve Ödeme İstekliliğini Aynı Anda Araştıran Çalışmalar	61

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TURİSTLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM ALGILARI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İÇİN ÖDEME İSTEKLİLİĞİNİN TESPİT EDİLMESİ: SİDE TURİZM BÖLGESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	64
4.2. Araştırma Sorusu ve Hipotezleri	66
4.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	67
4.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	68
4.5. Araştırma Verilerini Toplama Tekniği	69
4.6. Araştırma Verilerinin Analizi	70
4.6.1. Doğrulayıcı Faktör Analizi	71
4.6.2. Ölçeğin Çarpıklık ve Basıklık Analizi	74
4.7. Bulgular	75
4.7.1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine Ait Bulgular	75
4.7.2. Turistlerin Sürdürülebilir Turizm Algısı ve Turistlerin Sürdürülebilir Nitelikler İçin Ödeme Yapma İstekliliğine Dair Bulgular	78
4.7.3. Ölçeklerin Tanımlayıcı İstatistiklerine Dair Bulgular	88

4.7.4. Korelasyon Analizi Sonucu Elde Edilen Bulgular	89
4.7.5. Regresyon Analizi Sonucu Elde Edilen Bulgular.....	92
4.7.6. Karşılaştırma Testleri Sonucu Elde Edilen Bulgular	94
SONUÇ	104
KAYNAKÇA	112
EK 1 – Anket Formu Türkçe.....	137
EK 2 - Anket Formu İngilizce.....	141
EK 3 - Anket Formu Almanca	145
ÖZGEÇMİŞ	150

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Küresel Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri	15
Şekil 2.1 Sürdürülebilir Turizmi Kitle Pazarına Uygun Hale Getirmek Adına Yapılması Gerekenler	41
Şekil 4.1 Sürdürülebilir Turizm Algısı Ölçeği Yol Diyagramı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	73
Şekil 4.2 Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği Ölçeği Yol Diyagramı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	74

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1 Sürdürülebilir Turizm Kavramı Tanımları.....	24
Tablo 2.2 Sürdürülebilir Turizm İlkeleri Özeti.....	34
Tablo 2.3 Turizmi Daha Sürdürülebilir Hale Getirmek İçin Ortaya Konulan Hedefler.....	37
Tablo 4.1 Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri.....	71
Tablo 4.2 Sürdürülebilir Turizm Algısı Ölçeği DFA Sonuçları.....	72
Tablo 4.3 Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği Ölçeği DFA Sonuçları.....	73
Tablo 4.4 Basıklık ve Çarpıklık Değerleri.....	75
Tablo 4.5 Demografik Özelliklere Yönelik Dağılımı.....	75
Tablo 4.6 Turistlerin Milletlere göre Demografik Özelliklerinin Dağılımı	76
Tablo 4.7 Turistlerin Gruplarına göre Demografik Özelliklerinin Dağılımı.....	77
Tablo 4.8 Sürdürülebilir Turizm Algısı Ölçek İfadelerine İlişkin Önem Düzeyleri	78
Tablo 4.9 Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği Ölçek İfadelerine İlişkin Katılım Düzeyleri	80
Tablo 4.10 Gruplarda Sürdürülebilir Turizm Algısı Ölçek İfadelerine İlişkin Önem Düzeyleri	82
Tablo 4.11 Gruplarda Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği Ölçek İfadelerine İlişkin Önem Düzeyleri	85
Tablo 4.12 Ölçek Puanlarının Tanımlayıcı İstatistikleri	88
Tablo 4.13 Korelasyon Analizi.....	89
Tablo 4.14 Gruplarda Korelasyon Analizi	90
Tablo 4.15 Model1 Regresyon Analizi.....	92
Tablo 4.16 Gruplarda Regresyon Analizi Model1	92
Tablo 4.17 Ölçek Puanlarının Turist Gruplarına göre Karşılaştırılması	94
Tablo 4.18 Ölçek Puanlarının Turist Gruplarına göre Karşılaştırılması	95
Tablo 4.19 Ölçek Puanlarının Cinsiyet Gruplarına göre Karşılaştırılması.....	96
Tablo 4.20 Ölçek Puanlarının Medeni Hal Gruplarına göre Karşılaştırılması	97
Tablo 4.21 Ölçek Puanlarının Yaş Gruplarına göre Karşılaştırılması.....	98
Tablo 4.22 Ölçek Puanlarının Eğitim Durumu Gruplarına göre Karşılaştırılması.....	100
Tablo 4.23 Ölçek Puanlarının Gelir Durumu Gruplarına göre Karşılaştırılması	102

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
DFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi
DTÖ	Dünya Turizm Örgütü
Ed.	Editör
Eds.	Editörler
GSTC	Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi
IHEI	Uluslararası Oteller Çevre Girişimi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IUCN	Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü
s.	Sayfa
SKH	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
STD	Sürdürülebilir Turizm Gelişimini
UNCED	Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı
UNCTAD	Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNWTO	Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
vd.	ve diğerleri
WCED	Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu
WCS	Dünya Koruma Stratejisi
WTO	Dünya Turizm Örgütü
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
WTTC	Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
WWF	Dünya Doğal Yaşamı Koruma Vakfı

ÖZET

Türkiye'nin önde gelen turizm destinasyonlarından biri olan Antalya, başta kıyı turizmi olmak üzere dünya turizm pazarında önemli bir konuma sahiptir. Araştırma sahası olan Side Turizm Bölgesi ise Akdeniz kıyısında, tarihi ve doğal güzelliklere sahip turistik bir destinasyondur. Bölgenin uzun vadeli sürdürülebilirliğinin sağlanması adına deniz, kum ve güneş turizmi modelinin sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde yeniden uyarlanması büyük önem taşımaktadır. Turistlerin desteğini almak destinasyonlarda sürdürülebilirlik girişimlerinin başarısını sağladığından, turistlerin sürdürülebilirliği ve buna ilişkin özellikleri nasıl gördüklerini anlamak gerekli olmaktadır. Ayrıca turistlerin sürdürülebilir turizme ilişkin ekonomik tercihlerini anlamak turizmde pazarlama alanında çalışanlara önemli veriler sağlayabilecektir. Konuyla ilgili hem teorik hem de pratik çalışmaların az olması göz önüne alındığında, yapılacak olan araştırma bu noktaya katkı sunmak için tasarlanmıştır. Bu bağlamda çalışma, turistlerin turizm destinasyonlarında sürdürülebilirlik özelliklerinin önemine ilişkin algılarını anlamayı ve turistlerin bu yönler için ödeme yapma isteklerini belirlemeyi amaçlamıştır. Amaca yönelik olarak Side Bölgesindeki beş yıldızlı otellerde konaklayan 411 yerli 406 yabancı turiste anket uygulanmıştır. Toplanan veriler çoklu doğrusal regresyon, Pearson korelasyon, t ve Anova testleri ile ölçülmüştür. Bulgular, turistlerin en çok kültürel ve çevresel korumaya önem verdiğini ve sosyo-kültürel nitelikler için fazla harcama yapmaya daha istekli olduklarını göstermektedir. Sürdürülebilir turizm algısı ve sürdürülebilir turizm ödeme istekliliğinin turist grupları arasında fark gösterdiği görülmüştür. Ayrıca yabancı turistlerin sürdürülebilir turizm algısının sürdürülebilir turizm ödeme istekliliği üzerinde daha fazla etkiye sahip olduğu anlaşılmıştır. Sürdürülebilir faaliyetler hayata geçirilirken hem kültürel hem de demografik özelliklerin dikkate alınması gerektiği belirlenmiştir. Araştırma sonuçları turistlerin en önem verdiği sürdürülebilirlik niteliklerine ve bu nitelikler için daha fazla ödeme yapma istekliliğine dair destinasyon yöneticilerine içgörüler sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Turizm, Sürdürülebilir Nitelikler Ödeme İstekliliği, Turist Algıları

SUMMARY

**DETERMINING TOURISTS' PERCEPTIONS OF SUSTAINABLE TOURISM
AND THEIR WILLINGNESS TO PAY FOR SUSTAINABILITY: A STUDY ON SIDE
TOURISM REGION**

Antalya, being one of Turkey's prominent tourist destinations, holds a significant position in the global tourism market, particularly in coastal tourism. The Side Tourism Region, which is the focus of this research, is a Mediterranean coastal area renowned for its blend of historical and natural beauty. In order to ensure the long-term sustainability of the region, it is of great importance to re-adapt the sea, sand and sun tourism model within the framework of sustainable development. Since getting the support of tourists ensures the success of sustainability initiatives in destinations, it is necessary to understand how tourists see sustainability and its related features. In addition, understanding the economic preferences of tourists regarding sustainable tourism will provide important data to tourism marketers. Considering the scarcity of both theoretical and practical studies on the subject, the research to be conducted is designed to contribute to this point. In this context, the study aimed to understand tourists' perceptions of the importance of sustainability features in tourism destinations and to determine tourists' willingness to pay for these aspects. To achieve this objective, a questionnaire was applied to 411 domestic and 406 foreign tourists staying in five-star hotels in Side Region. The collected data, were analyzed using multiple linear regression, Pearson correlation, t and Anova tests. The findings indicate that tourists assign the greatest importance to cultural and environmental preservation and exhibit a greater willingness to spend more on socio-cultural aspects. Moreover, variations were observed in the perception of sustainable tourism and willingness to pay for sustainable tourism among different tourist groups. In addition, it has been understood that the sustainable tourism perception of foreign tourists has more impact on their willingness to pay for sustainable tourism. It has been determined that both cultural and demographic characteristics should be taken into account while implementing sustainable activities. The results of the research will provide insights to destination managers about the sustainability attributes that tourists care most about and their willingness to pay more for these attributes.

Keywords: Sustainable Tourism, Sustainable Qualifications Willingness to Pay, Tourist Perceptions

TEŞEKKÜR

Tez çalışma sürecimde bilgisi ve tecrübesiyle bana yol gösteren, eleştiri ve yönlendirmeleri ile de çalışmama katkılar sunan tez danışmanım Prof. Dr. Ceyhun Çağlar KILINÇ’a teşekkürlerimi sunarım.

Etik kaygılar nedeniyle kimlik bilgilerini paylaşamadığım, tezimin veri toplanma sürecine katkıda bulunmuş olan Side Bölgesindeki beş yıldızlı otellerin yöneticilerine ve tez sürecim boyunca verdiği desteklerle bana büyük yardımları dokunan sevgili arkadaşım Gönül Koçak’a teşekkürü borç bilirim.

Beni bugünlere getiren, fikri, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, ömür boyu en büyük destekçilerim, sevgili annem Remziye ŞİMŞEK, babam Çetin ŞİMŞEK ve ablam Merve ŞİMŞEK’ e bu süreçte bana karşı gösterdikleri sabır ve sonsuz destekleri için çok teşekkür ederim.

Fatma Nur ŞİMŞEK

Antalya, 2023

ÖNSÖZ

Turizm endüstrisi; ülke ekonomilerine olan katkısı, uluslararası ticareti ve yatırımı arttırıcı etkisi ile küresel arenada büyük bir gücü temsil etmektedir. Endüstri, ekonomik faydalarının yanında kültürel mirası teşvik etme, bir ülkenin imajını iyileştirme ve dünyanın farklı yerlerinden gelen insanlar arasında uyum sağlama gibi konularda da destinasyonlara önemli katkılar sunabilmektedir. Bununla beraber yaşanan teknolojik gelişmeler, küreselleşme ve insanların hayat standartların yükselmesiyle dünya üzerinde artan insan hareketliliği turizm sektörünün kontrolsüz büyümesine ve taşıma kapasitesinin üzerine çıkmasına sebebiyet vermiştir. Turistik destinasyonların yoğun şekilde kitlelerce kullanımı ve tahribatı birçok yapısal ve işlevsel bozukluğu da beraberinde getirmiştir. Bu noktada sürdürülebilirlik, olumsuz turizm etkilerinin sorunlarını ele almak ve uzun vadeli uygulanabilirliğini sürdürmek için umut vaat eden bir araç olarak görülmektedir. Sürdürülebilir turizmin yaygın olarak kabul gören amacı; turizmin çevresel, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik alanlar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmasını ve olumlu etkilerini artırmasını sağlamaktır.

Turizm endüstrisinin özellikle Türkiye ekonomisinin önemli bir bileşeni olduğu göz önünde bulundurulduğunda ülke turizminde sürdürülebilir bir gidişatın yakalanması uzun vadede kalıcılığı sağlama ve verimliliği artırma hususlarına yardımcı olacaktır. Turistlerin turistik faaliyetler gerçekleştirdikleri destinasyonlarda yapılacak daha etik ve ahlaki girişimleri umursama durumlarını aydınlığa kavuşturmak ise sürdürülebilir turizm politikası geliştirme, yönetme ve pazarlama konularında turizm arz üreticilerine(sağlayıcılarına) fayda sağlayacaktır. Bu bağlamda araştırmada kıyı turizmi ile karakterize edilen Antalya'nın Side Bölgesine gelen otel turistlerinin sürdürülebilir turizm ile ilgili ifadelerine verdiği önem düzeyi ve sürdürülebilir faaliyetlere ilişkin ödeme konusunda ki istek düzeyleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Turistlerin sürdürülebilir kıstaslara yönelik farkındalığını, ilgisini ve talebini anlamak, hem talebi hem de arzı sürdürülebilirlik yönünde ilerletmek için etkili stratejilerin formüle edilmesine katkı sunacaktır.

GİRİŞ

Turizm endüstrisi; girişim ve iş yaratmayı teşvik etme, gelirin yeniden dağıtılmasını sağlama, yoksulluğu azaltma, altyapı ve kamu hizmetlerinin gelişimini kolaylaştırma potansiyeli ile uzun süredir birçok ülke ve bölgede sosyo-ekonomik kalkınma adına önemli bir gücü temsil etmektedir (ILO, 2022: 8; Timur ve Getz, 2009: 221). Ayrıca iyi tasarlanmış ve yönetilen turizm, doğal ve kültürel miras varlıklarının korunmasına yardımcı olabilir, ev sahibi toplulukları güçlendirip motive edebilir, barışı ve kültürlerarası anlayışı yaygınlaştırabilir (Bernini vd., 2021: 1376). Ancak turizm gelişimi kontrolsüz bir biçimde gerçekleştirildiğinde tüm bu fırsat yaratıcı etkilerinin yanında bir dizi belirgin ve potansiyel çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlara yol açabilmektedir (Saarinen, 2006: 1121). Son yıllarda yaşanan Covid-19 pandemisi yüzeyde turizm sektöründe kriz yaratıyormuş gibi görünmüş olsa da derinde zaten hasta olan bir endüstrinin kusurlarını daha net bir biçimde görünür hale getirmiştir (Benjamin vd., 2020: 477). Pandeminin yarattığı küresel çaplı etkiyle ortaya çıkan sağlık ve güvenlik sorunları, finansal piyasalarda yaşanan kaos ve çevre krizleri daha dirençli ve sürdürülebilir bir seyahat ve turizm çağına geçişin ne kadar önemli olduğunu biz insanlara tekrar hatırlatmıştır (Fennell, 2021: 767; Streimikiene vd., 2021: 268; Santos vd., 2020: 1). Artan bu farkındalık bağlamında özellikle kırılgan ekosistemler ve kültürlerle karakterize edilen, ekonomik kalkınması turizme bağlı olan kitlesel ve olgun destinasyonlarda sürdürülebilirliğin sağlanmasının hayati önem taşıdığı söylenebilir (Bernini vd., 2021: 1376). Sürdürülebilirlik, olumsuz turizm etkilerinin sorunlarını ele almak ve uzun vadeli uygulanabilirliğini sürdürmek için umut vaat eden bir araç olarak görülmektedir (Liu, 2003: 460).

Sürdürülebilir turizmle ilgili birçok akademisyenin makalesi sürdürülebilir turizm politikalarını tartışmış ve ağırlıklı olarak arz tarafına odaklanmıştır (Bausch vd., 2021: 1; Niñerola vd., 2019: 5-7). Bilimsel yayınlar nadiren talep tarafını ve/veya turistlerin sürdürülebilir turizm anlayışını incelemiştir (Bausch vd., 2021: 1-2). Literatür büyük ölçüde bölge sakinlerinin turizmin sürdürülebilirliğine ilişkin değerlendirmelerine odaklanırken, turistlerin algılarını araştırmaya az ilgi gösterilmiştir. Turistlerin sürdürülebilirlik anlayışları genellikle olduğu gibi kabul edilmiştir. Halbuki sürdürülebilir turizm anlayışı, her turist için son derece bireysel olabilmektedir. Ayrıca turistlerin, turizme yön verilmesinde önemli düzeyde etkiye sahip oldukları söylenebilir (Saptutyningsih ve Duanta, 2021: 130). Sürdürülebilir turizm bağlamın da turistlerin bilinç düzeylerinin ve algılarının incelenmesi

turizm destinasyonlarının sürdürülebilir kalkınmasının teşvik edilmesini mümkün kılabilir (Ailin ve Xiao, 2019: 146).

Sürdürülebilir turizm artık yalıtılmış bir karar verme alanı olarak görülmemektedir; turistlerin genel farkındalığının ve eylemlerinin bir parçasıdır. Bununla beraber turistlerin, turizm girişimlerini daha sürdürülebilir kılma potansiyeli, sürdürülebilir faaliyetler için daha yüksek fiyatlar ödemeye istekli olup olmama durumunu tartışmaların merkezine getirmektedir (Bausch vd., 2021: 3). Sürdürülebilir turizme ilişkin turist tercihlerinin ekonomik etkilerine odaklanan az sayıda araştırma göz önüne alındığında, bu noktanın aydınlığa kavuşturulması turizm pazarlaması alanında çalışanlara ve politika yapıcılarına katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, belirli turizm ürün veya hizmetlerinin daha sürdürülebilir hale getirilmesi karşılığında yüksek bir fiyat uygulanma (Jurado-Rivas ve Sánchez-Rivero, 2019: 1) durumunun değerlendirilmesi uygun olacaktır.

Turizm, Türkiye ekonomisinin önemli bir bileşenidir ve Türkiye, uluslararası turizm pazarındaki payını artırmak için sürekli olarak çalışmaktadır. Özellikle kitlesel kıyı turizminin yaygın olarak gerçekleştirildiği Antalya’da turizm faaliyetlerinde sürdürülebilir bir gidişatın yakalanması bölgenin turizm gelişiminin sağlıklı ilerlemesine imkân sağlayacaktır.

Yukarıda önemi vurgulandığı üzere bu araştırma, iki farklı literatür akışından-sürdürülebilir turizm algısı ve ödeme istekliliği- yararlanmakta ve bunlara katkıda bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle çalışmamız Antalya ilinin Side bölgesinde tatil gerçekleştiren yerli ve yabancı turistlerin sürdürülebilir turizme dair algılarını ve sürdürülebilir niteliklere ilişkin ödeme istekliliğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu alanda daha önce yapılmış araştırmaların az sayıda olması ve talep yönlü anlayışa daha fazla ihtiyaç duyulması göz önünde bulundurularak, anketler aracılığıyla toplanan veriler nicel araştırma yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgularla literatürdeki bu boşluk kapatılmak istenmiştir. Turistlerin sürdürülebilir kıstaslara yönelik farkındalığını, ilgisini ve talebini anlamak hem talebi hem de arzı sürdürülebilirlik yönünde ilerletmek için etkili stratejilerin formüle edilmesine yardımcı olacaktır.

Bu tez dört kısımdan oluşmaktadır. Girişten sonra birinci kısımda sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkışı, kavramsal bağlamı ve önemi üzerinde durulmuş, buna bağlı olarak sürdürülebilir kalkınmanın gelişim süreci ve bileşenleri ele alınmıştır.

İkinci kısımda sürdürülebilirlik ve turizm arasındaki ilişki yansıtılmış, sürdürülebilir turizmin ortaya çıkma nedeni, tam olarak ne ifade ettiği, zaman içerisindeki gelişimi, boyutları, ilkeleri, amaçları, hedefleri ve paydaşları açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu bölümde kitle turizminin sürdürülebilirliği konusu üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde sürdürülebilir turizm açısından turist farkındalığı ve daha duyarlı turist tipleri sunulmuştur. Bütün bunlarla beraber turistlerin sürdürülebilir turizm algıları ve ödeme istekliliğine ilişkin literatürde yer alan önceki araştırmalar bu bölümde incelenmiş ve tartışılmıştır.

Dördüncü bölüm nicel araştırmanın ortaya konulduğu bölümdür. Bu bölümde araştırmanın amacı, önemi, kapsamı ve sınırlılıkları, modeli ve soruları, evren ve örnekleme, veri toplama tekniği, yöntemi, toplanan verilerin analizleri ve araştırma bulgularına yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA KAVRAMLARINA GENEL BİR BAKIŞ

Bu bölümde sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkışı, kavramsal bağlamı ve önemi üzerinde durulmuş, sürdürülebilir kalkınmanın gelişim süreci ve bileşenleri ele alınmıştır. Ele alınan başlıklar, araştırma konusuyla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olduğu düşünülerek çalışmaya dahil edilmiştir.

1.1. Sürdürülebilirlik Fikrinin Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Kökleri

"Sürdürülebilirlik" ile olan mevcut ilişkimizin, Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 1987 yılında yayınlanan Ortak Geleceğimiz (Brundtland) (WCED, 1987) raporu ile başladığı söylenebilir (Higgins-Desbiolles, 2018: 157). Ancak 1980'li yıllarda ana akım haline gelen sürdürülebilirliğin tam olarak anlaşılabilmesi için kavramın köklerini incelemek gerekmektedir. Bu anlatıyı besleyen çalışmaların çoğunun 'sürdürülebilirlik' kavramı kullanılmadan önce gerçekleştirildiği bilinmelidir (Purvis vd., 2018: 682). Ayrıca 'sürdürülebilir' ve 'sürdürülebilirlik' terimleri ilk kez 20. yüzyılın ikinci yarısında Oxford İngilizce Sözlüğünde yer almasına rağmen, eşdeğer terimler Fransızca (dayanıklılık ve dayanıklı), Almanca (Nachhaltigkeit ve nachhaltig kelimelerin tam anlamıyla 'kalıcılık' anlamına gelir) ve Felemenkçe (duurzaamheid ve duurzaam) dillerinde yüzyıllar boyu kullanılmıştır (Pisani, 2006: 85). Grober (2012), Caradonna (2014) ve Du Pisani (2006) gibi yazarlar, çok çeşitli erken köklere ışık tutmaya büyük katkıda bulunmuşlardır.

Kavramın terimsel köklerinden sonra kavramı ortaya çıkaran konulara bakıldığında, kaynak kullanımı ve bu kaynakların korunması ile ilgili endişelerin neredeyse insanlığın en eski yazılarına dayandığı görülmektedir (Middleton ve Hawkins, 1998: önsöz). Eski Mısır, Mezopotamya, Yunan ve Roma uygarlıklarında, bugün sürdürülebilirlik sorunları olarak adlandıracağımız ormansızlaşma, toprağın tuzlanması ve verimliliğinin kaybı gibi çevre sorunları mevcut olmuştur (Pisani, 2006 : 85). Avrupa genelinde azalan orman kaynaklarına yanıt olarak sürdürülebilir verim kavramını ortaya atan Evelyn ve Carlowitz gibi 17. ve 18. yüzyıl ormancılık uzmanlarının yaklaşımları bu husus da özellikle dikkate değerdir (Warde, 2011: 153; Purvis vd., 2018: 682). Carlowitz, orman kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını önermiştir. Ayrıca 18. yüzyılda nüfus artışı ve buna bağlı olarak kaynakların aşırı tüketimine (yoğun miktarda odun tüketimi) ilişkin endişeler ortaya çıkmaya başlamıştır. 19. yüzyıla

gelindiğinde ise odak, o dönemler en önemli enerji kaynağı olarak görülen kömüre kaymış ve kömür yataklarının tükenebileceği konusunda alarmlar verilmiştir (Pisani, 2006: 85-86).

Alfred Russell Wallace, doğanın mevcut kaynaklarının pervasızca yok edilmesinin verdiği zararı tartışmış ve kömür, petrol, gaz ve çeşitli minerallerin kontrolsüz bir şekilde çıkarılmasını, yağmur ormanlarının yok edilmesini 'gelecek nesillere yapılan bir zarar' olarak nitelendirmiştir (Pisani, 2006: 86). Van Zon (2002: 101), 1987 tarihli Brundtland Raporunda ele alınan tüm konuların Wallace'ın metninde zaten mevcut olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Warde (2011: 153) günümüzdeki sürdürülebilirlik kavramının, on sekizinci yüzyılın sonlarında ve on dokuzuncu yüzyılın başlarında geliştirilen fikirlere dayandığını ileri sürmektedir. Tüm bu söylemlere rağmen küresel anlamda yaygınlaşan sürdürülebilirlik kavramının modern halinin, 20. yüzyılın sonlarına kadar ortaya çıkmadığı söylenebilir.

İkinci dünya savaşı sonrası değişen dünya sisteminde politika yapıcılarının ekonomik büyümeyi aşırı vurgulaması, çevre faktörlerinin ve refahın diğer önemli boyutlarının göz ardı edilmesine sebebiyet vermiştir (Veraart vd., 2020: 51-52). Doğal çevrenin büyümeye sınırlar koyduğu ve bu sınırlar aşılsa toplumsal çöküşün gelebileceği konusundaki farkındalık, günümüz sürdürülebilirlik anlayışını inşa eden ilk tuğlalardan biri olmuştur (Meadows vd., 1972: 150-151). Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısı, çevreyle ilgili endişelerin giderek daha belirgin bir sosyal sorun haline geldiği bir dönemi temsil etmektedir (Tulloch, 2013: 103). 1960'ların sonu ve 1970'lerin başı Batı'da modern çevre hareketinin yükselişine tanık olunan yıllar olmuştur (Rome, 2003: 525; Tulloch, 2013: 103). Bu dönemlerde Boulding (1966), Mishan (1967) ve Daly (1974) sonlu bir dünyada sonsuz üretim artışının bilgeliliğini ciddi şekilde sorgulamışlardır (aktaran Goodland, 1995: 8). Ayrıca ilk ekolojist Alexander von Humboldt ve ekosistem bilimi olarak ekolojinin kurucusu Ernst Haeckel günümüzün sürdürülebilirlik söyleminin öncüleri haline gelmiştir (Grober, 2012: 156).

Sürdürülebilirlik kavramı, ormanlar veya balıkçılık gibi yenilenebilir kaynaklar bağlamında ortaya çıkmış olsa da daha sonra çevre hareketi tarafından geniş bir slogan olarak benimsenmiştir (Lele, 1991: 609). Günümüzde ise sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir uygulamalar özellikle son yıllarda gezegenimizin kaynakları ve ömrü ile alakalı endişelerin ortaya çıkmasıyla oldukça popüler hale gelmiştir (Tasci vd., 2022: 342-343).

1.2. Sürdürülebilirliğin Kavramsal Bağlamı

Sürdürülebilirlik, uzun bir tarihsel süreçten, çevre sorunları, ekonomik krizler ve sosyal eşitsizlikler konusundaki farkındalıktan yola çıkılarak günümüzdeki anlamında tanımlanmıştır (Sartori vd., 2014: 10). Sürdürülebilirlik, sürdürülebilir turizm ve

sürdürülebilir kalkınma kavramları, literatürde sıklıkla birbirinin yerine kullanılan ve iç içe geçmiş köklü terimlerdir (Liu, 2003: 460). Bir söylem kavramı olarak sürdürülebilirlik açıklanamayan sorumlulukları ve çıkarları bir araya getiren bir iletişim ve iş birliği ortamıdır (Wöhler, 2001: 40) ve nesiller arası eşitliğin ahlaki ilkesine dayanmaktadır (Dovers ve Handmer, 1992: 263). Sürdürülebilirlik gündemi, zaman içerisinde dünya genelinde kaynak sömürüsünün artmasına ve eşitsizliğin büyümesine yol açan kapitalizm fikrinin yükselişine tepki olarak; UNWTO, WTTC, birçok hükümet ve onların önde gelen turizm örgütleri tarafından daha belirgin hale gelen bir konu olmuştur (Becken ve Kaur, 2022: 54). Bu kavram hem yerel hem de küresel sorumluluklar meselesidir (Saarinen, 2006: 1134).

Karmaşık ve süregelen bir kavram olduğu için zamanla sürdürülebilirliği anlamaya ve açıklamaya çalışan farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilirlik, “daha iyi bir yaşam kalitesi sağlamak adına çevresel, toplumsal ve ekonomik hususların dengede tutulduğu geleceğe dönük bir paradigmadır” (UNESCO, 2020). Sosyo-ekonomik çıkarları gezegenin sonlu ekolojik sistemleriyle dengelemek, istikrarlı ekonomik kalkınma ve yaşam fırsatlarının adil dağılımını sağlamak sürdürülebilirliğin temel gayesini ifade etmektedir (Boluk vd., 2019: 847; Wöhler, 2001: 40). Kavram, gelecek nesiller boyunca insan yaşamını belirli bir sağlık seviyesinde desteklemek için gerekli ekolojik koşulların varlığına atıfta bulunur (Lele, 1991: 608). Ayrıca Galvani vd. (2020: 574) sürdürülebilirliği; insan inançlarını, arzularını, bilgilerini, deneyimlerini ve bilincini değiştirerek bu bağlamda pozitif sonuçlara doğru ilerlemenin bitmeyen bir süreci olarak tanımlar.

Bütün bunlarla beraber sürdürülebilirlik kavramı farklı disiplinlerde ve endüstrilerde çeşitli uygulamaları olan geniş ve karmaşık bir araştırma alanıdır ve bundan dolayı (Olawumi ve Chan, 2018: 232) kolayca yanlış anlaşılabilir (Slimane, 2012: 93). Bazı tanımlar yalnızca çevresel sürdürülebilirliğe odaklanma eğiliminde olmuştur ve bütüncül değildir (Costanza, 1991: 3; Dovers ve Rolf, 2000: 145; Atkinson, 2000: 235; Rees, 2002: 17-18). Bu tanımlar sosyo-kültürel yönlerin önemini ve bunların ekonomik ve çevresel yönlerle karşılıklı ilişkilerini nadiren dikkate almıştır (Lozano, 2008: 1838). Sürdürülebilirlik bütüncül bir kavramdır ve ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel yönler arasında uygun bir denge sağlamaya uğraşır (Andersen vd., 2018: 1329). Üç tür çıkarın aynı anda karşılandığı bir durum olarak tartışılır: (i) mevcut neslin gerçek yaşam koşullarının iyileştirilmesi (ekonomik sürdürülebilirlik), (ii) zengin ve fakir arasındaki yaşam koşullarının eşitlenmesi (sosyal sürdürülebilirlik) ve (iii) doğal kaynakların salt mevcut neslin ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanmadan gelecek kuşaklara aktarılması ve devamlılığının sağlanması (çevresel sürdürülebilirlik) (Sartori vd., 2014: 4-5).

Gelecek, eşitlik, küresel çevrecilik, biyoçeşitlilik ve bütünlük gibi fikirler kavramın yükselişi ile kendine yer bulmuştur (Basiago, 1995: 109; Gulati, 2021: 376). Sürdürülebilirlik konusu birçok alanı kapsasa da özellikle tüketim, turizm ve konaklama alanlarında öne çıkan bir konu haline gelmektedir (Han, 2021: 1022). Sürdürülebilirlik kavramı bu alanlarda kalkınmaya entegre edilerek zaman içerisinde gelişimin temel sloganı haline getirilmiştir.

1.3. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramının Doğuşu ve Yükselişi

Sürdürülebilir kalkınma kavramı genellikle yeni bir fenomen olarak düşünülmesine rağmen, sürdürülebilirlik kavramının bir uzantısı olarak neredeyse yüz elli yıldır kaynakların korunması ve yönetimi tartışmasının bir parçası olmuştur (Gössling vd., 2009: 1). Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası yılların salt ekonomik büyüme ve zenginleşme odaklı bütüncül olmayan (çevresel ve sosyal konuların göz ardı edildiği) yaklaşımının kavramın günümüzdeki halinin erken köklerini oluşturduğu söylenebilir. Dünya sisteminin karakterinin giderek artan ölçüde değişmesi çeşitli çevresel ve sosyal sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Büyüme sınırlarının aşılması, dünyanın taşıma kapasitesinin zorlanmaya başlaması, sulak ve ormanlık alan kayıplarının yaşanması gibi konular insanların rahatsızlık duyduğu konular haline gelmiştir (Banerjee, 2003: 144; Hardy vd., 2002: 477). Aynı zamanda savaş sonrası dönemde yaşanan ekonomik patlama Batı'da yaşam standartlarını iyileştirmiş olsa da bu durum toplumların birçoğunda mevcut olan büyük eşitsizliklere ve yoksulluğa engel olamamıştır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde sanayileşmeden kaynaklanan sosyal sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır (Hardy vd., 2002: 477).

1970'li yıllar mevcut "ilerleme", "büyüme" ve "kalkınma" kavramlarına meydan okunmaya başlandığı yıllar olmuştur (Pisani, 2006: 91). 1970'lerin başında, bir grup seçkin iktisatçı ve bilim adamından oluşan Roma Kulübü tarafından yayınlanan "Büyümenin Sınırları" raporu "sürdürülebilir bir dünya sistemi" kurmanın gerekli olduğunu savunmuştur. Burada yazarlar mevcut büyüme eğilimlerinin değişmeden devam etmesi halinde önümüzdeki yüzyılda gezegenin büyüme sınırlarına ulaşılacağını, dünyadaki minerallerin tükeneceğini ve biyosferdeki kirliliğinin ölümcül seviyelere varacağını ön görmüştür (Meadows vd., 1972: 23). Mevcut ekonomik kalkınma modelinin sonlu bir gezegende sürdürülemez olduğunu savunmuşlardır. Grober (2012: 155) bunun, terimin geniş küresel bağlamındaki ilk modern görünümüne işaret ettiğini iddia etmiştir.

Yaklaşan bir ekolojik felaket beklentisiyle bu telaşlı ruh hali, kalkınma hakkında yeni bir düşünce tarzını teşvik etmiş ve sınırsız ekonomik büyümeye bir alternatif olarak sürdürülebilir kalkınma kavramının gündeme gelmesine zemin hazırlamıştır (Bramwell ve

Lane, 1993: 1; Wilbanks, 1994: 541; Liu, 2003: 460). Bu kavram toplumsal ve çevresel entropiye, sınırsız ekonomik büyümeye, geleneksel “neo-klasik ekonomik kalkınma modeline” (Choi ve Sirakaya, 2006: 1274-1275) başka bir deyişle baskın sosyo-ekonomik paradigmaya bir alternatif olarak geliştirilmiştir (Basiago, 1995: 109; Lozano, 2008: 1838). Ekonomik kalkınma teorisi ve çevreciliğin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmış ve sürdürülebilir kalkınma kavramıyla sonuçlanmıştır.

Sürdürülebilir kalkınma, kalkınmanın dayandığı kaynakların bozulmadan veya tükenmeden gerçekleştirilmesine izin veren bir süreçtir (Najdeska ve Rakicevik, 2012: 211). Bu kavram özünde toplumun farklı yönlerini bir araya getiren çok boyutlu bir yapı olup (Slimane, 2012: 93), mevcut ve gelecek nesiller için ekonomik refah ve eşitlik sağlamak amacıyla çevrenin korunmasını ve doğal sermayenin sürdürülmesini mümkün kılmaya uğraşır (Sartori vd., 2014: 3). En az önceki nesillerden kendi neslimize miras kalan sermaye kadar büyük bir sermaye stoğunu gelecek nesillere aktarmayı amaçlar (Gaussin vd., 2013: 515). Ayrıca sürdürülebilir kalkınma, ekonomik büyümeyi reddetmez, bunun yerine ekonomik büyümenin serbest piyasa yoluyla çevre korumasını artırabileceği fikrini öne sürer (Hardy ve Beeton, 2001: 170). Sosyal, çevresel ve ekonomik ilerlemeyi hedefler; toplumun ve ekonominin bağlı olduğu doğal kaynakların potansiyelini sürdürürken, insani gelişme şartlarını karşılamaya yönelik bir düzenleme ilkesi olarak anlaşılabilir (Petrevska vd., 2020: 2).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, turizm gibi birçok sosyal fenomeni bilgilendiren uluslararası bir paradigmayı temsil etmektedir (Muñoz vd., 2022: 462). Bu kavram turizm sektörlerinde kapsamlı bir şekilde tartışılmaktadır. Çünkü bu tür bir gelişme turistlerin ihtiyaçlarını karşılayabilir, ekonomik büyümeyi artırmak için fırsatlar sağlayabilir, fiziksel yerleri koruyabilir ve vatandaşların yaşam kalitesini artırırken, aynı zamanda turizm gelişimi ve çevre kalitesinin bir arada yaşaması yoluyla geleceğe yönelik fırsatları da artırabilir (Masa“deh vd., 2017: 18). Tüm bunlarla beraber sürdürülebilir kalkınma modelinin tam olarak etkili olabilmesi bu kavram tam olarak anlaşıldığında, algılandığında ve bireylerin kimliğinde ve günlük yaşamında somut olarak değişiklik yarattığında mümkün olacaktır (Galvani vd., 2020: 569).

BM’de ülkelerin mevcut ve gelecekteki sürdürülebilirlik sorunlarının üstesinden gelmelerine yardımcı olmak adına çeşitli girişimlere öncülük etmiştir (Salvia vd., 2019: 843-844). Sürdürülebilir kalkınmanın ilk kavramsallaştırmaları uluslararası konferanslar (örneğin, 1972’de Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı, 1980 Brandt Komisyonu Raporu ve 1987 Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu Brundtland Raporu) ve akademik yayınlar

(örneğin, Büyümenin Sınırları (Meadows vd., 1972) ve Ekonomik Kalkınma için Ekolojik İlkeler (Dasmann vd., 1973)) etrafında gerçekleşmiştir (Hardy ve Beeton, 2001: 169). Tüm bunlarla beraber Sürdürülebilir kalkınma terimi ilk olarak Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN) tarafından koruma ve geliştirmeyi açıkça ilişkilendiren bir raporda kullanılmıştır ve kamuoyunun dikkatini çekmiştir (Nanda, 2016: 391; Gössling vd., 2009: 1). Terimin mevcut kullanımının kavramsal temelleri 1970'lerin başında pekiştirilmiş olsa da terimin popüler hale gelmesi, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun (Brundtland Komisyonu) 1987 yılında yayınladığı rapor ile olmuştur (Nanda, 2016: 391; Joppe, 1996: 475). Sürdürülebilir kalkınma kavramı, bu rapor aracılığıyla Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından tanımlanmıştır. Uluslararası alanda gerçekleştirilen çeşitli girişimler, sürdürülebilir kalkınma konusunda iş birliğinin büyümesini temsil eder ve dünyayı yaşamak için daha iyi bir yer haline getirmek için eylemlerin belirlenmesine yardımcı olur (Salvia vd., 2019: 841). Sürdürülebilir kalkınmayla ilgili gerçekleştirilmiş uluslararası girişimler aşağıda detaylı bir şekilde verilmiştir.

1.3.1. 1972 Uluslararası Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı

Modern uygarlığı "sürdürülebilir" kılma arayışı, 1972'de BM'nin Stockholm Konferansına ve sonrasında gerçekleşen uluslararası çevre anlaşmalarına ilham vermiştir (Basiago, 1995: 109). İkinci Dünya Savaşı'ndan neredeyse otuz yıl sonra, Haziran 1972'de dünya liderleri, devam eden çevresel bozulmanın ortaya çıkardığı zorluğu ele almak için Stockholm'de Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansı'nda ("Stockholm Konferansı") bir araya gelmiştir (Nanda, 2016: 390).

Stockholm Konferansı; kalkınma ekonomisinden duyulan memnuniyetsizliğin gündeme getirildiği, “eko-kalkınma” kavramının desteklendiği, insanın çevre üzerindeki etkilerini ele alan ve genellikle uyumsuz olarak görülen çevresel bütünlük ile ekonomik kalkınmayı uzlaştırmayı hedefleyen ilk büyük girişim olmuştur (Purvis vd., 2018: 683; Hardy vd., 2002: 476). Ayrıca bu konferans 'sürdürülebilirlik' söyleminin küresel gündeme alınmasında etkili olmuştur ve sürdürülebilirlik, konferans tarafından benimsenen ilkelerin birçoğunda yer almıştır (Tulloch, 2013: 107).

Sürdürülebilir kalkınma sözcüğü, konferansta doğrudan kullanılmamış olsa da sürdürülebilir kalkınma kavramının ana temasını oluşturan ekonomik kalkınma ve çevrecilik arasındaki yakınlaşma resmen örneklenmiştir (Çalan, 2014: 4; Hardy vd., 2002: 476). Konferansta ortaya konulan Stockholm Belgesi ile çevreye karşı büyüme anlayışından çevreye uyumlu büyüme anlayışına geçilmiştir (Çalan, 2014: 5). Belgenin ekonomik planlama

bölümünde doğanın korunmasına özen gösterilmesi gerektiği açıkça belirtilmiştir (Çalan, 2014: 5). Stockholm Konferansı, insan, çevre ve eylem planının uygulama ölçüsü olarak görülen Dünya Koruma Stratejisinin devreye alınmasıyla sonuçlanmıştır (Niedziółka, 2012: 158).

1.3.2. 1980 Dünya Koruma Stratejisi

Uluslararası Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı (1972) tarafından öne sürülen fikirler geliştirilerek 1980 yılında Dünya Koruma Stratejisi (WCS) devreye sokulmuştur. 1980 yılında UNEP, WWF ve Uluslararası Doğal Kaynakları ve Doğayı Koruma Birliği (IUCN vd., 1980) tarafından ortaya konulan Dünya Koruma Stratejisinde çevreyi ekonomik kalkınma ile ilişkilendirme fikirleri daha da geliştirilmiştir (Hardy vd., 2002: 479). Dünya Koruma Stratejisi, gelişimi; “gelecek nesillerin ihtiyaçlarının ve isteklerinin karşılanma potansiyeli korunurken, kaynakların insan ihtiyaçlarını karşılamak ve yaşam kalitesini iyileştirmek için uygulanması ve biyosferin buna uygun değiştirilmesi” olarak açıklamıştır (IUCN vd., 1980: 1.6; Tisdell, 1988: 373). "Sürdürülebilir kalkınma" ilk olarak Dünya Koruma Stratejisinde yer almıştır (Basiago, 1995: 110; Liu, 2003: 460) ve bu terim ilk kez onaylanıp kullanılmaya başlanmıştır (Hardy ve Beeton, 2001: 169). Odak her ne kadar kalkınma üzerine olsa da burada kalkınma ve korumayı bütünleştirmek adına çeşitli girişimlerde bulunulmuştur (Telfer ve Sharpley, 2008: 34). Özellikle doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı üzerinde durulmuştur (Romeril, 1989: 204).

WCS; ormansızlaşma, çölleşme, ekosistemin bozulması, türlerin yok olması, genetik çeşitliliğin ve ekili alanların kaybı, kirlilik ve toprak erozyonu gibi uluslararası çevre sorunları karşısında dünyanın biyolojik kaynaklarının korunmasına yönelik bir strateji olmuştur (Gössling vd., 2009: 2). Aynı zamanda, 1972 Birleşmiş Milletler Stockholm İnsan Çevresi Konferansı ile 1992 yılında Rio de Janeiro gerçekleştirilen BM Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED) arasındaki orta noktayı temsil etmesiyle oldukça önemli bağlayıcı bir zamansal konumda yer almaktadır.

1.3.3. 1987 Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu

Sürdürülebilirliğe giden yoldaki bir sonraki dönüm noktası, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED) tarafından 1987'de sunulan “Ortak Geleceğimiz” (Brundtland) Raporu olmuştur (Niedziółka, 2012: 158). BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED), Stockholm Konferansı kapsamında alınan kararların ne kadarının hayata geçirilip geçirilmediğini araştırmak üzere kurulmuştur (Çalan, 2014: 6). Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (1987) ekonomik ve ekolojik krizi incelemeye çalışarak, kritik çevre ve kalkınma

konularını yeniden incelemek ve bunlarla başa çıkmak için gerçekçi öneriler formüle etmeyi amaçlamıştır (Tulloch, 2013: 107). Bu amaç doğrultusunda, 'Ortak Geleceğimiz' başlıklı Brundtland Raporu ortaya koyulmuştur. Raporun temelinde, ekonomik faaliyetlerin çevresel etkileri dikkate alınmadıkça, özellikle nesiller arası eşitliğin mümkün kılınamayacağı görüşü yatmaktadır (Garrod ve Fyall, 1998: 200). Ekonomik büyümenin farklı bir niteliği olan ve ilk kez 1972 Uluslararası Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı tarafından desteklenen “eko-kalkınma” argümanı benimsenmiştir. Eski ekonomik büyümenin “sosyal ve çevresel olarak sürdürülebilir” olarak yeniden şekillendirilmesini içeren yeni bir senaryo ortaya atılmıştır (Purvis vd., 2018: 684). Rapor, ekonomik büyümeyi sınırlamak yerine dünyada yaşanan yoksulluk ve az gelişmişlik konularının çözüme kavuşturulduğu yeni bir büyüme çağının yaratılması gerektiğini savunmuştur (WCED, 1987). Güçlü ve aynı zamanda sosyal ve çevresel olarak sürdürülebilir olan yeni bir ekonomik büyüme dönemi çağrısında bulunulmuştur (Purvis vd., 2018: 684). Ayrıca raporda, sosyal eşitlik, ekonomik büyüme ve çevresel bakımın aynı anda mümkün olduğu inancı dile getirilmiş, böylece sürdürülebilir kalkınmanın üç temel bileşeni olan çevre, ekonomi ve toplum konusuna vurgu yapılmıştır (Pisani, 2006: 92).

Terim bir süredir kullanımda olmasına rağmen 'sürdürülebilir kalkınma' fikri ilk kez 1987'de Birleşmiş Milletlerin Brundtland Raporunda tam anlamıyla ortaya konulmuş, tanımlanmış ve geniş çapta dile getirilerek uluslararası haritaya yerleştirilmiştir (Joppe, 1996: 475; Castro, 2004: 196; Johnston vd., 2007: 60). Kalkınma ve çevre konularını tam anlamıyla küresel anlamda birleştirmek ve strateji geliştirmek bu rapor ile mümkün kılınmıştır (Telfer ve Sharpley, 2008: 34). Sürdürülebilir kalkınma “bugünün ihtiyaçlarını, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan” gelişme olarak tanımlanmıştır (WCED, 1987: 46). WCED ‘nesiller arası eşitliği’ sürdürülebilirliğin ayrılmaz bir parçası olarak gelecek kaygısının yanına açıkça yerleştirmiştir (Dovers ve Handmer, 1992: 264). Komisyon ayrıca, sürdürülebilir kalkınmanın sabit bir uyum durumu olmadığı, daha ziyade “insan ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılamak için hem mevcut hem de gelecekteki potansiyeli uyum içerisinde artıran dinamik bir değişim süreci” olduğu konusuna da vurgu yapmıştır (WCED, 1987: 46). Brundtland Raporunun yarattığı geniş çaplı etki kısa sürede BM'nin konuyla ilgili büyük bir uluslararası konferans düzenlemesine yol açmıştır.

1.3.4. 1992 Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio Dünya Zirvesi)

1990'lı yılların ortalarına gelindiğinde, ‘sürdürülebilirlik’ ve ‘sürdürülebilir kalkınma’ kavramları sadece bilim adamları tarafından bilenen kavramlar olmaktan çıkmış, genel halk

arasında da moda olan kavramlar haline gelmiştir (Gatto, 1995: 1181). Sürdürülebilir kalkınmanın kurumsallaşması ise, 1992 yılında Brezilya'nın Rio de Janeiro şehrinde gerçekleştirilen Rio Dünya Zirvesi (Rio Konferansı) ile devam etmiştir. Rio Dünya Zirvesi kalkınmanın tüm aşamalarındaki ülkeler için sürdürülebilir kalkınmayı yaygınlaştırıcı bir etki yarattığı için (Bartelmus, 2013: 165) kavramın asıl popülaritesini kazanması ve birçok çevrede kalkınmanın ana akım haline gelmesi bu dönemde olmuştur (Hove, 2004: 48).

Zirvede, Brundtland Raporunu gözden geçirmek ve sürdürülebilir kalkınma tartışmasını genişletmek hedeflenmiştir (Hardy vd., 2002: 480). Bu hedef doğrultusunda çevre ve kalkınma ilişkisinin nasıl ele alınması gerektiği ile ilgili 27 ilke tanımlanmıştır. Bu ilkeleri uygulamaya koymak için bir plan ortaya koyan ‘Gündem 21’ belgesi yayınlanmıştır (Purvis vd., 2018: 684).

Deklarasyonda yer alan 27 ilke, ulusların sürdürülebilir kalkınma açısından hak ve görevlerinin tanımlanmasını içermektedir (Niedziółka, 2012: 158). İnsanların sürdürülebilir kalkınma endişelerinin merkezinde olduğunu vurgular ve sağlıklı, üretken bir yaşam haklarının olduğu konusuna dikkat çekerek sürdürülebilir kalkınma kaygılarının merkezine insanı yerleştirir. Ayrıca bu ilkelere sürdürülebilir kalkınmaya yapılan çok sayıda atıf bulunmaktadır ve bu ilkeler ekonomik kalkınma ve çevre korumanın bir entegrasyonunu önermektedir. Yaşam standartlarındaki eşitsizlikleri azaltmak, dünya yoksulluğunun ortadan kaldırılmasını sağlamak, daha iyi korunan ve yönetilen ekosistemler ve daha güvenli, daha müreffeh bir gelecek bu konferansın ilkelerindendir (UNCED, 1992). Bunlarla beraber yoksulluğun azaltılmasına, iklim değişikliğinin önlenmesine, ekonomik verimlilik ve çevre yönetimi arasındaki bağlantılara yüksek öncelik verdiği için sürdürülebilir kalkınmaya derinlemesine bir anlam kazandırmıştır (Nanda, 2016: 392).

Brundtland Raporu üzerine inşa edilen Gündem 21 ise “sürdürülebilir kalkınma için küresel bir ortaklık” elde etmek için tasarlanmıştır ve kalkınmanın sosyal, ekonomik ve çevresel olarak nasıl sürdürülebilir hale getirileceğine dair bir taslaktır (Basiago, 1995: 110). Ayrıca Gündem 21 eylem planı turizm ile ilgili de çeşitli konuları içermektedir. Sürdürülebilir kalkınma stratejileri için gerekli olan turizm-toplum etkileşimlerine çağrıda bulunan, ev sahibi toplulukların eylem planı niteliğindedir (Stone ve Stone, 2011: 98).

Özellikle Brundtland Raporu (Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, 1987) ve Gündem 21 (Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı, 1992) belgesi sürdürülebilir kalkınmanın yıldız bir kavram haline gelmesine büyük katkıları bulunan uluslararası iki belgeyi temsil etmektedir (Castro, 2004: 196).

1.3.5. 2002 Birleşmiş Milletler Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Johannesburg Zirvesi)

Rio Konferansı'ndan on yıl sonra dünya liderleri, 2002 yılında Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi için Johannesburg'da bir araya gelmişlerdir (Nanda, 2016: 392). Johannesburg Zirvesi, sürdürülebilir kalkınmaya sosyal adalet ve yoksullukla mücadele kavramlarını dahil ederek tanımını daha da genişletmiştir (Legrand vd., 2009: 3). Özel sektörle iş birliği yoluyla sürdürülebilir kalkınma canlandırmaya çalışılmıştır (Bartelmus, 2013: 165).

Bu zirvede Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Bildirgesi'nin yanı sıra, Rio Dünya Zirvesi'nde kabul edilen ilkelerin ve Gündem 21'in tam olarak uygulanmasını güçlü bir şekilde teyit eden bir Uygulama Planı kabul edilmiştir (Nanda, 2016: 392). Ek olarak, Johannesburg Zirvesi'nden gelen bir önerinin ardından Birleşmiş Milletler Genel Kurulu sürdürülebilirliğe ve eğitime odaklanmayı güçlendirmek adına 2005-2014 dönemini 'Sürdürülebilir Kalkınma için Eğitim On Yılı' olarak ilan etmiştir (Legrand vd., 2009: 3).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, Birleşmiş Milletlerin faaliyetleri içindeki çevresel kaygılardan ortaya çıkmış (Petrevska vd., 2020: 1) olsa da Dünya Johannesburg Zirvesi'nde sosyo-ekonomik sorunlarında üstesinden gelmeye yönelik olarak yeniden yapılandırılmıştır.

1.3.6. 2012 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20)

Rio Konferansı'ndan yirmi yıl sonra, hükümetler, özel sektör ve birçok sivil toplum örgütü Rio de Janeiro'da Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'nda yeniden bir araya gelmiştir. Rio+20 konferansı olarak da isimlendirilen konferansta ekonomiyi sürdürülebilir kalkınma için bir araç olarak yeşillendirme teklif edilmiş ve yeni küresel kalkınma hedefleri belirlenmiştir (Bartelmus, 2013: 165). Rio 1992'den beri yaşananlardan ders alınarak, yenilenmiş bir vizyonun ortaya konulabilmesi arzulanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma için uluslararası koordinasyon ve kurumsal çerçevenin iyileştirilmesine odaklanılmış, hükümetlerin sürdürülebilirliğe doğru yeni bir rota belirlemesi için çeşitli fırsatlar yaratılmıştır.

Konferansın sonuç raporu olan Sonuç Belgesi, "İstedığımız Gelecek" başlığını taşımaktadır. Bu belge kalkınmayı sürdürülebilirlik çerçevesinde gerçekleştirmek isteyenler için yol haritası görevi görmektedir. Dünyadaki yoksulluğu sona erdirmek ve insanlığı açlıktan ve sefaletten kurtarmak en yüksek aciliyete sahip konular olmuştur. Sürdürülebilir kalkınmanın kapsayıcı ve insan odaklı olması, gençler ve çocuklar da dâhil olmak üzere tüm insanları kapsaması ve onlara fayda sunması gerektiği hususlarına vurgu yapılmıştır (Gelecek,

2012: 2-3). Ayrıca bu konferansta sürdürülebilirliğin üçlü sütunu (ekonomik, sosyal ve çevresel) kapsamı genişletilerek daha güçlü bir biçimde tekrar yansıtılmıştır (Petrevska vd., 2020: 1). Sürdürülebilir kalkınmanın tüm boyutlarıyla başarılabilmesi adına, her seviyede, ekonomik, sosyal ve çevresel yönlerin bir araya getirilmesi ve bunların arasındaki bağlantıların tanınarak daha ileri düzeyde ele alınması gerektiği kabul edilmiştir (Gelecek, 2012: 1).

1.3.7. 2015 BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Gündem 2030)

Dünya çapında sosyo-çevresel hedeflere ulaşılmanın öneminin artması ve sürdürülebilirlik kavramının zaman içerisinde politika yapıcılar tarafından öncelikli konuma gelmesi en üst seviyede sürdürülebilirliğe ulaşmak adına yeni stratejiler belirleme ihtiyacını arttırmıştır. Bu bağlamda, politika yapıcılar tarafından dünya çapında sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliği teşvik etmek için başlatılan ana girişim olarak Birleşmiş Milletler 2030 Gündemi gösterilebilir (Pizzi vd., 2020: 1). BM üye devletleri “İnsana yakışır, onurlu ve ödüllendirici bir yaşam sürme ve insani potansiyellerini tam olarak gerçekleştirme şansı reddedilen milyonlarda dahil olmak üzere tüm insanlar için daha iyi bir gelecek inşa etmek” (United Nations, 2015: 12) maksadıyla 2015 yılında 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemini kabul etmiştir. Bu tarihi belge yoksulluğun azaltılması, eşitsizlik, iklim değişikliği, çevresel bozulma, refah, barış ve adalet gibi ana konularla ilgili küresel ölçekteki zorlukları ele alarak 2030'a kadar olan süredeki küresel kalkınma gündemini tanımlamaktadır (UNWTO ve UNDP, 2017: 6). Sürdürülebilir kalkınmanın önemi, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminin tüm Birleşmiş Milletler üyeleri tarafından kabul edilmesiyle tam manasıyla kanıtlanmıştır (Moyle, vd., 2020: 106). BM Genel Kurulu tarafından onaylanan 2030 Gündeminin merkezinde, ilerlemenin ölçüldüğü 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SKH), 169 bağlı Hedef ve bunlara eşlik eden 232 Gösterge yer almaktadır (Moyle vd., 2022: 1822).

Bununla beraber UNWTO ve Dünya Bankası gibi birçok uluslararası kalkınma ajansı turizmi, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemini ilerletmede ve SKH'lara ulaşmada önemli bir araç olarak konumlandırmaktadır (Salazar, 2017: e188; Boluk vd., 2019: 847; Moyle vd., 2022: 1821; Ngo ve Creutz, 2022: 4). Hatta sektörün SKH'lara ulaşmadaki önemi, Turizm Gündemi 2030 teriminin yaratılmasına yol açmıştır. Bu, yeni ve daha sağlıklı turizm anlayışı yaratmaya yardımcı olacak birkaç hedefin hazırlanmasına büyük katkı sağlamıştır (Muñoz vd., 2022: 78). Turizmin bu bağlamdaki önemli rolü daha sonra 2017'nin Uluslararası Kalkınma için Sürdürülebilir Turizm Yılı olarak ilan edilmesiyle resmileştirilmiştir (Hall,

2019: 1044; Salazar, 2017: e187). Burada uluslararası turizmin, kalkınmayı teşvik etme ve her yerdeki insanlar arasında daha iyi anlayış sağlamadaki önemini vurgulanmıştır.

BM turizmi 8, 12 ve 14 numaralı hedeflerle açık bir şekilde ilişkilendirse de turizm, 17 hedefin tamamına doğrudan veya dolaylı olarak katkıda bulunma potansiyeline sahiptir (UNWTO ve UNDP, 2017: 10). Aşağıdaki görselde 17 SKH'ya yer verilmiştir.

Şekil 1.1 Küresel Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Kaynak: <https://turkiye.un.org/tr/sdgs>

Hedef 8 sürdürülebilir bir ekonomik kalkınmaya sert bir vurgu yapmaktadır. Ekonomik büyümeyi çevresel bozulmadan ayırmaya çalışarak daha çevre dostu bir ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir (United Nation, 2015: 19). Dünya genelinde herkes için eşit işe eşit değerde ücret ve insana yakışır çalışma şartları sağlamayı amaçlar (United Nation, 2015: 19). Özellikle az gelişmiş ülkelerde kişi başına düşen geliri arttırmaya uğraşır. Turizm endüstrisinin ülke ekonomilerine olan katkısı, uluslararası ticareti ve yatırımı artırıcı etkisi, emek-yoğun bir sektör oluşu ve istihdam yaratmada büyük bir gücü temsil etmesi bu hedef ile yakından ilişkili olmasını sağlamaktadır.

Hedef 12; sürdürülebilir tüketim ve üretim modellerini sağlamayı amaçlar ve gereksiz üretim ve tüketimi azaltarak ekolojik ayak izimizi asgaride tutmamız gerektiği konusuna vurgu yapar (UNWTO ve UNDP, 2017: 17). Özellikle sürdürülebilir üretim ve tüketim uygulamalarını benimseyen bir turizm sektörünün, sürdürülebilirliğe yönelik değişimi hızlandırmada önemli bir rol oynayacağı düşünülmektedir.

Kıyı ekosistemleri, insan faaliyetleri tarafından giderek daha fazla tehdit edilmekte ve bozulmaktadır. Bu durum önemli ekosistem hizmetlerinin sağlanma yeteneğini azaltmaktadır. Hedef 14 ise insanların okyanusları, denizleri ve deniz kaynaklarını nasıl gördüğü, yönettiği ve kullandığı ile ilgili acilen bir değişikliğe ihtiyaç duyulduğu konusu üzerinde durur (United Nation, 2015: 23-24). Okyanusların yaşam kalitesini korumak, aynı zamanda ekosistemlerinin bütünlüğünü sürdürmek adına bu değişikliğin yapılmasının şart olduğunu vurgular. Konuya turizm açısından bakıldığında; kıyı ve deniz turizmi, sağlıklı deniz ekosistemlerine dayanmaktadır. “Sürdürülebilir kalkınma için okyanusları, denizleri ve deniz kaynaklarını korumayı ve sürdürülebilir kullanmayı” amaçlayan bu hedef özellikle turizmin sürdürülebilir yönetimi açısından da oldukça önem arz etmektedir (UNWTO ve UNDP, 2017: 15).

17 SKH’nin tamamıyla bağlantılı olan turizm; sağlık şartlarını iyileştirme, çevre koruma, iklim değişikliği ile mücadele, yoksulluğu azaltma, kaliteli eğitim ve cinsiyet eşitliği sağlama (UNWTO ve UNDP, 2017: 17) gibi diğer SKH’lere ulaşılması konusunda da büyük katkı sağlar.

İKİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAVRAMI, KAPSAMI VE GELİŞİMİ

Bu bölümde sürdürülebilirlik ve turizm arasındaki ilişki yansıtılmıştır. Sürdürülebilir turizmin ortaya çıkma nedeni, tam olarak ne ifade ettiği, zaman içerisindeki gelişimi, boyutları, ilkeleri, amaçları, hedefleri ve paydaşları açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca sürdürülebilir turizmin farklı turizm türlerine uyarlanabilirliği ve kitle turizminin sürdürülebilirliği hakkında bilgiler sunulmuştur. Bu bölüm altında verilen bilgilerin çalışmanın anlaşılabilirliğini arttıracakları düşünülerek bu bilgiler çalışmaya dahil edilmiştir.

2.1. Sürdürülebilirlik ve Turizm Arasındaki İlişki

Sürdürülebilirlik ve turizm arasındaki ilişkinin anlaşılabilmesi için öncelikle turizmde sürdürülebilirlik ihtiyacını yaratan sebeplere ve sürdürülebilirlik ile turizmin tarihsel geçmişine bakılmalıdır. Dünyanın en hızlı büyüyen ekonomik endüstrilerinden biri olan turizmin sürdürülebilir kalkınma kapsamında yeniden ele alınması sürdürülebilir turizm kavramının gündeme gelmesinin temeli olmuştur. Sürdürülebilir kalkınmanın bir uzantısı olarak gündeme gelen, zamanla geliştirilen sürdürülebilir turizm kavramını anlamak için sürdürülebilirlik ve turizmi yakınlaştıran köklere bakmak gerekmektedir. Bu konuya dair anlayış kazanabilmek adına turizm ile sürdürülebilirlik ilişkisi detaylı bir şekilde incelenmiş ve bu kısım altında verilmiştir.

2.1.1. Turizmde Sürdürülebilirlik İhtiyacını Yaratan Sebepler

Turizm, köklü bir tarihsel geçmişe sahip olsa da gerçek yükselişi İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde gerçekleşmiştir. Bu dönemin en dikkat çekici sosyo-ekonomik olgularından birini küresel turizm endüstrisinin sayısal olarak büyümesi ve coğrafi genişlemesi oluşturmuştur (Weaver, 2006: 1). 1950 yılından bu yana geçen sürede, uluslararası turist gelişi istikrarlı bir şekilde artmıştır (Sharpley, 2010: 2). Zaman içerisinde yaşanan teknolojik gelişmeler, artan gelir seviyeleri, ulaşım imkanlarının kolaylaşması, değişen yaşam tarzları ve gelişen medyanın etkisi ile körüklenen turistik faaliyetler turizmde patlama yaşanmasını sağlamıştır. Turizm, dünyanın en hızlı büyüyen küresel ekonomik endüstrilerinden biri konumuna yerleşerek birçok ülkenin sosyal, ekonomik ve çevresel refahı ile yakından bağlantılı olmakla birlikte önemli bir gelir ve iş kaynağı haline gelmiştir (Scioşteanu vd., 2022: 17; Scott vd., 2012: 213). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, bir ülkenin, bölgenin, şehrin, yerel topluluğun (Zakharchenko vd., 2020: 5) ekonomik kalkınması ve büyümesinin

ana kaynağı olarak görülen bir kavram olmuştur (Shahzad vd., 2017: 223). Birçok ülke ekonomik kalkınmalarını iyileştirmek adına turizm sektörlerini geliştirmiştir (Manzoor vd., 2019: 1-2). Dünya Bankası, AB, OECD, UNCTAD, ILO ve çeşitli uluslararası kalkınma bankaları da turizme ekonomide kalkınma aracı olarak yatırım yaparak turizmi teşvik etmiştir (Salazar, 2017: e188). Ancak turizmin ekolojik ve ekonomik itici güçleri ile değerleri arasında bazı asimetrliler (Mihalic vd., 2021: 3) bulunmaktadır. Endüstri işletmecileri ve hükümetlerin turizmin salt ekonomik etkilerine odaklanma eğiliminde olması bu asimetrlileri daha da güçlendirmiş ve çeşitli problemleri meydana getirmiştir. Ekonomiye yapılan bu aşırı vurgu, ekonomiye eşit derecede önemli olan sosyal ve çevresel boyutların göz ardı edilmesine (Firth ve Hing, 1999: 254; Salazar, 2017: e187); destinasyonların doğal veya sosyo-kültürel kaynaklarının aşırı kullanmasına, kirletilmesine ve bunlara bağlı olarak potansiyel olarak ziyaretçi çeken ortamların yok olma aşamasına gelmesine sebebiyet vermiştir (Mihalic vd., 2021: 3; Lesar vd., 2020: 424).

Dünyanın birçok yerinde turizmin kontrolsüz büyümesi, zaman içerisinde ev sahibi toplulukları, turizmin yerleşik halk ve çevre üzerinde yarattığı negatif etkiler hakkında şikâyet etmeye itmiştir (Milano vd., 2019: 353-354). Sistem perspektifinden bakıldığında, turizmin kattığı sözde olumlu özellikler bile turizm sistemi ağında yer ve zaman üzerinde olumsuz etkiler yaratarak geri dönebilme durumuna sahiptir (Hall, 2022: 70). Turizm, yetenekli bir ekonomik kalkınma aracı iken temelinde yatan bencil, kısa vadeli ve hazcı yaklaşım güçlü çevresel, kültürel ve sosyal etkiler doğurmuştur (Lane, 2009: 21). Özellikle yoğun turist nüfusunun belirli mevsimlerde belirli bölgelere sıkıştırılmasından kaynaklı olarak (Ovalı, 2007: 65) zamanla ortaya çıkan “aşırı turizm” kavramı sektörün yarattığı olumsuzluklara dikkat çekirme konusunda öncü olmuştur (Mihalic, 2020: 1-2).

Turizmin neo-liberal ekonomik modele olan bağlılığı, aşırı turizm ve aşırı tüketim gibi konuların dünya çapında çoğalan turist hareketliliğiyle artış göstermesi turizmde yeni bir paradigma ihtiyacını doğurmuştur (Sheldon, 2020: 1). Özellikle kitle turizminin yıkıcı gücünün anlaşılmasıyla sürdürülebilir turizm, turizm yaklaşımlarında daha fazla öne çıkan bir konu haline gelmiştir (Stukalo vd., 2018: 3).

Tüm bunlarla beraber kültürel ve çevresel çeşitliliğin bozulmadan muhafaza edilebilmesi turizm için esastır. Turizm, bir destinasyonun sahip olduğu ve misafirlerine sunabileceği unsurlara (flora, fauna, peyzaj, yerel kültür, gelenekler gibi) bağlıdır ve çevresel unsurlar (flora, fauna, peyzaj gibi) ziyaretçilerden en çok etkilenen ve korunması gereken unsurlardır (Zakharchenko vd., 2020: 1). Turizmin var olabilmesinin ve varlığını devam ettirebilmesinin birincil öncülünü çevresel unsurların oluşturduğunu düşünürsek, turizm

endüstrisini ve onun bağlı olduğu kaynakları sürdürmek ana öncelik olmalıdır (Scheyvens, 2011: 148). Neticede turizm endüstrisi, hedef bölgelerdeki doğal, inşa edilmiş ve kültürel kaynakların kalitesine bağlı olduğundan, endüstrinin sürdürülebilir turizm biçimlerini aktif olarak teşvik etmesi beklenebilir (Bramwell ve Alletorp, 2001: 91). Sanayi üretmek için yok ederken, turizm üretmek için korumak zorundadır (Costa vd., 2019: 680). Bu nedenle turizm endüstrisi için sürdürülebilir bir yol haritası oluşturmak mecburi hale gelmektedir (Lesar vd., 2020: 424).

2.1.2. Turizmde Sürdürülebilirliğin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Sürdürülebilir turizm paradigması, geçtiğimiz yarım yüzyılda turizmin etkileri konusunda ortaya çıkan huzursuzluktan doğmuş ve olumsuz değişimi durdurmaya çalışan tepkisel bir kavram olarak varoluşunu devam ettirmiştir (Weaver, 2006: 10; Ferguson ve Alarcón, 2015: 406; Lane, 2009: 21).

Turizm endüstrisinin ve turizm akademisyenlerinin sürdürülebilirliğe olan resmi ilgisi 1980'lerin sonlarına dayansa da (Liu, 2003: 459), sektördeki daha önceki gelişmeler bu katılıma zemin hazırlamıştır (Gössling vd., 2009: 2). Turizm araştırmacıları dikkatlerini ilk olarak yaklaşık elli yıl önce sosyal ve çevresel konulara çevirmiştir (Mihalic, 2020: 1). Turizmin olumsuz etkilerine ilişkin başlıca akademik kaygı ve turizmin sürdürülebilirliği konusu, turizm alanlarının taşıma kapasitesine ilişkin ortaya atılan ilk kaygılardan beri (O'Reilly, 1986) açık bir şekilde tartışılmaktadır (Boluk vd., 2019: 1). Rosenow ve Pulsipher (1979) kasabaları koruyan, taşıma kapasitelerini aşmayan, çevresel ve miras değerlerini geliştiren ve turistleri eğiten yeni bir turizm anlayışının benimsenmesi gerektiği konusunda çağrıda bulunmuştur. Kitle turizmine ve ekonomik büyüme odaklı turizm yaklaşımına yönelik eleştiriler, 1990'lı yıllarda hız kazanarak, 'alternatif turizm', 'sorumlu turizm' ve 'toplum temelli turizm' gibi çeşitli turizm türleri üzerine artan literatürü teşvik etmiştir (Jamal ve Higham, 2021: 145). 40 yıl önce nazik, daha sonra çevresel ve sosyal olarak uyumlu turizm olarak tartışılan konular günümüzde sürdürülebilir turizm başlığı altında kendine yer bulmaktadır (Wöhler, 2001: 41).

Turizmde sürdürülebilirliğe ilişkin ilk düşünce tohumlarının ise sürdürülebilir turizm kavramının büyük kurucu babalarından biri olarak anılan Jost Krippendorf (Müller ve Lane, 2003: 3; Butowski, 2019: 1043) ve Peter E. Murphy tarafından ekildiği düşünülmektedir (Weaver, 2006: 10). Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu başkanı Gro Harlem Brundtland, 1980'lerin sonlarında sürdürülebilir kalkınma kavramını popülerleştirmeden çok önce, Krippendorf ve Alpler'deki meslektaşlarının daha sürdürülebilir bir turizm fikrini

geliştirdikleri görülmektedir (Lane, 2003). Ancak Murphy (1985) ve Krippendorf (1987) “sürdürülebilir turizm” kavramını açıkça kullanmamış bunun yerine “topluluk temelli turizm” ve “yumuşak turizm” e atıfta bulunmuşlardır (Lane, 2009: 20). Krippendorf (1987: 174) makalesinde yeni bir turizm anlayışını ve yeni bir turizm pazarlamasını mümkün kılacak köklü değişikliklere ihtiyaç duyulduğundan bahsetmiştir. Bununla beraber turizm pazarlamasını daha çevre odaklı ve sosyal açıdan sorumlu hale getirmenin artık zorunlu hale gelen bir gündem olduğu konusu üzerinde durmuştur. Jost Krippendorf’un ‘Yumuşak Turizm’ olarak adlandırdığı turizm biçimi sürdürülebilir turizmin öncüsü olarak kabul edilmektedir (Lane, 2009: 20). Bununla birlikte, belirli bir terim olan sürdürülebilir turizmi kullanan araştırmaların ancak otuz yıl önce 1990’ların başında turizm akademisyenleri, örgütleri ve özellikle sektörün hem maliyet hem de fayda yaratma konusundaki büyük potansiyelinin farkında olanlar arasında başladığı söylenebilir (May, 1991; Nash ve Butler, 1990; Weaver, 2006: 10) Turizm akademisyenleri ve uygulayıcıları da sürdürülebilir kalkınmanın kendi endüstrileri için etkilerini düşünmeye başlamışlardır (Berno ve Bricker, 2001: 3). Nash ve Butler (1990) ve May (1991)’in ufuk açıcı çalışmaları, turizmin çevre üzerindeki etkisini değerlendirerek sürdürülebilir turizm kavramını ortaya koymuştur (aktaran Muñoz vd., 2022: 462). Bu yeni kavram, birçok uluslararası ve ulusal kuruluş tarafından hızla kabul edilmiş ve desteklenmiştir (Zamfir ve Corbos, 2015: 12711). Yumuşak turizm ve taşıma kapasitesi konusu, araştırma ve geliştirme söylemlerinde yerini büyük ölçüde sürdürülebilir turizm kavramına bırakmıştır (Saarinen, 2006: 1121; Vellecco ve Mancino, 2010: 2204).

Akademik bağlamda sürdürülebilir turizm hakkındaki görüşler, konuyu tanımlayan ve rollerini ana hatlarıyla belirten açılış makalesinin (Bramwell ve Lane, 1993) ilk kez 1993 yılında Journal of Sustainable Tourism’de yayımlanmasından bu yana gelişmiştir (Bramwell vd., 2017: 1). Sürdürülebilir turizm araştırmalarının kökleri turizmin nasıl gelişmesi gerektiğine dair ahlaki ve etik tutumlara dayanmaktadır (Bramwell ve Lane, 2014: 4). Bu kökler turizmi daha iyi bir noktaya taşımak adına hem etik hem de normatif düşünme konularına vurgu yapar (Bramwell ve Lane, 2014: 1).

Sürdürülebilirlik fikri, Dünya Koruma Stratejisi (1980) ve Brundtland Raporu (1987) aracılığıyla popüler hale gelmesinden bu yana turizm sektöründe güçlü bir retorik başarıya sahip olmuştur (Weaver, 2012: 1030). Turizm, Brundtland Raporunda bir konu olarak yer almamasına ve gündeme dahil edilmemesine rağmen (Niedziółka, 2012: 158) optimal standartlar dahilinde işlev görmek için ekonomik, sosyal ve çevresel yönler arasında bir dengenin sağlanması gerektiğini iddia ederek sürdürülebilir turizm fikrinin alt yapısının oluşmasına öncülük etmiştir (Pascariu ve Tiganasu, 2014: 1090). Sürdürülebilir turizm

kavramı sürdürülebilir kalkınma kavramının (WCED, 1987) popülerleşmesini takiben küresel turizm sektörünün planlama ve yönetimini bilgilendiren baskın paradigma olarak kendine yer edinmiştir (Joppe, 1996: 475; UNEP ve WTO, 2005; Ruhanen vd., 2015: 517; Moyle vd., 2020: 106; Mihalic, 2020: 3). Bu kavramın ortaya çıkmasında ve gelişmesinde etkisi olan sürdürülebilirlikle ilgili daha geniş kapsamlı anlaşmalar, stratejiler ve uluslararası toplantılar bulunmaktadır (Romeril 1989: 204). Sürdürülebilir turizmin temel varsayımları, uluslararası kuruluşların turizm ve doğa koruma ile ilgili müzakerelerinin nihai sonucu olan uluslararası belgelerle formüle edilmiştir. Turizmde sürdürülebilirlik anlayışının geliştirilmesinde rol oynayan kilit kurumsal girişimlerin (Torres-Delgado ve Palomeque, 2012: 8) bazıları aşağıda verilmiştir:

- Turizm ve çevre adına gerçekleştirilen ilk uluslararası girişimin 1980 yılında düzenlenen Manila Turizm Zirvesi olduğu söylenebilir (Weaver, 2006:12). Zirvede yayınlanan Manila Deklarasyonu; turizm gereksinimlerinin karşılanmasının, turistik bölgelerdeki nüfusun sosyal ve ekonomik çıkarlarına, çevreye veya her şeyden önce doğal kaynaklara zarar vermeden gerçekleştirilmesi gerektiğini öne sürerek (UNWTO, 1980: 4) turizm kaynaklarının düzenli büyümesi için çağrıda bulunmuştur (Weaver, 2006: 12). Burada ekonomik kalkınma ile turizm gelişiminin her bölgenin çevresel ve kültürel değerlerine saygı duyularak yönetilmesi durumu bütünleştirilmeye çalışılmıştır (Costa vd., 2019: 679).
- 1992 yılı sürdürülebilirlik açısından çok önemli bir yıl olmuştur. Konaklama endüstrisi, otellerde kalan ziyaretçilerin çevre üzerindeki etkisini azaltmak amacıyla Uluslararası Oteller Çevre Girişimini (IHEI) başlatmıştır (Niedziółka, 2012: 158) Uluslararası Oteller Çevre Girişiminin beş kıtada 8.000'den fazla oteli temsil eden üyeleri bulunmaktadır. Bu girişim uluslararası otel endüstrisi, tur operatörleri, devlet kurumları, medya, akademi ve otel endüstrisi tedarikçileri arasında çevre bilincini artırmayı başarmıştır (United Nation, Tarih yok).
- 1992 Rio Dünya Zirvesi ise sürdürülebilir turizm kavramının uluslararası kalkınma gündemine entegrasyonunu sağlamış ve bu kavramının pekiştirilmesine katkıda bulunmuştur (Gutierrez, 2021: 8; Dinan ve Sargeant, 2000: 1). Bu zirvede yayınlanan Gündem 21 isimli belgenin 11. bölümünde, hükümetlerin sürdürülebilir orman yönetimi ve planlamasını geliştirmek için bir yöntem olarak ekoturizmi teşvik etmesi gerektiği üzerinde durulmuştur (UNCED, 1992).
- Dünya Turizm Örgütü (DTÖ), 1993 yılında sürdürülebilir kalkınma için bir kılavuz yayınlamıştır. UNEP, Uluslararası Oteller Çevre Girişimi (IHEI) ile iş birliği içinde

otel birimlerinin çevresel performansını iyileştirmek için yönergeler üretmiştir (Coccossis vd., 2002: 7). DTÖ, turizmde sürdürülebilir yaklaşımları benimseyerek sürdürülebilir kalkınma ilkelerini tüm turizm planlama ve geliştirme süreçlerine uygulamaya başlamıştır (Berno ve Bricker, 2001: 3).

- Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi (GSTC) tarafından 1995 yılında Sürdürülebilir Turizm Şartı formüle edilmiştir (Nowacki vd., 2018: 563). Aynı yılda, Paris'te Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ilk kez turizm sektörü için tüm dünyada var olan çevresel yönergelerin bir koleksiyonunu yayınlamıştır (Masa"deh vd., 2017: 18).
- Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi, Dünya Turizm Örgütü ve Dünya Konseyi (Earth Council) tarafından 1996 yılında "Seyahat ve Turizm için Gündem 21" raporu ortaklaşa geliştirilmiştir (Nowacki vd., 2018: 563). 1992 'de Rio Dünya Zirvesi sırasında kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma için Eylem Programı (Gündem 21) temel alınarak oluşturulmuştur. Bu belge, Gündem 21 'de belirtilen ilkeler doğrultusunda, turizm endüstrisini sürdürülebilir kalkınmaya yaklaştırmaya yönelik eylem ve hedeflerin öncelik alanlarını özetlemiştir (Hardy vd., 2002: 482). Seyahat ve Turizm Endüstrisi için Gündem 21 dünya çapında turizm geliştirme planları oluşturmak için birincil çerçeve olarak kabul edilmiştir (Harrison vd., 2003: 295). Bunu, sürdürülebilir turizmin ilkelerinin uluslararası, yerel ve bireysel düzeylerde işlevselleştirilmesini teşvik eden bir dizi konferans ve girişim izlemiştir (Torres-Delgado ve Palomeque, 2012: 8).
- DTÖ tarafından 1997 yılında düzenlenen Asya-Pasifik Turizm ve Çevre Bakanları Konferansı, Malé Sürdürülebilir Turizm Deklarasyonu'nu yayınlamıştır. Bu Deklarasyonda, Ortak Geleceğimiz ve Gündem 21'de ifade edildiği gibi, sürdürülebilir bir gelecek hedeflerine destek sözü verilmiştir (Hardy vd., 2002: 482).
- 2008 yılında Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi (GSTC) tarafından Dünya Koruma Kongresi düzenlenmiştir. Burada oteller ve tur operatörleri için sürdürülebilirlik ölçütlerinin yer aldığı Küresel Sürdürülebilir Turizm Kriterleri kabul edilmiştir (Nowacki vd., 2018: 563).
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 2017 yılını Uluslararası Kalkınma için Sürdürülebilir Turizm Yılı olarak belirlemiştir (Hall, 2019: 1044). Belirlenen bu yıl sürdürülebilirlik hususlarının turizm için ne kadar önemli olduğunu vurgulama noktasında öncü olmuştur. Sürdürülebilirliğin bir trendden daha fazlası, küresel

olarak turizm büyümesinin ve gelişmesinin hayati bir parçası olduğu kabul görmüştür. Tüm dünya nüfusu, sürdürülebilir turizm ilkelerini izleyerek seyahat etmeye ve yerel topluluklara yönelmeye davet edilmiştir (Streimikiene vd., 2021: 260). Uluslararası Kalkınma için Sürdürülebilir Turizm Yılı, turizm gelişimini Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH'ler) ile uyumlu hale getiren politikaların, uygulamaların ve davranışların benimsenmesi adına çeşitli fırsatlar sağlamıştır (Roxas vd., 2020: 281).

Turizm, çevre ve kalkınma arasındaki yakın bağlantılara bakıldığında ise kesinlikle bu bağlantıların Brundtland Raporunun (WCED, 1987) öncesine dayanmakta olduğu görülmüştür (Butler, 1991: 201). Ancak 'sürdürülebilir kalkınma' sürdürülebilir turizm için hem " ahlaki gündem" hem de " pratik bir rota haritası" belirleme konusunda önemli bir noktayı temsil ettiği için turizmin sürdürülebilirlik yolunda ilerletilmesinin temeli olarak görülmektedir (Macbeth, 1994: 42). Bu nedenle sürdürülebilir kalkınma, yerel düzeyden küresel düzeye kadar turizm stratejilerine entegre edilmelidir (Petrevska vd., 2020: 2).

2.2. Sürdürülebilir Turizm Tanımlamalarına Değişik Yaklaşımlar

'Alternatif turizm' ve 'toplum temelli turizm' kavramları 1980'li yıllarda ortaya çıktığından beri, turizmin daha bütünsel ve etik olarak adlandırılmış söylemlerini ifade ve teşvik etmek için devam eden girişimler olmuştur (Moyle vd., 2020: 109). Sürdürülebilir kalkınma kavramının Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporunda ilk kez kavramsallaştırılmasını takiben sürdürülebilir turizm tanımları ortaya çıkmaya başlamıştır. Sürdürülebilir turizmin ilk tanımı orijinal sürdürülebilir kalkınma konseptinden evrilerek ortaya konulmuştur (Petrevska vd., 2020: 2). Terim zamanla turizmin belirli bağlamlarına uygulanmak için kullanılan özel bir terim (Garrod ve Fyall, 1998: 200) haline getirilmiştir. Buna dayanarak, sürdürülebilir turizm "gelecek için fırsatları korurken ve geliştirirken mevcut turistlerin ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını karşılamayı" amaçlayan bir faaliyet olarak tanımlanmıştır (McIntyre, 1993: 7). O zamandan beri, UNWTO, diğer uluslararası politika örgütleri ve akademisyenler tanımı kalkınmanın sosyal, ekonomik ve çevresel yönlerini de kapsayacak şekilde zaman içerisinde daha da geliştirmişlerdir (Saarinen, 2021: 2; Waligo vd., 2013: 342; Ngo ve Creutz, 2022: 4). Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve UNWTO, sürdürülebilir turizmi "gelecek için fırsatları gözetirken ve geliştirirken, turistlerin, endüstrinin, çevrenin ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını giderirken mevcut ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini tam olarak dikkate alan turizm" olarak yeniden tanımlamıştır (UNEP ve WTO, 2005: 12). Bu tanım 1993 'teki orijinal kavramsallaştırmayla

karşılaştırıldığında,' endüstrinin ihtiyaçlarını 'karşılamaya yapılan vurgu buradaki dikkat çekici nokta olarak göze çarpmaktadır (Saarinen, 2021: 3).

Garrod ve Fyall (1998: 199) ise sürdürülebilir kalkınmayı turizm bağlamında tanımlamanın, son zamanlarda akademik literatürde küçük bir endüstri haline geldiğini ifade etmektedir. Bu durum kolayca tanımlanabilir ortak paydaya sahip olmayan, çok çeşitli çıkarları kapsayacak şekilde kullanılan çeşitli yorumları ve çoklu tanımları doğurmuştur (Butler, 1993: 29; Müller, 1994: 132-133; Hunter, 1997: 859; Hardy vd., 2002: 482; Bramwell vd., 2017: 1; Moyle vd., 2020: 108). Sürdürülebilir turizmin bazı savunucuları, bu terimi 'kalkınma odaklı' olarak görür ve büyümeyi vurgulayan dar görüşlü, sektörel bir terim olarak (turizm merkezli) tanımlama eğilimindedir (McKercher, 1993: 131-132; Hardy vd., 2002: 482; Sharpley, 2000: 1). Dar görüşlü tanımların aksine, pek çok yazar ise, sürdürülebilir turizmi sürdürülebilir kalkınma politikalarının bir unsuru olarak görerek ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerini turizm ihtiyaçları bağlamına aktararak, bu kavramı daha geniş terimlerle tanımlama eğiliminde olmuştur (Bramwell ve Lane, 1993: 2; Müller, 1994: 132; Ding ve Pigram, 1995: 3-4; Hunter, 1997: 859; McKercher, 1993: 131-132; Berno ve Bricker, 2001: 4). Hem sürdürülebilir turizm hem de sürdürülebilir kalkınma, sayısız genel tanımı olan çok geniş terimler olsa da bu kavramların yorumlanması etrafında oluşturulan akademik ve kurumsal tartışma, bazı temel ilkeler üzerinde fikir birliğine varılmasını sağlamıştır (Ayuso, 2007: 144). Tablo 2.1'de sürdürülebilir turizmin tanımlarına ilişkin bir dizi örnek sunulmuştur.

Tablo 2.1 Sürdürülebilir Turizm Kavramı Tanımları

Inskeep (1991: 461)	Sürdürülebilir turizm; turist ile bölge sakinlerinin şimdiki ihtiyaçlarını giderirken (sosyal, ekonomik ve estetik ihtiyaçlar, kültürel muhafaza, ekolojik ve biyolojik devamlılık), gelecek nesillerin bu ihtiyaçları elde etme imkanından mahrum olmasını önleyen anlayıştır.
Bramwell ve Lane (1993: 2)	Sürdürülebilir turizm; "yerel topluluk için yaşam kalitesini arttırırken aynı zamanda ziyaretçilere, hem ev sahibi topluluğun hem de ziyaretçilerin bağlı olduğu çevrenin yüksek kalitede deneyimini sunan ekonomik bir kalkınma modeli"dir. Ayrıca "sürdürülebilir turizm, turizm endüstrisi, turistler, çevre ve turistlere ev sahipliği yapan topluluklar arasındaki karmaşık etkileşimlerin yarattığı gerilimleri ve sürtüşmeleri hafifletmeyi amaçlayan pozitif ivmeli bir yaklaşımdır. Hem tabii hem de beşerî kaynaklarının daha uzun süre yaşayabilirliği ve kalitesi için çalışmayı içerir. Büyüme karşıtı değildir, ancak büyümenin sınırları olduğunu kabul eder".
Lane (1994: 102)	Sürdürülebilir turizm; turizmin büyüme potansiyeli ile çevrenin koruma ihtiyaçları arasında bir denge sağlamanın bir yoludur.
Blangy (1997:7)	Sürdürülebilir turizm; "doğal, kültürel ve sosyal kaynakların tümünün uzun vadeli korunmasını ve bu kaynaklara saygı duyulmasını vurgulayan ve turistik alanlarda yaşayan, çalışan ve kalan insanların ekonomik kalkınmasına adil ve olumlu bir katkı sağlayan her türlü kalkınma, olanak sağlama veya turistik faaliyetler."

Hunter (1997: 859)	Sürdürülebilir turizm; ‘belirli koşullara göre çeşitli yaklaşımları meşrulaştıran’ bir dizi meta ilkeyi kapsayan ‘uyarlanabilir bir paradigma’ dır. “Sürdürülebilir turizm” terimi, bir destinasyon alanının çevresel kaynak tabanının (doğal, yerleşik ve kültürel özellikler dahil) gelecekteki kalkınma için korunacak şekilde kullanımını sağlamak için geliştirilen bir dizi ilkeyi, politika reçetesini ve yönetim yöntemini temsil eder (Hunter, 1997: 850).
Garrod ve Fyall (1998: 201)	Sürdürülebilir turizm; ziyaretçi, ev sahibi topluluk ve yer arasında kaynakları tüketmeden, ziyaretçiyi aldatmadan veya yerel nüfusu sömürmeden sürdürülebilecek bir durumu elde etmek için daha verimli ve uyumlu bir ilişki yaratma sürecidir.
Swarbrooke (1999:13)	Sürdürülebilir turizm; “ekonomik olarak uygulanabilir olan ve bununla beraber gelecekteki turizmin bağlı olacağı kaynakları, özellikle de ev sahibi toplumun fiziksel çevresini ve sosyal dokusunu yok etmeyen turizm” dir. Oonowska ve Torre (2016: 204) ya göre bu tanım, gerçekten sürdürülebilir turizmi karakterize eden üç ana noktayı vurgulamaktadır. Birincisi, sürdürülebilir turizm doğal çevreye ve doğal kaynaklara saygı göstermeli ve korumalıdır. İkincisi, yerel halk ve turistler arasında iyi bir ilişki sağlamalıdır. Üçüncüsü, turizm şirketleri, işgücünün kaynağı olan yerel nüfusa saygılı olmalıdır.
Wöhler (2001: 41)	Sürdürülebilir turizm; doğa ve toplum kutupları arasında aracılık eden (turizm), turizm aktörleri arasındaki iletişime hizmet eden ve sembolik iş birliğini sağlayan bir sınır nesnesidir.
Liu (2003: 461)	Sürdürülebilir turizm; sürdürülebilir kalkınma ile uyumlu veya sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunan her türlü turizm (geleneksel veya alternatif biçimler) biçimidir.
Vellecco ve Mancino (2010: 2205)	Sürdürülebilir turizm, turizm politikalarının çevre politikalarına uymasını sağlayarak, ev sahibi topluluğun kalıcı refahını iyileştirerek ve turistleri tatmin edici bir deneyimle memnun ederek, belirli bir alanın çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik bütünlüğünü koruyan her türlü turizm faaliyeti anlamına gelir.
Pfueller, Lee, ve Laing (2011: 735)	Sürdürülebilir turizm; herhangi bir ortamda meydana gelen ancak sürdürülebilir kalkınma doğrultusunda sorumlu olmayı amaçlayan turizm biçimidir.
Niedziółka (2012: 160)	Sürdürülebilir turizm; “doğal, ekonomik ve sosyal bütünlüğü koruyan ve doğal ve kültürel kaynakların bakımını garanti eden turizm gelişimidir”.
Rasoolimanesh ve Jaafar (2017: 34)	Sürdürülebilir turizm; turizm gelişiminin ekonomik, çevresel ve sosyal faydaları ile turizm destinasyonları üzerindeki bu tür gelişimin maliyetleri arasında denge kuran bir yaklaşımdır.
Stukalo vd. (2018: 2)	Sürdürülebilir turizm; ekoloji, toplum ve çevre üzerinde herhangi bir olumsuz etki yapmayan amaçlarla bir kişinin daimi ikametgahının ötesine geçici olarak ayrılmasıdır.
Mihalic (2020: 1)	Sürdürülebilir turizm, öncelikle ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel sürdürülebilirlik arasındaki dengeye dayanan ve UNWTO tanımıyla kodlanmış bir ana akım turizm paradigmasıdır.
Rahmadian vd. (2021: 1712)	Turizmde sürdürülebilirlik; turistik destinasyonların sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik özelliklerinin korunmasını teşvik ederken aynı anda yeniden ziyareti teşvik etme yeteneğidir.
Saarinen (2021: 2)	Sürdürülebilir turizm; “sürdürülebilir kalkınmanın bir alt kümesi” ve “yaşam kalitesi ve refah önlemlerine odaklanan, ancak doğal sermayenin zararına olacak şekilde toplam niceliksel büyümeyi içermeyen, niteliksel gelişmeyi teşvik eden bir turizm sistemi” dir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Akademisyenler, endüstri ve toplulukların dışında faaliyet gösteren Sivil Toplum Kuruluşları temel olarak sürdürülebilir turizm kavramının teorik temellerini şekillendirmektedir (Ellis ve Sheridan, 2014: 468). Sürdürülebilirlik teriminin çok sayıda tanımının bulunmasının terimin anlaşılabilirliğini zorlaştırdığı ve kavramı bulanık hale getirdiği iddia edilmektedir (Legrand vd., 2009, s. 5). Butler'a (1999: 11) göre ise terimin başarısı, evrensel olarak kabul edilmiş kesin bir tanımının olmayışında yatmaktadır. Bu durum sürdürülebilir turizmin ilgili taraflar için her şey haline gelmesini ve tüm turizme uyarlanabilmesini kolaylaştırmaktadır (Butler, 1999:11). Kavram kesin bir operasyonel tanımdan ziyade bir ideoloji veya bakış açısı olarak da anlaşılabilir (Clarke, 1997: 227-228). Ancak farklı tanımlar incelendiğinde tanımların ortak bir paydada buluştuğu, sürdürülebilir turizme ilişkin bazı olmazsa olmazların olduğu da görülmektedir.

2.3. Sürdürülebilir Turizm Gelişimi

Sürdürülebilir olmayan turizm gelişimi, doğal kaynakların kaybı, turistler ve yerel halk arasında çatışmalar vb. gibi sorunlara yol açabilir (Rahmadian vd., 2021: 1725). Turizm gelişiminin başarılı olabilmesi için sürdürülebilir bir şekilde planlanması ve yönetilmesi gerekmektedir (Wan ve Li, 2013: 53). Belirsiz bir süre boyunca yaşayabilecek şekilde geliştirilen ve sürdürülen turizm; içinde bulunduğu çevreyi (insan ve fiziksel), diğer süreçlerin başarılı bir şekilde gelişimini ve refahını (iyi durumda olmasını) engelleyecek şekilde bozmadan veya değiştirmeden faaliyetlerini gerçekleştirir (Butler, 1993: 29). Turizmin gelişimi, ekolojik açıdan sürdürülebilir ve uygulanabilir, ekonomik açıdan verimli ve karlı, sosyal açıdan sorumlu ve adil olmak durumundadır (Vu ve Ngo, 2019: 119; Florea ve Cioviță, 2011: 262; Müller, 1994: 133).

Belirli toplumsal grupların turizm hizmetlerine erişimi devam ettirilemezse ve aynı zamanda çevresel etkinin olumsuz yönleri göz ardı edilirse, turizm sektörünün sürdürülebilir gelişimini sağlamak güçleşecektir (Scioșteanu vd., 2022: 17). Bütün bu problemlerin önüne geçilmesi turizmde gelişimin sürdürülebilir kılınmasıyla mümkün olacaktır. Seyahat ve Turizm için Gündem 21, sürdürülebilir turizm gelişimini (STD); “ev sahibi topluluğun yaşam kalitesini artırması, ziyaretçi için yüksek bir deneyim kalitesi sağlaması ve hem ev sahibi topluluğun hem de ziyaretçinin bağlı olduğu ortamın kalitesini koruması gereken bir ekonomik kalkınma biçimi” olarak kabul etmektedir (WTO, WTTC, ve ECA, 1997). Sürdürülebilir turizm gelişimi, uzun vadeli perspektiflere odaklanarak ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel konuları turizm gelişiminde eşit derecede önemli olarak tanımlamaktadır (Andersen vd., 2018: 1329). Geleceğe yönelik ilerleme ve nesiller arası eşitliğin sağlanması,

şimdiki ve gelecek neslin doğanın nimetlerinden yararlanma hakkına sahip olması, şu anki neslin ihtiyaçları, gelecek nesillerin yoksulluk ve yoksunluktan kurtulma ve temel yeteneklerini kullanma hakkından ödün verilmeden karşılanması gibi konular sürdürülebilir gelişmenin kapsamında olan konulardır (Siason, 2012: 7). Sürdürülebilir gelişim turistlerin, turizm işletmelerinin, ev sahibi topluluğun ve çevre korumanın ihtiyaçlarının hizalandığı bir süreci ifade etmektedir. Bu süreç boyunca etkilerinin izlenmesi, gerektiğinde gerekli önleyici ve/veya düzeltici müdahalelerin yapılması gerekmektedir (Vu ve Ngo, 2019: 118).

Faulkner (2001: 344), sürdürülebilir turizmin çeşitli bileşenlerini kısa ve öz bir şekilde sentezleyerek, sürdürülebilir turizm gelişiminin aşağıdaki özelliklere sahip bir turizm biçimi olduğunu belirtmiştir:

- Destinasyonun doğal ve kültürel varlıklarını korur ve geliştirir;
- Yerleşik nüfusun yaşam kalitesini ve yaşam fırsatlarını korur ve geliştirir;
- Turist pazarının ihtiyaç ve beklentilerini karşılar;
- Ekonomiyi daha verimli ve uygulanabilir hale getirir;
- Turizmin maliyet ve faydalarının toplumun farklı kesimleri ile şimdiki ve gelecek nesiller arasında dağılımında eşitlik sağlar. Yani, sonuçlar nispeten kısa vadeli ufkun ötesinde değerlendirilir böylece hem nesiller içi hem de nesiller arası eşitliğin dikkate alınmasını mümkün kılar.

Amerta vd. (2018: 249) sürdürülebilir turizm gelişiminin; yerel topluluklara ve turistlere faydalar sunacağını, turizm paydaşlarının aynı amaç doğrultusunda birlikte çalışmasını mümkün kılacağını ifade etmektedir. Sürdürülebilir turizm gelişimi tüm turizm segmentleri için hesaplanamaz ve ulaşılamaz bir hedef gibi görünse bile bu gelişim anlayışının ulaşılabilir olması adına tüm segmentler sürdürülebilir işlevsellikle çalışmalıdır (Petrevska vd., 2020: 2). Ayrıca endüstri geliştiricileri ve politika yapıcılar tarafından bütüncül, kapsamlı ve uzun vadeli bir kavram olarak ele alınmalıdır (Andersen vd., 2018: 1334).

2.4. Sürdürülebilir Turizm Boyutları

Sürdürülebilirlik, "ekonomik büyümenin, çevre korumanın ve sosyal ilerlemenin üç sütunu" tarafından desteklenen bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır (Schoolman vd., 2012: 68). Turizmde baskın sürdürülebilirlik paradigması da sürdürülebilir kalkınma kavramından türetildiği için (Nugrahen vd., 2020: 1) sürdürülebilir turizmin boyutları da turizmin etkilerini sosyo-kültürel, çevresel ve ekonomik olarak temsil eden "üç teorik sütuna" dayanmaktadır (Petrevska vd., 2020: 2). "Sürdürülebilirliğin üç sütunu" olarak adlandırılan (Swarbrooke,

1999: 47; Choi ve Sirakaya, 2006: 1275) bu boyutlar sürdürülebilirlik düşüncesine hakimdir. Bir alanda gerçekleştirilecek eylemler diğer alanlardaki sonuçları etkileyeceği için uzun vadeli sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına bu üç boyut arasında koordineli bir bağlantı (Ahmad vd., 2018: 1) ve denge kurmak gerekmektedir (Franzoni, 2015: 22; UNEP ve WTO, 2005: 11; Pfueller vd., 2011: 734).

Müller (1994) için, her üç boyut da gelişime eşit derecede katkıda bulunur. Çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel sürdürülebilirlik boyutlarından herhangi birinde yapılacak bir iyileştirme diğer boyutları da pozitif yönde etkileme kabiliyetine sahiptir. Örneğin; konaklama işletmelerine enerji ve su açısından verimli teknolojiler kurmak, enerji açısından verimli ekipman kullanımını teşvik etmek, verimli ve adil personel uygulamaları sağlamak maliyet tasarrufu yaratacağı için şirket içi karlılığı artırmaya yardımcı olacaktır (Legrand vd., 2009: 9). Turizm planlamacıları ve yöneticilerinin sürdürülebilirliğin sosyo-kültürel, çevresel ve ekonomik yönlerine eşit derecede dikkat etmeleri gerekmektedir (Salazar, 2017: e188).

Günümüzde gerçekleştirilen turizm faaliyetleri çevresel, toplumsal, kültürel ve ekonomik alanlarda çeşitli etkilere sebep olabilmektedir. Bu nedenle sektörün gelişimi, sürdürülebilirliğin belirtilen bu üç boyutuyla bağlantılıdır (Streimikiene vd., 2021: 260). Yalnızca ekonomik büyümeye yönelik politikalar ve göstergelerle ilerletilen turizm bir noktada tıkanacaktır. Bu nedenle sosyal, kültürel ve çevresel sürdürülebilirliğe de odaklanan, daha geniş bir kalkınma yaklaşımı benimsenmelidir (Scheyvens ve Momsen, 2008: 22). Ayrıca insanlar sürdürülebilirlik kavramını ekolojik boyutuyla ilişkilendirme eğiliminde olsalar da (Deng ve Bender, 2007: 181), sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlikte en az onun o kadar değerlidir. Yaptığımız araştırma sürdürülebilirliğin üç boyutunu da kapsamına dahil etmiştir. Turistlerin sürdürülebilir turizm niteliklerine ilişkin ödeme istekliliği üç boyut bağlamında ele alınmaya çalışılmıştır. Bu boyutlar aşağıda detaylı bir biçimde verilmiştir.

2.4.1. Çevresel Sürdürülebilirlik

Çevresel sürdürülebilirlik, insan faaliyetlerini, ekosistemin taşıma kapasitesi (malzeme, enerji, toprak ve su vb.) ile sınırlandırmakla ilgilidir ve insan yaşamının kalitesine (hava kalitesi, insan sağlığı) önem vermektedir (Olawumi ve Chan, 2018: 232-233). Gezegenin doğal kaynaklarını ve bunların toplum, topluluklar veya şirketler tarafından kullanılma biçimini ifade etmektedir (Costa vd., 2019: 678). Kısa ve uzun vadeli çevresel zararlardan kaçınmak, ekolojik sistemleri ve biyoçeşitliliği korumak bu boyutun ana hedefleri içerisinde (Legrand, vd., 2009: 8). Gezegenin kaynaklarının hem şimdiki hem de gelecek

nesiller tarafından kullanımını olumsuz yönde etkileyebilecek tüm uygulamaları en aza indirmek için çaba sarf eder (Legrand, vd., 2009: 8).

Çevresel sürdürülebilirlik; kurum ve kuruluşların tesis planlamalarında ve üretimlerinde, kaynak kullanımında verimliliği arttırarak, atık ve zararlı salınımları en aza indirerek gelecek nesillerin ülke kaynaklarından en üst düzeyde faydalanabilmelerinin sağlanması olarak ifade edilmektedir (Mazurkiewicz, 2005: 31). UNWTO (2005) ise çevresel sürdürülebilirliği turizm bağlamında ele alarak “turizm gelişiminin kilit unsurlarından biri olan çevresel kaynakların en iyi şekilde kullanılması ve bunlar ile uyumlu gelişimin sağlanması” olarak ifade etmektedir. Aynı zamanda bu, temel ekolojik süreçlerin sürdürüldüğü ve doğal mirasın, biyolojik çeşitliliğin korunarak muhafaza edildiği turistik bölgeler oluşturmak için uğraşır (UNWTO, 2005).

Çevresel sürdürülebilirlik, çağdaş turizm ve konaklama endüstrisindeki en önemli konulardan birisidir (Han, 2021: 1021). Mevcut kanıtlar, turizm gelişiminin iyi bir şekilde düzenlenmemesi durumunda, çevresel ve ekolojik krizle sonuçlanan ciddi doğal kaynak tüketimine yol açabileceğini göstermektedir (Khonje vd., 2020: 312). Özellikle popüler turistik yerlerin aşırı kalabalık hale gelmesi çeşitli problemleri de beraberinde getirebilmektedir (Budeanu, 2007: 500). Bu problemlere örnek olarak; kirli deniz suyu ve plajlar, çevresel tahribat, çöp, kaynak sıkıntısı ve aşırı atık kapasitesi yaratma gösterilebilir (Budeanu, 2007: 500). Literatürde turizmin karbon emisyon seviyesini artırdığını, enerji tüketimini çoğalttığını ve çevre üzerinde olumsuz etkilere sebebiyet verdiğini ortaya koyan birçok çalışma mevcuttur (Gössling vd., 2005; Tiwari vd., 2013; Lee ve Brahmasrene, 2013; Katircioglu, 2014; Cadarso vd., 2015; Ahmad vd., 2018; Azam vd., 2018; Sghaier vd., 2019).

Çevrenin kalitesi ve doğal kaynakları çoğu zaman ilgili turizm yerinin turistik çekiciliğini oluşturur. Bu nedenle uzun vadede çevreyi veya doğal kaynakları olumsuz etkileyen herhangi bir faaliyet, çekiciliği azaltıcı etki yaratabilir (Janusz ve Bajdor, 2013: 525). Ayrıca ekonomik ve sosyal kalkınmanın kökleri güçlü bir ekolojik temel sağlamak ile bağlantılıdır (Ahmad vd., 2018: 1-2). Örneğin Sghaier vd. (2019) araştırmalarında turizm büyümesinin çevresel kalite ile bağlantılı olduğu sonucuna varmışlardır. Aynı zamanda Goodland (1995:2), çevrenin veya yaşam destek sistemlerinin sürdürülmesinin sosyal sürdürülebilirlik için bir ön koşul olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda birçok ekonomik disiplin, çevresel krizin yarattığı zorlukları ele alabilmek adına ekolojik farkındalığı temel paradigmalara dahil etmeye çalışmıştır (Khonje vd., 2020: 312).

Biyolojik çeşitliliğin muhafaza edilmesi için turizm yoluyla koruma çabalarını sürdürülebilir bir şekilde desteklemeye ve turizmin çevre üzerindeki etkilerini azaltan

sürdürülebilir çözümlere yatırım yapmaya ihtiyaç vardır. Doğal kaynakların daha iyi yönetimi ve sürdürülebilir malzemelerin kullanımının teşvik edilmesi bu destek ve çözümlere örnek olarak verilebilir (ILO, 2022: 48). Turizm endüstrisinin bu hususta başarılı olabilmesi için çevresel bakış açısını genişleterek, üretimde yenileyici ilkeleri izleyerek ve tüketim kalıplarını değiştirerek sürdürülebilir uygulamalar benimsemesi gerekmektedir (Manniche vd., 2021: 258-259). Enerji tasarrufu ve emisyon azaltma hedefleri belirlenerek çevre koruma bilincini güçlendirilebilir (Muñoz vd., 2022: 462). Çevresel sürdürülebilirliği sağlamak için mevcut kaynak ve varlıkların tüketimi hususunda kişilerin tutum ve davranışlarının da değişmesi gerekmektedir. Çünkü meydana gelen sorunların birçoğu çevreye karşı sorumsuz insan davranışlarıyla bağlantılıdır (Han, 2021: 1021). Problemli konuların bir kısmı insan davranışları düzeltilerek yönetilebilir ve problemler çözüme kavuşturulabilir (Han, 2020: 2824).

Turistleri çevresel ayak izlerini azaltacak şekilde davranmaya ikna etme turizm endüstrisinin çevresel sürdürülebilirliğini artırmanın diğer bir yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır (Demeter vd., 2023). Turistlerin daha çevre dostu şekillerde davranması durumunda turizm endüstrisinin çevresel sürdürülebilirliği geliştirilebilir. Her ülkede veya sektörde çevresel sürdürülebilirliğe giden yollar farklılık gösterebilse de amaç sabittir (Goodland, 1995: 1). Birçok ülkenin ekonomisini geleceğe taşımaya devam edebilmesi için çevresel varlıklarını korumaya veya en azından onları tüketmemeye ihtiyacı vardır.

Çevre boyutu üzerinde en fazla durulması gereken boyutmuş gibi gözükse de sürdürülebilirlik için bu üç boyutta eşit öneme sahiptir. Çünkü sürdürülebilir turizm yönetimi ancak bu üç boyut arasındaki karşılıklı ilişkilerin tam olarak tanınması ve dengenin sağlanması durumunda başarılı olabilecektir (Swarbrooke, 1999: 47).

2.4.2. Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik

Sosyal sürdürülebilirlik, insanlarla ve onların yaşam koşullarıyla ilgilidir. Bu kavram turizm bağlamında daha spesifik hale getirilecek olursa bir turistik organizasyonun içinde faaliyet gösterdiği toplum üzerindeki etkisi ile ilgilidir. Özellikle yerel halkın birçok hakkını muhafaza eden ve bu hakların hayata geçirilmesinin önemliliğine vurgu yapan bir boyutu temsil etmektedir (Legrand vd., 2009: 9). “Halk sağlığı, sosyal adalet, sosyal sermaye, sosyal sorumluluk, toplum gelişimi, insan hakları, işçi hakları, topluluk sorunları, fırsat eşitliği, beceriler ve eğitim, işyeri güvenliği, siyasi özgürlük, kendi kaderini tayin hakkı ve çalışma koşulları” gibi konular bu boyutun kapsamındadır (Niñerola vd., 2019: 3; Legrand vd., 2009: 9; Telfer ve Sharpley, 2008: 35).

Yerel kùltùrlere, insanlarına ve inançlarına saygı, başarılı bir turizm deneyimi için kilit unsurlardır (Costa vd., 2019: 680). Kùltürel sürdürülebilirlik ise kùltürel mirasın sürdürülebilirliği üzerinde durmaktadır. Kùltürel çeşitliliği korumak ve desteklemek, tarihi ve kùltürel birikiminin gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak, ev sahibi toplulukların kùltürel özgünlüğüne saygı göstermek bu boyut altında yer alır (Legrand vd., 2009: 9).

Bu iki boyutun birleşimi olan sosyo-kùltürel sürdürülebilirlik yapıların sosyal ve kùltürel boyutlarıyla tanımlanmasını önemsemektedir (Dikmen ve Toruk, 2017: 12). Bu bağlamda halkın sosyal refahına odaklandığı (Olawumi ve Chan, 2018: 232) gibi gelişimin bir topluluğun geleneksel değerleriyle uyumlu olmasına yardımcı olarak toplumun yerel kimliğini güçlendirmeye katkı sağlayabilir (Najdeska ve Rakicevik, 2012: 211). Sosyo-kùltürel sürdürülebilirlik kavramı tarihi, kùltürel ve otantik mimari niteliklere sahip oluşumların doğal doku ve çevreyi mevcut kılan tüm elemanlarla bir bütün olarak korunmasını ve gelecek nesillere devredilmesini öngörmektedir (Dikmen ve Toruk, 2017: 12).

Bu boyut, ziyaretçiler ve topluluk arasındaki karşılıklı eylemleri içerdiği için (Byrd vd., 2008: 194) turistlerin tatillerinde sergiledikleri davranışların o bölgede yaşayan yerel halkın refahı, tarihi ve kùltürel yapıları üzerinde önemli sonuçları olabilmektedir. Davranışlarından kaynaklı ortaya çıkacak sonuçların farkında olarak tatil gerçekleştiren, sorumluluklarının bilincinde turistler turizmin yarattığı olumsuzlukların azalmasına ve yerel toplumun kalkınmasına ön ayak olacaktır. Keza turizm hususunda bilinçli yerel halk ve turizm çalışanları turistlerin tatil kalitesinin artmasına ve sağlıklı kùltür alışverişinin sağlanmasına imkân sunacaktır. Bu birbirini besleyen iki ucu temsil eder ve aralarında kurulacak düzgün bağlar sayesinde turizmin sosyo-kùltürel faydaları üst seviyeye çıkarılabilir.

2.4.3. Ekonomik Sürdürülebilirlik

Bir iş olarak turizmin öncelikle ekonomik olarak sürdürülebilir olması gerekir (Deng ve Bender, 2007: 186). Çünkü turizm ekonomisinin, sosyal ve çevresel sorunları ve sonuçları dikkate almadan ilerlemesi güç olacaktır. Bu noktada devreye ekonomik sürdürülebilirlik girmektedir. Ekonomik sürdürülebilirlik, uzun vadede karlılık elde etmek için kaynak verimliliği arar (Niñerola vd., 2019: 1). Kalkınmanın ekonomik olarak verimli olmasını ve kaynakların gelecek nesilleri destekleyecek şekilde yönetilmesini sağlar (Timur ve Getz, 2009: 221). Bu boyutun kapsamında istikrarlı biçimde istihdam sağlama, ev sahibi topluluklar için gelir getirme fırsatları yaratma ve turizm firmalarının karlılığı dahil olmak üzere ekonomik faydaları tüm paydaşlarla ilişkilendirme vb. bulunmaktadır (Franzoni, 2015: 22).

Ekonomik sürdürülebilirlik mal ve hizmetlerin adil üretimi, dağıtımı ve tüketimi ile de ilgilidir (Costa vd., 2019: 678). Yerel bir topluluğa aktarılan yeni parayı ve yerel işletmelerin

turizm faaliyetlerinden elde ettikleri karları da içerir (Byrd vd., 2008: 194). Yerel ekonominin gelişimini destekler, turizm işletmelerinin ve destinasyonların uzun vadeli rekabet edebilirliğini, yaşayabilirliğini ve refahını sağlamayı amaçlar (Telfer ve Sharpley, 2008: 35; Legrand vd., 2009: 9). Yerel istihdam fırsatları, iş bağlantıları ve diğer gelir getirici fırsatlar yoluyla yerel halk için ekonomik faydalar sağlamak adına girişimlerde bulunulmasına imkân sunar (Legrand vd., 2009: 9). Tüm bunlarla beraber kaliteli istihdam olanakları sağlamak, tüm çalışanlara adil ücret ve koşullar sunmak, her türlü ayrımcılığı önlemek hedeflenir (Vellecco ve Mancino, 2010: 2204).

Ekonomik sürdürülebilirlik çoğu altyapı türü (örneğin, yollar, demiryolları ve binalar) dahil olmak üzere insan yapımı sermayeyi içerdiği ve insanın maddi refahını, istihdamını ve geçim kaynaklarını desteklediği için (Cottrell vd., 2013: 43) özellikle gelişmekte olan ülkelerde ve turizmin ekonomik kalkınmanın önemli bir bileşeni olarak görüldüğü gelişmiş ülkelerin az gelişmiş bölgelerinde oldukça önemlidir (Deng ve Bender, 2007: 181). İlgili tüm aktörlerin topluma fayda sunmasını sağlayan gerçek ve kalıcı ekonomik süreçlerin aktive edilmesi ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanmasıyla mümkün olabilir (Janusz ve Bajdor, 2013: 525). Ekonomik sürdürülebilirlik salt kar maksimizasyonu peşinde koşmak yerine tüm paydaşların çıkarlarını dikkate almaktadır. Ekonomik faaliyetin ve gücün faydalarının adil bir şekilde dağıtılmasını sağlayan uzun vadeli ekonomik operasyonlar ancak bu şekilde garanti edilebilir (Lee ve Zhang, 2020: 1822). Özellikle devlet turistleri çeken doğal özellikleri korurken, turizm yoluyla ekonomik kalkınmanın nasıl teşvik edileceğini ayrıntılı bir biçimde belirlemelidir.

2.5. Sürdürülebilir Turizm Paydaşları

Gerçek sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için turizm endüstrisinin farklı paydaşlarla diyalog ve ortaklık içine girmesinin önemli olduğu kabul edilmektedir (Butler, 1999: 20; Selin, 1999: 261; Robinson, 1999: 391; Pfueller vd., 2011: 747). Bu durum, farklı çıkarların ve paydaşların ihtiyaçlarını bütünleştiren sürdürülebilir turizm anlayışını yansıtmaktadır (Robinson, 1999: 391; Faulkner, 2001: 343; Pfueller vd., 2011: 747). Literatürde bulunan birçok çalışmada sürdürülebilir turizm gelişiminin başarılı bir şekilde sağlanabilmesi ve turizmde sürdürülebilir politikaların uygulanabilmesi adına paydaşların turizm faaliyetlerinin planlama ve uygulama sürecine bilinçli katılım sağlayarak, fikir ortaklığı ve işbirliği oluşturarak bu sürece dahil olmasının hayati önem taşıdığını ifade etmektedir (Welford vd., 1999: 170; Björk, 2000: 189; Timur ve Getz, 2009: 221; Yu vd., 2011: 57; Dabphet vd., 2012: 1120; Fiorello ve Bo, 2012: 763; Acuner, 2015: 63; Hardy ve Pearson, 2018: 248; Vu ve Ngo, 2019: 118; Costa vd., 2019: 680; Varol, 2020: 1153; Roxas vd., 2020: 283; Vu vd., 2021: 717). Paydaşları planlama sürecinin her aşamasına dahil etmek,

bakış açılarının, bilgilerinin ve desteklerinin dahil edilmesini sağlayıp çeşitli görüş, beceri ve bilgileri bir araya getirmek için ilginç fırsatlar sunabilir (Sisto vd., 2022: 1311).

Kavram olarak paydaşlar, 'bir kuruluşun hedeflerine ulaşılmasını etkileyebilen veya bundan etkilenen herhangi bir grup veya birey' olarak tanımlanmıştır (Freeman, 1984: 46). Turizm literatüründe tanınan en yaygın dört paydaş; yerel sakinler, turistler, devlet/yerel makamlar ve endüstri/özel sektör olarak belirtilebilir (Björk, 2000: 196; Hardy ve Pearson, 2018: 247). Turizm, dört ana aktör arasında uyumlu bir çaba gerektiren çok paydaşlı bir faaliyet olarak algılanmaktadır (Björk, 2000: 196; Hardy ve Pearson, 2018: 247) Birbirine bağlı ve birbirinden etkilenen bu bileşenlerin herhangi birinde yapılan herhangi bir iyileştirme diğer bileşenlerinde olumlu etkilenmesine katkı sağlayacaktır.

Paydaş teorisi, sürdürülebilir turizm destinasyonu gelişimini desteklemede paydaş ilgilerinin ve algılarının önemini vurgulamaktadır (Rasoolimanesh ve Jaafar, 2017, s. 37). Turizmin gerçekleşeceği kaynağın içinde yaşayan, kullanan ve yöneten paydaşlar tarafından turizmin nasıl algılandığı tam olarak anlaşılmadan, sürdürülebilir turizmin gerçekleşmeme riski bulunmaktadır (Hardy ve Beeton, 2001: 168). Turizmin destinasyonlar üzerindeki çeşitli etkilerini göz önünde bulundurarak, paydaşların algısını anlamak, potansiyel olumsuz etkileri en aza indirmek ve faydaları en üst düzeye çıkarmak adına önemli referanslar sağlayabilir. Ayrıca destinasyonda yaşayan, kaynakları kullanan ve yönetenler perspektifinden sürdürülebilirliğin anlaşılması, tüm paydaşların ihtiyaç ve gereksinimlerinin karşılanmasına önemli faydalar sunabilir (Petrevska vd., 2020: 2).

UNWTO (2013: 19) sürdürülebilir turizmde paydaşların rollerini ifade ettiği tablosunda turistlerin; seyahat seçimi ve eylemlerinde çevre ile yerel topluluklara karşı sorumlu davranması gerektiğini belirtmiştir. Turistler açıkça önemli paydaşlardan birisidir. Örneğin, turistler UNWTO' nun (2013: 19) sürdürülebilir turizm kavramsallaştırmasının merkezinde yer almaktadır. Turistler yerel çevre, ev sahibi topluluklar ve çalışanlar ile temas noktaları oluşturur ve turizm destinasyonlarının sürdürülebilir gelişimi arasında önemli ve benzersiz bir gelişime yol açabilir (Streimikiene vd., 2021: 267). Bu nedenle turistler, turizm destinasyonlarının sürdürülebilir gelişimi için önemli etkilere sahiptir. Turizm gelişimi birçok grubu etkileyebileceğinden ve onlardan etkilenebileceğinden, tüm bu tarafların dikkate alınması başarılı ve sürdürülebilir bir kalkınma için kritik öneme sahiptir (Wan ve Li, 2013: 53).

2.6. Sürdürülebilir Turizm İlkeleri

Sürdürülebilirlik ilkelerinin anlaşılması sürdürülebilir turizm gelişiminin temeli olarak görülebilir. Sürdürülebilirlik ilkeleri, turizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel gelişimine atıfta bulunur (Franzoni, 2015: 22). Bu üç yön birbirine bağlıdır ve ekosistem

üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Ahmad vd., 2018: 1). Sürdürülebilir turizm bu üç sütunun dengeli bir biçimde optimize edilmesini sağlamak için uğraş vermektedir.

Sürdürülebilirlik, geleceğe dair uzun vadeli bir bakış açısı sağlar. Bu bakış açısı, eylemlerin çevresel ve toplumsal sonuçlarıyla ekonomik hedefleri birleştirerek, eylemlere sorumlu ve uyumlu bir şekilde rehberlik etmeyi tasarlayan bir dizi etik değer ve ilkeye odaklanır (Font ve McCabe, 2017: 870). Kökleri sosyal, ekonomik ve çevresel hakkaniyete dayanan bu ilkeler, zamanla geliştirilerek daha rafine bir hale getirilmiştir (Jarvis vd., 2010: 84). Sürdürülebilir turizm ilkeleri aşağıdaki gibi özetlenebilir (Garrod ve Fyall, 1998: 202; Telfer ve Sharpley, 2008: 43):

Tablo 2.2 Sürdürülebilir Turizm İlkeleri Özeti

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM İLKELERİ	AÇIKLAMA
Kaynakları sürdürülebilir bir şekilde kullanmak	Doğal, sosyal ve kültürel kaynakların muhafazası ve sürdürülebilir kullanımı çok önemlidir. İşleri uzun süreli yürütülebilir kılmanın temel taşıdır. Bu nedenle turizm, çevresel sınırlar içinde ve doğal ve beşerî kaynakların uzun süreli uygun kullanımına gerekli özen gösterilerek kurgulanmalı ve yönetilmelidir.
Aşırı tüketimi ve israfı azaltmak	Aşırı tüketimi ve israfın düşürülmesi, uzun süreli çevresel tahribatları onarma maliyetlerini önler ve turizm kalitesinin artmasına katkıda bulunur.
Çeşitliliği korumak	Doğal, sosyal ve kültürel çeşitliliğin korunması, teşvik edilmesi, sürdürülebilir turizm için esastır. Tüm kurum ve kişiler, varış bölgesindeki kültürel yapıya, ekonomik duruma, yaşam biçimine, çevresel faktörlere ve siyasi yapılara saygı duymalıdır.
Turizmi planlamaya entegre etmek	Ulusal ve lokal bir stratejik planlama çerçevesine uyumlanan ve çevresel tesir değerlendirmelerinin sorumluluğunu alan turizm, turizmin uzun süreli yaşayabilirliğini artırır. Özellikle farklı turizm gelişimi türlerinin mevcut arazi ve kaynak kullanımları ve sosyo-kültürel unsurlarla bağlantı kurma yolları dikkate alınmalıdır.
Yerel ekonomileri desteklemek	Yerel ekonomik kalkınmaya faydası olacak faaliyetleri destekleyen ve çevrede oluşacak çeşitli tahribatları göz önünde bulunduran turizm, hem bu ekonomileri korur hem de çevresel zararların önlenmesine yardımcı olur. Ancak turizmin bir bölgenin ekonomik temeline topyekûn hakim bir endüstri haline gelmesine müsaade edilmemelidir.
Yerel toplulukları dahil etmek	Turistik bir bölgedeki yerel halkın turizm hususunda alınan kararlara katılım sağlaması salt onlara ve genel bağlamda çevreye yarar sunmakla kalmaz, aynı zamanda turizm deneyiminin kalitesini yükseltici etki yaratır. Bu bağlamda yerel topluluklar teşvik edilmeli ve hükümetin ve endüstrinin teşviğiyle turizmin planlanması, geliştirilmesi ve denetlenmesine katılmaları beklenmelidir. Turizmin yararlarının adil bir şekilde dağıtılmasını sağlamak için yerli halkı, kadınları ve azınlık gruplarını dahil etmeye özel dikkat gösterilmelidir.

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM İLKELERİ	AÇIKLAMA
Paydaşlara ve halka danışmak	Turizm endüstrisi ile yerel sakinler, kurum ve kuruluşlar arasında gerçekleştirilecek istişare, olası çıkar çatışmalarını çözme konusunda esastır. Tüm ajanslar, organizasyonlar, işletmeler ve bireyler, potansiyel çatışmalardan kaçınmalıdır. Turizmin geliştirilmesi ve yönetiminde yer alan herkesin faydaları optimize etmek için iş birliği yapması ve birlikte çalışması gerekmektedir.
Paydaşları eğitmek	Turizm paydaşlarının hepsi, daha sürdürülebilir turizm biçimleri geliştirme ihtiyacı hususunda eğitilerek bilgi sahibi yapılmalıdır. Ev sahibi topluluklar ve turistlerin kendileri arasında sürdürülebilirlik konularına ilişkin eğitimler sunulmalıdır. Bunun yanında turizmin sorumlu bir şekilde pazarlanması yoluyla personel eğitimi ve farkındalık sağlanmalıdır. Sürdürülebilir turizmi iş uygulamalarına entegre eden personel eğitimi, her düzeyde yerel personelin işe alınmasıyla beraber turizm ürününün kalitesini yükseltici etki yaratabilir.
Turizmi sorumlu bir şekilde pazarlamak	Turizme eksiksiz, etik ve sorumlu bilgi sunan pazarlama anlayışı ile destinasyon alanlarının doğal ve sosyo-kültürel ortamlarına olan saygı ve müşteri memnuniyeti artırılabilir.
Araştırmaları üstlenmek	Problemlerin çözüme kavuşmasına yardımcı olmak ve destinasyonlara, sektöre, tüketicilere yarar katmak adına etkin veri toplama ve analiz yöntemleri kullanılabilir. Sektör tarafından devam ettirilen araştırma ve izlemenin sağlanması esası ile hareket edilebilir. Etkileri izlemek, problemleri çözmek ve yerel halkın ve diğerlerinin değişikliklere cevap vermesini, fırsatlardan faydalanmasını sağlamak için turizmin tüm kademelerinde araştırmalar yapılmalıdır.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Turizm sürdürülebilirliğinin önkoşulları; özen ve merhamet, uyum, başkalarıyla ilgilenme, başkaları için endişe duyma, özverili bir ruh ve uzun vadeli, düşünceli bir bakış açısıdır (Wheeller, 2007: 73). Sürdürülebilir kalkınma turizm sektöründe giderek daha önemli bir konu haline gelmektedir. Yukarıda da ortaya konulduğu üzere sürdürülebilirlik ilkeleri turizmin sağlıklı ilerlemesine önemli düzeyde katkılar sunacaktır. Bu ilkeleri bölgesel kalkınma planlarına entegre etmek turizmin yarattığı sorunların ortadan kaldırılmasını kolaylaştırıcı etki yaratabilir.

2.7. Sürdürülebilir Turizmin Amaçları ve Hedefleri

Sürdürülebilir turizmde yaygın olarak benimsenen görüş, doğal ve insan yapımı çevreleri korurken aynı zamanda turizm gelişiminin uzun süreli ekonomik uygulanabilirliğini optimize etmek için ev sahibi toplulukların yaşam kalitesinin artırılması sağlamaktır (Wan ve Li, 2013: 53). Bununla beraber sürdürülebilir turizm, turizme ev sahipliği yapan alanlar ve

habitlatları ile yerel halklar, tatilciler ve turizm endüstrisi arasındaki gerilimleri uzlaştırmayı ve aralarındaki dengeyi uzun vadede korumayı amaçlamaktadır (Lane, 1994: 102).

Sürdürülebilir turizmin temel kapsamı şu şekildedir (Stukalo vd., 2018: 2; Zakharchenko vd., 2020: 5):

- 1) Turizmin gelişmesinin temel unsurunu oluşturan çevresel kaynakların optimal kullanımını, doğal mirasın ve biyolojik çeşitliliğin korunmasını, temel ekolojik süreçlerin desteklenmesini sağlama,
- 2) Ev sahibi toplulukların sosyo-kültürel özgünlüğünün korunmasını sağlama, kültürlerarası anlayış, saygı ve hoşgörünün desteklenmesini mümkün kılma,
- 3) İstikrarlı istihdam ve gelir yaratma ile beraber ev sahibi topluluklara yönelik sosyal hizmetler, yoksullukla mücadelede katkı dahil olmak üzere adil bir dağılımla tüm paydaşlar için sosyo-ekonomik faydalar sağlayan uzun süreli ekonomik önlemlerin uygulanabilirliğini arttırma.

Sürdürülebilir turizm, günümüzde genellikle sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için toplumsal sistemleri ve davranışları sürdürülebilir kalkınmaya doğru geniş ve bütünleşik bir yolda yeniden yönlendirmeyi amaçlayan normatif bir yönelim olarak görülmektedir (Bramwell vd., 2017: 1; Nowacki vd., 2018: 562). Esasında bu hedefler arasında kusursuz dengeyi yakalamak yerine bu hedefler arasında alışveriş yapmak daha işlevsel olacaktır. Özellikle turizm yöneticilerini, ürün sağlayıcılarını ve ev sahibi toplulukları içeren, dikkatlice hazırlanmış entegre bir planın geliştirilmesi yoluyla, planlanmamış geleneksel kitle turizminin sebep olduğu bazı etkilerin ortadan kaldırılması turizmin iyileştirilmesi adına büyük bir adım olarak görülebilir (Dinan ve Sargeant, 2000: 2).

UNEP ve DTÖ tarafından geliştirilen sürdürülebilir turizm gündemi turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerini ele alarak “Turizmi Daha Sürdürülebilir Hale Getirme” maksadıyla 12 adet hedef ortaya koymuştur. Macbeth'in (1994) dört kategorisini kullanan bu gündemdeki 12 hedef Tablo 2.3.'de özetlenmiştir (UNEP ve WTO, 2005: 18-19):

Tablo 2.3 Turizmi Daha Sürdürülebilir Hale Getirmek İçin Ortaya Konulan Hedefler

Ekonomik Sürdürülebilirlik	Ekonomik Uygulanabilirlik	Turistik bölgenin ve bünyesinde var olan işletmelerin rekabet gücünün ve yaşayabilirliğinin uzun sürede korunduğu bir atmosferde ekonomik kazanç yaratan bir ortam sağlamayı hedefler.
	Yerel Refah	Turizmden sağlanan ekonomik gelirin turistik bölgede kalmasını ve turizmin ev sahibi destinasyonun ekonomik refahına olan katkısını artırması için turist harcamalarının en üst seviyeye çıkarılmasını mümkün kılmayı hedefler.
	İstihdam Kalitesi	Turizm tarafından yaratılan ve desteklenen yerel işlerdeki ücret seviyesini, hizmet koşullarını ve herkes için erişilebilir şartları cinsiyet, ırk, engellilik veya başka şekillerde ayırım gözetmeden iyileştirmeyi hedefler.
Sosyal Sürdürülebilirlik	Sosyal Eşitlik	Topluma mensup fertler arasında (buna yoksul kişilerde dahil) eşitliği sağlamak için toplumun tüm kesimlerine daha iyi hizmet, kazanç ve destek ulaştırarak turizmden elde edilen sosyo-ekonomik faydaları turizme ev sahipliği yapan topluluğa adil bir şekilde dağıtmayı hedefler.
	Ziyaretçi Memnuniyeti	Cinsiyet, soy, uyruk, engelli olma durumu veya başka biçimlerde hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm ziyaretçilerin turizm ürününü tüketirken tatmin edici bir deneyim yaşamasını sağlamayı hedefler.
	Yerel Kontrol	Bölgedeki turizmin yönetimi ve gelecekteki gelişimi planlanırken ve karar alınırken ev sahibi toplumun ve diğer paydaşların haklarını, görüşlerini ve önerilerini dikkate almayı hedefler.
	Toplumsal Refah	Sosyal yapılar ve kaynaklara, imkanlara ve yaşam destek sistemlerine ulaşım dahil olmak üzere ev sahibi topluluğun yüksek yaşam şartlarına sahip olmasını mümkün kılmak için sömürü ve sosyal yozlaşmayı önlemeyi hedefler.
Kültürel Sürdürülebilirlik	Kültürel Zenginlik	Turizme ev sahipliği yapan toplulukların tarihi, kültürel, geleneksel miras değerlerini koruyarak ve bu değerlere saygı duyulmasını sağlayarak kültürel çeşitliliği korumayı hedefler.
Ekolojik Sürdürülebilirlik	Fiziksel Bütünlük	Hem kentsel hem de kırsal peyzajların kalitesinin korunmasını ve geliştirilmesini sağlarken çevrenin fiziksel ve görsel olarak tahrip olmasının önüne geçilmesini mümkün kılmayı hedefler.
	Ekolojik ve Biyolojik Çeşitlilik	Biyolojik çeşitliliği ve doğal mevcudiyeti korumak ve sürdürmek adına tabiata, ekosistemlere, fauna, flora ve yaban yaşamına verilen tahribatı kontrol altında tutmayı ve azaltmayı hedefler.
	Kaynak Verimliliği	Kıt ve yenilenemeyen kaynakların kullanımını en asgariye düşürmeyi bununla beraber yenilenebilir kaynakların kullanımını yaygınlaştırmayı hedefler.
	Çevresel Temizlik	Turizm ile ilgili olan herkesin daha az çöp yaratmasını sağlayarak hava, su ve toprak kirliliğini minimumda tutmayı hedefler.

Kaynak: (UNEP ve WTO, 2005: 18-19)'dan uyarlanmıştır.

Bütün bu sürdürülebilir turizm hedeflerinin ortak noktasının turizm endüstrisini daha iyi bir noktaya taşımak olduğu söylenebilir. Hedeflenen turizm gelişimi, ekonomik açıdan verimli, sosyal açıdan sorumlu ve çevreye karşı duyarlı olmalıdır (Müller, 1994, s. 133).

2.8. Uyarlanabilir Bir Paradigma Olarak Sürdürülebilir Turizm

Son yıllarda turizmde sürdürülebilirlik kritik bir konu olarak ortaya çıkmış (Ngo ve Creutz, 2022: 1) ve turizm endüstrisi için önemli bir politika çerçevesi haline gelmiştir (Saarinen, 2015: 903). "Sürdürülebilir turizm" veya türevi olgular artık çok sayıda kurumsal misyon beyanına, etik kurallarına, destinasyon planlama stratejilerine ve organizasyon yapılarına yerleştirilmiş durumdadır (Weaver, 2012: 1031). Sürdürülebilir turizm birçok konuyu kapsamakta ve turizme ilişkin faktörleri iyileştirmeyi amaçlamaktadır.

Sürdürülebilirlik, ekoturizm, mavi turizm, döngüsel turizm, biyo-turizm gibi ekonomik, sosyal ve çevresel konuların uzlaştırılmasıyla ilgili geniş bir kavram yelpazesini içerir (Niñerola vd, 2019: 4). Ancak sürdürülebilir turizm, turizmin ayrı bir bileşeni, bir dizi niş ürün olarak nitelendirilmemeli, aksine turizm sektörünün bir bütün olarak daha sürdürülebilir hale getirilebilmesi için çalışılması gereken bir koşul olarak görülmelidir (UNWTO, 2013: 17). Hunter, (1997: 852) sürdürülebilir turizmin katı bir çerçeve olarak görülmesinden ziyade daha esnek ve çeşitli dünya görüşlerine uyacak şekilde şekillendirilebilir bir paradigma olarak görülmesi gerektiğinden bahseder. Bu dünya görüşleri, farklı etik duruşları ve yönetim stratejilerini kapsar ve sonuç olarak aşırı kaynak korumacı duruştan aşırı kaynak sömürücü duruşa kadar uzanabilir (Hunter, 1997: 852). Bramwell ve arkadaşları (2017: 2) Hunter'ı (1997) desteklercesine, sürdürülebilir turizm hedeflerinin genellikle farklı bağlamların koşullarına ve zaman içinde değişen koşullara göre uyarlanabilir olduğundan ve ister küçük ister büyük ölçekli olsun bütün turizm biçimlerinde kabul görmesi gerektiğinden bahseder. Clarke (1997: 224) ise sürdürülebilir turizmin, "mevcut herhangi bir biçim veya durumun doğasında var olan bir özellik olmadığını, tüm turizm için ulaşılması gereken bir hedef olduğunu" öne sürmektedir.

Sharpley (2020: 1932), turizm ve sürdürülebilir kalkınma arasında devam eden uyumluluğa rağmen sürdürülebilir turizme dair çok az kanıt olduğunu belirtir. Buna rağmen tüm turizmin sürdürülemez olduğunu iddia etmeninde hatalı olacağını ifade eder (Sharpley (2020: 1941). Turizmin etkilerine ilişkin çeşitli eleştirilerin bilincinde olan dünya çapındaki birçok turizm işletmesi, turizm sektöründe ortaya çıkan bazı endişeleri ele almak için çaba sarf etmektedir (Dube, 2021: 3). Örneğin; bazı turizm işletmelerinin çevresel verimliliği ve teknolojik yeniliği sağlama çabaları turizm sektörünün sürdürülebilirlik etiğine katkıda

bulunma çabalarının bir parçası olmuştur (Hall, 2019: 7; Dube, 2021: 3). Bu nedenle turizmde sürdürülebilirliği mümkün kılmanın zor olduğu fikrine dayanarak, sürdürülebilirlik çabasının bir parçası olarak görülemeyeceğini varsaymak doğru bir ifade olmayabilir. Bütün turizm türleri sürdürülebilirliği mümkün kılmak için uğraşmalıdır.

2.8.1. Kitle Turizmini Sürdürülebilir Hale Getirmek

Turizmin sürekli büyümesinin ve mekansal yayılımının, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin dikkate değer küresel bir olgusu olduğu söylenebilir (Weaver, 2012: 1030). 20. yüzyılın ikinci yarısında, olgu, “kitle turizmi” olarak adlandırılan önemli bir genişlemenin meydana geldiği derin bir hızlanmaya tanık olmuştur. 1950 ile 1980’li yılların başı arasında, fiyata çok duyarlı Avrupalı tüketiciyi hedefleyerek standart bir toplu tatil ürünü olarak (Aguiló vd., 2005: 219) yaratılan kitle turizmi öncelikle “güneş ve deniz” ve “güneş ve dağ” eşleşmelerine odaklanmıştır (Fiorello ve Bo, 2012: 760). Bu turizm biçiminde turistik ürünler oldukça tek tip olduğundan sıcak iklim ve güneşlenme arayışındaki deneyimsiz turist tarafından organize tatiller çevresinde gerçekleştirilir (Fiorello ve Bo, 2012: 760). 1980’li yıllarda zirveye ulaşan bu turizm biçimi 20. yüzyılın sonunda niceliksel ve niteliksel sınırlarına ulaşmış ve krize girmiştir (Fiorello ve Bo, 2012: 760; Aguiló vd., 2005: 219).

Son birkaç on yılda kitle turizminin kontrolsüz hızlı gelişimi, sosyal, kültürel ve çevresel bozulmanın, finansal kazançların eşit olmayan dağılımının, yeni sömürgeciliğin teşvik edilmesinin ve hastalıkların yayılmasının kaynağı olmuştur (Lee ve Zhang, 2020: 1820). Bu noktada problemlerin artmasına tepki olarak alternatif turizm türleri yaratılmaya başlanmıştır (Karamustafa ve Örnek, 2019: 269). 1980’lerin başlarında, 'alternatif turizm' türleri, çoğu destinasyonun ihtiyaçlarına ve koşullarına daha fazla uyarlanmış olarak sunulmuştur (Gössling vd., 2009: 3). Bu kavram kitle turizminin doğasından memnun olmayanlar arasında moda bir fikir haline gelmiştir (Cohen, 1987: 13). Kitle turizmine şüpheyile yaklaşanlar başlangıçta “alternatif turizmi” küçük, yerel ve özerk olanı geliştiren gerçek sürdürülebilir turizm olarak önermişlerdir (Weaver vd., 2020: 3). Ancak alternatif turizm türleri endüstrinin beklentisini karşılayamamış ve gerçek dünyada yeterince ilgi görmemiştir (Weaver vd., 2020: 3). Yılda yüz milyonlarca turist gezisini içeren yerleşik kitle turizm endüstrisinin yerini alamamıştır (Gössling vd., 2009: 3).

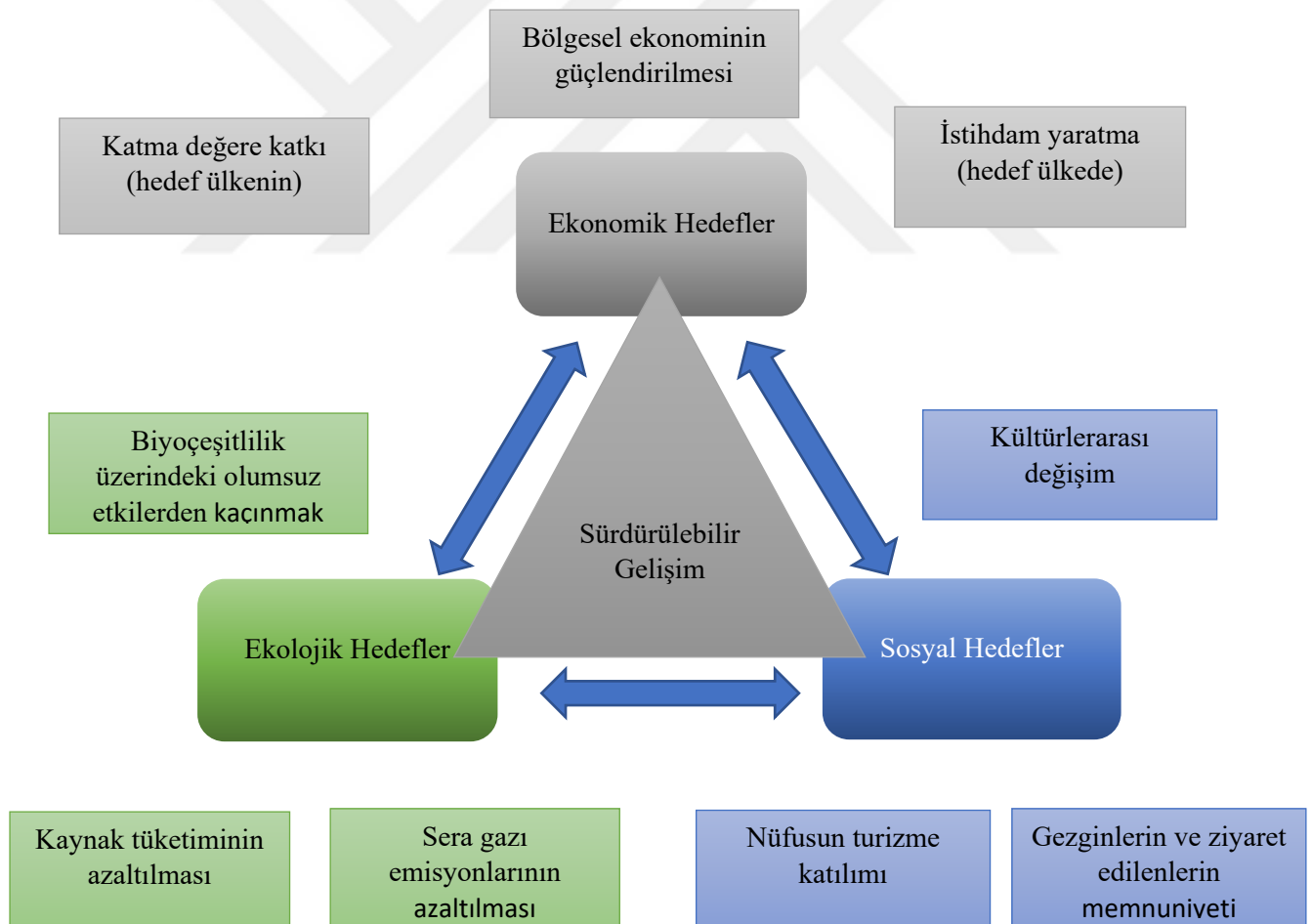
Clarke’ın (1997) sürdürülebilir turizmin dört paradigma değişikliğini ortaya koyduğu yaklaşımında ilk paradigmayı yukarıda bahsettiğimiz gibi sürdürülebilir ve kitle turizmi arasında ayırım yapan, ilki iyi, ikinciye zararlı olarak kabul eden (Clarke, 1997: 225) yaklaşım oluşturmaktadır. 1990'lara gelindiğinde ‘doğru’ ve ‘yanlış’ ı temsil eden kutupsal karşıtlar

fikri büyük ölçüde yanıltıcı olarak kınanmış ve reddedilmiştir. Onun yerini daha önceki fikirlerin esnek bir uyarlaması olan ve sürdürülebilir turizmi zayıftan güçlüye doğru ölçeklendiren, sürdürülebilir turizm ile kitle turizmi arasında süreklilik kavramını oluşturan yaklaşım almıştır (Pascariu ve Tiganasu, 2014: 1092). Burada zayıf ölçek ekonomik büyümeye odaklılığı ifade ederken güçlü ölçek ise nadir kaynakların korunmasını ifade etmektedir (Pascariu ve Tiganasu, 2014: 1092). İkinci paradigma, kitle turizminin "daha sürdürülebilir" hale getirilebileceği ve sürdürülebilirliğin yalnızca küçük ölçekli operasyonlar için tanımlanabilir bir son nokta olmaktan ziyade bir hedef olması gerektiği şeklindeki üçüncü bir görüşle değiştirilmiştir (Hardy ve Beeton, 2001: 173). Üçüncü paradigma, sürdürülebilir turizmin tüm turizm türlerini içermesi gerektiğini ve kitle turizminin gelişmeye tabi olması gerektiğini belirtmektedir (Pascariu ve Tiganasu, 2014: 1092). Çünkü sürdürülebilir turizm turizmden kaynaklanan hasarları en asgariye indirmek için planlanmış, ekolojik hasara, toplum ve geleneksel kültürler için olumsuz sonuçlara yanıt olabilecek reaktif bir kavramdır (Bramwell ve Lane, 1993: 2). Weaver'da (2012: 1033), kitle turizminin (sürdürülemez turizme daha yakın konumlanmış) bir tür alternatif turizm sürekliliği (sürdürülebilir turizme daha yakın konumlanmış) oluşturduğunu ve bu nedenle bu ikisinin ayrı, karşıt kategoriler olarak ele alınmaması gerektiğini iddia etmektedir. En son yaklaşım ise yakınsama yaklaşımıdır ve bu yaklaşım tüm turizmin sürdürülebilir olması gerektiğini savunur (Clarke, 1997: 226). Bu, sürdürülebilir turizmin ölçekten bağımsız olarak tüm turizm girişimlerine uygulanabilir bir hedef olarak kabul edildiği en son sürdürülebilir turizm anlayışıdır (Clarke, 1997: 226). Sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin her türlü turizmde mümkün olduğunca dikkate alınması gerektiğini savunmaktadır.

Günümüzde sürdürülebilirlik, neredeyse her türden ve ölçekteki turizm faaliyetleri ve ortamlarıyla ilişkilendirilebilir (Clarke, 1997: 226; Liu, 2003: 461; Niñerola vd., 2019: 4). Tüm turizmin, sürdürülebilirlik ideallerini ilerletebileceği ve ilerletmesi gerektiği giderek daha fazla kabul görmektedir. Sürdürülebilir turizm çerçevesi, her türlü turizmi yaratma ile ilgili olarak dikkate alınması gereken yönergeleri içerir (Janusz ve Bajdor, 2013: 525; Peeters, 2012: 1039-1040). Turizmde sürdürülebilirliği sağlamak adına oluşturulmuş olan yönergeler ve yönetim uygulamaları, kitle turizmi de dahil olmak üzere tüm turizm biçimlerine uygulanabilme potansiyeline sahiptir (UNEP ve WTO, 2005; Niedziółka, 2012: 160). Turizmin sürdürülebilir olması için, ayırım yapılmadan tüm turizm biçimlerinin (yalnızca elit alternatif turizm biçimleri değil) sürdürülebilirlik hedefine doğru ilerlemesi gerektiği söylenebilir (Berno ve Bricker, 2001: 12).

Weaver vd. (2021: 900)’ne göre ölçek ekonomileri ve rekabete dayalı yeniliklere uygunluk gibi olumlu kitle turizmi özelliklerini etik ve yer duygusuna odaklanma gibi olumlu alternatif turizm ilkeleriyle birleştirilerek “aydınlanmış kitle turizmi” yoluyla daha sürdürülebilir ve esnek destinasyonlar yaratılabilir. Aydınlanmış kitle turizmi; “kitle turizmi tezinin ve alternatif turizm antitezinin ortaya çıkan bir sentezi” olarak konumlandırılmaktadır (Weaver, 2014: 137). Buna göre “aydınlanmış kitle turizmi” “alternatif turizm” erdemlerini başka şekillerde sürdürülebilirliği de kolaylaştıran kitle turizmi erdemleriyle damıtıp birleştirmektedir (Weaver vd., 2020: 3).

Günther vd. (2014) sürdürülebilir turizmi kitle pazarına uygun hale getirmek ve dolayısıyla büyük tur operatörleri için ilgi çekici hale getirmek için hangi seçeneklerin mevcut olduğunu ayrıntılı olarak incelemiştir. Bu bağlamda oluşturulan Şekil 1.1. aşağıda sunulmuştur.

Şekil 2.1 Sürdürülebilir Turizmi Kitle Pazarına Uygun Hale Getirmek Adına Yapılması Gerekenler

Kaynak: Schmied vd. (2009: 35) esinlenilmiş ve uyarlanmıştır.

Sürdürülebilir turizmi kitle pazarına uygun hale getirmek adına yapılması gereken adımlar izlenerek kitlesel yoğunluğa maruz kalan destinasyonlarda da iyileştirmeler yapılabilir. Özellikle kitle turizm destinasyonlarının hem turistlerin hem de yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamak için ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan sürdürülebilir olarak ilerleyen yollar bulmaları faydalı olabilir (Sörensson ve Friedrichs, 2013: 16).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM ALGISI VE TURİST FARKINDALIĞI

Bu bölümde sürdürülebilir turizm açısından turist farkındalığı ve daha duyarlı turist tipleri ile ilgili bilgiler sunulmuştur. Araştırmamız turistler üzerinde gerçekleştirildiği için bu konuya ilişkin bir anlayış kazandırılmak istenerek bu bölüm çalışmaya dahil edilmiştir. Bütün bunlarla beraber bölüm sonunda ise araştırma konusu ile benzerlik gösteren çalışmalara yer verilmiştir.

3.1. Daha Sorumlu Turist Tipolojileri (Profilleri)

Turizm pazarlamasına yönelik çalışanlar yıllar boyu turist türlerinde hiçbir ayırım yapmaksızın, gelen bu bireylerin turistik bölgeye nasıl davrandıklarına bakmaksızın potansiyel her turisti çekmek için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır (Ryan, 1991: 101-102). Bir bölgenin özellikle hasara karşı savunmasız olduğu durumlarda, turizm kuruluşlarının “yanlış turist” tipini bölgeye çekmesiyle hem ekonomi hem de çevre üzerinde yıkıcı etkiye sebep olabilen turist eylemleri meydana gelebilmektedir (Dinan ve Sargeant, 2000: 2).

Turistlerin tatil gerçekleştirdiği süre boyunca temel önceliğinin turizm ürün ve hizmetlerini tüketmek yoluyla mutluluğu bulmak olduğu söylenebilir (Gutierrez, 2021: 5). Bazı turistler tatil süresince çevresel veya sosyal hususları çok az dikkate alarak veya hiç dikkate almayarak hareket etme eğiliminde olabilmektedirler. Burada tasvir edilenler, genellikle kitlesel turist profiline sahip kişilerdir. Kitlesel turistler, genellikle bütçe dostu paket turlarının yanında ucuz uçuşları tüketen, nispeten kısa bir süre içinde belirli bir varış noktasına inen gezginler olarak tanımlanır (Gutierrez, 2021: 5). Butler (1991: 205) uluslararası turizm pazarının büyük bir kısmının kitlesel turistlerden oluştuğunu iddia etmektedir ve bunların makul bir kısmının paket turları satın alarak tatil gerçekleştirdiğinden bahseder. Ayrıca Butler (1991: 205) literatürde, kitle turistlerinin neredeyse evrensel bir kınanmasının mevcut olduğunu ifade etmiştir.

Kitle turistlerinin aksine, boş zaman etkinliklerinde çevresel ve sosyal unsurlara karşı duyarlılığa sahip olan ve bu hususlar için kaygılanan turist tipleri de mevcuttur (Kiper, 2013: 776). Bu kaygı anlayışına sahip turistler, ekolojik ve sosyal zarardan nefret etmektedirler (Manzoor vd., 2019: 5). Turizmin çevresel, sosyokültürel ve sosyo-ekonomik yönlerinden ödün vermeyen bir deneyim sağlayabilmek için para ödemeye daha isteklidirler. Literatürde sürdürülebilir turizmi destekleme konusunda daha hevesli olan bu tarz tüketiciler farklı isimlerle kategorize edilmiştir. Belirlenen segmentler; eko-turistler (Ziffer, 1989), yeşil

turistler (Wood ve House, 1992), etik turistler (Weeden, 2013), gönüllü turistler (Proyrungroj, 2017), bilinçli turistler (Higgins-Desbiolles, 2018), sorumlu turistler (Costa vd, 2019), dönüştürülmüş turistler (Sheldon, 2020), sürdürülebilirlik yanlısı turistler (López-Sánchez ve Pulido-Fernández, 2017) veya sürdürülebilir turistler (Budeanu, 2007; Wehrli vd., 2011) olarak adlandırılmıştır. Bu turist segmentlerinin ortak noktası ise sürdürülebilirlik konularına özel bir ilgi göstermeleri ve bilinçli olarak sürdürülebilir turizm ürünlerini tercih ederek tüketimlerini gerçekleştirmeleridir (Weber, 2019: 273).

Wehrli ve arkadaşları (2011: 27-28-29), sürdürülebilir turizm anlayışlarına göre farklı turist tiplerini ortaya koymuştur. Buna göre turistler 5 tipe ayrılır:

- Dengeli tip, sürdürülebilirliğin üç boyutunu da ciddi bir şekilde gözlemler ve tüm sürdürülebilirlik boyutlarına eşit önem verir.
- Şüpheli tip, eleştirel bir tutuma sahiptir ve tüm sürdürülebilir niteliklerini açık bir şekilde daha düşük derecelendirir, yani tüm boyutlarda sürdürülebilir turizmle ilgili ifadelerle çok daha az katılır.
- Sosyo-ekonomik tip, özellikle sosyal ve ekonomik boyutu dikkate alır (örneğin, eşit gelir dağılımı, adil toplum, uzun vadeli bölgesel ekonomik refah, yoksulluğun azaltılması, turizme yerel halkın katılımı, yerel ürün ve hizmetlerin kullanımı, şeffaf ve güvenilir iletişim gibi). Bu turist tipi, insanlar arasındaki iyi ilişkilere ve ortaklıklara odaklanır.
- Yerel tip, özellikle sürdürülebilirliğin yerel yönleriyle ve kültürle ilgili niteliklerle ilgilenir (örneğin yerel ürünler, otantik deneyimler, yerel halkla temaslar, yerel halkın ihtiyaç ve geleneklerine saygı duyma, turizmin yerel nüfus ve kültürleri üzerindeki etkisini önemseme gibi).
- Ekolojik tip, özellikle ekolojik boyuta özel önem verir (örneğin çevre koruma, kaynak yönetimi, atık yönetimi, enerji kullanımı, CO2 dengeleme) ve onlar için insan ve doğa arasındaki ilişki çok kırılgandır.

López-Sánchez ve Pulido-Fernández (2017) turistler “sürdürülebilirliği” benzer bir şekilde düşünmedikleri ve değer vermedikleri için “sürdürülebilir zekanın” tanımlanması ve anlaşılması gerektiğini ifade ederek turistleri 3 segmente ayırmıştır. Bu hususta yaptıkları araştırmanın sonucuna göre; çoğunluğu yansıtıcı turistlerin (%60,8) oluşturduğu, ardından sürdürülebilirlik yanlısı turistlerin (%20,6) geldiği ve umursamaz turistlerin (%18,6) ise en düşük yüzdeye sahip olduğunu belirtmektedir. Son derece bilgili, uygun davranış sergileyen ve sürdürülebilirlikle bağlantılı konulara olumlu değer veren yansıtıcı turistlere kıyasla

sürdürülebilirlik yanlısı turistlerin sürdürülebilir seyahat için daha fazla ödemeye istekli olduğu çalışmada ortaya konulmuştur.

Krause (2020) kırsal kesimde kitle turizmi ile karakterize edilen bir turizm noktasını ziyaret eden turistlerin sürdürülebilirliğe yönelik tutumlarını araştırdığı çalışmada üç turist bölümünü ayrı ayrı analiz etmiştir. Analizler sonucunda bireysel gezi turistleri en yüksek sürdürülebilirlik bilincine sahip grup olarak tanımlanmış, organize bir turla seyahat eden otobüs turu turistleri (tur otobüsü turistleri) ve özellikle kruvaziyer gemi turistleri düşük sürdürülebilirlik puanları ile karakterize edilerek turist bölümlendirmesi yapılmıştır. Ayrıca kruvaziyer gemi turistleri sürdürülebilirlik sorunları konusunda en az endişe duyan turist bölümü olarak çalışmada göze çarpmaktadır.

Bhagat ve Chauhan (2021: 22) sürdürülebilir turist davranışına sahip tüketicileri, çevrenin korunmasına yönelik gerçekleştirdikleri bireysel davranışlarının, toplumu yaşanabilir kılma konusuna olumlu etki yaratacağına dair güçlü bir inanca sahip olan kişiler olarak tabir etmektedir. Çevre kaygısı taşıyan bu bireyler, çevre korumanın tek başına devletin veya kuruluşların görevi olmadığını farkındadır. Çevreyi korumanın her bireyin kişisel görev ve sorumluluğu olduğunu güçlü bir şekilde hissetmektedirler. Sürdürülebilir davranışa sahip tüketicilerin, çevreye zarar veren veya doğayı olumsuz etkileyen ürün ve hizmetlerden genel olarak kaçındıkları söylenebilir (Bhagat ve Chauhan, 2021: 23). Gulati'nin (2021: 377) tanımına göre sürdürülebilir turist; ikamet ettiği yerin dışına dinlenme, eğlenme veya iş amacıyla seyahat gerçekleştiren bunu yaparken de aynı zamanda toplum ve kaynaklar için endişe duyan kişidir. Bu kişiler daha açık fikirli olmakla beraber toplumun yararına olacak değişiklikleri kabul ederek dünyayı yaşanacak daha temiz ve yeşil bir yer haline getirmeye hazır bir tutum içerisinde (Bhagat ve Chauhan, 2021: 22).

Booking'in 2017 yılında turistler üzerinde yaptığı bir araştırmaya göre küresel gezginlerin yalnızca %5'inin sürdürülebilir bir şekilde seyahat etmenin gerçekten kolay olduğuna inandığı ve dünya genelindeki gezginlerin %46'sının kendilerini sürdürülebilir bir gezgin olarak gördüğü belirtilmiştir. Bunun yanında Wöhler (2001: 45-46) ekolojik turistler olarak adlandırdığı, yüksek gelir ile çevre bilincine sahip %20 lik bir kesimin çevre dostu hizmetler için daha fazla ödemeye razı olduklarını belirtir. Ayrıca bu kesimin çoğunluğa öncülük edebileceğini çalışmasında öne sürmektedir.

Sheldon (2020) kişilerin gerçekleştirdiği dış yolculukların (fiziksel seyahatler) içsel bilinçlerini nasıl dönüştürerek uyanışa veya aydınlanmaya ön ayak olabileceğini incelediği makalesinde; kişilerin turizm aracılığıyla içsel dönüşüm sağlayarak daha sorumlu turistler haline gelebileceğinden bahsetmiştir. Dönüştürülmüş turistler olarak adlandırılan bu kişiler

turizmin destinasyonlar üzerindeki olası etkilerine ilişkin daha bilinçli ve duyarlı olabilmektedir. Davranışlarını yönlendirebilme kabiliyetine sahip olabildikleri için kendilerini dönüştürürken destinasyonları dönüştürme fırsatı bulabilirler (Lean, 2012: 168-169). Bu bağlamda turizmin kaynaklarının korunmasına ve yenilenmesine yardımcı olmak için turistlerin bakış açılarını anlamaya yönelik daha fazla araştırma yapılması önem arz eden bir konu olmaktadır.

Costa ve arkadaşları (2019: 681) turistlerin daha sürdürülebilir tatil sağlamak adına benimsemesi gereken çeşitli davranışlar olduğundan bahsetmektedir. Turistlerin aşağıdaki tavırları benimseyerek turizmin sürdürülebilirliğine katkı sağlayabileceği söylenebilir (Costa vd., 2019: 681-682):

- 1) Düşük sezonda seyahat gerçekleştirerek ve süper popüler destinasyonlar yerine olağandışı yerleri ziyaret ederek aşırı turizmi azaltmaya yardımcı olabilirler.
- 2) Daha az sıklıkta seyahat gerçekleştirip gittikleri yerlerde daha uzun konaklayarak ulaşımdan kaynaklı karbon emülsiyonlarını hafifletebilirler.
- 3) Gittikleri yerlerde uygun davranışlar sergileyerek destinasyonun kültürüne ve alışkanlıklarına dikkat edebilirler.
- 4) Destinasyonların sanatsal, arkeolojik ve kültürel mirasına saygı duyarak, bu mirasın korunarak gelecek nesillere aktarılmasına katkıda bulunabilirler.
- 5) Direkt uçuşları tercih ederek (daha az CO2 emisyonu), toplu taşıma araçlarını kullanarak veya yürüyerek seyahatlerini gerçekleştirme sayesinde çevrenin korunmasına destek verilebilirler. Ayrıca israfı önlemek için yeniden kullanılabilir su şişeleri kullanarak, ürettikleri atıkları toplayarak, otellerde havluları yeniden kullanarak su ve enerji tasarrufu sağlayarak ekolojik ayak izlerini azaltabilirler.
- 6) Yerel satıcılardan alışveriş gerçekleştirerek yerel ekonomik kalkınmaya fayda sağlayabilirler.
- 7) Turistik destinasyonun yerel yasa ve düzenlemelerini kabul ederek, bunlara saygı duyarak, kurallara uyarak bölgede turist davranışlarından kaynaklanan olumsuzlukları en aza indirebilirler.

3.2. Turistler ve Sürdürülebilir Turizm Farkındalığı

Günümüz dünyasının en mühim zorluklarından birisini, doğal kaynakların ve insan kaynaklarının aşırı kullanımından kaynaklanan hasarın nasıl ele alınacağı sorusu oluşturmaktadır (Galvani vd., 2020: 568). Lew, (2018: 747) eğer tüm insanlık kolektif bir biçimde gezegenimize dair daha duyarlı bir zihne ve bütünsel bir bilince sahip olursa seyahat

ve turizm faaliyetlerinin daha iyi bir hal alabileceğini öne sürmüştür. Burada bahsedilen bütünsel bilinç genellikle sürdürülebilirlik ile ilişkilendirilir. Bu bilinç türü gezegeni, insanoğlundan saygı talep eden ayrı ve entegre bir varlık olarak görür (Lew, 2018: 747).

Bu bağlamda turizmin zorluklarını ele almak için tüm paydaşların bilincinin dönüşümü gereklidir. Turizmin geleceği için bu dönüşümün kritik bir adımı temsil ettiği söylenebilir (Sheldon, 2020: 1). Gerçekten turizm, daha büyük bir küresel kültürün belirtisi durumundadır. Bu kültürde sağlanacak değişim yeterince önemli sayıda bireyin bilincindeki bir değişimi mümkün kılacak bu sayede turizm de olumlu yönde değişebilecektir (Galvani vd., 2020: 573). Bununla beraber bireylerin sorumlu davranmaları istendiğinde, bireyler kendilerini genellikle kısa vadeli kişisel kazançları ile uzun vadeli toplumsal ihtiyaçlar arasında bir çatışma durumunda bulabilmektedir (Budeanu, 2007: 504). Aynı şekilde turistlerde, evlerindeyken çevre için yerine getirdikleri sorumlulukları bir tatil destinasyonuna gittiklerinde yerine getirmiyorlar gibi görünmektedir (Miller vd., 2015: 29) Miller vd. (2015) çalışmalarında çevre yanlısı davranışların, gündelik hayattan turistik bağlama geçerken azaldığını ortaya koymuştur. Firth ve Hing (1999) Byron Körfezi'ndeki altı pansiyonda sırt çantalı gezgin hosteli misafirlerinin sürdürülebilir turizmle ilgili tutum ve davranışlarını ortaya koyduğu araştırmasında elde ettikleri sonuçlar Miller vd. (2015) elde ettiği sonuçlarla benzer noktalara değinmektedir. Katılımcıların %12'sinin evdeyken makul ölçüde çevre bilincine sahip olduğu ancak tatildeyken bu sorumluluk düzeyinden vazgeçtiklerini itiraf ettiği çalışmada saptanan durumlar arasında gösterilmektedir. Akademik olarak yapılan bazı araştırmaların sonucu ise, turistlerin kendi davranışlarının yarattığı etkilerinden büyük ölçüde habersiz olduğunu gösterir niteliktedir (Böhler vd., 2006; Gössling vd., 2006; Becken, 2007). Bu noktalardan hareketle turistlerin tatil süresince de çevreye ilişkin çeşitli sorumluluklarının olduğunun öğretilmesi gerekmektedir. Turizmin, “karşılıklılık kavramı” ışığında turistlere, tatil hakkına sahip olmalarının yanında bu hakla bağlantılı olarak çeşitli sorumluluklarının da bulunduğu ve bu sorumlulukların neler olduğu öğretilerek çeşitli farkındalıklar kazandırılabilir (Miller vd., 2010: 642). Bir hak her zaman bir sorumlulukla eşleşiyorsa (örneğin yaşam hakkı bir can almama sorumluluğu taşıyorsa), o zaman turizmin, tatil hakkının yanında taşınan sorumlulukların ne olduğunu vurgulaması gerekmektedir. Bu durum turistleri özgürce tatil gerçekleştirebilmenin yanında neden sorumlu olduklarını düşünmeye doğru teşvik edebilir.

Budeanu'a (2007) göre de sürdürülebilir turizme yönelik olumlu tutumlarını beyan etmelerine rağmen, yalnızca birkaç turistin sorumlu turizm ürünleri satın alarak, çevre dostu ulaşımı seçerek veya hedef topluluklara karşı sorumlu davranarak buna uygun hareket ettiğini

göstermektedir. Çoğu tüketici, çevresel ve sosyal konulara ilişkin endişeli olduklarını dile getirirse de iyileştirici eylemlere katılmaya isteksiz olan yüzeysel çevreciler halindedir (Weaver, 2012: 1031). Miller vd. (2010: 631)'ne göre turizmde turist açısından uçuşta kararında duyulan herhangi bir suçluluk duygusu, yoğun bir havaalanına vardıktan hemen sonra azalır ve varılan otelin aynı kararları veren diğer insanlarla dolu olması nedeniyle tamamıyla bertaraf edilebilir. Bu noktada rahatlık vicdandan önce gelebilmektedir (Wheeller, 1993: 125).

Yukarıda bulunan pek de olumlu olmayan sonuçlar ile değerlendirmelerin aksine daha olumlu perspektiflere ve yaklaşımlara sahip araştırmalarda mevcuttur. Günümüzde turistler, sürdürülebilir turizm hizmetleri aramakta, daha fazla yeşil ürünler talep etmekte, sorumlu tüketim uygulamalarından zevk almakta ve sürdürülebilir tüketim için isteklilik gösterebilmektedir. Bu nedenle çeşitli turizm organizasyonları tarafından önerilen sürdürülebilir turizm hizmet paketlerini seçme konusunda istekli olabilmektedirler (Streimikiene vd., 2021: 268; Han, 2020: 2824; Han, 2021: 1036). Bu durum turizmde çevreye duyarlı oteller, restoranlar, deniz yolculukları, havayolları, destinasyonlar, tatil köyleri vb. şeklinde kendini göstermektedir (Han, 2021: 1022). Ayrıca Weber (2019: 265) hacim açısından, turistlerin yaklaşık üçte birinin sürdürülebilir turizme veya en azından belirli sürdürülebilirlik yönlerine ilgi duyduğunu belirtmiştir. Hatta Nepal (2020: 649) geleceğin turistlerinin çoğunun büyük olasılıkla dikkatli, sürdürülebilirlik odaklı turistler olacağını belirtir ve Covid-19 pandemisinin çevre sağlığı ve refahı konusunda bir farkındalık oluşturduğunu ifade etmektedir. Bu durumun gelecekteki turistler üzerinde olumlu etkiler yaratacağını iddia etmektedir. Bazı yazarlar ise tüketicilerin çevresel veya sosyal açıdan sorumlu profildeki şirketlerden alışveriş yapmayı tercih etme eğiliminde olduklarını da fark etmişlerdir (Miller, 2003; Goodwin ve Francis, 2003; Chafe, 2005). Sürdürülebilirlik genellikle bir seyahat kararı vermenin ilk kriteri olmasa da, birçok tatilci esas olarak sürdürülebilir bir şekilde seyahat etmekle ilgilenir (Weber, 2019). Ayrıca Weber (2019) sürdürülebilir turizmin gelecekte daha da önemli hale geleceği varsayımını destekleyen çeşitli argümanlar ortaya koymuştur.

Turistlerin sürdürülebilir ürüne veya hizmete ilişkin farkındalığı, ilgisi ve bu yöndeki talebi işletmelerinde çeşitli sürdürülebilir ölçütleri benimseme hızını artırıcı etki yaratabilir (Smerecnik ve Andersen, 2011: 171; Tasci, 2017: 386). Fairweather vd. (2005: 95), tüketici talebi turizm işletmelerini eko-sertifikalı olmaya zorladığından, talep tarafının başarılı sürdürülebilir turizm yönetimi için çok önemli olduğu sonucuna varmıştır. Talep önemli olsa da, farkındalık eksikliğinde var olamaz; talep olmadan, arz gerekli olmayacaktır (Tasci, 2017:

381). Tüketicilerin sürdürülebilirlik hakkında çok az şey bilme eğiliminde olmaları veya sürdürülebilir girişimler hakkında farkındalık eksikliğine, kafa karışıklığına ve şüpheli bir yaklaşıma sahip olma durumları mevcut oldukça sürdürülebilir turizm ile ilgili ilerlemenin güç olacağı söylenebilir (Budeanu, 2007: 505; Miller vd., 2010: 643-643). Akademik birçok araştırma turistleri sürdürülebilirliğin önemi konusunda eğitmenin ve bu konuda farkındalığı arttırmanın da gerekliliğini vurgulamıştır (Orams, 1997: 295; Budeanu, 2007: 504; Dolnicar vd., 2008: 208; Amendah ve Park, 2008: 262; Tasci, 2017: 386; Streimikiene vd, 2021: 268; Bernini vd., 2021: 18). Ancak bilgi tek başına farkındalığın artmasına yol açmayabileceği gibi artan farkındalık da mutlaka eyleme geçmeyebilir (Jackson, 2005: 90-91). Turistlerin “her gün temizlik talep etmeme, enerji israf etmeme, şirketin uygulamalarına dikkat etme ve eksik olan belirli uygulamaları talep etme” gibi kendi sosyal sorumluluk davranışları için bilgilendirilmesi ve ödüllendirilmesi turizmde sürdürülebilir eylemlerin artmasına katkı sağlayacaktır (Tasci, 2017: 388).

Çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirliğe dair bilgi düzeyi ve bilinç seviyesi yüksek turistler turizmin yaratacağı bir takım negatif ivmeli etkiler hususunda da daha hassas davranma eğiliminde olacaktır. Tüketim kalıplarını sürdürülebilirliğe doğru değiştirme ihtiyacının farkında olan artan sayıda tüketici, sürdürülebilirliği işlevselden turizm endüstrisinin stratejik yönetim düzeyine taşıyabilir (Bausch vd., 2021: 3). Tasci (2017: 388), turizm ve konaklama ürünleri ve hizmetleri için seçimlerinde tüketici farkındalığını ve talebini anlamının sürdürülebilirliğe ulaşmadaki kritik adımlardan biri olduğundan bahseder.

Gelecekte turistik destinasyonlara, bir bölgenin temel doğasına saygı duymayı ve sürdürülebilir uygulamaları benimsemeyi kabul edecek ziyaretçiler çekilmediği sürece, en köklü koruma girişimlerinin bile fayda sağlamayacağı muhtemeldir.

3.3. Turistlerin Sürdürülebilir Turizm Algısı ile İlgili Çalışmalar

Turizmde sürdürülebilirliğe ilişkin geliştirilen ürünlerin ve faaliyetlerin gerçekten sürdürülebilirliğinin sağlanması turistler tarafından da sürdürülebilir olarak algılanması ile yakından ilişkilidir. Bu çalışma için algı, 'turistlerin sürdürülebilir turizme yönelik eğilimleri' olarak tanımlanmasının yanı sıra insanın farkındalığı ve anlayışı ile de ilgilidir. Turizmin türü veya gerçekleştiği yer fark etmeksizin, çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel olarak sürdürülebilir kılınabileceği yaygın olarak benimsenen bir durum haline gelmiştir. Buna rağmen sürdürülebilir turizm gelişimi hala farklı yerlerdeki farklı insanlar için farklı şeyler ifade edebilmektedir (Deng ve Bender, 2007: 181). Bununla beraber turistlerin sürdürülebilirlik anlayışına ilişkin çalışmaların literatür içerisinde istenilen düzeyde olmadığı

söylenbilir. Bu konuda anlayış kazanabilmek adına turistlerin turizmde sürdürülebilirlik faaliyetlerine ilişkin algılarını ölçen daha fazla çalışmaya ihtiyaç olmaktadır.

Turizme yön verilmesinde önemli düzeyde etkileri olan turistlerin sürdürülebilir turizme dair bilinç düzeylerini ve algılarını anlamlandırmak turizm faaliyetlerinin iyileştirilmesi adına yol gösterici niteliğe sahip olacaktır. Bu konuyla ilgili olarak literatürde yer alan ulusal ve uluslararası çalışmalara aşağıda yer verilmiştir.

3.3.1. Ulusal Çalışmalar

Canpolat ve Öztürk (2020) araştırmalarında 2017 yılının Holidaycheck en iyi otelleri listesine Türkiye’den giren 19 Otel’in müşterilerine yaptıkları anket çalışması ile sürdürülebilir turizmin turistler tarafından nasıl değerlendirildiğini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda sürdürülebilirlik yaklaşımıyla ilgili elde ettikleri bulgulara bakıldığında; turistlerin çevresel konularda yüksek düzeyde duyarlılığa sahip olduğunu ve otelleri tercih etmede çevre duyarlılığını ön planda tuttuğunu saptamış oldukları görülmektedir. Ayrıca turistlerin otellerdeki enerji ve su tasarrufu konusuna duyarlı olduklarını belirlemişlerdir. Bununla beraber katılımcıların, otellerin sürdürülebilirlik ile ilgili sunacağı bilgilendirme faaliyetlerine katılmaya istekli olduğu ortaya koydukları diğer sonuçlar arasında yer almaktadır.

Seçilmiş ve Köz’ün (2015) farklı kuşaklardaki turistlerin sürdürülebilir kültür turizmine ilişkin algılarını ölçmek ve tekrar ziyaret niyetlerini belirlemek adına yürüttükleri çalışmada elde ettikleri bulgular neticesinde turistlerin sürdürülebilir kültür turizmi algısının kuşaklara göre farklılık göstermediği ve sürdürülebilir kültür turizmi algısının tekrar ziyaret niyeti üzerinde etkisinin olduğu ortaya konulmuştur. İstanbul’a gelen kültür turistlerinin, bu destinasyona seyahat gerçekleştiren ziyaretçi sayısının çok olduğu dönemlerde kişi yoğunluğundan kaynaklı bölgede bulunan tarihi eserlerin yıpranma olasılığının yüksek olabileceği görüşüne sahip olduğu ve aşırı turizme ilişkin hassasiyet gösterdikleri görülmüştür.

Koşan ve Türkmendağ (2018) Palandöken Kış Turizm Merkezine gelen kişilerin ve çalışanların kış turizmi ile çevre ilişkisini nasıl algıladıklarını anlamaya çalıştıkları araştırmada hem çalışanların hem de misafirlerin çevresel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına sorumluluk almaya istekli olduğu ve bu konuyla alakalı gerekli tedbirlerin alınması hususunda hemfikir oldukları sonucuna varılmıştır.

Çamlıca (2014) yabancı turistlerin sürdürülebilir turizme dair tutumlarını ve tekrar ziyaret etme istekliliklerini ölçerek bunu pazar bölümlendirmesi yapmakta kullanmayı

amaçladığı çalışmasını Kapadokya destinasyonunda yürütmüştür. Ortaya çıkan sonuçlara göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu için en önemli boyutun çevresel sürdürülebilirlik olduğu görülmüştür. Bununla beraber katılımcıların sürdürülebilir turizmin tüm boyutlarına büyük oranda önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Doğan (2014) Bozcaada’da paydaşların sürdürülebilir turizm ve destinasyonlara yönelik tutum ve algılarını tespit ettikleri araştırmada yerel yöneticilerin, ziyaretçilerin, yerel sakinlerin sürdürülebilir turizm ve destinasyon yönetimine ilişkin genel bilgi ve farkındalık seviyelerinin yeterli düzeyde olmadığını belirlemiştir. Ayrıca ziyaretçilerin, yerel sakinlerin ve bölge işletmecilerinin sürdürülebilir destinasyon yönetimine dair algılarıyla sürdürülebilir turizm somut uygulamalarına ilişkin tutumları arasında zıtlık olduğu çalışmanın ortaya koyduğu noktalar arasında göze çarpmaktadır. Özellikle ziyaretçilerin sürdürülebilir destinasyon yönetimi bağlamında hayata geçirilecek somut sürdürülebilir turizm faaliyetlerinin kendilerini engelleme durumunu göz önünde bulundurarak sürdürülebilir uygulamalar konusunda tutumlarının diğer katılımcılara göre daha düşük düzeyde olduğu ve bu tür uygulamalara henüz tam anlamıyla hazır olmadıkları saptanmıştır.

Doğan ve Yağmur (2017) Antalya’nın Kemer bölgesinde yürüttükleri çalışmada yabancı turistlerin destinasyon sürdürülebilirliği algısını ölçmüştür. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre Fransız turistlerin destinasyon sürdürülebilirlik algılarına etki eden en önemli sürdürülebilirlik boyutunun çevrenin sürdürülebilirliği olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Destinasyonda bulunan doğal güzellikler ve çevre unsurlarının en iyi şekilde muhafaza edilmesi turistlerin tatil gerçekleştirdikleri destinasyon ile ilgili sürdürülebilirlik algısını pozitif yönlü etkilemektedir. Fransız turistlerin destinasyon sürdürülebilirlik algısına etki eden bir diğer sürdürülebilirlik boyutu ise sosyo-kültürel boyut oluşturmıştır. Bu boyutu “yerel kimlik, özgün değerler, kültürel miras ve tarihsel zenginliğin iyi şekilde korunması” gibi maddeler şekillendirmektedir. Bu boyutun turistlerin sürdürülebilir destinasyon algılarına pozitif yönlü bir etki sağladığı belirtilmiştir. Turistik destinasyonlara ait doğal güzelliklerin ve çevresel unsurların, sosyal ve kültürel değerlerin bozulmadan korunması, destinasyona özgü yerel öğelerin ve otantik yapının yozlaştırılmadan sürdürülebilirliğinin sağlanmasının turistik destinasyona olan talebi arttıracakı belirtilmiştir. Turistlerin destinasyonun sürdürülebilirlik algılarına hiçbir etkisi olmayan boyutun ise ekonomik boyut olduğu anlaşılmıştır. Bunun gerekçesi olarak turistlerin tatil süresince herhangi bir gelir elde etme durumlarının söz konusu olmaması gösterilmiştir.

Pamukçu, Saraç ve Batman (2020) Afyon’da helale duyarlı turistlerin sürdürülebilir turizm gelişimine olan algılarını tespit etmeye yönelik yürüttükleri çalışmalarında yapılan

analizler sonucunda turistler tarafından en çok önem verilen boyutun çevresel sürdürülebilirlik en az önem verilen boyutun ise toplum merkezli turizm olduğu saptanmıştır. Helale duyarlı turistlerin destinasyon sürdürülebilirliği ve sürdürülebilir gelişime olan algıları oldukça yüksek düzeydedir.

Esen, Yüksel ve Kılıç (2020) Datça’da Badem Çiçeği festivaline katılan kişilerin Datça destinasyonuna ait sürdürülebilirlik algısını anlamaya yönelik yürüttüğü çalışmada katılımcıların Datça destinasyonunun sürdürülebilirliğine önem verdiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca festivale katılan kişilerin memnuniyet düzeyleri ölçülmüş sosyo-ekonomik koşullar boyutunun ziyaretçilerin festivalden memnun kalmaları üzerinde etkisinin olduğu tespit edilmiş ve festivalden memnun kalan turistlerin destinasyondaki sosyo-ekonomik koşulların sürdürülebilirliğine önem verdikleri anlaşılmıştır.

Varol (2020) araştırmasında kültürel miras turizmi alanlarındaki turizm paydaşlarının sürdürülebilirlik bakış açısı ile bu paydaşların algı ve tutumları arasındaki farklılıkları ortaya koymayı amaçlamıştır. Elde edilen bulgular neticesinde, kültürel miras bölgelerindeki su ve enerji kaynaklarının tasarruflu tüketimine, doğal ve vahşi yaşamın muhafaza edilmesine ve özellikle sürdürülebilir alternatif enerji kaynaklarının kullanımına ilişkin ifadelerle katılma açısından yerel sakinlerin ve turizm işletmelerinin, yerli ve yabancı turistlere kıyasla daha üstte olduğu belirtilmiştir. Kültürel miras alanlarında sürdürülebilirliğin sağlanması adına gerçekleştirilecek çeşitli plan ve projelere dair katılımlara bakıldığında ise yerel sakinler ile yönetimlerin, turizm işletmelerinin, STK’ların, yerli ve yabancı turistlere oranla daha yüksek katılım düzeyine sahip olduğu biçimde araştırma sonuçlarına ulaşılmış olduğu söylenebilir.

Akkuş (2019) sırt çantalı gezginlerin sürdürülebilirlik algılarını ölçtüğü çalışmasında ortaya çıkan bulgulara göre sırt çantalı seyyahların çevresel sürdürülebilirlik konusunda ki gündelik faaliyetlerine ilişkin en yüksek ortalamaya sahip eylemlerinin “seyahat ederken karayolunu kullanmaları” olduğu görülmüştür. Çevre faktöründen sonra sosyal sürdürülebilirlik konusunda sık sık hayata geçirdikleri diğer ifadelerin ise “gittikleri yerlerdeki yaşamı gözlemlemek ve bölgeye özgü kültür ile alakalı bilgi edinmek” olduğu ortaya çıkmıştır. Sırt çantalı seyyahların sürdürülebilir uygulamalar aracılığıyla ölçümü sağlanan sürdürülebilirlik algılarının diğer araştırmalara kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca seyyahların seyahatlerinin içinde yaşadıkları değişim ve gelişim ile günlük hayatlarındaki sürdürülebilirliğe ilişkin uygulamaları arasında anlamlı ilişkilerin bulunduğu ifade edilmiştir.

Ören ve Ören (2020) sürdürülebilir bir destinasyona dair yerli turist beklentilerini ortaya koydukları makalelerinde yerli turistlerin sürdürülebilir bir destinasyona ilişkin

beklentilerinin farklı faktörler bağlamında çeşitlendiği, katılımcıların özellikle ekonomik beklentiler içerisinde olduğu ancak bu ekonomik beklentilerin tek taraflı olmadığı ve turistlerin bölge sakinlerinin de ekonomik kazanç sağlaması, sosyal anlamda eşitliğin oluşturulması gerektiğini düşündüğü ortaya konulmuştur. Turistlerin, konaklama eğilimleri sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel boyutlar da çeşitli beklentiler etrafında şekillenmektedir. Turistlerin, yerel sakinlerle daha fazla entegre edilmiş turizm ve çevresel unsurların daha iyi muhafaza edildiği destinasyonlarda konaklama eğiliminde oldukları makalede ifade edilmiştir.

Çuhadar ve Kervankıran (2015) Marmaris bölgesinde tatil gerçekleştiren yabancı turistlerin, Marmaris'te gerçekleştirilen turizmin sürdürülebilirliğine dair algılarını tespit etmeyi hedeflemişlerdir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre yabancı turistlerin Marmaris destinasyonunda ki turizm gelişiminin sürdürülebilirliğine yönelik olumsuz ifadelerle yüksek katılımı bulundukları, olumlu ifadelerle ise düşük katılım gösterdikleri görülmektedir. Ayrıca turistlerin uyruğuna ve eğitim seviyesine göre Marmaris destinasyonundaki turizmin sürdürülebilirliğine ilişkin algılarının da değişiklik gösterdiği araştırmada belirtilmiştir.

3.3.2. Uluslararası Çalışmalar

Antonio vd.'nin (2004) Kosta-Rika (Manuel Antonio) ve Hollanda'daki (Texel) turistlerin sürdürülebilir turizm algılarını ölçtüğü çalışma sonuçları, turistlerin sürdürülebilirlik konularına karşı duyarlı olduğunu ve bu duyarlılığın uzun vadede turist tercihlerinde değişikliklere yol açabileceğini göstermiştir. Her iki bölgedeki turistler içinde sürdürülebilirliğin ekolojik boyutu en önemli boyut olarak algılanmış, bunu sırasıyla sosyo-kültürel ve ekonomik boyutlar izlemiştir.

Booking.com (2016) tarafından yapılan bir araştırma, insanların sürdürülebilir seyahatten ne anladığı konusunda bilgiler sunmaktadır. Katılımcıların yarısından fazlası (%56) çevre dostu konaklamalarda kalmayı sürdürülebilir seyahat olarak değerlendirmiştir. Ayrıca “doğanın ötesinde, yerel el sanatları ve yiyecekler satın almak (%35), gönüllü olarak yerel topluluklara yardım etmek (%14) ve yerli bir toplulukta kalıp onların kültürlerini öğrenmek (%12) dahil olmak üzere fedakar faaliyetler de” sürdürülebilir olarak kabul edilmiştir.

Bausch vd. (2021)'nin araştırmasında ortaya çıkan sonuçlar; çoğu tüketicinin sürdürülebilirliği yalnızca çevresel konularla ilişkilendirdiğini, turistlerin sınırlı sürdürülebilirlik anlayışına sahip olduğunu ve sürdürülebilirliği sürdürülebilir turizmden farklı anladığını

göstermektedir. Bu terim pek çok tüketici tarafından tam olarak anlaşılmamış hatta hiç anlaşılmamıştır. Bunun yanında tüketicilerin sürdürülebilirlik kavramsallaştırmalarına ilişkin kişiler arası ve kültürler arası (Alman ve İtalyan turistler) önemli düzeyde farklılıklara sahip olduğu bulunmuştur. Alman katılımcılar, uçuşları sıklıkla sürdürülemez turizmin ve sürdürülemez bir tatil türünün sembolü olarak görmüşlerdir.

Nicholas ve Thapa (2010) Dünya Miras Listesinde yer alan Saint Lucia'da yer alan The Pitons Yönetim Alanındaki sürdürülebilir turizm gelişimine ilişkin ziyaretçilerin bakış açılarını ve desteklerini çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlar kapsamında incelemiştir. Araştırmalarının sonucuna göre sürdürülebilir turizm gelişimine ilişkin turist tutumlarının genel olarak olumlu olduğu belirtilmiştir. Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlara ilişkin tutumların her biri arttıkça, ziyaretçilerin bölgede sürdürülebilir turizm gelişimi adına destek düzeyinin de arttığını ortaya koymuşlardır. Turistlerin büyük bir çoğunluğunun çevreye karşı yüksek düzeyde olumlu tutumlara sahip olduğu ve neredeyse tüm katılımcıların, doğanın çeşitliliğinin korunması gerektiğini kabul ettiği görülmüştür. Ankete katılanların çoğunluğu, sürdürülebilirlik ilkeleriyle tutarlı olumlu sosyal tutumlar ifade etmiştir. Özellikle yerel halkla etkileşime girmenin gerekli olduğunu düşündükleri ve bunu yaparken kendilerini güvende hissettikleri araştırmada ortaya koydukları diğer sonuçlar arasındadır.

Penagos-Londoño vd. (2021) destinasyon sürdürülebilirliği ve güvenilirliği konusunda benzer seviyelerde algılara sahip turist segmentlerini anlamak ve tanımlamak amacıyla yürüttüğü çalışmalarında; turistleri üç gruba ayırmışlardır. Bu üç ayrı turist grubunun destinasyon sürdürülebilirliğin boyutlarının etkilerine ilişkin algılarında önemli ölçüde farklılıklar olduğu görülmüştür. Son derece iyimser olarak kategorize edilen turistlerin bir turizm destinasyonunun hem algılanan sürdürülebilirliğin üç boyutuna hem de algılanan güvenilirliğin üç boyutuna çok değer verdiği ortaya çıkmıştır. İyimser olarak adlandırılan turistlerin destinasyon sürdürülebilirliği ve güvenilirliği konusunda yüksek algılara sahip oldukları, destinasyonun sürdürülebilirliğini değerlendirirken olumlu olma eğiliminde oldukları ve sosyokültürel boyutu, ekonomik ve çevresel boyutlara kıyasla biraz daha yüksek derecelendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kısmen iyimser olarak isimlendirilen turistlerin ise destinasyon sürdürülebilirliği ve güvenilirliği konusunda en düşük algıya sahip oldukları, destinasyonun sürdürülebilirliğini değerlendirirken daha olumsuz olma eğiliminde oldukları elde edilen bulgulardandır.

Nair ve Azmi (2008) Malezya'daki turistlerin sorumlu turizm algısına odaklandığı çalışmada katılımcıların çoğunun sorumlu turizm ve önemi konusunda yüksek farkındalık gösterdiği ayrıca bu turizm modelini destekleme konusunda da istekli oldukları ortaya

konulmuştur. Sorumlu turizm taahhüdünün üç önemli yönü olan ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel sorumluluk arasında turistlerin endişe duyduğu en önemli faktör çevre olmuştur.

Sörensson ve Friedrichs (2013) yerli ve yabancı turistlerin sürdürülebilir turizm faktörlerinin önemine ilişkin görüşlerini ölçmeyi amaçlamışlardır. İtalya'nın Bologna şehrinde gerçekleştirdikleri çalışmada turistlerin görüşlerinin önemli ölçüde farklılık gösterdiği görülmüştür. Yerli turistlerin yabancı turistlere kıyasla sürdürülebilir turizm konusuna daha fazla önem verdiği ortaya konmuştur. Tüm çevresel özellikler açısından yerli turistler için çevresel sürdürülebilirliğin çok daha önemli olduğu ancak sosyal sürdürülebilirlik faktörleri söz konusu olduğunda yerli ve yabancı turistler arasındaki önem farklılıklarının küçüldüğü saptanmıştır. “Atmosfer kirliliği, geri dönüşüm, enerji tasarrufu ve su koruma önlemleri “gibi ifadelerde de yerli turistlerin yabancı turistlere kıyasla daha duyarlı olduğu ifade edilmiştir.

Vu, Lam ve Prabhakaran (2021) yerel sakinler, turizm işletmeleri ve turistler gibi kilit paydaşların Vietnam'daki Mekong Deltası'nda sürdürülebilir turizm gelişimi konusundaki farkındalıklarını ve algılarını incelemiştir. Çalışmada turizm işletmeleri de dahil olmak üzere yerel sakinlerin sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir turizm gelişimini bilmediği veya hiç farkında olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca sürdürülebilir turizm gelişiminin yalnızca çevresel sorunlarla ilgili olduğunu düşündükleri ortaya konulmuştur. Çevre koruma açısından, turistlerin hepsinin temiz kalmaya ve tüm çevre koruma önlemlerine sıkı sıkıya uymaya istekli olmasının yanında çoğu turistin çevreyi korumak için ekstra bir ücret ödemeye istekli olduğu saptanmıştır.

Sirikudta, Archarungroj ve Sirisuthikul (2019) çalışmalarında turistlerin sürdürülebilir yaratıcı turizme yönelik algılarını, memnuniyet düzeylerini ve turistlerin sürdürülebilir yaratıcı turizme yönelik algısının yeniden ziyaret etme niyetine etkisini anlamayı hedeflemişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre turistlerin sürdürülebilir yaratıcı turizme ilişkin algılarının yüksek olduğu ve sürdürülebilir yaratıcı turizme yönelik yüksek bir memnuniyet seviyesine sahip olduğu belirlenmiştir. Ancak algı düzeylerinin farklı ülkelerde seyahat eden turistlerce farklılık gösterdiği de görülmüştür. Ayrıca sürdürülebilir yaratıcı turizme ilişkin algılarının genel seyahat niyetini pozitif yönlü etkilediği tespit edilmiştir.

Deng ve Bender (2007) çalışmalarında Batı Virginia'daki yerli ve yabancı turistlerin sürdürülebilirlik algılarını incelemeyi amaçlamışlardır. Topladıkları veriler ile elde ettikleri sonuçlar; katılımcıların sürdürülebilir turizm gelişimine çok önem verdiğini, yerel ve yerel olmayan ziyaretçiler arasında turizmin sürdürülebilirliğine ilişkin çoğu algıda farklılık

olmadığını ortaya koymuştur. Ayrıca ziyaretçilerin turizmin sürdürülebilirliğine ilişkin algılarının, turizm memnuniyeti algıları kadar yüksek olmadığı, sürdürülebilirliğin üç boyutu arasında ise ekonomik sürdürülebilirlikten çok çevresel ve sosyo-kültürel sürdürülebilirlikle ilgilendikleri elde edilen diğer bulgular arasındadır.

Russo vd. (2016) araştırmalarında sürdürülebilirlik konusunun turistler için bir değer ifade edip etmediğini, sürdürülebilirliğin bir turizm ürününü satın alma ve tüketme sürecinde ne kadar önemli bir faktör olarak kabul edildiğinin yanında turistlerin seçim yapmaları için bu durumun bir itici güç haline gelip gelmediğini analiz etmeye çalışmışlardır. Alman ve İtalyan turistlerin katılımıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında elde ettikleri bulgulara göre; İtalyan ve Alman grup arasındaki makro fark olarak, İtalyanların sürdürülebilir turizm kavramına daha az alıştıkları, Almanların ise sürdürülebilirlik kavramına ilişkin çok boyutlu bir farkındalık geliştirdiği söylenebilmektedir. İtalyan ve Alman turistlerin çoğunun turizmin tehlikeli ve doğal kaynaklara zarar verebilme potansiyeline sahip olduğuna inandıkları ve her iki grubunda çevresel değerlerle ilişkili sürdürülebilirlik kavramına ilişkin iyi bir anlayışa sahip olduğu belirtilmiştir. Ancak sürdürülebilir turizmin sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarının özellikle Almanlar arasında önemli görüldüğü ifade edilmiştir. İtalyan örneğinin sürdürülebilirliği salt çevresel koruma ile bağdaştırma eğiliminde olduğu görülmüştür. Alman örneği ise, sürdürülebilir turizmin sadece çevre ile bağlantılı olmadığını bunun yanında kültür, toplum ve sanatın korunmasını da kapsadığını belirtmiştir. Sürdürülebilir turizmin Almanlarda daha yaygın bir şekilde uygulanmakta olduğu görülürken, İtalya'da hala bir azınlık tarafından uygulanmakta olduğu ve pahalı olarak algılandığı ortaya konulmuştur.

Sürdürülebilir turizm talebinin ele alındığı bir Alman raporu (Günther vd., 2014), Almanca konuşan nüfustan oluşan 7750 katılımcının "sürdürülebilir turizm" veya "sürdürülebilir seyahat" terimlerinden ne anladığını özgürce adlandırmasına izin vermiştir. Ortaya çıkan sonuçlarda en sık çevre korumadan ve ekolojik boyuttan bahsedildiği, ekonomik ve sosyal boyutun ise bahsinin daha az geçtiği belirlenmiştir. Bununla beraber çevresel, sosyal ve ekonomik bileşenlerin hiçbir zaman aynı ifadede aynı anda adlandırılmadığı görülmüştür. Ayrıca, ankete katılanların %16'sı sürdürülebilir turizm hakkında hiçbir fikirleri olmadığını belirttiği, %25'inin ise bu konuya hiç cevap vermediği çalışmada ifade edilmiştir.

Yapılan mevcut çalışmalara göre turistlerin destinasyon seçimlerinin, sürdürülebilirlik algılarından giderek daha fazla etkilendiği belirtilirken turistlerin sürdürülebilirlik konusundaki içgörülerine ve hassasiyetlerine ilişkin araştırmaların mevcut halinin yeterli bir gelişme göstermediği söylenebilir.

3.4. Turistlerin Sürdürülebilir Turizm için Ödeme İstekliliği ile İlgili Araştırmalar

Daha fazla ödemeye istekli olma, bir kişinin ödemeye razı olduğu maksimum miktar anlamına gelmektedir (Saptutyningsih ve Duanta, 2021: 132). Tüketicilerin bir ürün veya hizmet için ödeme istekliliğini doğru bir şekilde ölçmek, rekabetçi stratejiler formüle etmek, değer denetimleri yapmak ve yeni ürünler geliştirmek adına kritik öneme sahip olabilmektedir (Miller vd., 2011: 172). Bu noktadan hareketle tüketicilerin turizmde sürdürülebilirlik faaliyetlerine ve uygulamalarına ilişkin ödeme istekliliğinin ölçülmesi sürdürülebilir turizmi ilerletmek adına önemli veriler sağlayabilir. Ayrıca turizmde sürdürülebilir yöntemlerin uygulanması, özel sektör ve devlet tarafında bazı harcamaların yapılmasını gerektirir (Zakharchenko vd., 2020: 2). Bu harcamalar turistik sürdürülebilir turizm ürününün veya hizmetinin fiyatını arttırıcı etki yaratacağı için araştırmaların turistlerin bu tür ürünlere daha fazla para ödeme konusundaki istekliliğini dikkate alacak biçimde geliştirilmesi gerekmektedir.

Literatürde turistlerin turizmde sürdürülebilir faaliyetlere ilişkin ödeme istekliliğini ortaya koyan az sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. Ulaşılan çalışmaların çoğunun sonucu; turistlerin çevre dostu (yeşil) ve sürdürülebilir niteliklere sahip otelleri tercih ettiklerini ve bunlar için daha fazla ödemeye istekli olduklarını göstermektedir (Guadalupe-Fajardo, 2002; Masau ve Prideaux, 2003; Fairweather vd., 2005; Lee ve Gan, 2007; Kang vd., 2012; Jurado-Rivas ve Sánchez-Rivero, 2019; Kang ve Nicholls, 2021; Nelson vd., 2021; Saptutyningsih ve Duanta, 2021). Bununla beraber ödeme istekliliği ile ilgili olarak, çalışmalar çelişkili sonuçlarda sunabilmektedir. Bazı yazarlar turistlerin çevre bilinci yüksek ve çevresel kaygılar konusunda büyük bir hassasiyete sahip olmalarına rağmen sürdürülebilir özellikler için ekstra ödemeye yanaşmadığından bahsetmektedir (Wöhler, 2001; Kasim, 2004; Millar ve Baloglu, 2011; Weber, 2019).

Turistlerin sürdürülebilir hizmet ve faaliyetlere ilişkin ödeme istekliliğini ölçme amacıyla yürütülmüş çalışmalardan ulaşılabilenlere aşağıda yer verilmiştir.

Saptutyningsih ve Duanta (2021) Yogyakarta Endonezya'daki Pok Tunggal Sahili turizm bölgesinde 200 yerli turist üzerinde yürüttükleri araştırmada sürdürülebilir turizm yönetimi için turistlerin tercihini ölçmüşlerdir. Bu çalışma, turistlerin daha iyi ve daha sürdürülebilir tesisler elde etmek için daha fazla ücret ödemeye istekli olduğunu ortaya koymuştur.

Jurado-Rivas ve Sánchez-Rivero (2019) yürüttükleri çalışmalarında İspanya'nın Dünya Miras listesinde yer alan Cáceres kentinde belirli turizm ürün ve hizmetlerinin daha sürdürülebilir hale gelmesi için fazladan bir miktar ödeme isteğini ölçmeyi amaçlamışlardır.

Caceres'li ziyaret eden turistlerin çoğunluğunun sürdürülebilirlik için para ödemeye istekli olmadığı görülmüştür. Hatta turizm ürün ve hizmetlerine daha yüksek fiyat vererek kentin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmak isteyenlerin oranının %50'yi bile bulmadığı belirlenmiştir. Ayrıca cinsiyet ve yaşın sürdürülebilirlik seviyesi yüksek turizm ürünleri ve hizmetleri için daha fazla ödeme istekliliğini etkileyen faktörler arasında olmadığı anlaşılmıştır. Cinsiyet ve yaştan farklı olarak, sürdürülebilirlik için ödeme istekliliği ile turistlerin eğitim düzeyi arasında doğrudan bir ilişki olduğu doğrulanmıştır. Eğitim seviyesi yüksek turistlerin şehirdeki turizm ürün veya hizmetlerinin daha fazla sürdürülebilirliği için her zaman daha fazla ödemeye istekli olduğu görülmüştür.

Bahar ve İlal (2019) tarafından 2019 yılında yabancı turistler üzerinde Muğla'da yürütülen başka bir çalışmada, turistlerin %77,6'sının sürdürülebilir turizm ürünleri sunan işletmeleri tercih edeceğini belirttiği ifade edilmiştir. Bununla beraber %54,3'ünün (İngiltere ve Almanya'dan erkekler) sürdürülebilir bir turizm ürünü için daha fazla ödeme yapmaya istekli olduğu, %47,5'inin ise sürdürülebilirliğin fiyattan daha önemli olduğunu belirttiği ortaya konulmuştur. Yabancı turistlerin sürdürülebilir turizmi önemsedikleri ve sürdürülebilir turizm ürünlerinin destinasyon ve konaklama tercihlerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Durán-Román vd. (2021) İspanya'nın Endülüs Bölgesinde sürdürülebilirliğe ilişkin politikalar oluşturan kamu yöneticilerinin gelirlerini artırmak adına turistlerin ekstra ödeme yapma konusunda istekli olup olmama durumlarını belirlemek amacıyla 1068 turist üzerinde bir araştırma yürütmüştür. Görüşülen kişilerin %75,3'ünün turizm deneyimlerini iyileştirmek, turizm faaliyetinin olumsuz etkilerini en aza indirmek ve kültürel ve sanatsal olanakları genişletmek için belirli bir ek ücret ödemeye razı olduğu tespit edilmiştir. Geriye kalan %24,7'lik kısmın ise ek ödemenin sadece işletmenin gelirini artıracığına, işletmenin parayı en faydalı gördüğü şekilde harcayacağına ve hiçbir şeyin değişmeyeceğine inandığı görülmüştür. Endülüs'ü ziyaret eden turistlerin büyük çoğunluğunun, turizm deneyimlerini ve destinasyonda artan sürdürülebilirliği iyileştirmek için ek bir miktar ödemeye istekli olduklarının doğrulandığı ifade edilmiştir. Ayrıca çevresel faktörlerle ilgili vergilendirmeler turistlerin daha fazla ödemeye en istekli olduğu vergilendirme türü olduğu belirtilmiştir.

Kang vd. (2012) otel misafirlerinin ABD otel endüstrisinin çevre dostu ve sürdürülebilir uygulamaları için ödeme yapma istekliliğini incelediği araştırmasında daha yüksek düzeyde çevresel endişeleri ve farkındalığı olan otel misafirlerinin, otellerin ekolojik girişimleri için ödeme yapmaya daha istekli olduklarını ortaya koymuşlardır. Ayrıca lüks ve orta fiyatlı otellerde kalan misafirlerin, düşük fiyatlı otellerde kalan misafirlere göre yeşil

uygulamalar için prim ödemeye daha istekli oldukları bulunmuştur. Belirtilen bu bulgunun Galati vd.'nin (2021) araştırmalarında elde ettikleri bulguyla benzerlik gösterdiği belirtilebilir.

Abta (2013) tarafından yapılan araştırma, her beş tüketiciden birinin (%21) çevresel ve sosyal sicili daha iyi olan bir işletmede tatil yapmak için daha fazla para ödemeye hazır olduğunu göstermektedir. Ayrıca tüketiciler çevreye fayda sağlayan bir tatil gerçekleştirmek için de daha fazla ödemeye hazırdırlar.

Kang ve Nicholls (2021) tarafından ABD Michigan'da 388 gezginle yürütülen araştırma, çevresel kaygı ile yeşil bir otel odası için daha fazla ödeme yapma isteği arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Raffaelli vd. (2022) İtalya'daki Dolomitler bölgesindeki turistlerin ulaşım ve otel konaklamasına uygulanan dekarbonizasyon stratejileri için tercihlerini ve ödeme istekliliklerini araştırmışlardır. Turistlerin ulaşımın karbondan arındırılmasına kendi cüzdanlarıyla katkıda bulunmaya hazır olmadıkları bulgulanmıştır. Konaklamaya ilişkin sonuçlara bakıldığında ise çalışmanın katılımcıları, sürdürülebilirlik sertifikasyonuna kıyasla karbon tazminatı için ödeme yapmaya daha istekli olduklarını belirtmişlerdir. İlgili bu sonuçlar, politika yapıcıların emisyon azaltımlarını teşvik etme konusundaki temel sorumluluğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Mach ve Ponting (2021) sörfçülerin sürdürülebilir sörf turizmi tutumlarını, davranışlarını ve ödeme istekliliğini anlamaya ilişkin yürüttükleri çalışmada sörfçülerin, sürdürülebilir sörf turizmi ürünleri için daha fazla ödemeye istekli oldukları görülmüştür. Buna benzer şekilde Norveçli alp disiplini kayakçılarının alp disiplini daha sürdürülebilir kılan sezonluk geçiş nitelikleri için ödeme yapma istekliliği hakkında yapılan bir diğer çalışmada Haugom vd. (2021), kayakçıların CO2 emisyonlarını telafi eden kayak geçişlerine yönelik ödeme istekliliğine ilgi gösterdiğini belirtmektedir.

Goodwin ve Francis (2003) sorumlu turizm için artan tüketici talebine dair kanıtlar sunmayı amaçladıkları araştırmalarında, etik bir tatil için daha fazla para ödemeye istekli Birleşik Krallık tatilcilerinin yüzdesinin 1999 ile 2001 yılları arasında yüzde 45'ten yüzde 52'ye çıkarak yüzde 7 arttığını belirtmişlerdir.

Rivas ve Rivero (2022) çalışmalarında Dünya Mirası Alanı ilan edilen İspanya'nın Cáceres şehrindeki turistlerin sürdürülebilir turizm hizmetleri için ödeme yapma istekliliğinin 2012 ve 2016 yılları arasında nasıl geliştiğini değerlendirmişlerdir. Araştırmada elde edilen sonuçlar bu yıllar arasında Cáceres'teki turistlerin sürdürülebilirlik için ödeme istekliliğinde önemli bir değişiklik olmadığını ve daha sürdürülebilir turizm hizmetleri için ödeme isteğinin incelenen dönemde artmadığını göstermiştir. Ayrıca yalnızca eğitim düzeyinin ödeme

istekliliği üzerinde etkisi olduğu, köken, cinsiyet ve yaşın ise herhangi bir etkisinin bulunmadığı araştırmada görülmüştür. Boronat-Navarro ve Pérez-Aranda (2020) ise sürdürülebilir oteller için daha fazla ödeme istekliliğini etkileyen faktörleri anlamak için turistler üzerinde yürüttükleri araştırmada cinsiyetin tek önemli demografik değişken olduğunu, yaş, gelir ve eğitimin ise daha fazla ödeme istekliliği üzerinde herhangi bir etki göstermediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca araştırmada sürdürülebilirlik konusundaki niyetler açısından milliyetler arasında hiçbir farklılığın bulunmadığı belirtilmiştir.

Nelson vd. (2021) turistlerin yeşil otel sertifikasına sahip oteller için ekstra bir ödeme istekliliğine sahip olup olmama durumunu anlamayı amaçlamıştır. Bu bağlamda 535 turistle yapılan anketlerin ışığında elde edilen veriler neticesinde turistlerin sürdürülebilir otel hizmetleri için ödeme yapmaya istekli olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca bulgular, tüm fiyat seviyelerinde (0,75 ABD Doları ile 7,50 ABD Doları arasında), turistlerin %50'sinden fazlasının yeşil otel sertifikası ile sertifikalandırılmış bir otel için fiyat primi ödemeye istekli olduğunu göstermiştir.

Hudson ve Ritchie (2001) üç ayrı ülkeden üç ayrı kültüre sahip kayakçıların (Kanada, Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık'tan gelen gezginler) çevresel farkındalıklarını ve bilgilerini anlama, çevre dostu kayak ürünleri için ödeme istekliliğini keşfetme maksadıyla çalışmalarını yürütmüşlerdir. Yapılan ampirik çalışmada, algılanan çevre bilinci açısından üç milletin de birbirine benzerlik gösterdiği ancak turistlerin çevreye karşı tutumlarında milletler arası önemli farklılıkların bulunduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca her milletin üçte ikisinin çevreye duyarlı bir kayak merkezi için daha fazla ödemeye istekli olduğu elde edilen sonuçlar arasında yer almaktadır.

Chafe (2005) araştırmasında ankete katılan turistlerin en az üçte birinin, yerel topluluklara ve korumaya fayda sağlayan şirketlere daha fazla ödemeye istekli olduklarını belirttiklerini ifade etmiştir. Bununla beraber bazı turistlerin, ziyaret ettikleri destinasyonların çevresel ve sosyal yönleriyle ilgili bilgilere erişim için daha fazla ödeme yapmaya razı oldukları araştırma sonuçlarında yer almaktadır. Ayrıca çeşitli ülkelerden gelen turistlerin, çalışanlara adil bir ücret ödeneceğinden emin oldukları zaman tatilleri için daha fazla ödemeye hazır olduklarını belirttiği araştırmada ifade edilmektedir.

Özellikle Türkiye sahasında turistlerin sürdürülebilir nitelik ve ürünler için daha fazla ödeme istekliliği konusunu ölçen oldukça kısıtlı sayıda araştırma olduğu söylenebilir. Ayrıca Türkiye'de kitle turizminin tahribatına maruz kalan destinasyonlarda yürütülmüş olan herhangi bir çalışmaya ulaşılamadığından yapılan bu araştırmanın literatüre ve turizm arz sağlayıcılarına önemli bir katkı sunabileceği düşünülmektedir.

3.5. Turistlerin Sürdürülebilir Turizm Algıları ve Ödeme İstekliliğini Aynı Anda Araştıran Çalışmalar

Turistlerin hem sürdürülebilir turizm algısını hem de sürdürülebilir nitelikler adına daha fazla ödeme yapma istekliliğini aynı anda ölçen araştırmaların az sayıda olduğu görülmüştür. Bu konuda gerçekleştirilen araştırmalardan ulaşılabilenlere aşağıda yer verilmiştir.

Aydın'ın (2016) yerli kültür turistlerinin sürdürülebilir destinasyonlar ile ilgili algılarını ve sürdürülebilirlik niteliklerine yönelik tutumlarını ortaya koyduğu ve turistlerin bu nitelikler için ödeme istekliliğini belirlediği çalışmasında kültürel ve çevresel korumanın turistler tarafından en çok önem verilen boyutlar arasında yer aldığı olduğu ortaya çıkmıştır. Tüm sürdürülebilirlik özellikler arasında turistlerin en çok “tarihi ve kültürel kaynakların korunması, yeşil alanların, fauna ve floranın korunması ve kültürel destinasyonu çevreleyen yerin genel mimari karakterinin korunması” konularına önem vermekte olduğu belirtilmiştir. Bunların dışında destinasyonun “mevsimselliği, destinasyonun taşıma kapasitesinin aşılması ve yerel halkın daha yüksek ücretli işlerde istihdam edilmesi” gibi durumlar ile pek ilgilenmedikleri elde edilen diğer bulgular arasında yer almaktadır. Yerli turistlerin, ekonomik ve sosyo-kültürel özellikler yerine çevresel özellikler için daha fazla harcama yapmaya istekli olduğu çalışmada ifade edilmiştir. Ayrıca sürdürülebilirlik konusunda daha fazla endişeye sahip kişilerin ödeme konusunda daha istekli olduğu araştırmada ortaya konulmuştur.

Zakharchenko vd., (2020) çalışmasında turistlerin sürdürülebilirlik kavramına yönelik farkındalıklarını ve sürdürülebilir ürünlere olan taleplerini incelemek maksadıyla konuyla ilgili mevcut duruma bakarak bu alanda gerçekleştirilecek gelecekteki araştırmalar için hedefleri özetlemiştir. Bu alanda yürütülmüş daha önce yapılmış çalışmaları incelediğinde; turistlerin sürdürülebilirlik hakkında belirli düzeyde bilgiye sahip olduğu, sürdürülebilirliğe yönelik taleplerinin mevcut olduğu ve daha sürdürülebilir bir destinasyonu ziyaret etmek için daha fazla para ödemeye hazır ve istekli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Andrade vd. (2021) araştırmalarında ABD'li ziyaretçilerin Hawaii kültürü ve Hawaii turizm ürünlerinin sürdürülebilirliği hakkındaki algılarının yanı sıra daha "otantik bir Hawaii kültürel deneyimi" ve "sürdürülebilir deneyimler" yaşamak için turistlerin fazladan ödeme istekliliklerinin değerlendirilmesine odaklanmıştır. Katılımcılara Hawaii'de sürdürülebilir turizmi desteklemek için daha fazla ödemeye istekli olup olmadıkları sorulduğunda, ankete katılanların büyük bir çoğunluğunun (%70'inden fazlası) Hawaii'de sürdürülebilir turizmi desteklemek için fazladan ödeme yapmaya istekli olduğu görülmüştür. Yerel olarak yetiştirilen gıdalar için daha fazla ödeme yapmak da dahil olmak üzere, Hawaii' de

sürdürülebilir turizm kapsamında yürütülen faaliyetler veya deneyimler için ek ücret ödemeyi destekledikleri ve Hawaii'nin yerel tarım endüstrisini desteklemek için restoran/otel yemek faturalarını artırmaya istekli olacaklarını ifade ettikleri ortaya konmuştur. Ayrıca ankete katılan ABD vatandaşlarının Hawaii Yerlileri tarafından tasarlanan ve/veya kolaylaştırılan turizm deneyimlerine önemli bir ilgi gösterdiği çalışmada belirtilmiştir.

Sidali, Huber ve Schamel (2017) yerli ve yabancı turistler arasındaki sürdürülebilirlik algısını ve sosyo-demografik veya diğer faktörlerin sürdürülebilir tatil teklifleri için harcamaları artırma eğilimi üzerinde önemli etkileri olup olmadığını analiz etmeye çalışmıştır. Doğayı yoğun ve derin bir şekilde deneyimlemek, sürdürülebilir turizmin en önemli yönü olarak kabul edilirken, ev sahibi bölgenin kültürüyle mücadele etmek, sürdürülebilir turizmin en az önemli yönü olarak algılanmıştır. Dolayısıyla turizmde sürdürülebilirliğe ilişkin katılımcıların doğanın sürdürülebilirliğinin sağlanmasına kültürel sürdürülebilirliğin sağlanmasından daha fazla önem verdiği ortaya konulmuştur. Karbon nötr bir konaklama biriminde geceleme gibi sürdürülebilir bir tatil teklifine daha fazla harcama eğilimi üzerinde yaşın önemli ve olumlu bir etkisi olduğu belirtilmiştir. Cinsiyet, eğitim ve gelir gibi diğer sosyo-demografik değişkenlerin ise anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Pulido-Fernández ve López-Sánchez (2016) İspanya'nın Endülüs Bölgesinde 1118 katılımcıdan alınan verileri kullanarak turistlerin sürdürülebilirlik için ödemeye istekliliğini ölçtükleri çalışmalarında; "sürdürülebilir zekâ" düzeyi yüksek turist kesimi (sürdürülebilirlikle ilgili bağlılık, tutum, bilgi ve/veya davranış) daha sürdürülebilir bir turizm destinasyonunu ziyaret etmek için daha fazla ödeme yapmaya istekli olduğu ortaya konulmuştur. Turistlerin, sürdürülebilirliğin ne anlama geldiği ve ima ettiği konusunda aynı derecede farkındalığa sahip olmadığı; bu nedenle davranışlarının çok farklı olduğu ve "sürdürülebilirlik yanlısı turistlerin" daha büyük bir ödeme istekliliğine razı olduğu ve daha yüksek bir miktar ödemeye istekli olduğu belirlenmiştir. Öte yandan, genel olarak destinasyonların sürdürülebilirlik taahhüdü turizm ürününün fiyatını artırırsa turistlerin ödeme yapma konusunda çok az istekli oldukları görülmüştür. Araştırmaya katılanların yalnızca %26,6' sı daha fazla ödemeye istekli olmuştur.

Wehrli vd. (2011) iki bölümden oluşan çalışmalarının ilk bölümünde turistlerin sürdürülebilir turizm anlayışı hakkında daha fazla bilgi edinmeye çalışmışlardır. Sekiz ülkede 6.000 katılımcıyla gerçekleştirdikleri ampirik araştırmada elde edilen veriler ışığında, turistlerin sürdürülebilir turizmin önemli yönleri hakkında bilgi düzeylerinin yüksek olduğu ve algılarının farklı boyutlar üzerinde dengeli dağıldığı ortaya konulmuştur. Turistlerin boyutların hepsine eşit düzeyde önem verdiği söylenebilir. Turistler için sürdürülebilir turizm

ile en alakalı görülen nitelikler ise yerel yönleri referans alan ve açıklamada “yerel” kelimesini kullanan nitelikler olmuştur. İkinci bölümde ise, turistlerin tercihleri ve sürdürülebilir turizm ürünleri için prim ödeme istekliliği, yaklaşık 5.000 İsviçreli katılımcıyla bir seçim deneyi kullanılarak belirlenmiştir. Ortaya çıkan sonuçlar neticesinde turistlerin sürdürülebilir turizm ürünleri tercih etme ve satın alma konusunda istekli oldukları anlaşılmıştır. Ancak seçim deneyinin sonucunda düşünme ve eylemde bulunma arasında bir boşluk gözlemlenmiştir. Sürdürülebilir turizm ürünleri lehine açık tercihler olmasına rağmen turistlerin, turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması adına tatillerine ekstra özelliklerin dahil edilmesine yalnızca küçük bir prim ödemeye istekli oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca turistlerin, önerilen niteliklerin daha sürdürülebilir seviyelerini tutarlı bir şekilde desteklediği söylenebilir.

López-Sánchez ve Pulido-Fernández (2017) kitle turizm destinasyonunda yürüttükleri çalışmalarında turistlerin sürdürülebilirliğe yönelik tutumlarını ve daha sürdürülebilir bir destinasyonun tadını çıkarmak için daha fazla ödeme istekliliklerini etkileyen değişkenleri belirlemeye çalışmışlardır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun turistik destinasyonların sürdürülebilirliği için çalışmanın önemli olduğunu düşündüğü tespit edilmiştir. Sürdürülebilirliği, turistik destinasyonlarda planlama ve yönetim süreçlerinde dikkate alınması gereken bir unsur olarak nitelendirdikleri söylenebilir. Bununla birlikte, tatillerini geçirdikleri destinasyonda sürdürülebilir turizm projeleri için gerekli kaynakları sağlamak için seyahatlerinin maliyetinin üzerinde ek bir meblağ ödemeye isteksiz oldukları görülmüştür.

Booking.com (2017) tarafından yapılan bir araştırmada ise, çevre dostu bir yerde konaklamak için lüks ayarlamalar yapmak söz konusu olduğunda, küresel gezginlerin %64'ünün tamamı yerel olarak üretilen yemekler için daha yüksek maliyeti kabul ettiği görülmüştür. Ayrıca dünya çapındaki gezginlerin yarısından fazlasının (%56) çevre dostu konaklama yerlerinde kalmayı sürdürülebilir bir seyahat olarak gördüğü ortaya çıkmıştır. Gezginlere çevre dostu konaklama birimlerini seçme nedenleri sorulduğunda ise “çevresel etkiyi azaltmaya yardımcı olmak istemeleri” en belirgin neden olarak belirlenmiştir. Ancak sürdürülebilir seyahat çevreci olmaktan daha fazlasını içerdiğinden seyahat ederken yerel kültürleri, ekonomileri, çevreleri desteklemeye ve korumaya da özen gösterilmesi gerekmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TURİSTLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM ALGILARI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İÇİN ÖDEME İSTEKLİLİĞİNİN TESPİT EDİLMESİ: SIDE TURİZM BÖLGESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Bu bölümde araştırmanın amacı, önemi, kapsamı ve sınırlılıkları, modeli ve soruları, evren ve örnekleme, veri toplama tekniği, yöntemi, toplanan verilerin analizleri ve araştırma bulgularına yer verilmiştir. Bu başlıklar altında araştırmanın gerçekleştirildiği bölge ile çalışmanın alakası, araştırma sürecinde izlenen yollar, analiz esnasında kullanılan yöntemler ve ortaya çıkan bulgular kapsamlı bir biçimde ele alınmıştır.

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Arz yönlü önlemler en çok ilgiyi çekmiş olsa da bir destinasyonda turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesine yönelik tamamlayıcı bir diğer unsur talep yönlü yaklaşımlar oluşturmaktadır. Sürdürülebilir bir turizm destinasyonunun başarısı için yerel sakinlerin sürdürülebilirliğe ilişkin farkındalığının önemli olduğu vurgulanmaktadır (Cevirgen vd., 2012: 67; Obradović vd., 2021: 1). Ancak, yerel sakinlerin sürdürülebilir turizme yönelik algıları ne derece önemliyse, turistlerin de bu konuya ilişkin algılarının anlaşılması sürdürülebilirliğin hayata geçirilmesi ve devamlılığının sağlanması adına önemli bir hususu temsil etmektedir. Özellikle turistlerin farklı ekolojik ayak izlerine sahip oluşu ve ziyaretleri sırasında çevreye karşı davranışlarının farklılık göstermesi sürdürülebilir turizmin sağlanabilmesi adına talep odaklı önlemlerinde sağlanması gerektiği konusunu önemli hale getirmektedir (Dolnicar vd., 2008: 198). Turistler, turizm faaliyetinin öznesi olduğu için onların davranış özelliklerini ve turizm algısını inceleyerek turizm destinasyonunun sürdürülebilir kalkınmasını teşvik etmek mümkün kılınabilir (Ailin ve Xiao, 2019: 146). Çünkü bir destinasyonda sürdürülebilir turizm gelişimi sağlama noktasında, birbirinden farklı kültürel geçmişlere sahip yerli ve yabancı turistlerin algılarını anlayıp ona göre girişimlerde bulunmak sağlıklı turizm gelişimi sağlama ve hizmet sunmada destinasyonlara avantaj sağlayacaktır. Ayrıca kültürlerarası farklılıklar, farklı sürdürülebilirlik anlayışları yaratabilir (Bausch vd., 2021: 4). Bu bağlamda araştırma farklı milletler (Türk, İngiliz ve Alman) arasında gerçekleştirilmiştir.

Birçok araştırmacı ve uygulamacı, tüketicilerin sürdürülebilir ve sürdürülemez seçenekler arasında ayırım yapabildiğini varsaymaktadır. Aynı varsayım sürdürülebilir turizm içinde geçerli olmaktadır (Bausch vd., 2021: 2). Böyle varsayılması sürdürülebilir turizmin

tüketici perspektifinin anlaşılmasını güçleştirdiği gibi turizmde uygulanacak sürdürülebilir politikaların önünde ki engellerden birini teşkil etmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilir turizmin tüketicilerin zihninde gerçekten var olup olmadığını anlamak ve bu varsayımın geçerliliğini sorgulamak yararlı olacaktır.

Birçok çalışma sürdürülebilirlik algısında ve ödeme istekliliğinde çevresel bileşenin baskın olduğunu ortaya koymuştur (Hudson ve Ritchie, 2001; Guadalupe-Fajardo, 2002; Masau ve Prideaux, 2003; Antonio vd., 2004; Fairweather vd., 2005; Lee ve Gan, 2007; Nair ve Azmi, 2008; Kang vd., 2012; Sörensson ve Friedrichs, 2013; Çamlıca, 2014; Aydın, 2016; Booking.com, 2016; Sidali vd., 2017; Doğan ve Yağmur, 2017; Booking.com, 2017; Ceylan, 2017; Koşan ve Türkmendağ, 2018; Akkuş, 2019; Jurado-Rivas ve Sánchez-Rivero, 2019; Canpolat ve Öztürk, 2020; Pamukçu vd., 2020; Zakharchenko vd., 2020; Saptutyningsih ve Duanta, 2021; Grilli vd., 2021; Kang ve Nicholls, 2021; Bausch vd., 2021; Vu vd., 2021; Durán-Román vd., 2021; Nelson vd., 2021; Haugom vd., 2021; Vu vd., 2021). Bu çalışma sürdürülebilir turizmin bütün boyutlarını (çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik) araştırmaya dahil ederek daha bütüncül bir sonuç elde etmeyi amaçlar.

Bu araştırma, özellikle kitle turizm destinasyonlarına seyahat gerçekleştiren kitle turistlerinin sürdürülebilir turizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel boyutları göz önünde bulundurularak turistlerin sürdürülebilirliğe dair bakış açılarını tespit etmeyi ve bu bakış açılarının yerli-yabancı turistler arasında farklılık gösterip göstermeme durumunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca turizmin talebe yönelik bir faaliyet olduğu ve bir destinasyon seçerken fiyat değişkeninin temel faktörlerden biri olduğu göz önünde bulundurularak, destinasyon yöneticilerinin turizm talebinin ödeme istekliliğini önceden bilmesi gerekmektedir. Bu noktadan hareketle turistlerin sürdürülebilirlik niteliklerine ilişkin ödeme isteklilik düzeylerini ölçmek ortaya konulmak istenen diğer bir hedef olmaktadır. Daha detaylı olarak sürdürülebilir turizm algısının ödeme istekliliği üzerindeki etkisi, demografik değişkenlerin sürdürülebilir turizm ve daha fazla ödeme istekliliği üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmama durumu da incelenmiştir. Bu alanda daha önce yapılmış araştırmaların sınırlı olması ve talep yönlü bakış açısına daha fazla anlayışa ihtiyaç duyulduğundan nicel araştırma yöntemi kullanılarak analiz edilecek bilgiler ile bu boşluk kapatılmak istenmiştir. Ayrıca kitle turizminin uygulandığı destinasyonlara tatil gerçekleştiren turistlerin algılarını, bu algının yanında sürdürülebilir girişimlere ilişkin ödeme istekliliğini ölçen ve bunu yerli ve yabancı turistler bazında inceleyen herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır.

4.2. Araştırma Sorusu ve Hipotezleri

Turistlerin desteğini almak destinasyonlarda sürdürülebilirlik girişimlerinin başarısı adına ehemmiyet arz ettiğinden, turistlerin turizmde sürdürülebilirliği nasıl gördüklerini anlamaya ihtiyaç olmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışma, turistlerin sürdürülebilirliğe verdiği önemi ve bir kitle turizm destinasyonunun sürdürülebilirlik özelliklerine ödeme yapma istekliliklerini belirlemeye çalışmaktadır. Konuyla ilgili hem teorik hem de pratik çalışmaların az sayıda oluşu göz önüne alındığında, gerçekleştirilen araştırma bu noktadaki eksikliği gidermek için tasarlanmıştır.

Araştırma soruları;

- Turistler sürdürülebilir turizm niteliklerine ve uygulamalarına önem veriyorlar mı?
- Turistlerin seyahat gerçekleştirdikleri turistik destinasyonlarda en çok önemsedikleri sürdürülebilirlik hususları hangileri ve bu hususlar yerli ve yabancı turistlere göre değişkenlik gösteriyor mu?
- Turistler turizmde sürdürülebilir nitelikteki faaliyetler için daha fazla ödeme yapmaya istekli mi ve bu isteklilik yerli ve yabancı turistler arasında değişkenlik gösteriyor mu?
- Turistler sürdürülebilirliğin hangi boyutundaki nitelikler için daha fazla ödeme yapmaya istekli ve bu isteklilik yerli ve yabancı turistler arasında değişkenlik gösteriyor mu?
- Sürdürülebilir nitelikler için ödeme yapma istekliliği ile sürdürülebilir turizm algısı arasında doğrusal bir ilişki var mı? Bu ilişki yerli ve yabancı turistler arasında değişkenlik gösteriyor mu?
- Sürdürülebilir nitelikler için ödeme yapma istekliliğinin sürdürülebilir turizm algısı üzerinde etkisi var mı? Bu etki durumu yerli ve yabancı turistler arasında farklılık gösteriyor mu?
- Sürdürülebilir turizm algısı ve sürdürülebilir nitelikler için daha fazla ödeme yapma istekliliği demografik değişkenlere göre farklılık gösteriyor mu?

Araştırma hipotezleri;

Hipotezler

H1a: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ile Sürdürülebilir Turizm Algısı arasında ilişki bulunmaktadır.

H1b: Yerli turistlerin Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ile Sürdürülebilir Turizm Algısı arasında ilişki bulunmaktadır.

H1c: Yabancı turistlerin Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ile Sürdürülebilir Turizm Algısı arasında ilişki bulunmaktadır.

H1ç: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği üzerinde Sürdürülebilir Turizm Algısı anlamlı etkilidir.

H1d: Yerli turistlerin Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği üzerinde Sürdürülebilir Turizm Algısı anlamlı etkilidir.

H1e: Yabancı turistlerin Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği üzerinde Sürdürülebilir Turizm Algısı anlamlı etkilidir.

H1f: Sürdürülebilir Turizm Algısı turist gruplarında fark göstermektedir.

H1g: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği turist gruplarında fark göstermektedir.

H1h: Sürdürülebilir Turizm Algısı yerli/yabancı turist gruplarında fark göstermektedir.

H1i: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği yerli/yabancı turist gruplarında fark göstermektedir.

H1i: Sürdürülebilir Turizm Algısı cinsiyete göre fark göstermektedir.

H1j: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği cinsiyete göre fark göstermektedir.

H1k: Sürdürülebilir Turizm Algısı medeni hale göre fark göstermektedir.

H1l: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği medeni hale göre fark göstermektedir.

H1m: Sürdürülebilir Turizm Algısı yaşa göre fark göstermektedir.

H1n: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği yaşa göre fark göstermektedir.

H1o: Sürdürülebilir Turizm Algısı eğitim durumuna göre fark göstermektedir.

H1ö: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği eğitim durumuna göre fark göstermektedir.

H1p: Sürdürülebilir Turizm Algısı gelir durumuna göre fark göstermektedir.

H1r: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği gelir durumuna göre fark göstermektedir.

4.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma, Antalya ilinin Side Turistik Bölgesindeki 5 yıldızlı otel ve tatil köylerinde tatil gerçekleştiren yerli-yabancı turistler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Etstur'un internet sayfasından alınan güncel verilere göre Manavgat ilçesine bağlı olan Side Turistik Bölgesi ve yakın çevresinde 208 adet otel bulunmaktadır (Etstur, tarih yok). Bu otellerin 101 adeti 5 yıldızlı otel veya tatil köyü sınıfında olduğu söylenebilir (Etstur, tarih yok). Zaman, maliyet ve anket uygulama izni alma gibi kısıtlar sebebiyle bu otellerin yalnızca 12 tanesinde anket uygulaması gerçekleştirilebilmiştir. Bu durum araştırmanın ilk sınırlılığını oluşturmaktadır.

Antalya'ya tatil gerçekleştiren bütün milletlerin araştırma kapsamına dahil edilememesi araştırmanın ikinci sınırlılığını oluşturmaktadır. Araştırma yalnızca Türk, Alman ve İngiliz turistler arasında gerçekleştirilmiştir. Antalya'ya tatil gerçekleştiren milletler arasında ilk sıralarda yer alan Rus turistlerin araştırmaya dahil edilmemesinin ilk nedenini Şubat 2022'de başlayan Rusya-Ukrayna savaşının yarattığı kriz oluşturmuştur. Yaşanan bu kriz etkisiyle Antalya'ya tatil için gelen Rus turist sayısında azalma olacağı düşünülmüştür. Ayrıca anket uygulaması için izin alınabilen 12 otelin müşteri profilinin Alman, İngiliz ve Türk turistlerden oluşması Rus turistlerin araştırma kapsamına alınmamasının diğer bir nedeni olmuştur. Bu noktalardan hareketle kısıtlı sayıdaki Rus turist üzerinde uygulanacak anketlerden elde edilecek verilerin sağlıklı sonuçlar sağlamayacağı düşünülerek Rus turistler araştırmaya dahil edilmemiştir. Araştırmanın Covid-19 salgını sürecinde yürütülmüş olması, anketlere gönüllülük esasına göre katılım sağlanması, zaman ve bütçe kısıtlarının bulunması gibi nedenler bütün milletlere ulaşılarak anket uygulanmasının önündeki sınırlılıkları oluşturmuştur. Daha sonra yürütülecek olan çalışmalar Antalya'da faaliyet gösteren bütün beş yıldızlı otelleri ve Antalya'ya tatil gerçekleştiren bütün milletleri kapsayacak şekilde genişletilerek gerçekleştirilirse daha kapsamlı ve sağlıklı sonuçlar elde edilecektir.

4.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Antalya'da beş yıldızlı otellerde ve tatil köylerinde tatil gerçekleştiren yerli-yabancı turistler oluşturmaktadır. Evrenin bu şekilde belirlenmesinde; Antalya ilinin Akdeniz Bölgesinin turizm potansiyeli en yüksek yeri olması ve kitlesel kıyı turizminin (olgun bir deniz, kum ve güneş destinasyonu) yanında birçok alternatif turizm çeşidini (kış, yayla, kültür, akarsu, golf, ekoturizm vb.) bünyesinde barındırıyor olması gibi unsurlar etkili olmuştur. Aynı zamanda literatürde kitlesel kıyı turizmine katılan turistlerin sürdürülebilirlik algılarını (Doğan ve Yağmur, 2017) ve ödeme istekliliğini (López-Sánchez ve Pulido-Fernández, 2017) ölçen az sayıda çalışmaya ulaşılmış olması araştırma evreni olarak bu bölgenin seçilmesinin diğer bir gerekçesini meydana getirmektedir. Örneklemi ise Antalya ilinin Manavgat İlçesine bağlı olan Side Turizm Bölgesindeki beş yıldızlı otellerde ve tatil köylerinde konaklama yapan yerli-yabancı turistler oluşturmaktadır. Side Turizm Bölgesi Akdeniz kıyısında tarihi ve doğal güzelliklerin iç içe olduğu hem kültür turizm faaliyetlerinin hem de kitlesel kıyı turizm faaliyetlerinin bir arada gerçekleştirildiği spesifik bir turistik destinasyon olması nedeniyle araştırma sahası olarak seçilmiştir. Etstur'un internet sayfasından alınan güncel verilere göre Manavgat ilçesine bağlı olan Side bölgesi ve yakın çevresinde (Kumköy, Evrenseki, Çolaklı, Gündoğdu, Sorgun ve Titreyengöl) 208 adet otel

bulunmaktadır (Etstur, tarih yok). Bu otellerin 101 adeti 5 yıldızlı otel veya tatil köyü sınıfındadır (Etstur,tarih yok).

Side Manavgat Turizm İşletmecileri Derneği (SIDE TUDER) tarafından yapılan istatistiklerde Side Manavgat müşteri profilinin sırasıyla Alman, Rus ve İngiliz uyruklu olduğu belirtilmiştir (Admin, 2019). 2022 yılının şubat ayında başlayan Rusya-Ukrayna savaşının yarattığı kriz sebebiyle Rus turistlerin bölgeye tatil gerçekleştirme oranının azalacağı düşünülerek Rus turistler araştırmaya dahil edilmemiştir. Ayrıca anketlerin uygulanması için ulaşılabilen ve izin alınabilen 12 adet otelin müşteri profili yoğunluklu olarak Alman, İngiliz ve Türk turistlerden oluşmaktadır. Kısıtlı sayıdaki Rus turistin üzerinde uygulanacak anketlerden elde edilecek verilerin sağlıklı sonuçlar sağlamayacağı düşünülmesi Rus turistlerin araştırmaya dahil edilmemesinin temel nedeni oluşturmaktadır. Yerli ve yabancı turistlerin sürdürülebilir turizm algıları ve sürdürülebilir nitelikler için ödeme yapma istekliliği arasında karşılaştırma yapılmak istenmesinden kaynaklı olarak Türk turistler araştırmaya dahil edilmiştir.

2021 yılı verilerine göre Antalya iline 356.157 yerli 9.094.051 yabancı turist ziyaret gerçekleştirmiştir. 2021 yılı Ocak-Ağustos döneminde Side Turizm Bölgesinin bağlı olduğu Antalya'nın Manavgat ilçesinde ise 1 milyon 750 bin turist konakladığı belirtilmektedir. Evren heterojen varsayılarak 10.000.000'a kadar olan evren büyüklüğünde 384 örneklem büyüklüğü %95 güvenirlilik düzeyi yaratmaktadır (Kozak, 2015: 113). Bu nedenle örneklem büyüklüğü 412 yerli 413 yabancı olmak üzere toplamda 825 turist ile karşılanmıştır. Veriler olasılıksız örnekleme yöntemlerinden 'kolayda örnekleme' tekniği ile toplanmıştır. Daha ekonomik, hızlı ve kolay olduğu için bu yöntem tercih edilmiştir. Ayrıca bu metotta, önce evrenin büyüklüğü tespit edilir daha sonra belirlenen örneklem seviyesi elde edilene kadar evrenden bir üye seçimi yapılır. Evrendeki tüm birimlerin örnekleme alınma olasılığı eşittir (Kozak, 2015:118).

Toplanan anketlerden hatalı ve eksik bilgi içeren anketler elenerek 411 adet yerli 406 adet yabancı (235 Alman, 171 İngiliz) turist toplamda 817 adet kullanılabilir anket formu elde edilmiştir.

4.5. Araştırma Verilerini Toplama Tekniği

Çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama yöntemi olarak anket tekniğinden faydalanılmıştır. Turistlerin sürdürülebilir turizm algısını ve sürdürülebilir nitelikler için ödeme yapma istekliliğini ölçmek amacıyla Aydın (2016) tarafından geliştirilen Sürdürülebilir Turizm Algısı ve Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ölçekleri çalışmada

kullanılmıştır. Araştırma kapsamında katılımcılara uygulanan anket formu 3 bölümden oluşmaktadır. Anket 44 maddeli derecelendirme ve birkaç demografik soru içermektedir. Anketin birinci bölümünde, demografik sorular yer almaktadır. İkinci bölüm, katılımcılar tarafından çeşitli sürdürülebilirlik özelliklerine verilen önemi ölçmeyi hedefleyen ifadeleri içermektedir. Bu bölümde toplamda 26 adet ifade bulunmaktadır. Anketin üçüncü bölümü, turistlerin çeşitli sürdürülebilirlik özellikleri için daha fazla para ödeme yapmaya istekli olup olmama durumunu ölçmeyi hedefleyen ifadeleri içermektedir. Bu bölümde 18 adet ifade bulunmaktadır. Sürdürülebilir Turizm Algısı ve Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ölçekleri asıllarına uygun olarak beşli likert tipi derecelendirmeye sahiptir.

Çalışmanın anket formu Aydın (2016) tarafından Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış olup Almanca diline ise çevirmen yardımı ile çevrilerek uygulanmıştır. Türkçe anket formu uzman çevirmen yardımı ile Türkçe dilinden Almanca diline çevrilmiştir. Almanca diline çeviriden sonra farklı uzman kişiler tarafından anket tekrar Türkçe diline çevrilmiş olup çift yönlü bir kontrol sağlanmıştır. Türkçe ve İngilizce anketlerin ise uzman kişiler tarafından tekrar kontrolü sağlanmış ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Anlaşılmayan ya da farklı anlama gelen ifadeler tekrar düzenlenmiş ve anketin nihai hali oluşturulmuştur. Anketler İngilizce, Almanca ve Türkçe olarak üç dilde dağıtılmıştır.

Anket kolayda örnekleme yöntemiyle seçilen kitleye uygulanmadan önce soruların uygun şekilde çevirisinin yapıldığından emin olmak adına 2022 Mart ayının ilk haftasında 23 Türk, Alman ve İngiliz turist ile pilot uygulama yapılmıştır. Uygulama sonrası ise anket sorularının dilinde sadece küçük değişiklikler yapılmıştır. Hazırlanmış olan anketler Side Turistik Bölgesinde, anket uygulanmasına izin veren 12 adet 5 yıldızlı otel ve tatil köyünde yerli-yabancı turistlere uygulanmıştır. Veri toplama işlemi, araştırmacı tarafından Mart 2022-Temmuz 2022 tarihleri arası gerçekleştirilmiştir.

4.6. Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırmada yapılan nicel çalışma, turizm destinasyonlarında hangi sürdürülebilirlik özelliklerinin turistler açısından daha önemli olduğunu bulmayı amaçlamaktadır. Diğer bir amaç ise, yerli ve yabancı turistlerin bu sürdürülebilirlik özellikleri için ekstra para ödemeye istekli olup olmadığını araştırmaktır. Anketler SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel grup dağılımlarından n ve %, ölçek puanları için minimum, maksimum, ortalama, standart sapma istatistikleri verilmiştir. Ölçek puanlarının demografik değişkenler bazında farklılık gösterip göstermeme durumunu anlamak için t ve tek yönlü Anova testi uygulanmıştır. 2 gruplu demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak adına t testi, 2'den daha fazla gruplu demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi anlamlandırmak

adına ise Anova testi uygulanmıştır. Ölçek puanları arasındaki ilişkilerde Pearson korelasyon testi, model analizi için çoklu doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır.

4.6.1. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA), önceden belirlenmiş bir modelin veya yapının yanıtları tahmin edildiği gibi etkileyip etkilememe durumunu test eden bir analiz biçimidir (DeCoster, 1998: 1). Bir DFA' nın temel maksadı, daha önceden tanımlanmış bir faktör modelinin gözlenen bir veri kümesine uyma kabiliyetini belirlemektir (DeCoster, 1998: 5). Açıklayıcı faktör analizi ile ortaya konulmuş olan bir modelin veya yapının eldeki verilerle doğrulanma durumunu belirlemeye çalışır (DeCoster, 1998: 7). Ölçeğin elde ettiğimiz veriler ile geçerlilik durumunu belirlemek için DFA kullanılmıştır.

DFA'da sınanan modelin uygunluğunun ortaya konulabilmesi adına çeşitli uyum indeksleri bulunmaktadır. Bu uyum indekslerinin kurgusal model ile gerçek veriler arasındaki uyumu ortaya koymalarında birbirleri arasında kuvvetli ve zayıf tarafları mevcut olmaktadır. Bu nedenle yapının veya modelin uyumunun tespit edilebilmesi adına birden fazla uyum indeksinin kullanılması tavsiye edilir. Bu indekslerden yaygın olarak kullanılanlar araştırma analizinde yer almıştır. Ölçek geçerliliğinin anlaşılması için uygulanan DFA analizleri AMOS 21.0 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Ölçeklerin güvenilirliğini test etmek için Cronbach's alfa katsayılarına bakılmıştır. Cronbach's alfa değeri 0-1 arasında değişmektedir. Değerler "0.00 < 0.40 arasında ise ölçek güvenilir değil, 0.40 < 0.60 arasında ise ölçek düşük güvenilirlikte, 0.60 < 0.80 arasında ise ölçek oldukça güvenilir ve 0.80 < 1.00 arasında ise ölçek yüksek derecede güvenilir" olarak görülmektedir (Nunnally, 1967: 248).

Tablo 4.1 Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri

İndeks	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Sürdürülebilir Turizm Algısı	Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği
X ²	x	x	704,171	525,527
Sd	x	x	209	112
X ² /sd	≤ 3	≤ 5	3,369	4,692
RMR	≤ 0,05	≤ 0,08	0,021	0,041
GFI	≥ 0,95	≥ 0,90	0,932	0,935
AGFI	≥ 0,90	≥ 0,85	0,911	0,901
NFI	≥ 0,95	≥ 0,90	0,930	0,965
TLI	≥ 0,95	≥ 0,90	0,939	0,962
CFI	≥ 0,97	≥ 0,90	0,949	0,972
RMSEA	≤ 0,05	≤ 0,08	0,054	0,067

Sürdürülebilir Turizm Algısı, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ölçeklerinin geçerlilik analizi için DFA uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.1'de verilmiştir. Sürdürülebilir Turizm Algısı ölçeği Ki-kare uyum iyiliği (3,369), RMR (0,021), GFI (0,932),

AGFI (0,911), NFI (0,930), TLI (0,939), CFI (0,949), RMSEA (0,054) uyum indeksleri sağlanmıştır. Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ölçeği Ki-kare uyum iyiliği (4,692), RMR (0,041), GFI (0,935), AGFI (0,901), NFI (0,965), TLI (0,962), CFI (0,972), RMSEA (0,067) uyum indeksleri sağlanmıştır. Ölçeklerin veriler ile uyumlu olduğu görülmüştür.

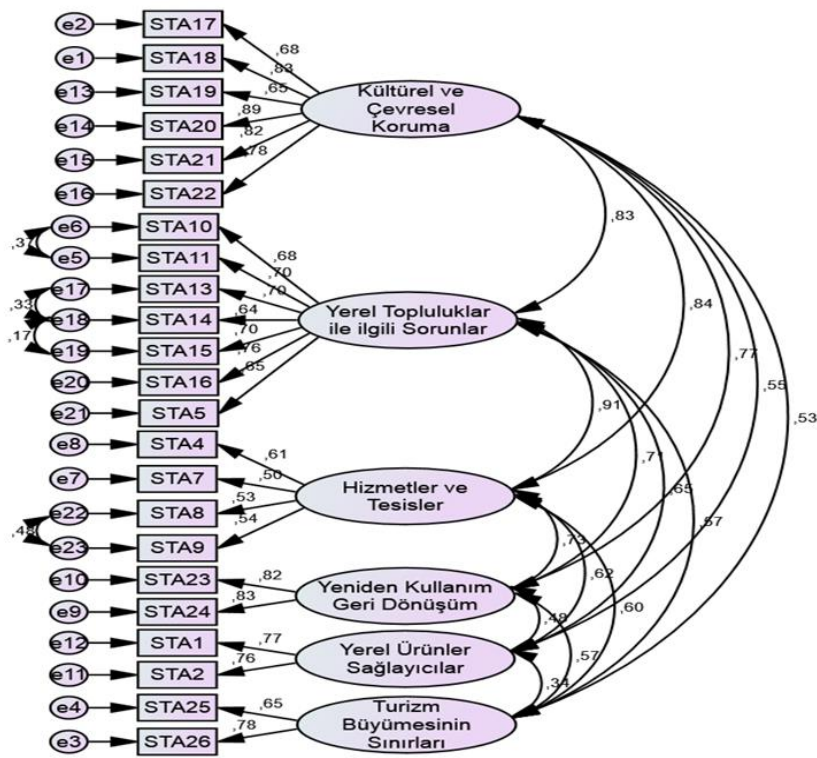
Tablo 4.2 Sürdürülebilir Turizm Algısı Ölçeği DFA Sonuçları

Ölçek	Madde	β	sh	t	p	CA
Kültürel ve Çevresel Koruma	STA18	0,826				
	STA17	0,679	0,047	21,599	0,000**	
	STA19	0,649	0,051	20,284	0,000**	
	STA20	0,888	0,034	31,615	0,000**	
	STA21	0,824	0,038	28,155	0,000**	
	STA22	0,782	0,037	26,068	0,000**	0,827
Yerel Topluluklar ile ilgili Sorunlar	STA11	0,695				
	STA10	0,678	0,044	22,589	0,000**	
	STA13	0,699	0,059	18,337	0,000**	
	STA14	0,639	0,059	16,795	0,000**	
	STA15	0,697	0,064	18,302	0,000**	
	STA16	0,758	0,056	19,777	0,000**	0,832
Hizmetler ve Tesisler	STA5	0,655	0,065	17,272	0,000**	
	STA7	0,501				
	STA4	0,609	0,094	12,051	0,000**	
	STA8	0,533	0,078	11,132	0,000**	0,676
Yeniden Kullanım, Geri Dönüşüm	STA9	0,543	0,070	11,256	0,000**	
	STA24	0,828				
Yerel Ürünler Sağlayıcılar	STA23	0,818	0,048	22,804	0,000**	0,782
	STA2	0,756				
Turizm Büyümesinin Sınırları	STA1	0,770	0,066	14,881	0,000**	0,712
	STA26	0,784				
	STA25	0,654	0,079	12,271	0,000**	0,625

****** $p < 0,001$, CA: Cronbach Alpha

Tablo 4.2’ de Sürdürülebilir Turizm Algısı ölçeği maddelerinin faktör yüklerinin dağılımı ve güvenilirlik analizi sonuçları verilmiştir. Düşük faktör yüklü madde bulunmamaktadır. Güvenilirlik düzeyi yüksektir. Ölçeğin toplam güvenilirlik katsayısı 0,897’dir.

23 değişken literatüre uygun olarak 6 faktör altına dağıtılmıştır: Kültürel ve Çevresel Koruma, Yerel Topluluklar ile İlgili Sorunlar, Hizmetler ve Tesisler, Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm, Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar ve Turizm Büyümesinin Sınırları.

Şekil 4.1 Sürdürülebilir Turizm Algısı Ölçeği Yol Diyagramı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Tablo 4.3 Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği Ölçeği DFA Sonuçları

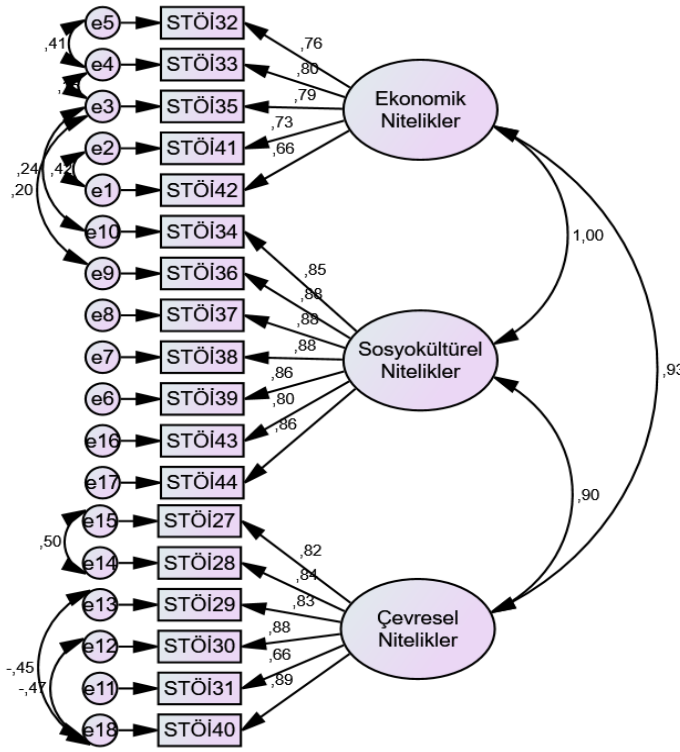
Ölçek	Madde	β	sh	t	p	CA
Ekonomik Nitelikler	STÖİ42	0,655				0,882
	STÖİ41	0,733	0,047	24,759	0,000	
	STÖİ35	0,793	0,064	20,328	0,000	
	STÖİ33	0,796	0,063	20,391	0,000	
	STÖİ32	0,760	0,062	19,629	0,000	
Sosyokültürel Nitelikler	STÖİ39	0,856				0,953
	STÖİ38	0,884	0,031	34,852	0,000	
	STÖİ37	0,877	0,032	34,302	0,000	
	STÖİ36	0,880	0,030	34,516	0,000	
	STÖİ34	0,851	0,032	32,374	0,000	
	STÖİ43	0,803	0,033	29,246	0,000	
	STÖİ44	0,858	0,031	32,841	0,000	
Çevresel Nitelikler	STÖİ31	0,659				0,925
	STÖİ30	0,879	0,059	21,830	0,000	
	STÖİ29	0,833	0,060	20,852	0,000	
	STÖİ28	0,838	0,059	21,514	0,000	
	STÖİ27	0,816	0,059	20,827	0,000	
	STÖİ40	0,888	0,058	21,980	0,000	

****p<0,001, CA:Cronbach Alpha**

Tablo 4.3’de Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ölçeği maddelerinin faktör yüklerinin dağılımı ve güvenilirlik analizi sonuçları verilmiştir. Düşük faktör yüklü madde

bulunmamaktadır. Güvenilirlik düzeyi yüksektir. Ölçeğin toplam güvenilirlik katsayısı 0,970'dir.

18 değişken literatüre uygun olarak 3 faktör altına dağıtılmıştır: Çevresel, Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Nitelikler.

Şekil 4.2 Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği Ölçeği Yol Diyagramı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

4.6.2. Ölçeğin Çarpıklık ve Basıklık Analizi

Verileri analiz etmek maksadıyla SPSS 24.0 programı kullanılmıştır. Araştırma verilerinin ölçek puanları hesaplanarak puanların normal dağılım gösterme durumunun tespit edilmesi adına basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiştir. Ölçeklerden sağlanacak basıklık ve çarpıklık değerlerinin +3 ile -3 arasında yer alması normal dağılım için yeterli sayılmaktadır (Groeneveld ve Meeden, 1984; Moors, 1986; Hopkins ve Weeks, 1990; DeCarlo, 1997).

Tablo 4.4 Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

	n	Çarpıklık	Basıklık
Kültürel ve Çevresel Koruma	817	-1,634	2,934
Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar	817	-1,203	2,259
Hizmetler ve Tesisler	817	-0,592	0,437
Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm	817	-1,433	1,805
Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar	817	-1,230	2,477
Turizm Büyümesinin Sınırları	817	-0,943	0,975
Sürdürülebilir Turizm Algısı	817	-1,116	2,239
Ekonomik Nitelikler	817	-0,999	0,961
Sosyal-Kültürel Nitelikler	817	-0,922	0,567
Çevresel Nitelikler	817	-0,802	0,137
Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği	817	-0,936	0,665

Puanların incelenmesi neticesinde Tablo 4.4'te bulunan basıklık ve çarpıklık değerlerinin -3 ile +3 arasında olduğu ve değerlerin normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Değerlerin normal dağılım göstermesine bağlı olarak araştırmada parametrik test tekniklerinden faydalanılmıştır.

4.7. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, örneklem grubuna ait demografik bilgiler bulunmaktadır. Elde edilen verilerin uygun istatistiksel yöntem ile analizi neticesinde ortaya çıkan bulgulara ve bu bulgulara yönelik yorumlara yer verilmiştir.

4.7.1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine Ait Bulgular

Tablo 4.5 Demografik Özelliklere Yönelik Dağılımı

		n	%
Grup	Türk	411	50,3
	İngiliz	171	20,9
	Alman	235	28,8
Cinsiyet	Kadın	509	62,7
	Erkek	303	37,3
Medeni Hal	Bekar	356	43,8
	Evli	456	56,2
Yaş	23'den küçük	69	8,5
	23-42	404	49,6
	43-57	233	28,6
	58 yaş ve üzeri	109	13,4
Öğrenim Durumu	İlköğretim	61	7,5
	Lise	284	34,8
	Ön Lisans	125	15,3
	Lisans	252	30,9
	Yükseköğretim	94	11,5
Aylık Gelir	5000 TL'den az	158	19,8
	5001-10000TL	150	18,8
	10001-15000 TL	74	9,3
	15001-20000 TL	75	9,4
	20001 TL'den fazla	339	42,6

Tablo 4.5 katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini göstermektedir. Katılımcıların %50,3'ü Türk, %20,9'u İngiliz, %28,8'i ise Almandır. %62,7'si kadın ve %37,3'ü erkektir. Katılımcıların %43,8'i bekar, %56,2'i evlidir. Katılımcıların yaş dağılımı ise şu şekildedir: %8,5'i 23'den küçük, %49,6'sı 23-42 yaş aralığının da, %28,6'sı 43-57 yaş aralığının da, %13,4'ü 58 yaş ve üzeridir. Eğitim durumlarına göre, katılımcıların %7,5'i ilköğretim, %34,8'i lise, %15,3'ü ön lisans, %30,9'u lisans, %11,5'i yükseköğretim derecesine sahiptir. Katılımcıların gelir durumlarına göre, %19,8'i 5000 TL'den az, %18,8'i 5001-10.000 TL, %9,3'ü 10.001-15.000 TL, %9,4'ü 15001-20000 T, %42,6'sı 20.001 TL ve üzeri gelire sahiptir.

Tablo 4.6 Turistlerin Milletlere göre Demografik Özelliklerinin Dağılımı

		Türk		İngiliz		Alman	
		n	%	n	%	N	%
Cinsiyet	Kadın	212	51,8	123	72,4	174	74,7
	Erkek	197	48,2	47	27,6	59	25,3
Medeni Hal	Bekar	226	55,3	56	32,9	74	31,8
	Evli	183	44,7	114	67,1	159	68,2
Yaş	23'den küçük	64	15,6	3	1,8	2	0,9
	23-42	277	67,7	70	40,9	57	24,3
	43-57	59	14,4	69	40,4	105	44,7
	58 yaş ve üzeri	9	2,2	29	17,0	71	30,2
Öğrenim Durumu	İlköğretim	12	2,9	26	15,2	23	9,8
	Lise	117	28,5	75	43,9	92	39,1
	Ön Lisans	71	17,3	21	12,3	33	14,0
	Lisans	155	37,8	26	15,2	71	30,2
	Yükseköğretim	55	13,4	23	13,5	16	6,8
Aylık Gelir	5000 TL'den az	143	35,3	11	6,7	4	1,8
	5001-10000TL	135	33,3	6	3,7	9	3,9
	10001-15000 TL	49	12,1	11	6,7	14	6,1
	15001-20000 TL	34	8,4	24	14,7	17	7,5
	20001 TL'den fazla	44	10,9	111	68,1	184	80,7

Tablo 4.6 Türk, İngiliz ve Alman gruplar için belirli demografik özelliklere sahip kişilerin dağılımını göstermektedir. Cinsiyet, medeni hal, yaş, öğrenim durumu ve aylık gelir gibi faktörlere göre veriler sunulmuştur.

Cinsiyet dağılımına bakıldığında, Türk turistlerin %51,8'i, İngiliz turistlerin %72,4'ü ve Alman turistlerin %74,7'si kadındır. Erkeklerin ise %48,2'si Türk, %27,6'sı İngiliz ve %25,3'ü Alman turisttir. Bu verilere dayanarak, İngiliz ve Alman katılımcıların kadın oranının Türklere kıyasla daha yüksek olduğu söylenebilir.

Medeni hal açısından, Türklere bekâr olanların oranı %55,3, İngilizlerde %32,9 ve Almanlarda %31,8'dir. Evli olanların oranı ise Türklere %44,7, İngilizlerde %67,1 ve Almanlarda %68,2'dir. Bu verilere dayanarak, Türk katılımcılarda bekâr olanların oranının diğer iki ülkeye göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Yaş dağılımına göre, Türklerde en genç yaş grubu olan 23'den küçükler %15,6 oranında bulunurken, İngilizlerde bu oran %1,8, Almanlarda ise %0,9 olarak gözlemlenmiştir. En yaşlı yaş grubu (58 yaş ve üzeri) ise Türklerde %2,2, İngilizlerde %17,0 ve Almanlarda %30,2 olarak belirlenmiştir.

Öğrenim durumu açısından, Türk turistlerin çoğunluğu lisans düzeyinde eğitim almıştır (%37,8). İngiliz turistlerin ise lise mezunu olanların oranı %43,9 iken, Alman turistlerin lisans mezunu olanların oranı %30,2'dir.

Aylık geliri 5000 TL'den az olan turistlerin oranı Türklerde %35,3, İngilizlerde %6,7 ve Almanlarda %1,8 olarak belirlenmiştir. 20001 TL'den fazla gelire sahip bireylerin oranı ise Türklerde %10,9, İngilizlerde %68,1 ve Almanlarda %80,7 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 4.7 Turistlerin Gruplarına göre Demografik Özelliklerinin Dağılımı

		Yerli		Yabancı	
		n	%	n	%
Cinsiyet	Kadın	212	51,8	297	73,7
	Erkek	197	48,2	106	26,3
Medeni Hal	Bekar	226	55,3	130	32,3
	Evli	183	44,7	273	67,7
Yaş	23'den küçük	64	15,6	5	1,2
	23-42	277	67,7	127	31,3
	43-57	59	14,4	174	42,9
	58 yaş ve üzeri	9	2,2	100	24,6
Öğrenim Durumu	İlköğretim	12	2,9	49	12,1
	Lise	117	28,5	167	41,1
	Ön Lisans	71	17,3	54	13,3
	Lisans	155	37,8	97	23,9
	Yükseköğretim	55	13,4	39	9,6
Aylık Gelir	5000 TL'den az	143	35,3	15	3,8
	5001-10000TL	135	33,3	15	3,8
	10001-15000 TL	49	12,1	25	6,4
	15001-20000 TL	34	8,4	41	10,5
	20001 TL'den fazla	44	10,9	295	75,4

Tabloda 4.7 yerli, yabancı turist grupları için belirli demografik özelliklere sahip kişilerin dağılımı gösterilmektedir. Cinsiyet, medeni hal, yaş, öğrenim durumu ve aylık gelir gibi faktörlere göre veriler sunulmuştur.

Yerli turistler arasında kadınların oranı %51,8 iken, yabancı turistler arasında bu oran %73,7'dir. Yabancı turistler arasında kadınların oranı yerli turistlere göre daha yüksektir.

Yerli turistlerin %55,3'ü bekar iken, yabancı turistlerin %32,3'ü bekar olarak belirtilmiştir. Evli olan turistlerin oranı ise yerli turistlerde %44,7, yabancı turistlerde ise %67,7'dir. Yabancı turistler arasında evli olanların oranı yerli turistlere göre daha yüksektir.

Yerli turistlerin çoğunluğu 23-42 yaş aralığındadır (%67,7), bunu 43-57 yaş aralığındaki yabancı turistler izlemektedir (%42,9). Yerli turistler arasında 58 yaş ve üzeri kişilerin oranı %2,2 iken, yabancı turistler arasında bu oran %24,6'dır. Yabancı turistler arasında 58 yaş ve üzeri kişilerin oranı yerli turistlere göre daha yüksektir.

Hem yerli hem de yabancı turistler arasında lisans mezunu olanların oranı yüksektir. Yerli turistlerde %37,8, yabancı turistlerde ise %23,9'dur. İlköğretim ve yükseköğretim düzeyinde eğitim alan turistlerin oranı ise genel olarak düşüktür.

Yerli turistler arasında aylık geliri 20001 TL'den fazla olanların oranı %10,9 iken, yabancı turistler arasında bu oran %75,4'tür. Yabancı turistler arasında yüksek gelir grubuna sahip olanların oranı yerli turistlere göre çok daha yüksektir. Yerli turistler arasında aylık geliri 5000 TL'den az olanların oranı %35,3 iken, yabancı turistlerde bu oran %3,8'dir. Yabancı turistler arasında düşük gelir grubuna sahip olanların oranı yerli turistlere göre daha düşüktür.

4.7.2. Turistlerin Sürdürülebilir Turizm Algısı ve Turistlerin Sürdürülebilir Nitelikler İçin Ödeme Yapma İstekliliğine Dair Bulgular

Tablo 4.8 Sürdürülebilir Turizm Algısı Ölçek İfadelerine İlişkin Önem Düzeyleri

	Ort	ss
17. İfade	4,41	0,72
18. İfade	4,76	0,51
19. İfade	4,58	0,74
20. İfade	4,76	0,49
21. İfade	4,68	0,57
22. İfade	4,75	0,51
Kültürel ve çevresel koruma	4,64	0,60
13. İfade	4,51	0,69
14. İfade	4,43	0,71
15. İfade	4,35	0,76
16. İfade	4,56	0,60
5. İfade	4,41	0,77
10. İfade	4,58	0,63
11. İfade	4,58	0,62
Yerel Toplulukla ilgili sorunlar	4,48	0,68
4. İfade	4,22	0,77
7. İfade	4,11	0,84
8. İfade	4,54	0,63
9. İfade	4,63	0,55
Hizmetler ve Tesisler	4,37	0,70
23. İfade	4,51	0,71
24. İfade	4,63	0,61
Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm	4,57	0,66
1. İfade	4,10	0,80
2. İfade	4,10	0,90
Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar	4,10	0,85
25. İfade	4,05	0,95
26. İfade	4,27	0,83
Turizm Büyümesinin Sınırları	4,16	0,89

Tablo 4.8’de turistlerin Sürdürülebilir Turizm Algısı ifadelerine ilişki katılım düzeyleri bulunmaktadır.

Turistleri yerli-yabancı olarak kategorize etmeden sürdürülebilir turizm algı düzey ortalamalarına bakıldığında, genel olarak değerlendirmelerin olumlu olduğu görülmektedir. Çoğu ifade 4 ve üzeri puanlarla değerlendirilmiş, yani katılımcılar bu konulara ilişkin önem düzeylerinin tatmin edici seviyede olduğu söylenebilir.

Katılımcıların en çok önemsedikleri hususların “Çevresel ve Kültürel koruma” (4,64) kategorisine ilişkin konular olduğu görülmektedir. Bununla beraber Çevresel ve Kültürel Korumaya ilişkin en yüksek ortalamaya sahip ölçek ifadeleri ise sırasıyla “yeşil alanlar, fauna ve floranın korunması (18. İfade)” (4,76), “tarihi ve kültürel kaynakların korunması (20. İfade)” (4,76), “çevre, hava ve su kirliliğinin düzeyi (22. İfade)” (4,75) ve “turistik bölgenin çevresindeki yöresel mimari dokunun korunması (21. İfade)” (4,68) oluşturmaktadır. Bu kategorideki en düşük ortalamaya sahip ifade ise “ziyaret edilen bölgenin tarihi ve kültürü ile ilgili bilgilerin doğru şekilde verilmesi (17. İfade)” (4,41) olmuştur.

Çevresel ve kültürel koruma kategorisinden sonra en yüksek ortalamaya sahip kategorinin “Yeniden kullanım/geri dönüşüm” (4,57) olduğu görülmektedir. Bu kategori altındaki “geri dönüşümün uygulanması (24. İfade)” (4,63) ve “yenilenebilir kaynakların kullanılması (23. İfade)” (4,51) ifadelerinin her ikisinin de yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

“Yerel toplulukla ilgili sorunlar” (4,48), “hizmetler ve tesisler” (4,37) kategorilerine de genel olarak iyi puanlar verilmiş. “Yerel yönetimlerin yerel halka saygı göstermesi (11. İfade)” (4,58), “bölgede sağlanacak turizm gelişiminin yerel halkın kültürel değerleri koruma altına alınarak gerçekleştirilmesi (10. İfade)” (4,58), “turizmin yerel halkın yaşam şartlarını iyileştirmesi (16. İfade)” (4,56), “hizmet kalitesi seviyesi (24. İfade)” (4,63) ve “bölgedeki turizm tesislerinin durumu (23. İfade)” (4,54) gibi konulara dikkat edildiği anlaşılmaktadır.

En düşük ortalamaya sahip kategoriler ise “Turizm Büyümesinin Sınırları” (4,16) ve “Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar” (4,10) olmuştur. “Turist sayısı açısından kalabalık olmama (25. İfade)” (4,05), “kontROLSÜZ turizm gelişimini sınırlandırma (26. İfade)” (4,27), “yerel halk tarafından yapılan yöresel ve geleneksel ürünlerin mevcudiyeti (1. İfade)” (4,10) ve “hizmetlerin uluslararası zincirler tarafından değil yerel halk tarafından verilmesi (2. İfade)” (4,10) konularında daha düşük puanlar verilmiş. Bu ifadelerin ortalamalarının daha düşük düzeyde olması bazı katılımcıların turistik bölgelerin yoğun olmasını ve kontROLSÜZ turizm gelişimini diğer maddelere kıyasla daha az önemsedikleri çıkarımını yaptırabilir.

Genel olarak, turizm alanında kültürel ve çevresel koruma, yerel toplulukla ilişkiler, hizmet kalitesi, yeniden kullanım/geri dönüşüm, yerel ürünler ve sürdürülebilir turizm algısı gibi konulara dikkat edilmesi önemli görünüyor. Düzey ortalamalarının genellikle yüksek seviyede olması, turistlerin bu faktörlere önem verdiğini göstermektedir.

Tablo 4.9 Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği Ölçek İfadelerine İlişkin Katılım Düzeyleri

	Ort	ss
32. İfade	3,79	1,10
33. İfade	3,77	1,12
35. İfade	3,63	1,13
41. İfade	3,72	1,11
42. İfade	3,89	1,06
Ekonomik Nitelikler	3,76	1,10
34. İfade	3,85	1,10
36. İfade	3,83	1,06
37. İfade	3,71	1,12
38. İfade	3,64	1,10
39. İfade	3,69	1,07
43. İfade	3,89	1,09
44. İfade	3,87	1,07
Sosyo-Kültürel Nitelikler	3,78	1,09
27. İfade	3,53	1,17
28. İfade	3,53	1,17
29. İfade	3,74	1,15
30. İfade	3,58	1,13
31. İfade	3,61	1,17
40. İfade	3,78	1,10
Çevresel Nitelikler	3,63	1,15

Tablo 4.9’da turistlerin bir turistik destinasyonu ziyaret ederken hangi sürdürülebilirlik özellikleri için daha fazla ödemeye istekli olduklarına dair katılım düzeyleri bulunmaktadır. İfadeler sürdürülebilir turizmin 3 boyutu altında toplanmıştır: Ekonomik, Çevresel ve Sosyo-Kültürel.

Sürdürülebilirliğin sosyo-kültürel boyut (3,78), ekonomik (3,76) ve çevresel boyuta (3,63) kıyasla daha fazla ödemeye istekli olma için en yüksek ortalamaya sahiptir. Sosyo-kültürel nitelikler arasında “turistik faaliyetlerin turizm alanlarına olumsuz etkiler yaratmadığı (43. İfade)” bir yer için daha fazla ödemeye istekli olma (3,89) en yüksek ortalamaya sahip konudur. Ayrıca katılımcılar “bölgedeki kültürel çekim noktalarının bozulmadan muhafaza edildiği ve sürdürülebilirliğinin mümkün kılındığı (44. İfade)” (3,87) ve “turizmin yerel halkın yaşam şartlarını iyileştirdiği (34. İfade)” (3,85) alanlara gitmek adına daha fazla ödeme yapmaya istekli olmuşlardır. Daha fazla ödeme yapmaya istekli olma konusunda en düşük ortalamaya sahip sosyo-kültürel konu ise “yerel halk ile kültür alışverişin gerçekleştiği (38. İfade)” bir alana gitmek (3,64) ile alakalı olmuştur. Ortalama puanlar 3,64 ile 3,89 arasında

değişmektedir ve katılımcıların sosyo-kültürel etkileşimlerin ve yerel kültürel değerlerin önemli olduğunu düşündüklerini ve bu tarz konuları koruyan destinasyonlara gitmek için daha fazla ödemeye istekli olduklarını göstermektedir.

Katılımcılar sürdürülebilirliğin ekonomik niteliklerinden en çok “daha kaliteli hizmet sunan (42. İfade)” (3,89) bir alana gitmek için daha fazla ödeme yapmaya istekli olmuşlardır. Bunu sırasıyla “seri olarak üretilmiş ve uygun fiyatlı ürünlerin mevcut olduğu (32. İfade)” (3,79), “uluslararası zincirler yerine yerel hizmet sağlayıcılarının hizmet sunduğu (33. İfade)” (3,77) ve “ulaşım ile alakalı imkanların daha rahat olduğu (41. İfade)” (3,72) bir alana gitmek için daha fazla ödeme yapmaya istekli olma durumu takip etmektedir. Katılımcıların ekonomik nitelikler arasında “yerel halktan kişilerin yüksek ücretli işlerde istihdam edildiği (35. İfade)” (3,63) bir alana gitme konusunda daha fazla ödeme yapmaya en az isteklilik gösterdiği görülmüştür. Ortalama puanlar 3,63 ile 3,89 arasında değişmekte ve bu ortalama düzeyleri katılımcıların genel olarak bu konulara ilişkin ödemeye istekli olduklarını göstermektedir.

Sürdürülebilirliğin çevresel nitelikleri arasında, “bölgedeki yöresel mimari dokunun korunarak muhafaza edildiği (40. İfade)” (3,78) bir alana gitmek için daha fazla ödeme yapmanın en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Bunu sırasıyla “çevrenin, havanın ve suyun daha az kirletildiği (29. İfade)” (3,74) ve “kalabalık olmayan (31. İfade)” (3,61) bir alana gitmek için daha fazla ödemeye hazır olma durumu takip etmektedir. Ödeme konusunda daha az istekliliğe sahip olunan çevresel konuların ise “yeşil alanlar, fauna ve floranın bozulmadan muhafaza edildiği (27. İfade)” (3,53) ve “tarihi ve kültürel unsurların tahribinin önüne geçildiği (28. İfade)” (3,53) bir alana gitme olduğu görülmüştür. Ortalama puanlar 3,53 ile 3,78 arasında değişiyor ve katılımcıların çevresel faktörleri dikkate alarak bu faktörlerin korunduğu bir destinasyon için daha fazla ödeme konusunda istekli olacaklarını göstermektedir.

Tablo 4.10 Gruplarda Sürdürülebilir Turizm Algısı Ölçek İfadelerine İlişkin Önem Düzeyleri

	Yerli		Yabancı	
	Ort	ss	Ort	ss
17. İfade	4,71	0,59	4,11	0,72
18. İfade	4,82	0,50	4,70	0,51
19. İfade	4,67	0,77	4,48	0,69
20. İfade	4,85	0,46	4,68	0,51
21. İfade	4,76	0,55	4,59	0,57
22. İfade	4,85	0,45	4,65	0,55
Kültürel ve çevresel koruma	4,78	0,55	4,53	0,59
13. İfade	4,52	0,75	4,50	0,62
14. İfade	4,52	0,70	4,34	0,71
15. İfade	4,39	0,79	4,30	0,72
16. İfade	4,57	0,63	4,55	0,57
5. İfade	4,37	0,85	4,46	0,67
10. İfade	4,62	0,68	4,55	0,57
11. İfade	4,66	0,63	4,49	0,59
Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar	4,52	0,72	4,46	0,64
4. İfade	4,62	0,73	4,31	0,76
7. İfade	4,27	0,87	3,96	0,78
8. İfade	4,60	0,61	4,48	0,65
9. İfade	4,73	0,54	4,52	0,54
Hizmetler ve Tesisler	4,50	0,69	4,24	0,68
23. İfade	4,63	0,69	4,39	0,70
24. İfade	4,70	0,61	4,57	0,61
Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm	4,66	0,65	4,48	0,66
1. İfade	4,30	0,80	4,00	0,90
2. İfade	4,10	0,90	4,10	0,90
Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar	4,20	0,85	4,05	0,90
25. İfade	3,80	1,09	4,32	0,68
26. İfade	4,30	0,88	4,23	0,77
Turizm Büyümesinin Sınırları	4,05	0,99	4,27	0,73

Tablo 4.10’ da turistlerin yerli ve yabancı olarak kategorize edilerek Sürdürülebilir Turizm Algısı ifadelerine ilişki katılım düzeyleri verilmiştir.

Yerli turistlerin “Çevresel ve Kültürel Koruma” (4,78) ile ilgili konulardan sonra en çok önem verdiği konuları sırasıyla “Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm” (4,66), “Yerel Toplulukla ilgili sorunlar” (4,52), “Hizmetler ve Tesisler” (4,50), “Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar” (4,20) olmuştur. Yerli turistler için sürdürülebilir turizm algısının ortalamasının en düşük olduğu ifade ise “Turizm Büyümesinin Sınırları” (4,05) başlığı altında bulunan “turistik bölgenin turist sayısı açısından kalabalık olmaması (25. İfade)” (3,80) ifadesi olmuştur.

Yabancı turistler için ise en yüksek ortalama sahip konular sırasıyla “Çevresel ve Kültürel Koruma” (4,53), “Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm” (4,48), “Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar” (4,46), “Turizm Büyümesinin Sınırları” (4,27), “Hizmetler ve Tesisler” (4,24) ve “Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar” (4,05) olmuştur. Yabancı turistler için sürdürülebilir turizm

algısının ortalamasının en düşük olduğu ifade ise “bölgenin turistik faaliyetler maksadıyla yalnızca belirli dönemlerde değil, her dönem gidilen bir yer olması (7. İfade)” (3,96) olmuştur.

Yerli ve yabancı turistler için en yüksek ortalama sahip Kültürel ve Çevresel Koruma kategorisinde; “ziyaret edilen bölgenin tarihi ve kültürü ile ilgili bilgilerin doğru şekilde verilmesi (17. İfade)”, “yeşil alanların, fauna ve floranın zarar görmeden muhafaza ediliyor olması (18. İfade)”, “çarpık kentleşme sebebiyle yeşil alanlar yok edilerek yerine betonarme binaların inşa edilmemesi”, “tarihi ve kültürel kaynakların korunması (20. İfade)”, “turistik bölgenin çevresindeki yöresel mimari dokunun korunması (21. İfade)” ve “çevre, hava ve su kirliliğinin düzeyi (22. İfade)” gibi faktörler değerlendirilmektedir. Ortalama puanlar genellikle 4,5 ve üzerindedir, bu da turistlerin kültürel ve çevresel korumaya değer verdiğini göstermektedir. Yerli turistler için “tarihi ve kültürel kaynakların korunması (20. İfade)” (4,85), “çevre, hava ve su kirliliğinin düzeyi (22. İfade)” (4,85), “yeşil alanlar, fauna ve floranın korunuyor olması (18. İfade)” (4,82), “ turistik bölgenin yerel mimari dokusunun korunuyor olması” (4,76) ve “ziyaret edilen bölgenin tarihi ve kültürü ile ilgili bilgilerin doğru şekilde verilmesi (17. İfade)” (4,71) en yüksek ortalama sahip ifadeler olurken, yabancı turistler için “yeşil alanlar, fauna ve floranın korunuyor olması (18. İfade)” (4,70), “tarihi ve kültürel kaynakların korunması (20. İfade)” (4,68), “çevre, hava ve su kirliliğinin düzeyi (22. İfade)” (4,65) ve “çarpık kentleşme sebebiyle yeşil alanlar yok edilerek yerine betonarme binaların inşa edilmemesi (19. İfade)” (4, 48) ifadeleri en yüksek ortalama sahip ifadeler olmuştur. Yerli turistlerin yabancı turistlere kıyasla bu konulara biraz daha yüksek puan verdiği görülmektedir.

Yerel toplulukla ilgili sorunlar kategorisinde; “yerel halkın turizm işletmelerinde sadece düşük ücretli işlerde değil yüksek ücretli işlerde de çalıştırılması (5. İfade)”, “bölgede sağlanacak turizm gelişiminin yerel halkın kültürel değerleri koruma altına alınarak gerçekleştirilmesi (10. İfade)”, “yerel yönetimlerin yerel halkın sahip olduğu kültürel değerlere saygı duyması (11. İfade)”, “yerel halkında turistlerin yararlandığı imkanlardan yararlanabilmesi (13. İfade)”, “ yerel halkın turistlerle beraber kültürel çekim merkezlerine ziyaret gerçekleştirebilmesi”, “yerel halk ile kültür alışverişin gerçekleştirilmesi (15. ifade)” ve ” turizmin yerel halkın yaşam şartlarını iyileştirmesi (16. İfade)” gibi faktörler değerlendirilmektedir. Yerel toplulukla ilgili sorunlar kategorisinde yerli turistler için en yüksek ortalama sahip konular sırasıyla “yerel yönetimlerin yerel halkın sahip olduğu kültürel değerlere saygı duyması (11. İfade)” (4,66), “bölgede sağlanacak turizm gelişiminin yerel halkın kültürel değerleri koruma altına alınarak gerçekleştirilmesi (10. İfade)” (4,62),

“turizmin yerel halkın yaşam şartlarını iyileştirmesi (16. İfade)” (4,57) , “yerel halkın turistlerle beraber kültürel çekim merkezlerine ziyaret gerçekleştirebilmesi” (4,52) ve “yerel halkın turistlerin yararlandığı imkanlardan faydalanabilmesi” (4,52) olmuştur. Yabancı turistler için ise “bölgede sağlanacak turizm gelişiminin yerel halkın kültürel değerleri koruma altına alınarak gerçekleştirilmesi (10. İfade)” (4,55),” turizmin yerel halkın yaşam şartlarını iyileştirmesi (16. İfade)” (4,55) ve “yerel halkında turistlerin yararlandığı imkanlardan yararlanabilmesi (13. İfade)” (4,50) en yüksek ortalamaya sahip konular olmuştur. Yerli turistler için en az önemli görülen konu “yerel halkın turizm işletmelerinde sadece düşük ücretli işlerde değil yüksek ücretli işlerde de çalıştırılması (5. İfade)” (4,37) olmuştur. Yabancı turistler için ise bu kategori altında en az önemli görülen konu “yerel halk ile kültür alışverişinin gerçekleştirilmesi (15. ifade)” (4,30) olduğu anlaşılmıştır. Yine genel olarak 4,5 ve üzeri puanlar alınmıştır ve yerli turistlerin yerel toplulukla ilgili konulara biraz daha yüksek puan verdiği görülmektedir.

Hizmetler ve tesisler kategorisinde; “turistik bölgeye ulaşımın kolay sağlanması (4. İfade)”, “bölgenin turistik faaliyet maksadıyla sadece belirli dönemlerde değil, her dönem gidilen bir yer olması (7. İfade)”, “bölgedeki turizm tesislerinin durumu (8. İfade)” ve “bölgedeki hizmet kalitesi seviyesi (9. İfade)” değerlendirilmektedir. Hizmetler ve tesisler kategorisinde genel olarak 4,2 ve üzeri puanlar alınmıştır. Hem yerli hem yabancı turistler adına en yüksek ortalamaya sahip konu “bölgedeki hizmet kalitesi seviyesi (9. İfade)” olmuştur. Yerli turistler için önemli olan bir sonraki ifade “turistik bölgeye ulaşımın kolay sağlanması (4. İfade)” (4,62) olmuştur. Yabancı turistler için önemli olan bir sonraki ifade ise “bölgedeki turizm tesislerinin durumu (8. İfade)” (4,48) olmuştur. Her iki turist grubu için en düşük ortalamaya sahip konuyu ise “bölgenin turistik faaliyet maksadıyla sadece belirli dönemlerde değil, her dönem gidilen bir yer olması (7. İfade)” temsil etmektedir. Yerli turistlerin (4,50) hizmetler ve tesisler kategorisine yabancı turistlere (4,24) göre biraz daha yüksek puanlar verdiği gözlemlenmektedir.

Yeniden kullanım/geri dönüşüm kategorisinde, “yenilenebilir kaynakların kullanılma durumu (23. İfade)” ve “turistik bir destinasyonda geri dönüşümün uygulamaları (24. İfade)” değerlendirilmektedir. Yeniden kullanım/geri dönüşüm kategorisinde her iki turist grubu da bu kategori altındaki konulara genel olarak 4,4 ve üzerinde puanlar vermiştir. Yerli turistler yeniden kullanım/ geri dönüşüm kategorisi (4,66) ortalaması yabancı turistlerin ortalamasına (4,48) göre daha yüksek olmuştur. Bu kategori altında bulunan “turistik bir destinasyonda geri dönüşümün uygulamaları (24. İfade)” ve “yenilenebilir kaynakların kullanılma durumu (23.

İfade)” ifadelerine yerli turistlerin yabancı turistlere kıyasla daha yüksek önem verdiği söylenebilir.

Yerel ürünler ve sağlayıcılar kategorisinde; “yerel halk tarafından yapılan yöresel ve geleneksel ürünlerin mevcudiyeti (1. İfade) ve “hizmetlerin uluslararası zincirler tarafından değil yerel halk tarafından verilmesi (2. İfade)” değerlendirilmektedir. Yerel ürünler ve sağlayıcılar kategorisinde, yerli turistler “yerel halk tarafından yapılan yöresel ve geleneksel ürünlerin mevcudiyeti (1. İfade)” (4,30) konusunda daha yüksek ortalamaoya sahipken yabancı turistler “hizmetlerin uluslararası zincirler tarafından değil yerel halk tarafından verilmesi (2. İfade)” (4,10) konusunda daha yüksek ortalamaoya sahiptir. Ancak genel olarak her iki turist grubu da bu konulara 4 ve üzerinde puanlar verdiği görülmektedir.

Turizm Büyümesinin Sınırları kategorisinde ise, “turistik bölgenin kalabalık olmaması (25. İfade)” ve “turistik bölgede gerçekleşen turizm gelişiminin kontrolsüz gidişatının sınırlandırılması (26. İfade)” değerlendirilmektedir. Yabancı turistlerin Turizm Büyümesinin Sınırlarına ilişkin ifadelere yerli turistlere kıyasla daha yüksek puanlar verdiği gözlemlenmektedir. Yabancı turistlerin bu ifadelere ilişkin ortalama puanı (4,27) yerli turistlerin ortalama puanından (4,05) yüksektir. Turizm Büyümesinin Sınırları haricindeki diğer bütün kategorilerde ise yerli turistlerin ortalamaları yabancı turistlerden yüksektir.

Tablo 4.11 Gruplarda Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği Ölçek İfadelerine İlişkin Önem Düzeyleri

	Yerli		Yabancı	
	Ort	ss	Ort	Ss
32. İfade	3,51	1,24	4,08	0,86
33. İfade	3,47	1,24	4,07	0,89
35. İfade	3,35	1,24	3,92	0,91
41. İfade	3,53	1,27	3,90	0,87
42. İfade	3,71	1,24	4,08	0,80
Ekonomik Nitelikler	3,51	1,25	4,01	0,87
34. İfade	3,48	1,23	4,23	0,79
36. İfade	3,57	1,21	4,09	0,80
37. İfade	3,41	1,25	4,01	0,87
38. İfade	3,43	1,23	3,85	0,90
39. İfade	3,55	1,21	3,83	0,87
43. İfade	3,60	1,23	4,19	0,81
44. İfade	3,64	1,23	4,11	0,81
Sosyo-Kültürel Nirelikler	3,52	1,23	4,05	0,84
27. İfade	3,27	1,35	3,78	0,87
28. İfade	3,24	1,33	3,83	0,88
29. İfade	3,55	1,34	3,94	0,88
30. İfade	3,34	1,31	3,82	0,85
31. İfade	3,22	1,29	4,01	0,87
40. İfade	3,58	1,28	3,98	0,84
Çevresel Nitelikler	3,36	1,32	3,89	0,87

Tablo 4.11’de yerli ve yabancı turistlerin Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ifadelerine ilişki katılım düzeyleri verilmiştir.

Hem yerli hem yabancı turistler için sürdürülebilirliğin sosyo-kültürel nitelikleri, ekonomik ve çevresel niteliklere kıyasla daha fazla ödemeye istekli olma adına en yüksek ortalamaya sahiptir. Yerli turistlerin daha fazla ödeme yapma konusunda en yüksek ortalamaya sahip nitelikler sırasıyla sosyo-kültürel (3,52), ekonomik (3,51) ve çevresel (3,36) niteliklerdir. Yabancı turistlerin daha fazla ödeme yapma konusunda en yüksek ortalamaya sahip nitelikler sırasıyla sosyo-kültürel (4,05), ekonomik (4,01) ve çevresel (3,89) niteliklerdir. Yabancı turistler sürdürülebilirliğin üç niteliğinin sağlandığı bir destinasyona gitmek için daha fazla ödeme yapma konusunda yerli turistlere kıyasla daha yüksek ortalamalara sahip olduğu görülmektedir.

Sosyo-kültürel nitelikler kategorisinde; “turizmin yerel halkın yaşam şartlarını iyileştirdiği (34. İfade)”, “yerel halkın kültürel unsurlarının sürekliliğinin sağlandığı (36. İfade)”, “yerel halkın turistlere sunulan imkanlardan faydalandığı ve turistlerin turistik bölgedeki kültürel çekim noktalarına gerçekleştirdiği ziyaretlere yerel halkında katılabildiği (37. İfade)”, “yerel halk ile kültür alışverişin gerçekleştiği (38. İfade)”, “ziyaret edilen bölgenin tarihi ve kültürü ile ilgili bilgilerin doğru şekilde verildiği (39. İfade)”, “turistik faaliyetlerin turizm alanlarına olumsuz etkiler yaratmadığı (43. İfade)” ve “bölgedeki kültürel çekim noktalarının bozulmadan muhafaza edildiği ve sürdürülebilirliğinin mümkün kılındığı (44. İfade)” bir alana gitmek için daha fazla para ödemeye istekli olma durumları değerlendirilmiştir. Sosyo-kültürel boyutun ortalama puanları yerli turistler için 3,4 ile 3,6 arasında değişirken yabancı turistler için bu ortalama 3,8 ile 4,2 arasındadır. Bu kategori altında yerli turistler “bölgedeki kültürel çekim noktalarının bozulmadan muhafaza edildiği ve sürdürülebilirliğinin mümkün kılındığı (44. İfade)” (3,64) ve “turistik faaliyetlerin bölgede olumsuz davranışlar yaratmadığı (42. İfade)” (3,60) bir alana gitmek adına daha fazla ödeme yapma konusunda en yüksek ortalamaya sahip olurken, yabancı turistler turizmin “yerel halkın yaşam şartlarını iyileştirdiği (34. İfade)” (4,23) ve “turistik faaliyetlerin bölgede olumsuz davranışlar yaratmadığı (42. İfade)” (4,19) bir alana gitmek adına daha fazla ödeme yapma konusunda en yüksek ortalamaya sahip olmuştur. Yerli turistlerin daha fazla ödeme yapmada en az istekli olduğu konunun “yerel halkın turistlere sunulan imkanlardan faydalandığı ve turistlerin turistik bölgedeki kültürel çekim noktalarına gerçekleştirdiği ziyaretlere yerel halkında katılabildiği (37. İfade)” (3,41) bir alana gitmek ile ilgili olduğu görülmüştür. Yabancı turistlerin ise “ziyaret edilen bölgenin tarihi ve kültürü ile ilgili bilgilerin doğru şekilde verildiği (39. İfade)” bir alana gitmek (3,83) için daha fazla para

ödemeye daha düşük seviyede isteklilik gösterdiği söylenebilir. Yabancı turistlerin yerli turistlere kıyasla sosyo-kültürel niteliklere ilişkin ödeme istekliliği konusunda biraz daha yüksek puanlar verdiği gözlemlenmektedir.

Ekonomik nitelikler kategorisinde; “seri olarak üretilmiş ve uygun fiyatlı ürünlerin mevcut olduğu (32. İfade)”, “uluslararası zincirler yerine yerel hizmet sağlayıcılarının hizmet sunduğu (33. İfade)”, “yerel halktan kişilerin yüksek ücretli işlerde istihdam edildiği (35. İfade)” “ulaşım ile alakalı imkanların daha rahat olduğu (41. İfade)” “daha kaliteli hizmet sunan (42. İfade)” bir alana gitmek için daha fazla para ödemeye istekli olma durumları değerlendirilmiştir. Ekonomik boyutun ortalama puanları yerli turistler için 3,3 ile 3,7 arasında değişirken yabancı turistler için bu ortalama 3,9 ile 4 arasındadır. Hem yerli hem yabancı turistlerin “daha yüksek hizmet kalitesinin (42. İfade)” bulunduğu bir alana gitmek için en yüksek seviyede ödeme istekliliğine sahip olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca yabancı turistlerin “seri olarak imal edilen ve uygun fiyata sunulan ürünler yerine yerel ürünlerin satıldığı (32. İfade)” (4,08) bir alana gitmek adına yüksek seviyede ödeme istekliliği olduğu görülmüştür. Yerli turistler “yerel halktan kişilerin yüksek ücretli işlerde istihdam edildiği (35. İfade)” (3,35) bir alana gitmek için daha fazla para ödeme konusunda en düşük isteğe sahip olurken, yabancı turistler “ulaşım ile alakalı imkanların daha rahat olduğu (41. İfade)” (3,90) bir alana gitmek için daha fazla para ödeme konusunda daha düşük istek seviyesine sahip olmuştur. Yabancı turistlerin yerli turistlere kıyasla ekonomik niteliklere ilişkin ödeme istekliliği konusunda biraz daha yüksek puanlar verdiği gözlemlenmektedir.

Çevresel nitelikler kategorisinde; “yeşil alanlar, fauna ve floranın bozulmadan muhafaza edildiği (27. İfade)”, “tarihi ve kültürel unsurların tahribinin önüne geçildiği (28. İfade)”, “çevrenin, havanın ve suyun daha az kirletildiği (29. İfade)”, “yenilenebilir kaynakların ve geri dönüşüm uygulamalarının mevcut olduğu (30. İfade)”, “kalabalık olmayan (31. İfade)” ve “bölgedeki yöresel mimari dokunun korunarak muhafaza edildiği (40. İfade)” bir alana gitmek için daha fazla para ödemeye istekli olma durumları değerlendirilmiştir. Çevresel boyutun ortalama puanları yerli turistler için 3,2 ile 3,6 arasında değişirken yabancı turistler için bu ortalama 3,7 ile 4 arasındadır. Bu kategoride yerli turistler “bölgedeki yöresel mimari dokunun korunduğu (40. İfade)” (3,58) ve “çevre, hava ve su kirlilik düzeyinin minimumda olduğu (29. İfade)” (3,55) bir alana gitmek adına daha fazla ödeme yapma konularında en yüksek isteklilik seviyesine sahip olurken, yabancı turistler “kalabalığın daha az olduğu (31. İfade)” (4,01) ve “bölgedeki yerel mimari dokunun korunarak muhafaza edildiği (40. İfade)” (3,98) bir alana gitmek adına daha fazla ödeme yapmak konusunda en yüksek istekliliğe sahip olmuşlardır. Yabancı turistlerin ödeme

konusunda en yüksek istekliliğe sahip olduğu konu yerli turistler için en düşük istekliliğe sahip olunan konudur. Çevresel niteliklere ilişkin ödeme istekliliği ifadelerinden “yeşil alanlar, fauna ve floranın zarar görmeden muhafaza edildiği (27. İfade)” (3,78) bir alana gitmek konusu yabancı turistler için en düşük ortalama sahip konu olmuştur. Yabancı turistlerin yerli turistlere kıyasla çevresel niteliklere ilişkin ödeme istekliliği konusunda biraz daha yüksek puanlar verdiği gözlemlenmektedir.

4.7.3. Ölçeklerin Tanımlayıcı İstatistiklerine Dair Bulgular

Tablo 4.12 Ölçek Puanlarının Tanımlayıcı İstatistikleri

	n	Minimum	Maximum	Ort	ss
Kültürel ve Çevresel Koruma	817	2	5	4,64	0,44
Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar	817	2	5	4,48	0,48
Hizmetler ve Tesisler	817	2	5	4,37	0,47
Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm	817	2	5	4,57	0,60
Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar	817	1	5	4,10	0,76
Turizm Büyümesinin Sınırları	817	1	5	4,16	0,77
Sürdürülebilir Turizm Algısı	817	2	5	4,39	0,59
Ekonomik Nitelikler	817	1	5	3,76	0,91
Sosyal-Kültürel Nitelikler	817	1	5	3,78	0,96
Çevresel Nitelikler	817	1	5	3,63	0,98
Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği	817	1	5	3,73	0,95

Tablo 4.12’ de katılımcıların Kültürel ve Çevresel Koruma, Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar, Hizmetler ve Tesisler, Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm, Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar, Turizm Büyümesinin Sınırları, Sürdürülebilir Turizm Algısı, Ekonomik Nitelikler, Sosyal-Kültürel Nitelikler, Çevresel Nitelikler, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ortalama değerler (Ort) ve standart sapma (ss) değerleri verilmektedir.

Kültürel ve Çevresel Koruma alanında katılımcıların ortalaması 4,64 ve standart sapması 0,44’dür. Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar alanında katılımcıların ortalaması 4,48 ve standart sapması 0,48’dir. Hizmetler ve Tesisler alanında katılımcıların ortalaması 4,37 ve standart sapması 0,47’dir. Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm alanında katılımcıların ortalaması 4,57 ve standart sapması 0,60’dır. Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar alanında katılımcıların ortalaması 4,10 ve standart sapması 0,76’dır. Turizm Büyümesinin Sınırları alanında katılımcıların ortalaması 4,16 ve standart sapması 0,77’dir. Sürdürülebilir Turizm Algısı alanında katılımcıların ortalaması 4,39 ve standart sapması 0,59’dur. Ekonomik Nitelikler alanında katılımcıların ortalaması 3,76 ve standart sapması 0,91’dir. Sosyal-Kültürel Nitelikler alanında katılımcıların ortalaması 3,78 ve standart sapması 0,96’dır.

Çevresel Nitelikler alanında katılımcıların ortalaması 3,63 ve standart sapması 0,98’dır. Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği 3,73 ve standart sapması 0,95’dir.

Sürdürülebilir Turizm Algısı unsurlarından en önemli görülen Kültürel ve Çevresel Korumadır (4,64). En önemli görülen Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ise Sosyal-Kültürel niteliklerdir (3,78).

4.7.4. Korelasyon Analizi Sonucu Elde Edilen Bulgular

Tablo 4.13 Korelasyon Analizi

		Ekonomik Nitelikler	Sosyal-Kültürel Nitelikler	Çevresel Nitelikler	Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği
Kültürel ve Çevresel Koruma	r	0,045	,098**	,110**	,093**
	p	0,194	0,005	0,002	0,008
Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar	r	,168**	,210**	,117**	,176**
	p	0,000	0,000	0,001	0,000
Hizmetler ve Tesisler	r	0,041	0,035	0,027	0,036
	p	0,240	0,314	0,433	0,304
Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm	r	,124**	,151**	,157**	,154**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar	r	,119**	,130**	,079*	,116**
	p	0,001	0,000	0,024	0,001
Turizm Büyümesinin Sınırları	r	,194**	,199**	,227**	,219**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
Sürdürülebilir Turizm Algısı	r	,153**	,184**	,145**	,172**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000

Pearson korelasyon * $p < 0,05$, ** $r < 0,001$ anlamlı ilişki var

Tablo 4.13’de Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği puanları ile Sürdürülebilir Turizm Algısı puanlarının korelasyon analizi sonuçları verilmiştir. “H1a: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ile Sürdürülebilir Turizm Algısı arasında ilişki bulunmaktadır.” hipotezi her alt boyut için sınanmıştır. Ortaya çıkan anlamlı ilişkiler hipotezin kabul edildiğini göstermektedir.

Kültürel ve Çevresel Koruma puanı ile Sosyal-Kültürel Nitelikler ($r=0,098$), Çevresel Nitelikler ($r=0,110$), Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ($r=0,093$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$).

Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar puanı ile Ekonomik Nitelikler ($r=0,168$), Sosyal-Kültürel Nitelikler ($r=0,210$), Çevresel Nitelikler ($r=0,117$), Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ($r=0,176$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$).

Hizmetler ve Tesisler puanı ile Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p > 0,05$).

Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm puanı ile Ekonomik Nitelikler ($r=0,124$), Sosyal-Kültürel Nitelikler ($r=0,151$), Çevresel Nitelikler ($r=0,157$), Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ($r=0,154$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar puanı ile Ekonomik Nitelikler ($r=0,119$), Sosyal-Kültürel Nitelikler ($r=0,130$), Çevresel Nitelikler ($r=0,079$), Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ($r=0,116$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Turizm Büyümesinin Sınırları puanı ile Ekonomik Nitelikler ($r=0,194$), Sosyal-Kültürel Nitelikler ($r=0,199$), Çevresel Nitelikler ($r=0,227$), Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ($r=0,219$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği puanı ile Ekonomik Nitelikler ($r=0,194$), Sosyal-Kültürel Nitelikler ($r=0,199$), Çevresel Nitelikler ($r=0,227$), Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ($r=0,219$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Tablo 4.14 Gruplarda Korelasyon Analizi

		Yerli				Yabancı			
		Ekonomik Nitelikler	Sosyal-Kültürel Nitelikler	Çevresel Nitelikler	Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği	Ekonomik Nitelikler	Sosyal-Kültürel Nitelikler	Çevresel Nitelikler	Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği
Kültürel ve Çevresel Koruma	r	0,067	0,086	,101*	0,091	,238**	,351**	,373**	,350**
	p	0,176	0,082	0,041	0,066	0,000	0,000	0,000	0,000
Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar	r	,143**	,152**	0,061	,125*	,296**	,400**	,301**	,361**
	p	0,004	0,002	0,218	0,011	0,000	0,000	0,000	0,000
Hizmetler ve Tesisler	r	,103*	0,094	0,069	0,092	,176**	,171**	,195**	,192**
	p	0,037	0,058	0,166	0,061	0,000	0,001	0,000	0,000
Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm	r	,161**	,163**	,129**	,159**	,208**	,278**	,354**	,303**
	p	0,001	0,001	0,009	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000
Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar	r	,139**	,146**	0,065	,123*	,177**	,194**	,181**	,197**
	p	0,005	0,003	0,186	0,013	0,000	0,000	0,000	0,000
Turizm Büyümesini Sınırları	r	,162**	,178**	,175**	,183**	,163**	,146**	,250**	,198**
	p	0,001	0,000	0,000	0,000	0,001	0,003	0,000	0,000
Sürdürülebilir Turizm Algısı	r	,165**	,171**	,114*	,158**	,310**	,390**	,387**	,391**
	p	0,001	0,000	0,021	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000

Pearson korelasyon * $p<0,05$, ** $r<0,001$ anlamlı ilişki var

Tablo 4.14’de grup ayrımında Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği puanları ile Sürdürülebilir Turizm Algısı puanlarının korelasyon analizi sonuçları verilmiştir. “H1b: Yerli Turistlerin Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ile Sürdürülebilir Turizm Algısı arasında ilişki bulunmaktadır.”, “H1c: Yabancı Turistlerin Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ile Sürdürülebilir Turizm Algısı arasında ilişki bulunmaktadır.” hipotezleri sınanmıştır. Ortaya çıkan anlamlı ilişkiler iki grupta da hipotezin doğrulandığını göstermektedir.

Yerlilerde Kültürel ve Çevresel Koruma puanı ile Çevresel Nitelikler ($r=0,101$) puanı arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar puanı ile Ekonomik Nitelikler ($r=0,143$), Sosyal-Kültürel Nitelikler ($r=0,152$), Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ($r=0,125$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Hizmetler ve Tesisler puanı ile Ekonomik Nitelikler ($r=0,103$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm puanı ile Ekonomik Nitelikler ($r=0,161$), Sosyal-Kültürel Nitelikler ($r=0,163$), Çevresel Nitelikler ($r=0,129$), Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ($r=0,159$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar puanı ile Ekonomik Nitelikler ($r=0,139$), Sosyal-Kültürel Nitelikler ($r=0,146$), Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ($r=0,123$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Turizm Büyümesinin Sınırları puanı ile Ekonomik Nitelikler ($r=0,162$), Sosyal-Kültürel Nitelikler ($r=0,178$), Çevresel Nitelikler ($r=0,175$), Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ($r=0,183$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği puanı ile Ekonomik Nitelikler ($r=0,165$), Sosyal-Kültürel Nitelikler ($r=0,171$), Çevresel Nitelikler ($r=0,114$), Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ($r=0,158$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Yabancılarda Kültürel ve çevresel koruma puanı ile Ekonomik Nitelikler ($r=0,238$), Sosyal-Kültürel Nitelikler ($r=0,351$), Çevresel Nitelikler ($r=0,373$), Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ($r=0,350$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar puanı ile Ekonomik Nitelikler ($r=0,296$), Sosyal-Kültürel Nitelikler ($r=0,400$), Çevresel Nitelikler ($r=0,301$), Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ($r=0,361$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Hizmetler ve Tesisler puanı ile Ekonomik Nitelikler ($r=0,176$), Sosyal-Kültürel Nitelikler ($r=0,171$), Çevresel Nitelikler ($r=0,195$), Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ($r=0,192$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki

bulunmaktadır ($p<0,05$). Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm puanı ile Ekonomik Nitelikler ($r=0,208$), Sosyal-Kültürel Nitelikler ($r=0,278$), Çevresel Nitelikler ($r=0,354$), Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ($r=0,303$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar puanı ile Ekonomik Nitelikler ($r=0,177$), Sosyal-Kültürel Nitelikler ($r=0,194$), Çevresel Nitelikler ($r=0,181$), Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ($r=0,197$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Turizm Büyümesinin Sınırları puanı ile Ekonomik Nitelikler ($r=0,163$), Sosyal-Kültürel Nitelikler ($r=0,146$), Çevresel Nitelikler ($r=0,250$), Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ($r=0,198$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Sürdürülebilir Turizm Algısı puanı ile Ekonomik Nitelikler ($r=0,310$), Sosyal-Kültürel Nitelikler ($r=0,390$), Çevresel Nitelikler ($r=0,387$), Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ($r=0,391$) puanları arasında pozitif yönlü, istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Korelasyonlar yabancı turistlerde daha yüksek ve daha anlamlıdır. Sürdürülebilir Turizm Algısı ile Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ilişkisi yabancı turistlerde daha yüksektir.

4.7.5. Regresyon Analizi Sonucu Elde Edilen Bulgular

Tablo 4.15 Model1 Regresyon Analizi

Model1

Bağımlı	Bağımsız	beta	t	p	R ²	F
Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği	Sürdürülebilir Turizm Algısı	0,172	4,973	0,000*	0,029	24,730

* $p<0,05$: Lineer Regresyon testi

Model 1’de; Sürdürülebilir Turizm Algısı değişkeninin Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucu kurulan model anlamlı bulunmuştur ($F:24,730$; $p<0,05$). Katsayılar incelendiğinde Sürdürülebilir Turizm Algısının pozitif yönde etkili olduğu ($\beta=0,172$), değişkenin etkisi anlamlı bulunmuştur. “H1ç: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği üzerinde Sürdürülebilir Turizm Algısı anlamlı etkilidir.” hipotezi sınanmış ve kabul edilmiştir.

Tablo 4.16 Gruplarda Regresyon Analizi Model1

Model2

Bağımlı	Bağımsız	beta	t	p	R ²	F
Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği * Yerli	Sürdürülebilir Turizm Algısı	0,158	3,246	0,001*	0,025	10,536
Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği * Yabancı	Sürdürülebilir Turizm Algısı	0,391	8,545	0,000*	0,153	73,013

* $p < 0,05$: Lineer Regresyon testi

Model 2’de Sürdürülebilir Turizm Algısı değişkeninin Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği üzerindeki etkisinin yerli ve yabancı turist ayrımı yapılarak incelenmesi amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. “H1d: Yerli Turistlerin Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği üzerinde Sürdürülebilir Turizm Algısı anlamlı etkilidir.”, “H1e: Yabancı Turistlerin Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği üzerinde Sürdürülebilir Turizm Algısı anlamlı etkilidir.” hipotezi sınanmış ve kabul edilmiştir.

Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ve Yerli turistlerin Sürdürülebilir Turizm Algısı arasında pozitif bir ilişki vardır. Beta katsayısı 0,158 olarak bulunmuştur, bu da Sürdürülebilir Turizm Algısı arttıkça Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliğinin de arttığını gösterir. Bu ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($t=3,246$, $p<0,001$).

Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ve Yabancı turistlerin Sürdürülebilir Turizm Algısı arasında daha güçlü bir ilişki vardır. Beta katsayısı 0,391 olarak bulunmuştur, bu da Yabancı turistlerin Sürdürülebilir Turizm Algısı arttıkça Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliğinin daha da arttığını gösterir. Bu ilişki de istatistiksel olarak anlamlıdır ($t=8,545$, $p<0,000$).

R-kare değerine bakıldığında, modelin Sürdürülebilir Turizm Algısı değişkenleri tarafından açıklanan varyansın %2,5’ini (Yerli turistler) ve %15,3’ünü (Yabancı turistler) açıkladığını gösterir. Bu da Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliğini açıklamak için kullanılan bağımsız değişkenlerin modeldeki varyansın sınırlı bir kısmını açıkladığını gösterir.

F istatistiği, modelin genel anlamda istatistiksel olarak anlamlı olduğunu gösterir. Bu istatistik, en az bir bağımsız değişkenin Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliğindeki değişimi açıklamada anlamlı bir rol oynadığını gösterir.

Sonuç olarak, bu analiz Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ile Sürdürülebilir Turizm Algısı arasında pozitif ilişkiler olduğunu ve Yabancı turistlerin Sürdürülebilir Turizm Algısının Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği üzerinde daha fazla etkili olduğunu göstermektedir.

4.7.6. Karşılaştırma Testleri Sonucu Elde Edilen Bulgular

Tablo 4.17 Ölçek Puanlarının Turist Gruplarına göre Karşılaştırılması

Grup		N	Ort	ss	Anova	
					F	p
Kültürel ve Çevresel koruma	Yerli	411	4,78	0,42	36,532	0,000*
	İngiliz	171	4,48	0,49		
	Alman	235	4,58	0,37		
Yerel Toplulukla ilgili sorunlar	Yerli	411	4,52	0,52	4,503	0,011*
	İngiliz	171	4,52	0,45		
	Alman	235	4,41	0,42		
Hizmetler ve Tesisler	Yerli	411	4,50	0,47	35,361	0,000*
	İngiliz	171	4,21	0,44		
	Alman	235	4,26	0,42		
Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm	Yerli	411	4,66	0,59	20,073	0,000*
	İngiliz	171	4,33	0,66		
	Alman	235	4,59	0,51		
Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar	Yerli	411	4,20	0,75	4,647	0,010*
	İngiliz	171	3,99	0,90		
	Alman	235	4,12	0,66		
Turizm Büyümesinin Sınırları	Yerli	411	4,05	0,87	8,967	0,000*
	İngiliz	171	4,24	0,64		
	Alman	235	4,30	0,62		
Sürdürülebilir Turizm Algısı	Yerli	411	4,53	0,41	13,787	0,000*
	İngiliz	171	4,37	0,38		
	Alman	235	4,40	0,30		
Ekonomik Nitelikler	Yerli	411	3,51	1,03	33,206	0,000*
	İngiliz	171	3,98	0,71		
	Alman	235	4,03	0,63		
Sosyal-Kültürel Nitelikler	Yerli	411	3,52	1,08	34,308	0,000*
	İngiliz	171	3,95	0,77		
	Alman	235	4,11	0,67		
Çevresel Nitelikler	Yerli	411	3,36	1,12	36,504	0,000*
	İngiliz	171	3,75	0,72		
	Alman	235	4,00	0,68		
Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği	Yerli	411	3,47	1,02	38,675	0,000*
	İngiliz	171	3,89	0,70		
	Alman	235	4,05	0,62		

* $p < 0,05$: Anova test

“H1f: Sürdürülebilir Turizm Algısı turist gruplarında fark göstermektedir.”, “H1g: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği turist gruplarında fark göstermektedir.” hipotezleri sınanmış ve kabul edilmiştir.

Kültürel ve Çevresel Koruma, Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar, Hizmetler ve Tesisler, Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm, Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar, Turizm Büyümesinin Sınırları, Sürdürülebilir Turizm Algısı, Ekonomik Nitelikler, Sosyal-Kültürel Nitelikler, Çevresel Nitelikler, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği puanlarının turist gruplarına göre farklılık gösterme durumunun incelenmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları Tablo 4.17’de verilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre Kültürel ve Çevresel koruma, Yerel Toplulukla ilgili sorunlar, Hizmetler ve Tesisler, Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm, Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar, Sürdürülebilir Turizm Algısı ülkelere göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlarına göre Türk turistlerin puanı en yüksektir.

Analiz sonuçlarına göre Turizm Büyümesinin Sınırları, Ekonomik Nitelikler, Sosyal-Kültürel Nitelikler, Çevresel Nitelikler, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ülkeye göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlarına göre Alman turistlerin puanı en yüksektir.

Tablo 4.18 Ölçek Puanlarının Turist Gruplarına göre Karşılaştırılması

Grup		n	Ort	ss	t	p
Kültürel ve Çevresel Koruma	Yerli	411	4,78	0,42	8,207	0,000*
	Yabancı	406	4,53	0,43		
Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar	Yerli	411	4,52	0,52	1,940	0,053
	Yabancı	406	4,46	0,43		
Hizmetler ve Tesisler	Yerli	411	4,55	0,47	8,346	0,000*
	Yabancı	406	4,32	0,43		
Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm	Yerli	411	4,66	0,59	4,497	0,000*
	Yabancı	406	4,48	0,59		
Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar	Yerli	411	4,20	0,75	2,545	0,011*
	Yabancı	406	4,07	0,77		
Turizm Büyümesinin Sınırları	Yerli	411	4,05	0,87	-4,173	0,000*
	Yabancı	406	4,27	0,63		
Sürdürülebilir Turizm Algısı	Yerli	411	4,53	0,41	5,196	0,000*
	Yabancı	406	4,39	0,33		
Ekonomik Nitelikler	Yerli	411	3,51	1,03	-8,149	0,000*
	Yabancı	406	4,01	0,67		
Sosyal-Kültürel Nitelikler	Yerli	411	3,52	1,08	-8,115	0,000*
	Yabancı	406	4,05	0,72		
Çevresel Nitelikler	Yerli	411	3,36	1,12	-8,085	0,000*
	Yabancı	406	3,89	0,71		
Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği	Yerli	411	3,47	1,02	-8,601	0,000*
	Yabancı	406	3,99	0,66		

* $p<0,05$: t test

“H1h: Sürdürülebilir Turizm Algısı yerli/yabancı turist gruplarında fark göstermektedir.”, “H1i: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği yerli/yabancı turist gruplarında fark göstermektedir.” hipotezleri sınanmıştır. H1h hipotezi Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar alt boyutu haricinde kabul edilmiştir. H1i hipotezi ise bütün boyutlarda kabul edilmiştir.

Kültürel ve Çevresel Koruma, Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar, Hizmetler ve Tesisler, Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm, Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar, Turizm Büyümesinin Sınırları, Sürdürülebilir Turizm Algısı, Ekonomik Nitelikler, Sosyal-Kültürel Nitelikler, Çevresel Nitelikler, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği puanlarının turist gruplarına göre

farklılık gösterme durumunun incelenmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları Tablo 4.18’de verilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre Kültürel ve Çevresel Koruma, Hizmetler ve Tesisler, Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm, Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar, Sürdürülebilir Turizm Algısı turist gruplarına göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlarına göre yerli turistlerin puanı en yüksektir.

Analiz sonuçlarına göre Turizm Büyümesinin Sınırları, Ekonomik Nitelikler, Sosyal-Kültürel Nitelikler, Çevresel Nitelikler, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ülkeye göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlarına göre yabancı turistlerin puanı en yüksektir.

Tablo 4.19 Ölçek Puanlarının Cinsiyet Gruplarına göre Karşılaştırılması

Cinsiyet		n	Ort	ss	t	p
Kültürel ve Çevresel Koruma	Kadın	509	4,66	0,43	0,085	0,932
	Erkek	303	4,66	0,45		
Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar	Kadın	509	4,52	0,45	1,815	0,070
	Erkek	303	4,45	0,54		
Hizmetler ve Tesisler	Kadın	509	4,35	0,46	-1,977	0,048*
	Erkek	303	4,42	0,49		
Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm	Kadın	509	4,58	0,57	0,561	0,575
	Erkek	303	4,56	0,64		
Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar	Kadın	509	4,12	0,73	-0,540	0,589
	Erkek	303	4,15	0,82		
Turizm Büyümesinin Sınırları	Kadın	509	4,20	0,72	1,683	0,093
	Erkek	303	4,10	0,83		
Sürdürülebilir Turizm Algısı	Kadın	509	4,47	0,36	0,635	0,526
	Erkek	303	4,45	0,41		
Ekonomik Nitelikler	Kadın	509	3,83	0,85	2,627	0,009*
	Erkek	303	3,65	0,98		
Sosyal-Kültürel Nitelikler	Kadın	509	3,86	0,92	2,941	0,003*
	Erkek	303	3,65	1,01		
Çevresel Nitelikler	Kadın	509	3,71	0,91	3,084	0,002*
	Erkek	303	3,49	1,06		
Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği	Kadın	509	3,80	0,85	3,073	0,002*
	Erkek	303	3,59	0,96		

* $p<0,05$; t test

“H1i: Sürdürülebilir Turizm Algısı cinsiyete göre fark göstermektedir.”, “H1j: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği cinsiyete göre fark göstermektedir.” hipotezleri test edilmiştir. “H1i: Sürdürülebilir Turizm Algısı cinsiyete göre fark göstermektedir.” hipotezi Hizmetler ve Tesisler boyutu için kabul edilmiştir. Diğer boyutlarda reddedilmiştir. “H1j: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği cinsiyete göre fark göstermektedir.” kabul edilmiştir.

Kültürel ve Çevresel Koruma, Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar, Hizmetler ve Tesisler, Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm, Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar, Turizm Büyümesinin Sınırları, Sürdürülebilir Turizm Algısı, Ekonomik Nitelikler, Sosyal-Kültürel Nitelikler, Çevresel Nitelikler, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği puanlarının cinsiyete göre

farklılık gösterme durumunun incelenmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları Tablo 4.19’da verilmiştir.

Analiz sonuçlarına Hizmetler ve Tesisler, Ekonomik Nitelikler, Sosyal-Kültürel Nitelikler, Çevresel Nitelikler, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği cinsiyete göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlarına göre kadınların Hizmetler ve Tesisler, Ekonomik Nitelikler, Sosyal-Kültürel Nitelikler, Çevresel Nitelikler, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği puanı erkeklere göre daha yüksektir.

Tablo 4.20 Ölçek Puanlarının Medeni Hal Gruplarına göre Karşılaştırılması

Medeni Hal		n	Ort	ss	t	p
Kültürel ve Çevresel Koruma	Bekar	356	4,63	0,49	-1,562	0,119
	Evli	456	4,68	0,39		
Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar	Bekar	356	4,45	0,52	-2,203	0,028*
	Evli	456	4,52	0,45		
Hizmetler ve Tesisler	Bekar	356	4,37	0,50	-0,599	0,549
	Evli	456	4,39	0,44		
Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm	Bekar	356	4,54	0,64	-1,278	0,202
	Evli	456	4,59	0,57		
Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar	Bekar	356	4,13	0,76	-0,258	0,797
	Evli	456	4,15	0,76		
Turizm Büyümesinin Sınırları	Bekar	356	4,11	0,84	-1,614	0,107
	Evli	456	4,20	0,70		
Sürdürülebilir Turizm Algısı	Bekar	356	4,43	0,42	-1,944	0,052
	Evli	456	4,48	0,34		
Ekonomik Nitelikler	Bekar	356	3,68	0,91	-2,085	0,037*
	Evli	456	3,82	0,90		
Sosyal-Kültürel Nitelikler	Bekar	356	3,70	1,00	-2,079	0,038*
	Evli	456	3,84	0,92		
Çevresel Nitelikler	Bekar	356	3,56	1,01	-1,631	0,103
	Evli	456	3,67	0,95		
Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği	Bekar	356	3,65	0,92	-2,047	0,041*
	Evli	456	3,78	0,88		

* $p<0,05$; t test

“H1k: Sürdürülebilir Turizm Algısı medeni hale göre fark göstermektedir.”, “H1l: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği medeni hale göre fark göstermektedir.” hipotezleri sınanmıştır. “H1k: Sürdürülebilir Turizm Algısı medeni hale göre fark göstermektedir.” hipotezi Yerel Toplulukla ilgili sorunlar alt boyutu için kabul edilmiştir. Diğer boyutlarda reddedilmiştir. “H1l: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği medeni hale göre fark göstermektedir.” hipotezi kabul edilmiştir.

Kültürel ve Çevresel Koruma, Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar, Hizmetler ve Tesisler, Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm, Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar, Turizm Büyümesinin Sınırları, Sürdürülebilir Turizm Algısı, Ekonomik Nitelikler, Sosyal-Kültürel Nitelikler, Çevresel Nitelikler, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği puanlarının medeni duruma göre farklılık gösterme durumunun incelenmesi amacıyla yapılan t testi sonuçları Tablo 4.20’de verilmiştir.

Analiz sonuçlarına Yerel Toplulukla ilgili sorunlar, Ekonomik Nitelikler, Sosyal-Kültürel Nitelikler, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği medeni duruma göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlarına göre evli olanların Yerel Toplulukla ilgili sorunlar, Ekonomik Nitelikler, Sosyal-Kültürel Nitelikler, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği puanı bekar olanlara göre daha yüksektir.

Tablo 4.21 Ölçek Puanlarının Yaş Gruplarına göre Karşılaştırılması

Yaşınız		n	Ort	ss	Anova	
					F	p
Kültürel ve Çevresel Koruma	23'den küçük	69	4,64	0,52	0,535	0,659
	23-42	404	4,65	0,48		
	43-57	233	4,64	0,40		
	58 yaş ve üzeri	109	4,70	0,29		
Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar	23'den küçük	69	4,45	0,58	0,788	0,501
	23-42	404	4,47	0,52		
	43-57	233	4,52	0,41		
	58 yaş ve üzeri	109	4,52	0,41		
Hizmetler ve Tesisler	23'den küçük	69	4,39	0,52	1,323	0,266
	23-42	404	4,40	0,49		
	43-57	233	4,36	0,42		
	58 yaş ve üzeri	109	4,30	0,46		
Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm	23'den küçük	69	4,61	0,65	2,014	0,110
	23-42	404	4,52	0,68		
	43-57	233	4,61	0,49		
	58 yaş ve üzeri	109	4,66	0,44		
Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar	23'den küçük	69	4,25	0,76	1,128	0,337
	23-42	404	4,09	0,77		
	43-57	233	4,17	0,76		
	58 yaş ve üzeri	109	4,13	0,74		
Turizm Büyümesinin Sınırları	23'den küçük	69	4,03	1,08	6,470	0,000*
	23-42	404	4,09	0,78		
	43-57	233	4,20	0,69		
	58 yaş ve üzeri	109	4,43	0,54		
Sürdürülebilir Turizm Algısı	23'den küçük	69	4,45	0,48	0,494	0,687
	23-42	404	4,45	0,41		
	43-57	233	4,47	0,33		
	58 yaş ve üzeri	109	4,49	0,27		
Ekonomik Nitelikler	23'den küçük	69	3,55	1,08	10,335	0,000*
	23-42	404	3,64	0,97		
	43-57	233	3,87	0,76		
	58 yaş ve üzeri	109	4,11	0,67		
Sosyal-Kültürel Nitelikler	23'den küçük	69	3,50	1,14	14,453	0,000*
	23-42	404	3,64	1,00		
	43-57	233	3,90	0,82		
	58 yaş ve üzeri	109	4,22	0,75		
Çevresel Nitelikler	23'den küçük	69	3,24	1,16	16,399	0,000*
	23-42	404	3,48	1,05		
	43-57	233	3,80	0,79		
	58 yaş ve üzeri	109	4,03	0,71		
Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği	23'den küçük	69	3,43	1,06	15,433	0,000*
	23-42	404	3,59	0,95		
	43-57	233	3,86	0,75		
	58 yaş ve üzeri	109	4,13	0,67		

* $p<0,05$: Anova test

“H1m: Sürdürülebilir Turizm Algısı yaşa göre fark göstermektedir.”, “H1n: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği yaşa göre fark göstermektedir.” hipotezleri sınanmıştır. Turizm Büyümesinin Sınırları alt boyutunda “H1m: Sürdürülebilir Turizm Algısı yaşa göre fark göstermektedir.” kabul edilmiş, diğerlerinde reddedilmiştir. “H1n: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği yaşa göre fark göstermektedir.” hipotezi kabul edilmiştir.

Kültürel ve Çevresel Koruma, Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar, Hizmetler ve Tesisler, Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm, Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar, Turizm Büyümesinin Sınırları, Sürdürülebilir Turizm Algısı, Ekonomik Nitelikler, Sosyal-Kültürel Nitelikler, Çevresel Nitelikler, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği puanlarının yaşa göre farklılık gösterme durumunun incelenmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları Tablo 4.21’de verilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre Turizm Büyümesinin Sınırları, Ekonomik Nitelikler, Sosyal-Kültürel Nitelikler, Çevresel Nitelikler, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği yaşa göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlarına göre yaşı 58 yaş ve üzeri olanların Turizm Büyümesinin Sınırları, Ekonomik Nitelikler, Sosyal-Kültürel Nitelikler, Çevresel Nitelikler, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği puanı en yüksek iken yaşı 23’den küçük olanların puanı en düşüktür.

Tablo 4.22 Ölçek Puanlarının Eğitim Durumu Gruplarına göre Karşılaştırılması

Eğitim Durumu		n	Ort	ss	Anova	
					F	p
Kültürel ve Çevresel Koruma	İlköğretim	61	4,61	0,40	1,807	0,125
	Lise	284	4,63	0,44		
	Ön Lisans	125	4,75	0,38		
	Lisans	252	4,65	0,47		
	Yükseköğretim	94	4,66	0,43		
Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar	İlköğretim	61	4,54	0,38	3,737	0,005*
	Lise	284	4,50	0,48		
	Ön Lisans	125	4,61	0,38		
	Lisans	252	4,42	0,52		
	Yükseköğretim	94	4,46	0,51		
Hizmetler ve Tesisler	İlköğretim	61	4,32	0,43	0,985	0,415
	Lise	284	4,38	0,45		
	Ön Lisans	125	4,41	0,48		
	Lisans	252	4,34	0,50		
	Yükseköğretim	94	4,42	0,43		
Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm	İlköğretim	61	4,43	0,55	1,132	0,340
	Lise	284	4,57	0,59		
	Ön Lisans	125	4,62	0,61		
	Lisans	252	4,59	0,60		
	Yükseköğretim	94	4,57	0,65		
Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar	İlköğretim	61	4,05	0,75	4,072	0,003*
	Lise	284	4,13	0,76		
	Ön Lisans	125	4,25	0,73		
	Lisans	252	4,02	0,79		
	Yükseköğretim	94	4,34	0,71		
Turizm Büyümesinin Sınırları	İlköğretim	61	4,11	0,66	0,907	0,459
	Lise	284	4,18	0,79		
	Ön Lisans	125	4,24	0,76		
	Lisans	252	4,10	0,77		
	Yükseköğretim	94	4,18	0,75		
Sürdürülebilir Turizm Algısı	İlköğretim	61	4,44	0,33	2,298	0,057
	Lise	284	4,46	0,39		
	Ön Lisans	125	4,54	0,33		
	Lisans	252	4,42	0,40		
	Yükseköğretim	94	4,48	0,37		
Ekonomik Nitelikler	İlköğretim	61	3,86	0,89	0,802	0,524
	Lise	284	3,69	0,93		
	Ön Lisans	125	3,82	0,96		
	Lisans	252	3,76	0,83		
	Yükseköğretim	94	3,82	0,95		
Sosyal-Kültürel Nitelikler	İlköğretim	61	3,93	0,88	0,854	0,491
	Lise	284	3,72	0,97		
	Ön Lisans	125	3,86	1,04		
	Lisans	252	3,76	0,90		
	Yükseköğretim	94	3,82	1,00		
Çevresel Nitelikler	İlköğretim	61	3,72	0,85	1,803	0,126
	Lise	284	3,51	0,99		
	Ön Lisans	125	3,66	1,10		
	Lisans	252	3,72	0,92		
	Yükseköğretim	94	3,66	0,99		
Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği	İlköğretim	61	3,84	0,84	1,033	0,389
	Lise	284	3,64	0,92		
	Ön Lisans	125	3,78	0,99		
	Lisans	252	3,75	0,84		
	Yükseköğretim	94	3,77	0,92		

* $p < 0,05$: Anova test

“H1o: Sürdürülebilir Turizm Algısı eğitim durumuna göre fark göstermektedir.”, “H1ö: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği eğitim durumuna göre fark göstermektedir.” Hipotezleri sınanmıştır. Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar, Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar, boyutları için “H1o: Sürdürülebilir Turizm Algısı eğitim durumuna göre fark göstermektedir.” hipotezleri kabul edilmiş, diğerlerinde reddedilmiştir. “H1ö: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği eğitim durumuna göre fark göstermektedir.” hipotezi reddedilmiştir.

Kültürel ve Çevresel Koruma, Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar, Hizmetler ve Tesisler, Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm, Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar, Turizm Büyümesinin Sınırları, Sürdürülebilir Turizm Algısı, Ekonomik Nitelikler, Sosyal-Kültürel Nitelikler, Çevresel Nitelikler, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği puanlarının eğitim durumuna göre farklılık gösterme durumunun incelenmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları Tablo 4.22’de verilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlarına göre eğitim düzeyi Ön Lisans olanların Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar puanı en yüksek iken eğitim düzeyi Lisans olanların puanı en düşüktür.

Analiz sonuçlarına göre Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlarına göre eğitim düzeyi Yükseköğretim olanların Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar puanı en yüksek iken eğitim düzeyi Lisans olanların puanı en düşüktür.

Tablo 4.23 Ölçek Puanlarının Gelir Durumu Gruplarına göre Karşılaştırılması

Gelir Durumu		n	Ort	ss	Anova	
					F	p
Kültürel ve çevresel koruma	5000 TL'den az	158	4,71	0,44	9,774	0,000*
	5001-10000TL	150	4,80	0,43		
	10001-15000 TL	74	4,69	0,43		
	15001-20000 TL	75	4,67	0,44		
	20001 TL'den fazla	339	4,56	0,43		
Yerel Toplulukla ilgili sorunlar	5000 TL'den az	158	4,54	0,48	3,732	0,005*
	5001-10000TL	150	4,59	0,52		
	10001-15000 TL	74	4,38	0,46		
	15001-20000 TL	75	4,49	0,50		
	20001 TL'den fazla	339	4,44	0,47		
Hizmetler ve Tesisler	5000 TL'den az	158	4,42	0,51	10,285	0,000*
	5001-10000TL	150	4,55	0,43		
	10001-15000 TL	74	4,44	0,42		
	15001-20000 TL	75	4,31	0,57		
	20001 TL'den fazla	339	4,28	0,43		
Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm	5000 TL'den az	158	4,62	0,60	3,829	0,004*
	5001-10000TL	150	4,71	0,51		
	10001-15000 TL	74	4,45	0,75		
	15001-20000 TL	75	4,55	0,65		
	20001 TL'den fazla	339	4,52	0,59		
Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar	5000 TL'den az	158	4,16	0,76	1,818	0,123
	5001-10000TL	150	4,23	0,70		
	10001-15000 TL	74	4,26	0,68		
	15001-20000 TL	75	4,10	0,64		
	20001 TL'den fazla	339	4,07	0,83		
Turizm Büyümesinin Sınırları	5000 TL'den az	158	4,07	0,87	1,899	0,109
	5001-10000TL	150	4,16	0,79		
	10001-15000 TL	74	4,03	0,86		
	15001-20000 TL	75	4,21	0,78		
	20001 TL'den fazla	339	4,23	0,66		
Sürdürülebilir Turizm Algısı	5000 TL'den az	158	4,49	0,41	6,162	0,000*
	5001-10000TL	150	4,58	0,38		
	10001-15000 TL	74	4,44	0,37		
	15001-20000 TL	75	4,44	0,41		
	20001 TL'den fazla	339	4,40	0,35		
Ekonomik Nitelikler	5000 TL'den az	158	3,52	0,98	10,906	0,000*
	5001-10000TL	150	3,63	1,03		
	10001-15000 TL	74	3,50	0,91		
	15001-20000 TL	75	3,74	0,95		
	20001 TL'den fazla	339	3,99	0,74		
Sosyal-Kültürel Nitelikler	5000 TL'den az	158	3,51	1,06	10,950	0,000*
	5001-10000TL	150	3,67	1,06		
	10001-15000 TL	74	3,49	1,00		
	15001-20000 TL	75	3,80	1,00		
	20001 TL'den fazla	339	4,01	0,77		
Çevresel Nitelikler	5000 TL'den az	158	3,28	1,15	11,654	0,000*
	5001-10000TL	150	3,53	1,05		
	10001-15000 TL	74	3,43	0,97		
	15001-20000 TL	75	3,67	1,00		
	20001 TL'den fazla	339	3,86	0,78		
Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği	5000 TL'den az	158	3,43	1,01	12,378	0,000*
	5001-10000TL	150	3,61	1,00		
	10001-15000 TL	74	3,47	0,92		
	15001-20000 TL	75	3,74	0,94		
	20001 TL'den fazla	339	3,96	0,71		

* $p < 0,05$: Anova test

“H1p: Sürdürülebilir Turizm Algısı gelir durumuna göre fark göstermektedir.”, “H1r: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği gelir durumuna göre fark göstermektedir.” hipotezleri sınanmıştır. Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar, Turizm Büyümesinin Sınırları boyutları haricinde “H1p: Sürdürülebilir Turizm Algısı gelir durumuna göre fark göstermektedir.” hipotezi kabul edilmiştir. “H1r: Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği gelir durumuna göre fark göstermektedir.” hipotezi sürdürülebilirliğin üç boyutu içinde kabul edilmiştir.

Kültürel ve Çevresel Koruma, Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar, Hizmetler ve Tesisler, Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm, Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar, Turizm Büyümesinin Sınırları, Sürdürülebilir Turizm Algısı, Ekonomik Nitelikler, Sosyal-Kültürel Nitelikler, Çevresel Nitelikler, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği puanlarının gelir durumuna göre farklılık gösterme durumunun incelenmesi amacıyla yapılan Anova testi sonuçları Tablo 4.23’de verilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre Kültürel ve çevresel koruma, Yerel Toplulukla ilgili sorunlar, Hizmetler ve Tesisler, Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm, Sürdürülebilir Turizm Algısı gelir durumuna göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlarına göre geliri 5001-10000TL aralığında olanların Kültürel ve çevresel koruma, Yerel Toplulukla ilgili sorunlar, Hizmetler ve Tesisler, Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm, Sürdürülebilir Turizm Algısı puanı en yüksek iken geliri 20001 TL’den fazla olanların puanı en düşüktür.

Analiz sonuçlarına göre Ekonomik Nitelikler, Sosyal-Kültürel Nitelikler, Çevresel Nitelikler, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği gelir durumuna göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama puanlarına göre geliri 20001 TL’den fazla olanların Ekonomik Nitelikler, Sosyal-Kültürel Nitelikler, Çevresel Nitelikler, Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği puanı en yüksek iken geliri 5000 TL’den az olanların puanı en düşüktür.

SONUÇ

Sürdürülebilir kalkınma turizm sektöründe giderek daha önemli bir konu haline gelmektedir. Turizmin yarattığı sorunlarla başa çıkabilmek için sürdürülebilirlik ilkelerini bölgesel kalkınma planlarına entegre etmek gerekli olabilmektedir. Sürdürülebilir turizm özellikle, zaman içerisinde sayısız dezavantajı görünür hale gelen kitlesel kıyı turizmini iyileştirmek adına kapsamlı çözüm önerileri sunabilmektedir. Kitlesel kıyı turizminin uygulandığı destinasyonlarda ekonomik ve sosyal faaliyetler kıyı bölgesinde yoğunlaşma eğilimindedir. Ayrıca bu destinasyonlarda ekonomik, çevresel, sosyal, kültürel ve politik alanlar arasındaki bağlantılar yaygın bir biçimde görülebilmektedir. Herhangi bir alanda gerçekleşen bozulma diğer alanlara hızlı bir şekilde yansıyabilmektedir. Bu nedenle sürdürülebilir turizm gelişimi özellikle kitlesel kıyı turizminin uygulandığı destinasyonlarda bir seçenek olmaktan ziyade pratik bir zorunluluk haline getirilmelidir.

Turizmin Türkiye ekonomisinin önemli bir bileşeni olduğu bir gerçektir. Türkiye, uluslararası turizm pazarındaki payını artırmak için sürekli olarak çalışmaktadır. Türkiye'nin en önemli turistik destinasyonlarından biri olan Antalya'da turizme dayalı bir gelişme söz konusudur. Kitlesel kıyı turizminin yoğun olarak gerçekleştirildiği bu bölgede daha sağlıklı turizm gelişimi sağlamak ve sürdürülebilir turizme ulaşmak için turizmin olumsuz etkilerinin tespit edilmesi ve sürdürülebilirlik çerçevesinde yönetilmesi gerekmektedir. Turizm ekonomik açıdan verimli olmalı, aynı zamanda toplumun fiziksel ve sosyal çevresine zarar vermemelidir. Turizm aynı zamanda turistlerin memnuniyetini yüksek seviyede tutmanın yanında sürdürülebilirlik faaliyetleri hakkında farkındalıklarını artırmalı ve aralarında sürdürülebilir turizm uygulamalarını teşvik etmelidir.

Turistlerin turizm ürünleri veya hizmetleriyle ilgili algılarını anlamak, bir destinasyonun planlanması, yönetilmesi ve tanıtılması adına önemli veriler sunabilmektedir. Turizm endüstrisinin öznesi olan turistlerin sürdürülebilir turizme ilişkin algılarını anlamak, sürdürülebilir turizmin gerçekleştirilmesine önemli katkılar sağlayacaktır. Talep olmadan arz gerekli olmayacağı için talep tarafının arzı yönlendirmedeki gücü oldukça yüksek düzeyde olabilmektedir. Turizmin yarattığı olumsuzlukların farkında olan turistler tarafından talep edilecek daha sürdürülebilir turistik ürün veya hizmetler turizmi daha iyi bir noktaya taşıyabilir.

Turizm endüstrisine daha sorumlu davranması için baskı yapılmasına karşın müşterilerin daha sürdürülebilir destinasyonlar için ekstra ücret ödemeye istekli olup olmadığı hala belirsizliğini koruyan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Turistler daha

sürdürülebilir olmak istiyorlarsa daha fazla ödemeye istekli olmalıdır. Çünkü genellikle sürdürülebilir turizm ürünleri daha az sürdürülebilir olan alternatiflerine kıyasla daha nadir bulunmakta ve daha pahalı olabilmektedir. Abta, (2013) yaptığı araştırmada iyi bir sürdürülebilirlik belgesine sahip bir otelde kalan veya yerel topluluğa fayda sağlayan bir geziye çıkan müşterilerin deneyimlerini genellikle bunu yapmayan müşterilere göre daha üst sıralarda değerlendirdiğini ortaya koymuştur. Bu nedenle daha sürdürülebilir tatiller satmak, müşteri sadakati oluşturmaya ve olumlu yorumları artırmaya da yardımcı olabilir.

Yukarıda bahsedilen noktalardan hareketle oluşturulan bu çalışmanın bulguları, Antalya'ya gelen yerli ve yabancı turistlerin sürdürülebilir turizm deneyimlerine olan ilgisini ortaya koymanın yanı sıra turistlerin sürdürülebilir nitelikler için ek ücret ödemeye istekli olduğuna dair nicel kanıtlar sunmaktadır. Özellikle kitle turizm destinasyonlara ziyaret gerçekleştiren turistlerin sürdürülebilirlik algılarına ilişkin alan yazında yer alan yayınlara bakıldığında kısıtlı çalışmaya ulaşıldığı söylenebilir (Doğan ve Yağmur, 2017; Çuhadar ve Kervankıran, 2015; López-Sánchez ve Pulido-Fernández, 2017). Bununla beraber sürdürülebilirliğe verilen önem ve bu tarz niteliklere ilişkin daha fazla ödemeye istekli olma durumu demografik özellikler bazında da incelenerek çeşitli sonuçlar ortaya konulmuştur. Sürdürülebilir niteliklere dair ödeme istekliliğinin sürdürülebilir turizm algısı üzerinde etkisinin olup olmama durumu ve bu etkinin turist gruplarınca farklılık gösterip göstermediği çalışmada elde edilen diğer bulgulardandır. Tüm bu kapsamlı araştırmanın çalışmayı, literatürde mevcut olan diğer çalışmalardan farklı kıldığı söylenebilir.

Analizler neticesinde ortaya konulan bulgulara bakıldığında hem yerli ve hem de yabancı turistlerin sürdürülebilir turizm algılarının olumlu ve yüksek seviyede olduğu görülmüştür. Ortaya çıkan bu sonucun literatürde turistlerin sürdürülebilir turizm algılarını ölçen çalışmaların birçoğu ile uyumlu olduğu söylenebilir (Deng ve Bender, 2007; Nicholas ve Thapa, 2010; Baş, 2020; Çamlıca, 2014; Antonio vd., 2004; Nair ve Azmi, 2008; Zakharchenko vd., 2020; Russo vd., 2016). Bu bağlamda konu daha spesifik hale getirildiğinde ise Kültürel ve Çevresel Koruma ile ilgili ifadeler ("Kültürel ve Çevresel Koruma" başlığı altındaki ifadeler) her iki turist grubu içinde en yüksek puanları alan kategori olmuştur. Bu, turistlerin herhangi bir turistik bölgenin tarih, kültür, yeşil alanlar ve çevre faktörlerine dikkat ettiğini göstermektedir. Aydın (2016)'nın yerli turistlerinin sürdürülebilirlik niteliklerine yönelik tutumlarını ortaya koyduğu ve turistlerin bu nitelikler için ödeme istekliliğini belirledikleri çalışmada da Kültürel ve Çevresel Korumanın turistler tarafından en çok önem verilen boyut olduğu ortaya çıkmıştır. Elde edilen sonuçlar Aydın'ın (2016) çalışmasındaki sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Sidali vd. (2017)'nin yerli ve

yabancı turistler arasında yürüttükleri çalışmalarında ise katılımcıların doğanın sürdürülebilirliğinin sağlanmasına kültürel sürdürülebilirliğin sağlanmasından daha fazla önem verdiği ortaya konulmuştur. Katılımcıların yalnızca çevresel niteliklere önem verip kültürel niteliklere aynı düzeyde önem vermemesi bizim elde ettiğimiz sonuçtan farklıdır. Bu çalışmada hem yerli hem de yabancı turistlerin çevresel ve kültürel koruma kategorisindeki ifadelerle en fazla önemi vermesi bu çalışmayı aynı tarzdaki diğer çalışmaların sonucundan ayırmaktadır. Literatürde bulunan benzer çalışmalara bakıldığında turistlerin sürdürülebilirliğin özellikle çevresel boyutuna yüksek düzeyde önem gösterdiğini (Canpolat ve Öztürk, 2020; Koşan ve Türkmendağ, 2018; Çamlıca, 2014; Doğan ve Yağmur, 2017; Booking.com, 2017; Ceylan, 2017; Pamukçu vd., 2020; Akkuş, 2019, Antonio vd., 2004; Bausch vd., 2021; Nair ve Azmi, 2008; Vu vd., 2021; Sidali vd., 2017; Zakharchenko vd., 2020) ortaya koymuş olan birçok çalışmaya ulaşılmaktadır. Bu durumun nedeni olarak çoğu tüketicinin sürdürülebilirliği yalnızca çevresel konularla ilişkilendirmesi ve turistlerin sınırlı sürdürülebilirlik anlayışını sahip olması gösterilebilir. Bu çıkarımı destekleyen diğer bir çalışma sonucu ise Günther vd. (2014) tarafından ortaya konulmuştur. Yürüttükleri çalışmada turistlerin "sürdürülebilir turizm" veya "sürdürülebilir seyahat" terimlerinden ne anladığını özgürce adlandırmasına izin verilmiştir. Günther vd. (2014) elde ettikleri sonuçlarda katılımcıların en sık çevre korumadan ve ekolojik boyuttan bahsettiğini, ekonomik ve sosyal boyuttan ise daha az bahsettiğini ifade etmiştir.

Yerli ve yabancı turistler arasında ayırım yapılmadan yapılan analizler sonucu elde edilen veriler neticesinde sürdürülebilir turizme ilişkin en az önem verilen kategorinin "Turizm Büyümesinin Sınırları" olduğu görülmüştür. En düşük ortalamaya sahip konuların Turizm Büyümesinin Sınırları ile ilgili olması araştırmanın kitle turizm destinasyonunda gerçekleştirilmesine bağlanabilir. Ayrıca ortaya çıkan bu sonuçta Aydın'ın (2016) sonuçlarıyla uyumaktadır.

Her iki turist grubu içinde sürdürülebilirlikle ilgili en önemli kategorinin Çevresel ve Kültürel Koruma olduğu görülse de diğer kategoriler bazında aralarında farklılıklar bulunmaktadır. Her iki turist grubunun da çevresel faktörlerle bağlantılı boyuta en yüksek önemi vermeleri 21. yüzyıl turistlerinin yüksek orandaki çevre bilinci ile uyumludur. Kültürel ve Çevresel Koruma, Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm, Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar, Hizmetler ve Tesisler, Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar ve Turizm Büyümesinin Sınırları kategorileri Türk turistlerin sırasıyla en önem verdiği kategoriden en az önem verdiği kategoriye doğru sıralamasıdır. Yabancı turistler için ise bu kategoriler; Kültürel ve Çevresel Koruma, Yeniden Kullanım/Geri Dönüşüm, Yerel Toplulukla İlgili Sorunlar, Turizm

Büyümesinin Sınırları, Hizmetler ve Tesisler, Yerel Ürünler ve Sağlayıcılar olarak sıralanmaktadır. Buradan hareketle turistlerin kültürel geçmişinin, sürdürülebilirlik inançlarını ve sürdürülebilirlik önem düzeylerini değerlendirmelerini etkilediği söylenebilir.

Turizm Büyümesinin Sınırları yerli turistler için en az önemli sürdürülebilirlik konusu olarak görülmekteyken, yabancı turistler bu kategoriye dair daha yüksek önem seviyesine sahip olduğu görülmektedir. Yerli turistler için sürdürülebilir turizm algısının ortalamasının en düşük olduğu ifade “turistik bölgenin turist sayısı açısından kalabalık olmaması” ifadesi olurken yabancı turistler turistik bölgenin kalabalık olma durumuna karşı daha yüksek hassasiyet göstermiş ve bu konuyu daha önemli bulmuştur. Algıyla uyumlu olarak ödeme istekliliğinde de yerli turistler için çevresel boyut altındaki “daha az kalabalık bir yere gitmek için daha fazla para ödeme” ifadesi en düşük ortalamaya sahip ifade olurken yabancı turistler için en yüksek ortalamaya sahip ifade olmuştur. Bölgenin turistik faaliyetler maksadıyla sadece belirli dönemlerde değil, her dönem gidilen bir yer olması ise yabancı turistlerin en az önemseddiği husus olmuştur. Yerli turistler turistik destinasyonun kalabalık olması ve destinasyondaki tıkanıklık gibi konuları daha az umursarken yabancı turistler destinasyonun mevsimselliği konusuna daha az duyarlıdır. Katılımcıların bu tarz ifadelerle daha düşük önem düzeyi göstermeleri araştırmanın kitle turizm hareketine alışmış olan turistler ile gerçekleştirilmiş olmasına bağlanabilir. Ayrıca genel olarak sürdürülebilir turizm ifadelerine verilen önem düzeyinde yüksek ortalamalara sahip olursa da turistlerin ifadelerin arasındaki bağlantıları tam olarak anlayamadıkları çıkarımı yapılabilir. Örneğin; bir bölgede yaşanacak kontrolsüz ve belirli döneme yığılmış turizm gelişimi doğrudan veya dolaylı olarak çevresel ve kültürel niteliklere deforme etme kabiliyetine sahip olacaktır. Çevresel ve kültürel tahribi en aza indirmek izlenecek bütüncül politikalarla mümkün kılınacaktır. O yüzden sürdürülebilir turizmin birbirini etkileyen ve kümülatif olarak ilerleyen etkileri hakkında turistler bilgilendirilerek yaratacakları etkiler en aza indirgenebilir.

Sürdürülebilir Turizm Algısı ülkelere ve yerli-yabancı turistlere göre farklılık göstermiştir. Yerli turistlerin yabancı turistlere kıyasla Turizm Büyümesinin Sınırları kategorisi dışındaki diğer 5 kategoride de sürdürülebilir turizm algısının daha yüksek seviyede olduğu görülmüştür. Russo vd. (2016), Bausch vd. (2021), Sörensson ve Friedrichs (2013) ve Çuhadar ve Kervankıran (2015) çalışmalarında olduğu gibi sürdürülebilir turizm algısı milliyetler arasında fark göstermektedir. Ayrıca yerli turistlerin yabancı turistlere kıyasla sürdürülebilir turizm konusuna daha fazla önem vermesi Sörensson ve Friedrichs (2013) çalışmalarında elde ettiği sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Boronat-Navarro ve Pérez-Aranda (2020) ve Deng ve Bender (2007) araştırmalarında ise bizim çalışmamızda elde

edilen sonuçlardan farklı olarak sürdürülebilirlik konusundaki niyetler açısından milliyetler arasında hiçbir farklılık bulunamamıştır.

Yapılan detaylı analizler sonucu sürdürülebilir turizme verilen öneme demografik değişkenler açısından bakıldığında ise yalnızca gelir durumunun daha fazla kategoride farklılık yarattığı belirlenmiştir. Ortalama gelire sahip kişilerin sürdürülebilir turizm algısı en yüksek iken gelir seviyesi yüksek kişilerin sürdürülebilir turizm algısı en düşük çıkmıştır. Yaş, cinsiyet, medeni hal ve eğitim durumunun ise birkaç kategori dışında sürdürülebilir turizm algısında herhangi bir farklılığa neden olmadığı görülmüştür.

Elde edilen bulgular hem yerli hem de yabancı turistlerin Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği ile Sürdürülebilir Turizm Algısı arasında pozitif ilişkiler olduğunu ve yabancı turistlerin Sürdürülebilir Turizm Algısının Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliği üzerinde daha fazla etkili olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, sürdürülebilir turizm politikaları geliştirilirken yerli ve yabancı turistlerin algılarının ve tutumlarının dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Yapılan analizler Sürdürülebilir Turizm Algısı arttıkça Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliğinin de arttığını göstermiştir. Günther vd. (2014)'ne göre sürdürülebilir tatil seyahatine yönelik tutum ne kadar olumlu olursa, ödeme isteği de o kadar yüksek olur. Özellikle yabancı turistlerin Sürdürülebilir Turizm Algısı arttıkça Sürdürülebilir Turizm Ödeme İstekliliğinin daha da fazla arttığı görülmüştür. Turistlerin destinasyonun sürdürülebilirliğine yönelik duyarlılıklarını ve endişelerini artırmak için bilgilendirilmesi, eğitilmesi turizmin uzun vadeli kalıcılığını arttırabilir. Artan turist farkındalığına bağlı olarak hem olumsuz turist davranışları azalacaktır hem de destinasyonun sürdürülebilirlik uygulamaları için daha fazla ücret alma olasılığı artacaktır.

Ödeme İstekliliği

Araştırmada ödeme istekliliğine ilişkin elde edilen bulgulara göre her turist grubunun sürdürülebilir nitelikler için daha fazla ödeme yapmaya istekli olduklarını gösteren önemli kanıtlar ortaya konulmuştur. Ortaya konulan bu sonuç literatürde bulunan birçok çalışma ile uyumludur (Aydın, 2016; Bahar ve İlal, 2019; Andrade vd., 2021; Doli vd., 2021; Kang vd., 2012; Wehrli vd., 2011; Saptutyningsih ve Duanta, 2021; Zakharchenko vd., 2020). Aynı zamanda elde edilen bu sonuçlar turistlerin sürdürülebilir niteliklere dair daha fazla ödeme istekliliği konusunda isteksiz olduğu sonucuna varan Jurado-Rivas ve Sánchez-Rivero (2019) ve López-Sánchez ve Pulido-Fernández'in, (2017) çalışmalarında el ettikleri sonuçlardan farklılık göstermektedir. Bu çalışmanın sonuçları, Antalya destinasyonunda tatil gerçekleştiren turistlerin sürdürülebilir turizm faaliyetlerini finansal olarak desteklemeye

istekli olduğunu göstermektedir. Sürdürülebilirliği turistlerin deneyimine daha fazla entegre etmek adına ekonomik fırsatların olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada turistler, önceki çoğu çalışmanın sonuçlarından farklı olarak sürdürülebilir nitelikler arasında en fazla ödeme istekliliğini sosyo-kültürel nitelikler için gösterirken en düşük ödeme istekliliğini çevresel nitelikler için göstermiştir. Bu bulgu çoğu araştırmayla zıt düşse de Siegrist vd., (2002), Chafe (2005) ve Andrade vd. (2021)'nin çalışmalarında elde ettikleri sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Siegrist vd. (2002: 48) sürdürülebilir turizm söz konusu olduğunda sosyo-kültürel yönlerin ön plana çıktığını belirtir. Siegrist vd. (2002)'nin araştırmasına katılanlar 'her şeyden önce, yerel doğayı ve kültürü tehlikeye atmayan bir turizm istediklerini ve turizmden elde edilen paranın her şeyden önce bölgeye ve yerel halka fayda sağlaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Aydın'ın (2016) çalışmasında ise sürdürülebilir turizm algılarına ilişkin elde ettiği sonuçlar bizim araştırmamız ile benzerlik göstermesine karşın ödeme istekliliği ile alakalı elde edilen bulgular bizim elde ettiğimiz bulgulardan farklılık göstermektedir. Aydın (2016) araştırmasını kültür turizmi gerçekleştiren turistler üzerinde gerçekleştirmesine rağmen daha fazla ödeme konusunda en istekli olunan sürdürülebilir turizm niteliği çevresel boyut olmuştur. Bizim araştırmamızda ise en fazla ödeme istekliliği sosyo-kültürel nitelikler daha sonra ekonomik ve çevresel nitelikler için olmuştur. Literatürdeki sürdürülebilirlik nitelikler için daha fazla ödeme istekliliğini ölçen birçok araştırma ise turistlerin özellikle çevresel faktörlerle ilgili olan hususlara ilişkin daha fazla ödemeye istekli olduğu sonucunu elde etmiştir (Guadalupe-Fajardo, 2002; Fairweather vd., 2005; Lee ve Gan, 2007; Jurado-Rivas ve Sánchez-Rivero, 2019; Saptutyningsih ve Duinta, 2021; Grilli vd., 2021; Kang ve Nicholls, 2021; Kang vd., 2012; Durán-Román vd., 2021; Masau ve Prideaux, 2003; Nelson vd., 2021; Hudson ve Ritchie, 2001; Haugom vd., 2021; Aydın, 2016; Vu vd., 2021). Bu durum turizm endüstrisi bağlamında gerçekleştirilen önceki araştırmaların ağırlıklı olarak yeşil oteller özelinde yürütülmesine ve genellikle sürdürülebilirliğin sadece çevresel yönlerini ele almasına bağlanabilir.

Sürdürülebilir turizm ödeme istekliliğinin yerli-yabancı turistlere ve milliyetlere göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Milliyetlere göre ödeme konusunda en istekli olan grup Alman turistler olmuştur. Yerli-yabancı turistler arasında ise yabancı turistlerin yerli turistlere kıyasla sürdürülebilir niteliklerin üçü içinde (çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik) ödeme konusunda daha istekli olduğu ortaya konulmuştur. Yerli turistlerin sürdürülebilir turizm önem düzeyleri daha yüksek olmasına karşın sürdürülebilirliğin çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik niteliklerine sahip bir destinasyon için daha fazla ödemeye istekli olma konusunda

yabancı turistlerin yerli turistlere göre daha istekli olmuştur. Bu durum Avrupalı turistlerin alım gücünün yüksek olmasına bağlanabilir. Ayrıca turistler sürdürülebilirlik konularıyla ilgili olumlu görüşlere sahip olsalar bile sürdürülebilir nitelikler için daha fazla para ödeme konusunda aynı düzeyde isteklilik göstermeyebilirler. Destinasyonların sürdürülebilirlik taahhüdü turizm ürününün fiyatını artıracığı ve seyahatlerinin maliyetinin üzerinde ek bir meblağ ekleyeceği için kişiler ödeme yapma konusunda daha az istekli olabilmektedirler.

Yabancı turistler özellikle yerel halkın hayat kalitesinin arttığı, özgün değerlerinin muhafaza edildiği, kültürel kaynaklarının korunduğu, yerel ürünlerin satıldığı, yüksek hizmet kalitesinin sunulduğu ve turizm gelişiminin bölgede olumsuzluklar meydana getirmediği bir destinasyona daha fazla ödeme yapma konusunda isteklidirler. Turistlerin herhangi bir destinasyonda yeşil alanlar, fauna ve floranın korunmasına ve çevre, hava ve su kirliliğinin düzeyine yüksek önem göstermelerine karşın bu hususlar ile alakalı daha düşük seviyede ödeme istekliliği göstermişlerdir. En önem verdikleri sürdürülebilir turizm konusu çevre ve kültürel kaynakların korunması ile alakalı konular olmasına karşın ödeme istekliliğinde daha az istekli oldukları boyut çevresel boyut olmuştur. Bu durum sürdürülebilir turizm anlayışının her zaman önem verilen aynı hususlara aynı seviyede ödeme istekliliği yaratmama durumunu işaret etmektedir.

Yapılan detaylı analizler sonucunda ödeme istekliliğine demografik değişkenler açısından bakıldığında ise ödeme istekliliğinin cinsiyet, medeni durum, yaş ve gelir durumuna göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Kadınların erkeklere kıyasla, evli kişilerin bekar kişilere kıyasla, yaşı 58 yaş ve üzeri olanların yaşı 23'den küçük olanlara kıyasla ve maddi durumu daha iyi olan kişilerin ekonomik olarak yüksek gelire sahip olmayan turistlere kıyasla bir destinasyondaki sürdürülebilir niteliklere ilişkin daha fazla ödeme yapma hususunun anlamlı olarak daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Maddi durum ile ilgili elde edilen bu bulgu Galati vd. (2021) ve Kang vd. (2012) araştırmalarında elde ettikleri bulguyla benzerlik göstermektedir. Demografik özelliklerden olan eğitim seviyesinin ise ödeme istekliliğinde farklılığa neden olmadığı görülmüştür. Demografik özelliklerle ilgili elde edilen bulguların Jurado-Rivas ve Sánchez-Rivero'nun (2019) çalışmalarında elde ettikleri sonuçlarla uyuşmadığı görülmektedir. Ayrıca Rivas ve Rivero (2022) çalışmasında yalnızca eğitim düzeyinin ödeme istekliliği üzerinde etkili olduğu, köken, cinsiyet ve yaşın ise herhangi bir etkisinin bulunduğunu belirtmiştir.

Genel olarak, turistlerin sırasıyla sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel faktörlere değer vererek daha sürdürülebilir ve yerel deneyimler yaşamak için daha fazla para ödemeye razı oldukları anlaşılmaktadır. Kitle turizm destinasyonuna ziyaret gerçekleştiren turistlerin

sürdürülebilir turizme ilişkin ifadeler bu denli yüksek önem vermesi bölgedeki turizmin sağlıklı gelişiminin sağlanması adına umut vadedicidir. Özellikle yabancı turistlerin bir destinasyondaki sürdürülebilir niteliklere daha fazla ödeme yapma konusundaki istekliliği, Antalya destinasyonunda sürdürülebilirlik çerçevesinde radikal değişiklikler yapılabilme durumunun söz konusu olabileceğini göstermektedir. Araştırmamıza dahil ettiğimiz turistler çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan daha duyarlı ve devamlılığı olan turizm gelişimini istemektedir. Turizm sektöründe bu konulara dikkat eden işletmelerin, bu talepleri karşılayarak turist memnuniyetini artırabileceği ve daha sürdürülebilir bir turizm deneyimi sunabileceği söylenebilir.

Çalışma sınırlı bir bölgeye ve sınırlı sayıda turiste odaklanmış olsa da elde edilen sonuçlar Antalya destinasyonu için faydalı olabilecek veriler sunabilir. Bu nedenle, çıkarımlar, turistlerin destinasyonların ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel özelliklerini nasıl değerlendirdiklerine dair ipuçları sağlayabilir. Özellikle ödeme istekliliğiyle alakalı sunulan veriler, Antalya destinasyonunda sürdürülebilir turizm ile alakalı girişimlerde bulunacak turizm sağlayıcılarına yol gösterici nitelik taşımaktadır.

Çok sayıda çalışmada belgelenen sürdürülebilir seyahate yönelik mevcut farkındalık ve olumlu tutumlar, yaşam tarzı eğilimlerinin genel gelişimi, gelecekte sürdürülebilirliğin gezginler için giderek daha önemli hale geleceği sonucuna varılmasına izin vermektedir. Öte yandan, sürdürülebilir turizm, mevcut uygulamalardaki sorunları, boşlukları ve uygun çözümleri belirlemek için sürekli akademik araştırmaya ihtiyaç duyan, sürekliliği olan bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Yürüttüğümüz çalışmada her milletten turiste ulaşılamadığından gelecek çalışmalar farklı milletler üzerinde gerçekleştirilebilir. Farklı ülkelerden turistlerin sürdürülebilirliğe yönelik farklı tutumları olabilir. Ayrıca araştırmamız kısıtlı bir alanda gerçekleştirildiği için gelecek çalışmalarda farklı destinasyon türlerinde daha fazla kişi üzerinde araştırmalar yapılması tavsiye edilir. Önemli bulunan ve turistlerin ödemeye hazır oldukları özellikler arasında yer alan sürdürülebilirlik özellikleri, diğer destinasyon türlerinde tamamen farklı olabilir. Bu farklılıkları anlamak için hem aynı destinasyonun farklı bölgelerinde hem de farklı destinasyonlar arasında karşılaştırmalar yapılabilir. Son olarak turistler kuşaklara ayrılarak sürdürülebilir niteliklere verdikleri önem ve ödeme isteklilik durumları kuşaklar bazında ele alınabilir.

KAYNAKÇA

- Acuner, E. (2015). Zigana Turizm Merkezi'nin Sürdürülebilir Turizm Kriterleri Çerçevesinde Yerel Destinasyon Yönetim Örgütleri Tarafından Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, (1): 62-93.
- Aguiló, E., Alegre, J. ve Sard, M. (2005). The persistence of the sun and sand tourism model. *Tourism Management*, 26(2): 219-231. doi:10.1016/j.tourman.2003.11.004
- Ahmad, F., Draz, M. U., Su, L., Ozturk, I. ve Rauf, A. (2018). Tourism and Environmental Pollution: Evidence from the One Belt One Road Provinces of Western China. *Sustainability*, 10(10): 1-23. doi:10.3390/su10103520
- Ailin, H. ve Xiao, W. (2019). Analysis on Behavior Characteristics of Tourists under Perspective of Sustainable Development of Tourism Destinations: A Case Study of Mugecuo Scenic Area in Kangding City of Sichuan Province. *Journal of Landscape Research*, 11(5): 146-148. doi:10.16785/j.issn1943-989x.2019.5.032
- Akkuş, G. (2019). Türk Sırt Çantalı Gezginlerin Kişisel Gelişimleri İle Sürdürülebilirlik Algıları Arasındaki İlişki. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(2): 2125-2144.
- Amendah, E. ve Park, J. (2008). Consumer Involvement and Psychological Antecedents on Eco-friendly Destinations: Willingness to Pay More. *Journal of Hospitality & Leisure Marketing*, 17(3-4): 262-283. doi:10.1080/10507050801984859
- Amerta, M. S., Sara, M. ve Bagiada, K. (2018). Sustainable Tourism Development. *International Research Journal Of Management, IT & Social Sciences*, 5(2): 248-254. doi:10.21744/irjmis.v5i2.674
- Andersen, I. V., Blichfeldt, B. S. ve Liburd, J. J. (2018). Sustainability in coastal tourism development: an example from Denmark. *Current Issues in Tourism*, 21(12): 1329-1336. doi:10.1080/13683500.2016.1272557
- Andrade , G., Itoga , H., Linnes, C., Agrusa , J. ve Lema, J. (2021). The Economic Sustainability of Culture in Hawai'i: Tourists' Willingness to Pay for Hawaiian Cultural Experiences. *Journal of Risk and Financial*, 14(9): 420. doi:10.3390/jrfm14090420
- Antonio, M., Duim, R., Ankersmid, P. ve Kelder, L. (2004). Measuring the Sustainability of Tourism in Manuel Antonio and Texel: A Tourist. *Journal of Sustainable Tourism*, 12(5): 409-431. doi:10.1080/09669580408667247
- Atkinson, G. (2000). Measuring corporate sustainability. *Journal of Environmental Planning and management*, 43(2): 235-252. doi:10.1080/09640560010694

- Aydın, B. (2016). *Sustainability in Cultural Tourism Destinations From The Perspective of Tourist*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Ayuso, S. (2007). Comparing Voluntary Policy Instruments for Sustainable Tourism: The Experience of the Spanish Hotel Sector. *Journal of Sustainable Tourism*, 15(2): 144-159. doi:10.2167/jost617.0
- Azam, M., Mahmudul Alam, M. ve Haroon Hafeez, M. (2018). Effect of tourism on environmental pollution: Further evidence from Malaysia, Singapore and Thailand. *Journal of Cleaner Production*, 190: 330–338. doi:10.1016/j.jclepro.2018.04.168
- Bahar, O. ve İlal, N. Ç. (2019). An evaluation on sustainable tourism demand: The case of Muğla, Turkey. *Journal of Tourism Theory and Research*, 5(3): 370-379. doi:10.24288/jtr.522426
- Banerjee, S. B. (2003). Who Sustains Whose Development? Sustainable Development and the Reinvention of Nature. *First Published January*, 24(2): 143-180.
- Bartelmus, P. (2013). The future we want: Green growth or sustainable development?. *Environmental Development*, 7: 165-170. doi:10.1016/j.envdev.2013.04.001
- Basiago, A. D. (1995). Methods of defining ‘sustainability’. *Sustainable Development*, 3(3): 109-119. doi:10.1002/sd.3460030302
- Bausch, T., Schröder, T., Tauber, V. ve Lane, B. (2021). Sustainable Tourism: The Elephant in the Room. *Sustainability*, 13(15): 8376. doi:10.3390/su13158376
- Becken, S. (2007). Tourists' Perception of International Air Travel's Impact on the Global Climate and Potential Climate Change Policies. *Journal of Sustainable Tourism*, 15(4): 351-368. doi:10.2167/jost710.0
- Becken, S. ve Kaur, J. (2022). Anchoring “tourism value” within a regenerative tourism paradigm – a government perspective. *Journal Of Sustainable Tourism*, 30(1): 52–68. doi:10.1080/09669582.2021.1990305
- Benjamin, S., Dillette, A. ve Alderman, D. H. (2020). “We can’t return to normal”: committing to tourism equity in the post-pandemic age. *Tourism Geographies*, 22(3): 476-483. doi:10.1080/14616688.2020.1759130
- Bernini, C., Emili, S. ve Vici, L. (2021). Are mass tourists sensitive to sustainability? *Tourism Economics*, 27(7): 1375–1397. doi:10.1177/1354816620923212
- Berno, T. ve Bricker, K. (2001). Sustainable tourism development: the long road from theory to practice. *International journal of economic development*, 3(3): 1-18.

- Bhagat, R. ve Chauhan, V. (2021). Environmentally Sustainable Consumer Behaviour: A Study of Tourists Visiting Northern India. *International Journal of Hospitality & Tourism Systems*, 14(1): 21-29.
- Björk, P. (2000). Ecotourism from a conceptual perspective, an extended definition of a unique tourism form. *International Journal of Tourism* , 2(3): 189-202. doi:10.1002/(SICI)1522-1970(200005/06)2:3<189::AID-JTR195>3.0.CO;2-T
- Blangy, S. (1997). *A few concepts and definitions*” in: *Naturopa*, No. 84. Strasbourg: Council of Europe.
- Boluk, K. A., Cavaliere, C. T. ve Higgins-Desbiolles, F. (2019). A critical framework for interrogating the United Nations Sustainable Development Goals 2030 Agenda in tourism. *Journal Of Sustainable Tourism*, 27(7): 847-864. doi:10.1080/09669582.2019.1619748
- Boronat-Navarro, M. ve Pérez-Aranda, J. A. (2020). Analyzing Willingness to Pay More to Stay in a Sustainable Hotel. *Sustainability*, 12(9): 3730. doi:10.3390/su12093730
- Boulding, K. E. (1966). *The Economics of the Coming Spaceship Earth*. H. Jarrett (Ed.), Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Böhler, S., Grischkat, S., Haustein, S. ve Hunecke, M. (2006). Encouraging environmentally sustainable holiday travel. *Transportation Research Part A: Policy and Practice*, 40(8): 652-670. doi:10.1016/j.tra.2005.12.006
- Bramwell, B. ve Alletorp, L. (2001). Attitudes in the Danish tourism industry to the roles of business and government in sustainable tourism. *International Journal of Tourism Research*, 3(2): 91-103. doi:10.1002/jtr.242
- Bramwell, B. ve Lane, B. (1993). Sustainable tourism: An evolving global approach. *Journal of sustainable tourism*, 1(1): 1-5.
- Bramwell, B. ve Lane, B. (2014). The “critical turn” and its implications for sustainable tourism research. *Journal of Sustainable Tourism*, 22(1): 1-8. doi:10.1080/09669582.2013.855223
- Bramwell, B., Higham, J., Lane, B. ve Miller, G. (2017). Twenty-five years of sustainable tourism and the Journal of Sustainable Tourism: looking back and moving forward. *Journal of Sustainable Tourism*, 25(1): 1-9. doi:10.1080/09669582.2017.1251689
- Budeanu, A. (2007). Sustainable tourist behaviour—a discussion of opportunities for change. *International journal of consumer studies*, 31(5): 499-508. doi:10.1111/j.1470-6431.2007.00606.x

- Butler, R. W. (1991). Tourism, Environment, and Sustainable Development. *Environmental Conservation*, 18(03): 201-209. doi:10.1017/s0376892900022104
- Butler, R. W. (1993). Tourism – an evolutionary perspective. J. G. Nelson, R. Butler ve G. Wall (Eds.), *Tourism and Sustainable Development: Monitoring, Planning, Management*. University of Waterloo Press, Waterloo, 27–43.
- Butler, R. (1999). Sustainable tourism: A state-of-the-art review. *Tourism geographies*, 1(1): 7-25.
- Butowski, L. (2019). Tourist sustainability of destination as a measure of its development. *Current Issues in Tourism*, 22(9): 1043-1061. doi:10.1080/13683500.2017.1351926
- Byrd , E. T., Cárdenas, D. A. ve Greenwood, J. B. (2008). Factors of stakeholder understanding of tourism: The case of Eastern North Carolina. *Tourism and Hospitality Research*, 8(3): 192–204. doi:10.1057/thr.2008.21
- Cadarso, M. Á., Gómez, N., López, L. A., Tobarra, M. Á. ve Zafrilla, J. E. (2015). Quantifying Spanish tourism's carbon footprint: the contributions of residents and visitors: a longitudinal study. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(6): 922-946. doi:10.1080/09669582.2015.1008497
- Canpolat, N. ve Öztürk, E. (2020). Sürdürülebilir Turizm ve Tüketicilerin Sürdürülebilirlik Tutumları: Holidaycheck En İyi Otel Sıralamasına Giren Otellerin Müşterileri Üzerinden Bir Değerlendirme. *Studies*, 6(18): 366-377.
- Caradonna, J. (2014). *Sustainability: a History*. Oxford: Oxford University Press.
- Castro, C. J. (2004). Sustainable Development: Mainstream and Critical Perspectives. *Organization & Environment*, 17(2): 195–225. doi:10.1177/1086026604264910
- Cevirgen, A., Baltacı, F. ve Oku, O. (2012). Residents' Perceptions towards Sustainable Tourism Development: The Case of Alanya. 3.International Symposium on Sustainable Development. *Communications*, 5(1): 5-11.
- Chafe, Z. (2005). Consumer Demand and Operator Support for Socially and Environmentally Responsible Tourism. M. Honey (Ed.), *The International Ecotourism Society Uniting Conservation Communities and Sustainable Travel*. CESD/TIES Working Paper No. 104.
- Choi, H. ve Sirakaya, E. (2006). Sustainability indicators for managing community tourism. *Tourism Management*, 27(6): 1274-1289. doi:10.1007/978-90-481-9861-0_7
- Clarke, J. (1997). A Framework of Approaches to Sustainable Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 5(3): 224-233 . doi:10.1080/09669589708667287

- Coccossis, H., Mexa, A. ve Collovini, A. (2002). *“Defining, Measuring and Evaluating Carrying Capacity in European Tourism Destinations.”* Athens: European Commission.
- Cohen, E. (1978). The impact of tourism on the physical environment. *Annals of Tourism Research*, 5(2): 215–237. doi: 10.1016/0160-7383(78)90221-9
- Costa, J., Rodrigues, D. ve Gomes, J. (2019). Sustainability of tourism destinations and the importance of certification. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 11(6): 677-684. doi: 10.1108/WHATT-08-2019-0050
- Costanza, R. (1991). *Ecological economics: the science and management of sustainability.* New York: Columbia University Press.
- Cottrell, S. P., Vaske, J. J. ve Roemer, J. M. (2013). Resident satisfaction with sustainable tourism: The case of Frankenwald Nature Park, Germany. *Tourism Management Perspectives*, 8: 42-48. doi:10.1016/j.tmp.2013.05.005
- Çalan, M. (2014). *The Difference between Turkish and European Sustainable Tourism and Recommendations to Improve the Turkish Sustainable Tourism.* Published Master's Thesis. Akdeniz University, Antalya
- Çamlıca, K. (2014). *Sürdürülebilir Turizme İlişkin Ziyaretçi Tutumlarının ve Tekrar Ziyaret Niyetlerinin Pazar Bölümlendirme Kriteri Olarak Kullanılması: Kapadokya Bölgesi Örneği.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çuhadar, M. ve Kevrankıran, İ. (2015). Turizmin Sürdürülebilirliğine Yönelik Yabancı Turistlerin Algı ve Tutumları: Marmaris Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (36): 139-166
- Dabphet, S., Scott, N. ve Ruhanen, L. (2012). Applying diffusion theory to destination stakeholder understanding of sustainable tourism development: a case from Thailand. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(8): 1107-1124. doi: 10.1080/09669582.2012.673618
- Daly, H. (1974). The Economics of the Steady State. *American Economic Review*, 64(2): 15-21.
- Dasman, R. F., Milton, J. P. ve Freeman, P. H. (1973). *Ecological Principles for Economic Development.* London: John Wiley and Sons.
- DeCarlo, L. T. (1997). On the meaning and use of kurtosis. *Psychological methods*, 2(3): 292-307.
- DeCoster, J. (1998). Overview of Factor Analysis. 03 21, 2023 tarihinde <http://www.stat-help.com/notes.html> adresinden alındı

- Demeter, C., Fechner, D. ve Dolnicar, S. (2023). Progress in field experimentation for environmentally sustainable tourism – A knowledge map and research agenda. *Tourism Management*, 94: 104633. doi:10.1016/j.tourman.2022.104633
- Deng, J. ve Bender, M. Y. (2007). Visitors' perceptions of tourism development in West Virginia. *In Proceedings of the 2007 Northeastern Recreation Research Symposium*. GTR-NRS-P-23: 181-188.
- Dikmen, Ç. B. ve Toruk, F. (2017). Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik Kapsamında Gerede (Krateia) Hanlar Bölgesi'nin Değerlendirilmesi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 10(2): 11-26.
- Dinan, C. ve Sargeant, A. (2000). Social Marketing and Sustainable Tourism is there a Match?. *International Journal of Tourism Research*, 2(1): 1-14. doi:10.1002/(SICI)1522-1970(200001/02)2:1<1::AID-JTR178>3.0.CO;2-5
- Ding, P. ve Pigram, J. J. (1995). Environmental audits: an emerging concept in sustainable tourism development. *Journal of Tourism Studies*, 6(2): 2-10.
- Dobers, P. ve Rolf, W. (2000). Competing with 'soft' issues – from managing the environment to sustainable business strategies. *Business Strategy and the Environment*, 9(3): 143-150. doi:10.1002/(SICI)1099-0836(200005/06)9:3<143::AID-BSE239>3.0.CO;2-C
- Doğan, M. (2014). *Sürdürülebilir destinasyon yönetimi yapı adaları : Bozcaada üzerine bir model hattı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Doğan, O. ve Yağmur, Y. (2017). Yabancı Turistlerin Sürdürülebilir Destinasyon Algıları: Kemer Destinasyonuna Yönelik Bir Araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(2): 487-506.
- Dolnicar, S., Crouch, G. I. ve Long, P. (2008). Environment-friendly Tourists: What Do We Really Know About Them? *Journal of Sustainable Tourism*, 16(2): 197-210. doi:10.2167/jost738.0
- Dovers, S. R. ve Handmer, J. W. (1992). Uncertainty, sustainability and change. *Global Environmental Change*, 2(4): 262–276. doi:10.1016/0959-3780(92)90044-8
- Dube, K. (2021). Sustainable Development Goals Localisation in the Hospitality Sector in Botswana and Zimbabwe. *Sustainability*, 13(15): 8457. doi:10.3390/su13158457
- Durán-Román, J., Cárdenas-García, P. J. ve Pulido-Fernández, J. (2021). Tourist Tax to Improve Sustainability and the Experience in Mass Tourism Destinations: The Case of Andalusia (Spain). *Sustainability*, 13(1): 42. doi:10.3390/su13010042

- Ellis , S. ve Sheridan, L. (2014). A Critical Reflection on the Role of Stakeholders in Sustainable Tourism Development in Least-Developed Countries. *Tourism Planning & Development*, 11(4): 467-471. doi:10.1080/21568316.2014.894558
- Esen, F. Ö., Yüksel, F. ve Kılıç, B. (2020). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Datça Badem Çiçeği Festivali. *Journal Of Tourism And Gastronomy Studies*, 8(2): 1206-1221.
- Fairweather, J., Maslin, C. ve Simmons, D. (2005). Environmental Values and Response to Ecolabels Among International Visitors to New Zealand. *Journal of Sustainable Tourism*, 13(1): 82–98. doi:10.1080/17501220508668474
- Faulkner, B. (2001). Destination Australia: a research agenda for 2002 and beyond. Progressing tourism research. *Channel View Publications, Clevedon*, 341-357. doi: 10.21832/9781873150498-022
- Fennell, D. A. (2021). Technology and the sustainable tourist in the new age of disruption. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(5): 767-773. doi:10.1080/09669582.2020.1769639
- Ferguson, L. ve Alarcón, D. M. (2015). Gender and sustainable tourism: reflections on theory and practice. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(3): 401-416.
- Fiorello, A. ve Bo, D. (2012). Community-Based Ecotourism to Meet the New Tourist's Expectations: An Exploratory Study. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 21(7): 758-778.
- Firth, T. ve Hing, N. (1999). Backpacker hostels and their guests: attitudes and behaviours relating to sustainable tourism. *Tourism Management*, 20(2): 251-254. doi:10.1016/S0261-5177(98)00076-4
- Florea, C. ve Ciovică, C. (2011). Premises And Perspectives Of Sustainable Tourism Development In Bârlad City. *Quality-Access to Success*, 262-266.
- Font, X. ve McCabe, S. (2017). Sustainability and marketing in tourism: its contexts, paradoxes, approaches, challenges and potential. *Journal of Sustainable Tourism*, 25(7): 869-883. doi:10.1080/09669582.2017.1301721
- Franzoni, S. (2015). Measuring the sustainability performance of the tourism sector. *Tourism Management Perspectives*, 16: 22-27. doi:10.1016/j.tmp.2015.05.007
- Freeman, E. (1984). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Pitman.
- Galati, A., Thrassou, A., Christofi, M., Vrontis, D. ve Migliore, G. (2021). Exploring travelers' willingness to pay for green hotels in the digital era. *Journal of Sustainable Tourism*, 1-18. doi:10.1080/09669582.2021.2016777

- Galvani, A., Lew, A. A. ve Perez, M. S. (2020). COVID-19 is expanding global consciousness and the sustainability of travel and tourism. *Tourism Geographies*, 22(3): 567-576. doi:10.1080/14616688.2020.1760924
- Garrod, B. ve Fyall , A. (1998). Beyond the rhetoric of sustainable tourism? *Tourism Management*, 19(3): 199-212. doi:10.1016/S0261-5177(98)00013-2
- Gatto, M. (1995). Sustainability: Is it a well defined concept?. *Ecological Applications*, 5(4): 1181-1183.
- Gaussin, M., Hu, G., Abolghasem, S., Basu, S., Shankar, M. ve Bidanda, B. (2013). Assessing the environmental footprint of manufactured products: A survey of current literature. *International Journal of Production Economics*, 146(2): 515-523. doi:10.1016/j.ijpe.2011.12.002
- Gelecek, İ. (2012). Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+ 20) Rio de Janeiro, Brezilya, 20-22 Haziran 2012, Konferans Çıktısı.
- Goodland, R. (1995). The concept of environmental sustainability. *Annual review of ecology and systematics*, 26(1): 1-24.
- Goodwin, H. ve Francis, J. (2003). Ethical and responsible tourism: Consumer trends in the UK. *Journal of Vacation Marketing*, 9(3): 271–28. doi:10.1177/135676670300900306
- Gössling, S., Hall, C. M. ve Weaver, D. B. (2009). Sustainable Tourism Futures: Perspectives on Systems, Restructuring and Innovations. S. Gössling, C. M. Hall ve D. B. Weaver (Eds.), *Sustainable Tourism Futures Perspectives on Systems, Restructuring and Innovations*. Routledge, New York, 1-15. doi:10.4324/9780203884256
- Gössling, S., Peeters , P., Ceron, J.-P., Dubois, G., Patterson, T. ve Richardson, R. B. (2005). The eco-efficiency of tourism. *Ecological Economics*, 54(4): 417-434. doi:10.1016/j.ecolecon.2004.10.006
- Gössling, S., Bredberg, M., Randow, A., Sandström, E. ve Svensson, P. (2006). Tourist Perceptions of Climate Change: A Study of International Tourists in Zanzibar. *Current Issues in Tourism*, 9(4-5): 419-435. doi:10.2167/cit265.0
- Grober, U. (2012). *Sustainability: a cultural history, translated*. Totnes: Green Books.
- Groeneveld, R.A. ve Meeden, G. (1984), “Measuring Skewness and Kurtosis”, *The Statistician*, 38: 391-399.
- Guadalupe-Fajardo, E. (2002). American tourists prefer green hotels. *Caribbean Business*, 30(38): 13.

- Gulati, S. (2021). Social and sustainable: exploring social media use for promoting sustainable behaviour and demand amongst Indian tourists. *International Hospitality Review*, 36(2): 373-393. doi:10.1108/IHR-12-2020-0072
- Gutierrez, E. L. (2021). Redefining Sustainable Tourism in COVID-19: A Political-Economy Approach. *DLSU Business & Economics Review*, 30(1): 1-13.
- Günther, W., Grimm, B., Koch, A., Lohmann, M. ve Schmücker, D. (2014). *Abschlussbericht zu dem Forschungsvorhaben: Nachfrage für Nachhaltigen Tourismus im Rahmen der Reiseanalyse*. Kiel: FUR Forschungsgemeinschaft Urlaub und Reisen e.V.
- Hall, C. M. (2019). Constructing sustainable tourism development: The 2030 agenda and the managerial ecology of sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(7): 1044-1060. doi:10.1080/09669582.2018.1560456
- Hall, C. M. (2022). Tourism and the Capitalocene: From Green Growth to Ecocide. *Tourism Planning & Development*, 19(1): 61–74. doi:0.1080/21568316.2021.2021474
- Han, H. (2020). Theory of green purchase behavior (TGPB): A new theory for sustainable consumption of green hotel and green restaurant products. *Business Strategy and the Environment*, 29(6): 2815-2828. doi:10.1002/bse.2545
- Han, H. (2021). Consumer behavior and environmental sustainability in tourism and hospitality: a review of theories, concepts, and latest research. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(7): 1021-1042. doi:10.1080/09669582.2021.1903019
- Hardy, A. ve Beeton, R. (2001). Sustainable Tourism or Maintainable Tourism: Managing Resources for More Than Average Outcomes. *Journal of Sustainable Tourism*, 9(3): 168–192. doi:10.1080/09669580108667397
- Hardy, A., Beeton, R. J. ve Pearson, L. (2002). Sustainable Tourism: An Overview of the Concept and its Position in Relation to Conceptualisations of Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 10(6): 475-496. doi:0966-9582/02/06 0475-22 \$20.00/0
- Hardy, A. ve Pearson, L. (2018). Examining stakeholder group specificity: An innovative sustainable tourism approach. *Journal of Destination Marketing & Management*, 8: 247-258. doi:10.1016/j.jdmm.2017.05.001
- Harrison, L. C., Jayawardena, C. ve Clayton, A. (2003). Sustainable tourism development in the Caribbean: practical challenges. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 15(5): 294-298. doi:10.1108/09596110310482227
- Higgins-Desbiolles, F. (2018). Sustainable tourism: Sustaining tourism or something more?. *Tourism Management Perspectives*, 25: 157-160. doi:10.1016/j.tmp.2017.11.017

- Hopkins, K. D. ve Weeks, D. L. (1990). Tests for normality and measures of skewness and kurtosis: Their place in research reporting. *Educational and psychological measurement*, 50(4): 717-729. doi:10.1177/0013164490504001
- Hove, H. (2004). Critiquing Sustainable Development: A Meaningful Way of Mediating the Development Impasse?. *Undercurrent*, 1(1).
- Hudson, S. ve Ritchie, J. B. (2001). Cross-cultural tourist behavior: An analysis of. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 10(2-3): 1-22. doi: 10.1080/10548400109511556
- Hunter, C. (1997). Sustainable tourism as an adaptive paradigm. *Annals of tourism research*, 24(4): 850-867. doi:10.1016/S0160-7383(97)00036-4
- ILO. (2022). *The future of work in the tourism sector: Sustainable and safe recovery and decent work in the context of the COVID-19 pandemic*. International Labour Organization, Cenevre.
- Inskip, E. (1991). *Tourism planning: An integrated and sustainable development approach*. New York: John Wiley ve Sons.
- IUCN, UNEP ve WWF. (1980). *World Conservation Strategy: Living Resource Conservation for Sustainable Development*. International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN), World Wildlife Fund (WWF), Gland, Switzerland, and United Nations Environment Programme (UNEP), Nairobi, Kenya.
- Jackson, T. (2005). *Motivating sustainable consumption: A review of evidence on consumer behaviour and behavioural change*. London: Sustainable Development Research Network.
- Jamal, T. ve Higham, J. (2021). Justice and ethics: towards a new platform for tourism and sustainability. *Journal Of Sustainable Tourism*, 29(2-3): 143-157.
- Janusz, G. ve Bajdor, P. (2013). Towards to Sustainable Tourism Framework, Activities and Dimensions. *Procedia Economics and Finance*, 6: 523 – 529. doi:10.1016/s2212-5671(13)00170-6
- Jarvis, N., Weeden, C. ve Simcock, N. (2010). The Benefits and Challenges of Sustainable Tourism Certification: A Case Study of the Green Tourism Business Scheme in the West of England. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 17(1): 83–93. doi:10.1375/jhtm.17.1.83
- Johnston, P., Everard, M., Santillo, D. ve Robèrt, K.-H. (2007). Reclaiming the Definition of Sustainability. *Environmental Science and Pollution Research - International volume*, 14(1): 60–66. doi:10.1065/espr2007.01.375

- Joppe, M. (1996). Sustainable community tourism development revisited. *Tourism Management*, 17(7): 475-479. doi:10.1016/S0261-5177(96)00065-9
- Jurado-Rivas, C. ve Sánchez-Rivero, M. (2019). Willingness to Pay for More Sustainable Tourism Destinations in World Heritage Cities: The Case of Caceres, Spain. *Sustainability*, 11(21): 1-23. doi:10.3390/su11215880
- Kang, K. H., Stein, L., Heo, C. Y. ve Lee, S. (2012). Consumers' willingness to pay for green initiatives of the hotel industry. *International Journal of Hospitality Management*, 31(2): 564-572. doi:10.1016/j.ijhm.2011.08.001
- Kang, S. ve Nicholls, S. (2021). Determinants of willingness to pay to stay at a green lodging facility. *International Journal of Hospitality Management*, 94: 102834. doi:10.1016/j.ijhm.2020.102834
- Karamustafa, K. ve Örnek, N. (2019). Modernite ve Postmodernite Etrafında Şekillenen Turizm Olgusu ve Gelişimi. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 11(2): 259 - 290.
- Kasim, A. (2004). BESR in the Hotel Sector. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 5(2): 61-83. doi:10.1300/J149v05n02_04
- Katircioglu, S. T. (2014). International tourism, energy consumption, and environmental pollution: The case of Turkey. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 36: 180–187. doi:10.1016/j.rser.2014.04.058
- Khonje, L. Z., Simatele, M. D. ve Musavengane, R. (2020). Environmental sustainability innovations in the accommodation sub-sector: Views from Lilongwe, Malawi. *Development Southern Africa*, 37(2): 312-327. doi:10.1080/0376835X.2019.1660861
- Kiper, T. (2013). Role of Ecotourism in Sustainable Development. *Advances in Landscape Architecture*, 773-802. doi:10.5772/55749
- Koşan, A. ve Türkmendağ, T. (2018). Sürdürülebilirlik kapsamında kayak turizmi: Palandöken örneği. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 150-178.
- Kozak, M. (2015). *Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri*. 2. Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Krause, S. P. (2020). The lost rural idyll? Tourists' attitudes towards sustainability and their influence on the production of rural space at a rural tourism hotspot in Northern Ireland. *Journal of Rural Studies*, 80: 235-243. doi:10.1016/j.jrurstud.2020.09.013
- Krippendorff, J. (1987). Ecological approach to tourism marketing. *Tourism Management*, 8(2): 174-176. doi:10.1016/0261-5177(87)90029-X

- Lane, B. (1994). Sustainable rural tourism strategies: A tool for development and conservation. *Journal of Sustainable Tourism*, 2(1-2): 102-111. doi:10.1080/09669589409510687
- Lane, B. (2009). Thirty Years of Sustainable Tourism: Drivers, Progress, Problems—and the Future. S. Gössling, C. M. Hall ve D. Weaver (Eds.), *Sustainable tourism futures: perspectives on systems, restructuring and innovations*. Routledge, New York, 19–32.
- Lean, G. L. (2012). Transformative travel: A mobilities perspective. *Tourist Studies*, 12(2): 151-172. doi:10.1177/1468797612454624
- Lee, H. Y. ve Zhang, J. J. (2020). Rethinking sustainability in volunteer tourism. *Current Issues in Tourism*, 23(14): 1820-1832. doi:10.1080/13683500.2019.1653267
- Lee, J. W. ve Brahmasrene, T. (2013). Investigating the influence of tourism on economic growth and carbon emissions: Evidence from panel analysis of the European Union. *Tourism Management*, 38: 69–76. doi:10.1016/j.tourman.2013.02.016
- Lee, M. T. ve Gan, C. C. (2007). The research of tourists willingness to pay for green building hotel in Kentin National Park. *Chung Hua Journal of Architecture*, 3(21): 21-14.
- Legrand, W., Chen, J. S. ve Laeis, G. C. (2009). Sustainable Development in the Hospitality Industry. W. Legrand, J. S. Chen ve G. C. Laeis (Eds.), *Sustainability in the Hospitality Industry Principles of Sustainable Operations*. Taylor & Francis.
- Lele, S. (1991). Sustainable Development: A Critical Review. *World Development*, 19(6): 607-621.
- Lesar, L., Weaver, D. ve Gardiner, S. (2020). From Spectrum to Multiverse: A New Perspective on the Diversity of Quality Control Tools for Sustainable Tourism Theory and Practice. *Journal of Travel Research*, 59(3): 1–26. doi:10.1177/0047287519841715
- Lew, A. A. (2018). Why travel? – travel, tourism, and global consciousness. *Tourism Geographies*, 20(4): 742-749. doi:10.1080/14616688.2018.1490343
- Liu, Z. (2003). Sustainable Tourism Development: A Critique. *Journal of Sustainable Tourism*, 11(6): 459-475.
- López-Sánchez, Y. ve Pulido-Fernández, J. I. (2017). Factors influencing the willingness to pay for sustainable tourism: a case of mass tourism destinations. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 24(3): 262-275. doi:10.1080/13504509.2016.1203372
- Lozano, R. (2008). Envisioning sustainability three-dimensionally. *Journal of Cleaner Production*, 16(17): 1838-1846. doi:10.1016/j.jclepro.2008.02.008

- Macbeth, J. (1994). To sustain is to nurture, to nourish, to tolerate and to carry on: can tourism?. *Trends*. 31(1): 42–45.
- Mach, L. ve Ponting, J. (2021). Establishing a pre-COVID-19 baseline for surf tourism: Trip expenditure and attitudes, behaviors and willingness to pay for sustainability. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*, 2(1), 100011.
- Manniche, J., Larsen, K. T. ve Broegaard, R. B. (2021). The circular economy in tourism: transition perspectives for business and research. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 21(3): 247-264. doi:10.1080/15022250.2021.1921020
- Manzoor, F., Wei, L., Asif, M., Haq, M. Z. ve Rehman, H. (2019). The Contribution of Sustainable Tourism to Economic Growth and Employment in Pakistan. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(19): 1-14. doi:10.3390/ijerph16193785
- Masa'deh, R., Nasseef, M. A., Sunna, C., Suliman, M. ve Albawab, M. (2017). The Effect of Hotel Development on Sustainable Tourism Development. *International Journal of Business Administration*, 8(4): 16-33. doi:10.5430/ijba.v8n4p16
- Masau, P. ve Prideaux, B. (2003). Sustainable Tourism: A Role for Kenya's Hotel Industry. *Current Issues in Tourism*, 6(3): 197-208. doi:10.1080/13683500308667953
- May, V. (1991). Tourism, environment and development – Values, sustainability and stewardship. *Tourism Management*, 12(2): 112–124. doi:10.1016/0261-5177(91)90065-2
- Mazurkiewicz, P. (2005). Corporate Self-Regulation and Multi-Stakeholder Dialogue. E. Croci (Ed.), *The Handbook of Environmental Voluntary Agreements: Design, Implementation and Evaluation Issues*. Springer, 31-45.
- McKercher, B. (1993). The unrecognized threat to tourism: Can tourism survive 'sustainability'?. *Tourism Management*, 14(2): 131-136. doi:10.1016/0261-5177(93)90046-N
- McIntyre, G. (1993). Sustainable Tourism Development: Guide for Local Planners. A. Hetherington ve E. Inskeep (Eds.), World Tourism Organization(WTO), Madrid.
- Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J. ve Behrens, W. W. (1972). *The limits to growth*. New York: Universe Books.
- Middleton, V. T. ve Hawkins, R. (1998). *Sustainable Tourism A Marketing Perspective*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Mihalic, T. (2020). Conceptualising overtourism: A sustainability approach. *Annals of Tourism Research*, 84: 1-12. doi:10.1016/j.annals.2020.103025

- Mihalic , T., Mohamadi , S., Abbasi, A. ve Dávid, L. D. (2021). Mapping a Sustainable and Responsible Tourism Paradigm: A Bibliometric and Citation Network Analysis. *Sustainability*, 13(2): 1-22. doi:10.3390/su13020853
- Milano, C., Novelli, M. ve Cheer, J. M. (2019). Overtourism and Tourismphobia: A Journey Through Four Decades of Tourism Development, Planning and Local Concerns. *Tourism Planning & Development*, 16(4): 353–357. doi:0.1080/21568316.2019.1599604
- Millar, M. ve Baloglu, S. (2011). Hotel Guests' Preferences for Green Guest Room Attributes. *Cornell Hospitality Quarterly*, 52(3): 302–311. doi:10.1177/1938965511409031
- Miller, D., Merrilees, B. ve Coghlan, A. (2015). Sustainable urban tourism: understanding and developing visitor pro-environmental behaviours. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(1): 26-46. doi:10.1080/09669582.2014.912219
- Miller, G. A. (2003). Consumerism in sustainable tourism: a survey of UK consumers. *Journal of Sustainable Tourism*, 11(1): 17–39. doi:10.1080/09669580308667191
- Miller, G., Rathouse, K., Scarles, C., Holmes, K. ve Tribe, J. (2010). Public understanding of sustainable tourism. *Annals of Tourism Research*, 37(3): 627-645. doi:10.1016/j.annals.2009.12.002
- Miller, K. M., Hofstetter, R. ve Zhang, Z. J. (2011). How should consumers' willingness to pay Be measured? An empirical comparison of state-of-the-art approaches. *Journal of Marketing Research*, 48(1): 172-184. doi: 10.1509/jmkr.48.1.172
- Mishan, E. J. (1967). *The Costs of Economic Growth*. Ringwood: Penguin.
- Moors, J. J. A. (1986), The Meaning of Kurtosis: Darlington Reexamined. *The American Statistician*, 40(4): 283-284.
- Moyle, B. D., Weaver, D. B., Gössling, S., Char-lee , M. ve Hadinejad, A. (2022). Are water-centric themes in sustainable tourism research congruent with the UN Sustainable Development Goals?. *Journal of Sustainable Tourism*, 30(8): 1821–1836. doi:10.1080/09669582.2021.1993233
- Moyle, B., Moyle, C.-l., Ruhanen, L., Weaver, D. ve Hadinejad, A. (2020). Are we really progressing sustainable tourism research? A bibliometric analysis. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(1): 106-122. doi:10.1080/09669582.2020.1817048
- Muñoz, S. A., Ramos, M. T., Salgado, M. M. ve Sánchez, R. G. (2022). Sustainability as a building block for tourism – future research: tourism agenda 2030. *Tourism Review*, 78(2): 461-474. doi:10.1108/TR-12-2021-0568

- Murphy, P. E. (1985). *Tourism: A Community Approach*. London: Routledge.
doi:10.4324/9780203068533
- Müller, H. (1994). The thorny path to sustainable tourism development. *Journal of Sustainable Tourism*, 2(3): 131–136. doi:10.1080/09669589409510690
- Müller, H. ve Lane, B. (2003). Jost Krippendorf. *Journal of Sustainable Tourism*, 11(1): 3-4.
doi:10.1080/09669580308667189
- Nair, V. ve Azmi, R. (2008). Perception of tourists on the responsible tourism concept in Langkawi, Malaysia: Are we up to it? *TEAM Journal of Hospitality & Tourism*, 5(1): 27-44.
- Najdeska, K. A. ve Rakicevik, G. (2012). Planning of sustainable tourism development. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 44: 210 – 220.
doi:10.1016/j.sbspro.2012.05.022
- Nanda, V. P. (2016). The Journey from the Millennium Development Goals to the Sustainable Development Goals. *Denver Journal of International Law & Policy*, 44(3): 389–412.
- Nash, D. ve Butler, R. (1990). Towards sustainable tourism. *Tourism Management*, 11(3): 263-264. doi:10.1016/0261-5177(90)90051-A
- Nelson, K. M., Partelow, S., Stäbler, M., Graci, S. ve Fujitani, M. (2021). Tourist willingness to pay for local green hotel certification. *Plos One*, 16(2): e0245953.
doi:10.1371/journal.0245953
- Nepal, S. K. (2020). Adventure travel and tourism after COVID-19 – business as usual or opportunity to reset? *Tourism Geographies*, 22(3): 646-650.
doi:10.1080/14616688.2020.1760926
- Ngo, T. H. ve Creutz, S. (2022). Assessing the sustainability of community-based tourism: a case study in rural areas of Hoi An, Vietnam. *Cogent Social Sciences*, 8(1): 2116812.
doi:10.1080/23311886.2022.2116812
- Nicholas, L. ve Thapa, B. (2010). Visitor perspectives on sustainable tourism development in the Pitons Management Area World Heritage Site, St. Lucia. *Environment, Development and Sustainability*, 12(5): 839–857.
- Niedziółka, I. (2012). Sustainable Tourism Development. *Regional formation and development studies*, 8(3): 157–166.
- Niñerola, A., Sánchez-Rebull, M. V. ve Hernández-Lara, A. B. (2019). Tourism Research on Sustainability: A Bibliometric Analysis. *Sustainability*, 11(5), 1-17.
doi:10.3390/su11051377

- Nowacki, M., Anioł, J. K., Królikowska, K., Rak, M. P. ve Awedyk, M. (2018). Strategic planning for sustainable tourism development in Poland. *International Journal of Sustainable Development ve World Ecology*, 25(6): 562-567. doi:10.1080/13504509.2018.1432513
- Nugrahen, A. I., Priyambodo, T. K., Sutikno, B. ve Kusworo, H. A. (2020). The Social Dimensions' Aspects of Sustainable Tourism Development Analysis: A Systematic Literature Review. *Digital Press Social Sciences and Humanities*, 4: 00001. doi:10.29037/digitalpress.44348
- Nunnally, J. C. (1967). *Psychometric Theory* (1. Baskı b.). New York: McGraw-Hill Inc.
- Obradović, S., Stojanović, V., Kovačić, S., Jovanovic, T., Pantelić, M. ve Vujičić, M. (2021). Assessment of residents' attitudes toward sustainable tourism development - A case study of Bačko Podunavlje Biosphere Reserve, Serbia. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 35: 1-12. doi:10.1016/j.jort.2021.100384
- Oonowska, M. ve Torre, D. (2016). Toward a sustainable tourism. In *Tourism management, marketing, and development: Performance, strategies, and sustainability* (s. 195-213). New York: Palgrave Macmillan US. doi:10.1057/9781137401854_10
- Olawumi, T. O. ve Chan, D. W. (2018). A scientometric review of global research on sustainability and sustainable development. *Journal of Cleaner Production*, 183: 231-250. doi:10.1016/j.jclepro.2018.02.162
- Orams, M. B. (1997). The effectiveness of environmental education: can we turn tourists into "greenies"? *Progress in Tourism and Hospitality Research*, 3(4): 295-306. doi:10.1002/(SICI)1099-1603(199712)3:4<295::AID-PTH85>3.0.CO;2-D
- O'Reilly, A. M. (1986). Tourism carrying capacity: Concept and issues. *Tourism Management*, 7(4): 254-258. doi:10.1016/0261-5177(86)90035-X
- Ovalı, P. K. (2007). Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Kavram, Mimari ve Çevresel Etkiler Bakımından Karşılaştırılması. *YTÜ Mim. Fak. E-Dergisi*, 2(2): 64-79.
- Ören, T. Ş. ve Ören, V. E. (2020). Turistler Açısından Sürdürülebilir Bir Destinasyondan Beklentilerin Belirlenmesi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 23(1): 18-51.
- Pamukçu, H., Saraç, Ö. ve Batman, O. (2020). Helala duyarlı turistlerde sürdürülebilir turizm gelişmesine yönelik algı araştırması. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(4): 2600-2610.

- Pascariu, G. C. ve Tiganasu, R. (2014). Tourism and sustainable regional development in Romania and France: An approach from the perspective of new economic geography. *Amfiteatru Economic Journal*, 16(8): 1089-1109.
- Peeters, P. (2012). A clear path towards sustainable mass tourism? Rejoinder to the paper 'Organic, incremental and induced paths to sustainable mass tourism convergence' by David B. Weaver. *Tourism Management*, 33(5): 1038-1041. doi:10.1016/j.tourman.2012.01.013
- Penagos-Londoño, G. I., Rodriguez-Sanchez, C., Ruiz-Moreno, F. ve Torres, E. (2021). A machine learning approach to segmentation of tourists based on perceived destination sustainability and trustworthiness. *Journal of Destination Marketing & Management*, 19: 1-9. doi:10.1016/j.jdmm.2020.100532
- Petrevska, B., Terzić, A. ve Andreeski, C. (2020). More or Less Sustainable? Assessment from a Policy Perspective. *Sustainability*, 12(8): 1-16. doi:10.3390/su12083491
- Pfueller, S. L., Lee, D. ve Laing, J. (2011). Tourism Partnerships in Protected Areas: Exploring Contributions to Sustainability. *Environmental Management*, 48(4): 734–749. doi:10.1007/s00267-011-9728-y
- Pisani, J. A. (2006). Sustainable development – historical roots of the concept. *Environmental Sciences*, 3(2): 83-96. doi:10.1080/15693430600688831
- Pizzi, S., Caputo, A., Corvino, A. ve Venturelli, A. (2020). Management research and the UN sustainable development goals (SDGs): A bibliometric investigation and systematic review. *Journal of Cleaner Production*, 276: 1-15. doi:10.1016/j.jclepro.2020.124033
- Proyrungroj, R. (2017). Orphan volunteer tourism in Thailand: Volunteer tourists' motivations and on-site experiences. *Journal of Hospitality ve Tourism Research*, 41(5): 560–584. doi: 10.1177/1096348014525639
- Pulido-Fernández, J. I. ve López-Sánchez, Y. (2016). Are Tourists Really Willing to Pay More for Sustainable Destinations? *Sustainability*, 8(12): 1-20. doi:10.3390/su8121240
- Purvis, B., Mao, Y. ve Robinson, D. (2018). Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins. *Sustainability Science*, 14: 681–695. doi:10.1007/s11625-018-0627-5
- Raffaelli, R., Franch, M., Menapace, L. ve Cerroni, S. (2022). Are tourists willing to pay for decarbonizing tourism? Two applications of indirect questioning in discrete choice experiments. *Journal of Environmental Planning and Management*, 65(7): 1240-1260. doi:10.1080/09640568.2021.1918651

- Rahmadian, E., Feitosa, D. ve Zwitter, A. (2021). A systematic literature review on the use of big data for sustainable tourism. *Current Issues in Tourism*, 25(11): 1711-1730. doi:10.1080/13683500.2021.1974358
- Rasoolimanesh, S. ve Jaafar, M. (2017). Sustainable tourism development and residents' perceptions in World Heritage Site destinations. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 22(1): 34-48.
- Rees, W. E. (2002). An Ecological Economics Perspective on Sustainability and Prospects for Ending Poverty. *Population and Environment*, 24(1): 15–46. doi:10.2307/27503818
- Rivas, C. J. ve Rivero, M. S. (2022). Investigating Change in the Willingness to Pay for a More Sustainable Tourist Destination in a World Heritage City. *Land*, 11(3): 1-10. doi:10.3390/land11030439
- Robinson, M. (1999). Collaboration and Cultural Consent: Refocusing Sustainable Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 7(3-4): 379–397. doi:10.1080/09669589908667345
- Rome, A. (2003). “Give Earth a Chance”:The Environmental Movement and the Sixties. *Journal of American History*, 90(2): 525-554. doi:10.2307/3659443
- Romeril, M. (1989). Tourism and the environment - accord or discord? *Tourism Management*, 10(3): 204–208. doi:10.1016/0261-5177(89)90073-3
- Rosenow, J. E. ve Pulsipher, G. L. (1979). *Tourism the good, the bad, and the ugly*. Nebraska: Media Productions and Marketing.
- Roxas, F. M., Rivera, J. P. ve Gutierrez, E. L. (2020). Framework for creating sustainable tourism using systems thinking. *Current Issues in Tourism*, 23(3): 280-296. doi:10.1080/13683500.2018.1534805
- Ruhanen, L., Weiler, B., Moyle, B. D. ve McLennan, C. L. J. (2015). Trends and patterns in sustainable tourism research: A 25-year bibliometric analysis. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(4): 517-535. doi: 10.1080/09669582.2014.978790
- Russo, V., Re, A., Angelini, A. ve Jabes, D. (2016). An Analysis And Comparison Of Expectations And Perceptions On Sustainable Tourism Among Italian And German Tourists. *Journal Of Tourism And Leisure Studies*, 1(1): 1-11.
- Ryan, C. (1991). Tourism and marketing — a symbiotic relationship?. *Tourism Management*, 12(2): 101-111. doi:10.1016/0261-5177(91)90064-Z
- Saarinen, J. (2006). Traditions of sustainability in tourism studies. *Annals of Tourism Research*, 33(4): 1121-1140.
- Saarinen, J. (2015). Conflicting limits to growth in sustainable tourism. *Current Issues in Tourism*, 18(10): 903-907. doi:10.1080/13683500.2014.972344

- Saarinen, J. (2021). Is Being Responsible Sustainable in Tourism? Connections and Critical Differences. *Sustainability*, 13(12), 1-14. doi:10.3390/su13126599
- Salazar, N. B. (2017). Sustainable Tourism... for Development?. *Anthropology News*, 58(4): e187 - e192. doi:doi.org/10.1111/AN.573
- Salvia, A. L., Filho, W. L., Brandli, L. L. ve Griebeler, J. S. (2019). Assessing research trends related to Sustainable Development Goals: local and global issues. *Journal of Cleaner Production*, 208: 841-849. doi:10.1016/j.jclepro.2018.09.242
- Santos, L. L., Cardoso, L., Araújo-Vila, N. ve Fraiz-Brea, J. A. (2020). Sustainability Perceptions in Tourism and Hospitality: A Mixed-Method Bibliometric Approach. *Sustainability*, 12(21): 1-18. doi:10.3390/su12218852
- Saptutyningih, E. ve Duinta, A. (2021). Tourists' Preferences for Sustainable Tourism: The Case of Pok Tunggal Beach, Yogyakarta Indonesia. *Jurnal Ekonomi ve Studi Pembangunan*, 22(1): 128-143. doi:10.18196/jesp.v22i1.10130
- Sartori, S., Silva, F. L. ve Campos, L. M. (2014). Sustainability and sustainable development: a taxonomy in the field of literature. *Ambiente Sociedade*, 17: 01-22. doi:10.1590/1809-44220003491
- Scheyvens, R. (2011). The challenge of sustainable tourism development in the Maldives: Understanding the social and political dimensions of sustainability. *Asia Pacific Viewpoints*, 52(2): 148–164.
- Scheyvens, R. ve Momsen, J. H. (2008). Tourism and Poverty Reduction: Issues for Small Island. *Tourism Geographies*, 10(1): 22–41. doi:10.1080/14616680701825115
- Schmied, M., Götz, K., Kreilkamp, E., Buchert, M., Hellwig, T. ve Otten, S. (2009). *Traumziel Nachhaltigkeit: Innovative Vermarktungskonzepte nachhaltiger Tourismusangebote für den Massenmarkt*. Springer Science ve Business Media.
- Schoolman, E. D., Guest, J. S., Bush, K. F. ve Bell, A. R. (2012). How interdisciplinary is sustainability research? Analyzing the structure of an emerging scientific field. *Sustainability Science*, 7(1): 67–80. doi:10.1007/s11625-011-0139-z
- Scott, D., Gossling, S. ve Hall, C. M. (2012). International tourism and climate change. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 3(3): 213–232. doi:10.1002/wcc.165
- Scrioșteanu, A., Barbu, C. M. ve Criveanu, M. M. (2022). Sustainable Tourism in the Current European Context. In Managing Risk and Decision Making in Times of Economic Distress, Part B. S. Grima, E. Özen ve I. Romănova (Eds.), *Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis*. Emerald Publishing Limited, Bingley, 108B: 17-36. doi:10.1108/S1569-37592022000108B031

- Seçilmiş, C. ve Köz, E. N. (2015). Sürdürülebilir Kültür Turizmi Algısının Nesillere Göre Tekrar Gelme Niyetine Etkisi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(3): 69-78.
- Selin, S. (1999). Developing a Typology of Sustainable Tourism Partnerships. *Journal of Sustainable Tourism*, 7(3-4): 260-273. doi:10.1080/09669589908667339
- Sghaier, A., Asma, G., Jabeur, S. B. ve Nurunnabi, M. (2019). Tourism development, energy consumption and environmental quality in Tunisia, Egypt and Morocco: a trivariate analysis. *GeoJournal*, 84(4): 593-609. doi:10.1007/s10708-018-9878-z
- Shahzad, S. J., Shahbaz, M., Ferrer, R. ve Kumar, R. R. (2017). Tourism-led growth hypothesis in the top ten tourist destinations: New evidence using the quantile-on-quantile approach. *Tourism Management*, 60: 223–232. doi:10.1016/j.tourman.2016.12.006
- Sharpley, R. (2000). Tourism and Sustainable Development: Exploring the Theoretical Divide. *Journal of Sustainable Tourism*, 8(1): 1-19. doi: 10.1080/09669580008667346
- Sharpley, R. (2010). The Myth of Sustainable Tourism. *CSD Center for Sustainable Development*, 4: 1-14.
- Sharpley, R. (2020). Tourism, sustainable development and the theoretical divide: 20 years on. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(11): 1932-1946. doi: 10.1080/09669582.2020.1779732
- Sheldon, P. J. (2020). Designing tourism experiences for inner transformation. *Annals of Tourism Research*, 83: 1-12. doi:10.1016/j.annals.2020.102935
- Siason, M. A. (2012). Development: A Look at Definitions and Models and the Philippine Experience. *SSRN Electronic Journal*, 2130216.
- Sidali, K. L., Huber, D. ve Schamel, G. (2017). Long-Term Sustainable Development Of Tourism İn South Tyrol: An Analysis Of Tourists' Perception. *Sustainability*, 9(10): 1-9. doi: 10.3390/su9101791
- Sisto, R., Cappelletti, G. M., Bianchi, P. ve Sica, E. (2022). Sustainable and accessible tourism in natural areas: a participatory approach. *Current Issues in Tourism*, 25(8): 1307-1324. doi:10.1080/13683500.2021.1920002
- Sirikudta, S., Archarungroj, P. ve Sirisuthikul, V. (2019). Sustainable Creative Tourism For Fulfilling The Gap Between Tourists' Expectation And Perception Towards Tourism Routes İn The Upper Greater Mekong Subregion. *International Journal Of Humanities, Arts And Social Sciences*, 5(2): 43-53.

- Slimane, M. (2012). Role and relationship between leadership and sustainable development to release social, human, and cultural dimension. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 41: 92-99. doi:10.1016/j.sbspro.2012.04.013
- Smerecnik, K. R. ve Andersen, P. A. (2011). The diffusion of environmental sustainability innovations in North American hotels and ski resorts. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(2): 171-196. doi:10.1080/09669582.2010.517316
- Sörensson, A. ve Friedrichs, Y. (2013). An importance–performance analysis of sustainable tourism: A comparison between international and national tourists. *Journal of Destination Marketing ve Management*, 2(1): 14-21. doi:10.1016/j.jdmm.2012.11.002
- Stone, L. S. ve Stone, T. M. (2011). Community-based tourism enterprises: challenges and prospects for community participation; Khama Rhino Sanctuary Trust, Botswana. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(1): 97–114. doi:10.1080/09669582.2010.508527
- Streimikiene, D., Svagzdiene, B., Jasinskas, E. ve Simanavicius, A. (2021). Sustainable tourism development and competitiveness: The systematic literature review. *Sustainable Development*, 29: 259–271. doi:10.1002/sd.2133
- Stukalo, N. V., Krasnikova, N. A., Krupskiy , O. P. ve Redko , V. Y. (2018). Fostering Sustainable Tourism in Global Economy. *Espacios*, 39(42): 1-10.
- Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable tourism management*. Wallingford: CABI Publishing.
- Tasci, A. D. (2017). Consumer demand for sustainability benchmarks in tourism and hospitality. *Tourism Review*, 72(4): 375-391. doi:10.1108/TR-05-2017-0087
- Tasci, A. D., Alan, F. ve Woosnam, K. M. (2022). Sustainable tourism consumer: socio-demographic, psychographic and behavioral characteristics. *Tourism Review*, 77(2): 341-375.
- Telfer, D. J. ve Sharpley, R. (2008). *Tourism and Development in the Developing World*. London: Routledge.
- Timur, S. ve Getz, D. (2009). Sustainable Tourism Development: How Do Destination Stakeholders Perceive Sustainable Urban Tourism?. *Sustainable Development*, 17(4): 220–232. doi:10.1002/sd.384
- Tisdell, C. (1988). Sustainable development: differing perspectives of ecologists and economists, and relevance to LDCs. *World Development*, 16(3): 373–384. doi:10.1016/0305-750x(88)90004-6
- Tiwari, A. K., Ozturk, İ. ve Aruna, M. (2013). Tourism, Energy Consumption and Climate Change in OECD Countries. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 3 (3): 247-261.

- Torres-Delgado, A. ve Palomeque, F. L. (2012). The growth and spread of the concept of sustainable tourism: The contribution of institutional initiatives to tourism policy. *Tourism Management Perspectives*, 4: 1-10. doi:10.1016/j.tmp.2012.05.001
- Tulloch, L. (2013). On Science, Ecology and Environmentalism. *Policy Futures in Education*, 11(1): 100-114. doi:10.2304/pfie.2013.11.1.100
- UNCED. (1992). *Agenda 21: the Earth Summit strategy to save our*. United Nations Conference on Environment and Development Rio de Janeiro, Brazil, 3 to 14 June 1992.
- UNEP ve WTO. (2005). *Making Tourism More Sustainable: A Guide For Policy Makers*. United Nations Environment Programme and World Tourism Organization, Madrid and Paris.
- UNESCO. (2020). Education for sustainable development: a roadmap. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, France.
- United Nations. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, 70/1. United Nations, New York.
- UNWTO. (1980). *Manila Declaration on World Tourism*. The United Nations World Tourism Organization, 1(1): 1-34. doi:10.18111/unwtodeclarations.1980.01.01.
- UNWTO. (2005). UNWTO Tourism Highlights, 2005 Edition, The United Nations World Tourism Organization, Madrid. doi: 10.18111/9789284411900
- UNWTO. (2013). Sustainable Tourism for Development. Enhancing capacities for Sustainable Tourism for development in developing countries. The United Nations World Tourism Organization, Madrid, Spain.
- UNWTO ve UNDP. (2017). *Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030*. The United Nations World Tourism Organization, United Nations Development Programme, Madrid. doi:10.18111/9789284419401
- Van Zon, H. (2002). *Geschiedenis ve duurzame ontwikkeling: duurzame ontwikkeling in historisch perspectief : enkele verkenningen*. Nijmegen: Netwerk Duurzaam Hoger Onderwijs.
- Varol, F. (2020). Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi: Turizm Paydaşlarına Yönelik Bir Araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(4): 1140-1156.
- Vellecco, I. ve Mancino, A. (2010). Sustainability and tourism development in three Italian destinations: stakeholders' opinions and behaviours. *The Service Industries Journal*, 30(13): 2201-2223 . doi:10.1080/02642060903287500

- Veraart, F., Jan-Pieter Smits. ve Vleuten, E. d. (2020). Connected by oil: A framework to analyze the connected sustainability histories of the Niger and Rhine Deltas, 1950-2015. *The Extractive Industries and Society*, 7(1): 50-67.
- Vu, H., Lam, T. ve Prabhakaran, S. (2021). Perceptions of Key Stakeholders Towards Sustainable Tourism Development: A Case Study in Mekong Delta, Vietnam. *Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 8(4): 717-726. doi:10.13106/jafeb.2021.vol8.no4.0717
- Vu, H. M. ve Ngo, V. M. (2019). Strategy development from triangulated viewpoints for a fast-growing destination toward sustainable tourism development – a case of Phu Quoc islands, Vietnam. *Journal of Tourism and Services*, 10(18): 117-140. doi:10.29036/jots.v10i18.86
- Ziffer, K. (1989). *Ecotourism: The Uneasy Alliance*. Washington D.C., Conservation International.
- Waligo, V. M., Clarke, J. ve Hawkins, R. (2013). Implementing sustainable tourism: A multi-stakeholder involvement management framework. *Tourism Management*, 36: 342-353. doi:10.1016/j.tourman.2012.10.008
- Wan, Y. K. ve Li, X. (2013). Sustainability of Tourism Development in Macao, China. *International Journal Of Tourism Research*, 15(1): 52-65. doi: 10.1002/jtr.873
- Warde, P. (2011). The Invention Of Sustainability. *Modern Intellectual History*, 8(1): 153-170. doi:10.1017/S1479244311000096
- WCED. (1987). *Our Common Future*. World Commission on Environment and Development. Oxford University Press, Oxford, 17(1): 1-91.
- Weaver, D. (2006). *Sustainable Tourism: Theory and Practice*. London: Routledge. doi:10.4324/9780080474526
- Weaver, D. B. (2012). Organic, incremental and induced paths to sustainable mass tourism convergence. *Tourism Management*, 33(5): 1030-1037. doi:10.1016/j.tourman.2011.08.011
- Weaver, D. B. (2014). Asymmetrical Dialectics of Sustainable Tourism: Toward Enlightened Mass Tourism. *Journal of Travel Research*, 53(2): 131-140. doi:10.1177/0047287513491335
- Weaver, D. B., Moyle, B. ve McLennan, C. L. J. (2021). The citizen within: Positioning local residents for sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 30(4): 897-914. doi:10.1080/09669582.2021.1903017

- Weaver, D., Tang, C. ve Zhao, Y. (2020). Facilitating sustainable tourism by endogenization: China as exemplar. *Annals of Tourism Research*, 81: 1-13. doi:10.1016/j.annals.2020.102890
- Weber, F. (2019). Demand for Sustainable Tourism. D. L. Durlacher, D. Reiser, V. Dinica, ve M. S. Fifka (Ed.), *Corporate Sustainability and Responsibility in Tourism: A Transformative Concept*. Springer International Publishing, 265–281. doi:10.1007/978-3-030-15624-4_23
- Weeden, C. (2013). *Responsible and ethical tourist behaviour*. UK: Routledge.
- Wehrli, R., Egli, H., Lutzenberger, M., Pfister, D., Schwarz, J. ve Stettler, J. (2011). Is there Demand for Sustainable Tourism? Study for the World Tourism Forum Lucerne 2011. *ITW Working Paper Series Tourism 01/2011*. Lucerne University of Applied Sciences and Arts, Lucerne, 1-153.
- Welford, R., Ytterhus, B. ve Eligh, J. (1999). Tourism and sustainable development: an analysis of policy and guidelines for managing provision and consumption. *Sustainable Development*, 7(4): 165–177. doi:10.1002/(SICI)1099-1719(199911)
- Wheeller, B. (1993). Sustaining the Ego. *Journal of Sustainable Tourism*, 1(2): 121-129.
- Wheeller, B. (2007). Sustainable Mass Tourism: More Smudge than Nudge The Canard Continues. *Tourism Recreation Research*, 32(3): 73-75.
- Wilbanks, T. J. (1994). “Sustainable Development” in Geographic Perspective. *Annals of the Association of American Geographers*, 84(4): 541-556.
- Wood, K. ve House, S. (1992). *The good tourist: a worldwide guide for the green traveller* (No. Ed. 2). Mandarin.
- Wöhler, K. (2001). Tourismus und Nachhaltigkeit. *Aus Politik und Zeitgeschichte : APuZ*, 51(47): 40-46.
- WTO, WTTC ve ECA. (1997). Agenda 21 for the travel and tourism industry: towards environmentally sustainable development. World Tourism Organization, World Travel and Tourism Council, Earth Council, Madrid.
- Yu, C. P., Chancellor, H. C. ve Cole, S. T. (2011). Measuring Residents’ Attitudes toward Sustainable Tourism: A Reexamination of the Sustainable Tourism Attitude Scale. *Journal of Travel Research*, 50(1): 57–63. doi: 10.1177/0047287509353189
- Zakharchenko, P., Kostenko, G., Zhvanenko, S. ve Mukhin, V. (2020). Sustainable development of environment in the tourism destination areas: tourists’ perception of the issue. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*. 628(1): 1-6. İvano-Frankivsk: IOP Publishing Ltd. doi:10.1088/1755-1315/628/1/012024

Zamfir, A. ve Corbos, R. A. (2015). Towards Sustainable Tourism Development in Urban Areas: Case Study on Bucharest as Tourist Destination. *Sustainability*, 7(9): 12709-12722. doi:10.3390/su70912709

İnternet Kaynakları

- Abta. (2013, Ekim 31). New ABTA guide helps agents and operators identify and sell more sustainable holidays. <https://www.abta.com/news/new-abta-guide-helps-agents-and-operators-identify-and-sell-more-sustainable-holidays> adresinden alındı (erişim tarihi: 21.07.2022).
- Admin. (2019, 12 31). Turizm Aktüel. Turizm Aktüel: <https://www.turizmaktuel.com> adresinden alındı (erişim tarihi: 26.03.2022)
- Birleşmiş Milletler Türkiye. Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları. <https://turkiye.un.org/tr/sdgs> adresinden alındı (erişim tarihi: 17.03.2022).
- Booking.com. (2016, Mayıs 09). Sustainable Travel in 2016. Booking.com: <https://news.booking.com/sustainable-travel-2016/> adresinden alındı (erişim tarihi: 28.05.2022).
- Booking.com. (2017, Nisan 20). Booking.com Reveals 2017 sustainable travel intentions, goals and. <https://news.booking.com/bookingcom-reveals-2017-sustainable-travel-intentions-goals-and-considerationsau/> adresinden alındı (erişim tarihi: 23.03.2022).
- Etstur. (tarih yok). Side Otelleri. Etstur. <https://www.etstur.com/> adresinden alındı (erişim tarihi: 05.03.2022)
- Lane, B. (2003, Nisan 7). Jost Krippendorf Pioneer of sustainable tourism. <https://www.theguardian.com/news/2003/apr/07/guardianobituaries> adresinden alındı (erişim tarihi: 02.07.2022).
- United Nation. (tarih yok). International Hotels Environment Initiative. London: United Nation. https://sustainabledevelopment.un.org/content/dsd/dsd_aofw_mg/mg_success_stories/csd7/tour6.htm#:~:text=IHEI%20was%20founded%20in%201992,of%20the%20entire%20hotel%20industry. adresinden alındı (erişim tarihi: 12.02.2023)

EK 1 – Anket Formu Türkçe

Sayın Katılımcı,

Bu anket formu, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm Yönetimi Anabilim Dalı'nda yürütülen bir yüksek lisans tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Vereceğiniz yanıtlar, kesinlikle gizli tutulacak ve bu araştırma dışında hiçbir yerde kullanılmayacaktır. Araştırma neticesinde sizlerden elde edilen veriler; uluslararası bilimsel etik kurallarına uygun ve gizlilik esasına dayalı olarak bilimsel amaca hizmet etmek için kullanılacaktır. Yanıtlarınızın doğru, açık ve samimi olması araştırma sonuçlarının güvenilirliği açısından son derece önemlidir. Lütfen, aşağıdaki maddeleri dikkatle okuyarak, her ifadenin durumunuzu yansıtmaya derecesini size uygun gelen seçeneği işaretleyerek belirtiniz. Zaman ayırıp formu doldurduğunuz için teşekkür ederiz.

1.Bölüm (Kişisel Bilgileriniz)

1. Yaşınız: ☐ 23'den küçük ☐ 23-42 arasında ☐ 43-57 arasında ☐ 58-76 arasında ☐ 77 ve üzerinde
2. Cinsiyetiniz: ☐ Erkek ☐ Kadın
3.Medeni Durumunuz: ☐ Evli ☐ Bekar
4. Eğitim Seviyeniz: ☐ İlkokul ☐ Lise ☐ Ön lisans ☐ Lisans ☐ Yükseköğretim
5.Aylık ortalama geliriniz: ☐ 5000 TL'den az ☐ 5001-10000TL ☐ 10001-15000 TL ☐ 15001-20000 TL ☐ 20001 TL'den fazla

2.Bölüm (Turizmde Sürdürülebilir Özelliklere Verilen Önem Ölçeği)

Aşağıdaki önermelerin, tatil gerçekleştirmek için gittiğiniz turistik bir bölgede sizin için önem düzeyi ne ise onu belirtiniz ve size uygun olan bir tek şıkkı işaretleyiniz.

1- Son Derece Önemsiz 2- Önemsiz 3- Ne Önemli Ne Önemsiz 4- Önemli 5- Son Derece Önemli	1	2	3	3	5
1. Yerel halkın yaptığı yöresel ve geleneksel ürünlerin satılması					
2. Verilen hizmetlerin uluslararası zincirler yerine yerel halk tarafından sunulması					
3. Fiyatların turistik bölgenin varlığını gelecekte sürdürebilmesi için yeterli düzeyde olması					
4. Turistik bölgeye ulaşımın kolay olması					
5. Yerel halkın turizm kuruluşlarında sadece düşük ücretli işlerde değil, aynı zamanda yüksek ücretli işlerde istihdamının sağlanması					
6. Bölgede harcanılan paranın kültürel çekim noktalarının korunması için kullanılması					
7. Bölgenin turizm amacıyla sadece belirli dönemlerde değil, sürekli gidilen bir yer olması					
8. Bölgedeki turizm tesislerinin durumu					
9. Bölgedeki hizmet kalitesi seviyesi					
10. Bölgedeki turizm gelişiminin yerel halkın kültür ve değerleri korunarak yapılması					
11. Yerel yönetimlerin yerel halkın kültür ve değerlerine saygı göstermesi					
12. Turizmin ve turistlerin bölgede olumsuz davranışlara neden olmaması					
13. Yerel halkın da turistlerin faydalandığı olanaklardan yararlanabilmesi					
14. Yerel halkın turistlerle birlikte turistik bölgedeki kültürel çekim noktalarının ziyaret edebilmesi					
15. Yerel halk ile turistler arasında kültür alışverişinin gerçekleşmesi					
16. Turizmle birlikte yerel halkın hayat kalitesinin artması					

17. Ziyaret sırasında alınan bilgilerde bölgenin tarihinin ve kültürünün doğru şekilde aktarılması					
18. Yeşil alanlar, fauna ve floranın korunuyor olması					
19. Çarpık kentleşme ile birlikte yeşil alanların yerine yüksek betonarme binaların yapılmaması					
20. Tarihi ve kültürel kaynakların korunması					
21. Turistik bölgenin çevresindeki yöresel mimari dokunun korunması					
22. Çevre, hava ve su kirliliğinin düzeyi					
23. Yenilenebilir kaynakların kullanılması					
24. Geri dönüşümün uygulanması					
25. Turistik bölgenin turist sayısı açısından kalabalık olmaması					
26. Bölgenin kontrolsüz turizm gelişimini sınırlandırması					

3. Bölüm (Turizm Destinasyonundaki Sürdürülebilirlik Özelliklerine İlişkin Ödeme İstekliliği Ölçeği)

Aşağıdaki ifadelere ne derecede katılıyorsunuz? Size en uygun olan bir tek şıkkı işaretleyiniz.

1- Kesinlikle Katılmıyorum					
2- Katılmıyorum					
3- Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	1	2	3	4	5
4- Katılıyorum					
5- Kesinlikle Katılıyorum					
27. Yeşil alanlar, fauna ve floranın korunduğu bir yere gitmek için daha fazla para ödemeye hazırım					
28. Tarihi ve kültürel kaynakların korunduğu bir yere gitmek için daha fazla para ödemeye hazırım					
29 Çevre, hava ve su kirliliğinin daha az olduğu bir yere gitmek için daha fazla para ödemeye hazırım					
30. Yenilenebilir kaynakların kullanıldığı ve geri dönüşümün uygulandığı bir yere gitmek için daha fazla para ödemeye hazırım					

31. Daha az kalabalık bir yere gitmek için daha fazla para ödemeye hazırım					
32. Ucuz, seri olarak üretilen ürünler yerine yerel ürünlerin satıldığı bir yere gitmek için daha fazla para ödemeye hazırım					
33. Uluslararası zincirler yerine yerel hizmet sağlayıcılarının hizmet verdiği bir yere gitmek için daha fazla para ödemeye hazırım					
34. Turizmin yerel halkın hayat standartlarını arttırdığı bir yere gitmek için daha fazla para ödemeye hazırım					
35. Yerel halkın yüksek ücretli işlerde çalıştığı bir yere gitmek için daha fazla para ödemeye hazırım					
36. Yerel halkın kültürel değerlerinin devamlılığının sağlandığı bir yere gitmek için daha fazla para ödemeye hazırım					
37. Yerel halkın turistlerle aynı olanaklardan faydalandığı ve kültürel çekim noktalarını ziyaret ettiği bir yere gitmek için daha fazla para ödemeye hazırım					
38. Yerel halk ile kültür alışverişinin olduğu bir yere gitmek için daha fazla para ödemeye hazırım					
39. Bölge hakkındaki tarihi ve kültürel bilgilerin doğru aktarıldığı bir yere gitmek için daha fazla para ödemeye hazırım					
40. Bölgedeki yöresel mimari dokunun korunduğu bir yere gitmek için daha fazla para ödemeye hazırım					
41. Ulaşımın daha kolay olduğu bir yere gitmek için daha fazla para ödemeye hazırım					
42. Daha yüksek hizmet kalitesinin sunulduğu bir yere gitmek için daha fazla para ödemeye hazırım					
43. Turizmin bölgeye olumsuz davranışlar getirmediği bir yere gitmek için daha fazla para ödemeye hazırım					
44. Bölgedeki kültürel çekim noktalarının korunduğu ve sürdürülebilirliğinin sağlandığı bir yere gitmek için daha fazla para ödemeye hazırım					

EK 2 - Anket Formu İngilizce

This questionnaire was prepared within the scope of a master's thesis study carried out at Akdeniz University, Institute of Social Sciences, Department of Tourism Management. Your answers will be kept strictly confidential and will not be used for any purpose other than this research. The data obtained from you as a result of the research; It will be used to serve scientific purposes in accordance with international scientific ethical rules and on the basis of confidentiality. It is extremely important for the reliability of the research results that your answers are accurate, clear and sincere. Please read the following items carefully and indicate the degree to which each statement reflects your situation by ticking the appropriate option.

Thank you for taking the time to fill out the form.

1.Part (Your Personal Information)

1. Your Age: ☐ Less than 23 ☐ Between 23-42 ☐ Between 43-57 ☐ Between 58-76 ☐ 77 and over
2. Gender: ☐ Male ☐ Female
3. Marital Status: ☐ Married ☐ Single
4. Education Level: ☐ Primary/Secondary School ☐ High School ☐ Two-year Degree ☐ Undergraduate Degree ☐ Postgraduate Degree
5. Aylık ortalama geliriniz: ☐ Less than 5.000 TL (approx. 320 EUR) ☐ 5.001-10.000 TL (approx. 320-640 EUR) ☐ 10.001-15.000 TL (approx. 640-1.000 EUR) ☐ 15.001-20.000 TL (approx. 1.000-1.300 EUR) ☐ More than 20.001 TL (approx. 1.300 EUR)

2. Part (Scale of Importance Given to Sustainable Features in Tourism)

Indicate the importance of the following propositions in a touristic region you go to for a holiday, and tick only one option that is appropriate for you.

1- Very Unimportant 2- Unimportant 3- Neither Important Nor Unimportant 4- Important 5- Very Important	1	2	3	4	5
1. Availability of local and traditional products for purchase					
2. Services being provided by the local people as opposed to international chains and non-local providers					
3. Prices to be at an adequate level that allows the destination to sustain itself in the future					
4. Easy access to the destination					
5. Local people being employed not only in lower-paid jobs, but also in higher-paid jobs in the tourist labour market					
6. Money that you spent to be used for conservation of the destination					
7. The destination being a place visited not in certain periods but continuously					
8. Condition of tourism facilities at the destination					
9. Quality of services at the destination					
10. The destination being developed with respect for culture and values of the local people					
11. Local authorities acting with respect to the local people culture and values					
12. Tourism and tourists not causing negative behaviors at the destination					
13. Local people being able to also benefit from the opportunities that tourists enjoy					
14. Local people being able to visit the cultural attractions at the destination along with the tourists					
15. The destination offering cultural exchange between tourists and local people					
16. Local people quality of life at the destination being increased because of tourism					

17. The information received through the visit about the destination's history and culture being properly transferred					
18. Protection of green areas, fauna and flora					
19. Not constructing high reinforced concrete buildings instead of green areas with unplanned urbanization					
20. Preservation of cultural and historical resources					
21. Protection of overall architectural character of location surrounding the cultural destination					
22. Level of pollution of the environment, water and air					
23. Using of renewable resources					
24. Recycling being carried out					
25. The destination not being overcrowded in terms of the number of tourists					
26. Uncontrolled tourism development at the destination to be limited					

3. Part (Willingness to Pay Scale for Sustainability Features in a Tourism Destination)

To what extent do you agree with the following statements? Please tick one option that best suits you.

1- Strongly Disagree 2- Disagree 3- Neither Agree Nor Disagree 4- Agree 5- Strongly Agree	1	2	3	4	5
27. I am willing to pay more for a destination where green areas, fauna and flora are protected					
28. I am willing to pay more for a destination where its historical and cultural resources are preserved					
29. I am willing to pay more for a destination with a lower level of pollution of the environment, water and air					
30. I am willing to pay more for a destination where renewable resources are being used and recycling is					

being carried out					
31. I am willing to pay more for a destination which is not overcrowded					
32. I am willing to pay more for a destination where local products are sold rather than mass produced ones					
33. I am willing to pay more for a destination where services are being provided by the local people as opposed to international chains and non-local providers					
34. I am willing to pay more for a destination in which tourism increases the local community's quality of life					
35. I am willing to pay more to pay more for a destination where local people are being employed in higher-paid jobs					
36. I am willing to pay more for a destination developed with respect for the culture and values of the local community					
37. I am willing to pay more for a destination where local people enjoy the same amenities as tourists and visit cultural attractions					
38. I am willing to pay more for a destination offering cultural exchange between tourists and local people					
39. I am willing to pay more for a destination in which the information received through the visit about the destination's history and culture is properly transferred					
40. I am willing to pay more for a destination where the local architectural character of the location is protected					
41. I am willing to pay more for a destination where transportation is easily accessible					
42. I am willing to pay more for a destination offering higher quality of services					
43. I am willing to pay more for a destination where tourism does not cause negative behaviours					
44. I am willing to pay more for a destination where cultural attractions are preserved and sustainability is ensured					

EK 3 - Anket Formu Almanca

Sehr geehrter Teilnehmer, sehr geehrte Teilnehmerin,

Dieser Fragebogen wurde im Rahmen einer Masterarbeit erstellt, die an der Universität Akdeniz, Institut für Sozialwissenschaften, Abteilung für Tourismusmanagement durchgeführt wurde. Ihre Antworten werden streng vertraulich behandelt und für keinen anderen Zweck als diese Forschung verwendet. Bitte lesen Sie die folgenden Aussagen sorgfältig durch und geben Sie an, inwieweit jede Aussage Ihre Situation widerspiegelt, indem Sie die entsprechende Option ankreuzen.

Vielen Dank, dass Sie sich die Zeit genommen haben, das Formular auszufüllen.

1. Teil (Persönliche Daten)

1. Ihr Alter: ☐ Weniger als 23 ☐ Zwischen 23-42 ☐ Zwischen 43-57 ☐ Zwischen 58-76 ☐ 77 und über
2. Ihr Geschlecht: ☐ Männlich ☐ Weiblich
3. Ihr Familienstand: ☐ Verheiratet ☐ Ledig
4. Ihr Bildungsstand: ☐ Hauptschule ☐ Realschule ☐ Gymnasium ☐ Hochschulreife ☐ Postgraduierter
5. Ihr monatliches Nettoeinkommen: ☐ Weniger als 5.000 TL (ca. 320 EUR) ☐ 5.001-10.000 TL (ca. 320-640 EUR) ☐ 10.001-15.000 TL (ca. 640-1.000 EUR) ☐ 15.001-20.000 TL (ca. 1.000-1.300 EUR) ☐ Mehr als 20.001 TL (ca. 1.300 EUR)

2. Teil (Skala der Bedeutung gegeben nachhaltiger Merkmale im Tourismus)

Geben Sie die Bedeutung der folgenden Vorschläge in einer touristischen Region an, in der Sie Ihren Urlaub verbringen, und kreuzen Sie nur eine Option an, die für Sie geeignet ist.

1- Extrem unwichtig 2- Unwichtig 3- Weder wichtig noch unwichtig 4- Wichtig 5- Äußerst wichtig	1	2	3	4	5
1. Verfügbarkeit von lokalen und traditionellen Produkten der Ortsansässige zum Verkauf					
2. Bereitstellung von Dienstleistungen durch Ortsansässige statt durch internationale Ketten					
3. Die Preise reichen aus, um das touristische Gebiet auch in Zukunft zu erhalten					
4. Einfacher Transport zum touristischen Gebiet					
5. Beschäftigung von Ortsansässige in Tourismusbetrieben nicht nur in schlecht bezahlten, sondern auch in gut bezahlten Jobs					
6. Nutzung vom Geld, die Sie in der Region ausgeben, um kulturelle Sehenswürdigkeiten zu schützen					
7. Das Tourismusgebiet soll nicht nur zu bestimmten Zeiten, sondern durchgehend besucht werden					
8. Zustand der touristischen Einrichtungen in der Urlaubsregion					
9. Das Level der Servicequalität in der Region					
10. Die Entwicklung des Tourismus in der Region durch die Bewahrung der Kultur und Werte der Ortsansässige					
11. Lokale Behörden, die mit Respekt vor der Kultur und den Werten der lokalen Gemeinschaft handeln					
12. Tourismus und Touristen, die in der Region kein negatives Verhalten verursachen					
13. Die Gelegenheit für Ortsansässige, die von den gleichen Möglichkeit wie Touristen profitieren zu können					
14. Besuchsmöglichkeit von kulturellen Attraktionen im Touristengebiet durch Ortsansässige gemeinsam mit Touristen					
15. Kultureller Austausch zwischen Ortsansässige und Touristen					

16. Steigerung der Lebensqualität der Ortsansässige durch Tourismus					
17. Präzise Übertragung der erhaltenen Informationen über die Regionsgeschichte und -kultur während des Besuchs					
18. Erhaltung von Grünflächen, Fauna und Flora					
19. Keine hohen Stahlbetongebäude anstelle von Grünflächen mit ungeplanter Urbanisierung zu errichten					
20. Erhaltung von historischen und kulturellen Ressourcen					
21. Erhaltung der lokalen architektonischen Struktur rund um das touristische Gebiet					
22. Grad der Umwelt-, Luft- und Wasserverschmutzung					
23. Nutzung nachwachsender Rohstoffe					
24. Durchführung von Recycling					
25. Das touristische Gebiet ist in Bezug auf die Anzahl der Touristen nicht überfüllt					
26. Begrenzung der unkontrollierten Tourismusentwicklung der Region					

3. Teil (Zahlungsbereitschaft Skala für Nachhaltigkeit Merkmale in einer Tourismusdestination)

Inwieweit stimmen Sie den folgenden Aussagen zu? Kreuzen Sie bitte eine Option an, die am besten zu Ihnen passt.

1- Stimme überhaupt nicht zu					
2- Stimme nicht zu					
3- Stimme weder zu noch lehne ich ab					
4- Stimme zu					
5- Stimme voll und ganz zu					
27. Ich bin bereit, mehr zu bezahlen, um an einen Ort zu gehen, an dem Grünflächen, Fauna und Flora erhalten bleiben					

28. Ich bin bereit, mehr zu bezahlen, um an einen Ort zu gehen, an dem historische und kulturelle Ressourcen bewahrt werden					
29. Ich bin bereit, mehr zu bezahlen, um an einen Ort mit weniger Umwelt-, Luft- und Wasserverschmutzung zu gehen					
30. Ich bin bereit, mehr zu bezahlen, um an einen Ort zu gehen, an dem erneuerbare Ressourcen verwendet und Recycling praktiziert wird					
31. Ich bin bereit, mehr zu bezahlen, um an einen weniger überfüllten Ort zu gehen					
32. Ich bin bereit, mehr zu bezahlen, um an einen Ort zu gehen, wo lokale Produkte verkauft werden, anstatt billige Massenprodukte					
33. Ich bin bereit, mehr zu bezahlen, um an einen Ort zu gehen, der von lokalen Dienstleistern statt von internationalen Ketten bedient wird					
34. Ich bin bereit, mehr zu bezahlen, um an einen Ort zu gehen, an dem der Tourismus den Lebensstandard der Einheimischen verbessert					
35. Ich bin bereit, mehr zu bezahlen, um an einen Ort zu gehen, an dem Ortsansässige hochbezahlte Jobs haben					
36. Ich bin bereit, mehr zu bezahlen, um an einen Ort zu gehen, an dem die kulturellen Werte der Ortsansässigen erhalten bleiben					
37. Ich bin bereit, mehr zu bezahlen, um an einen Ort zu gehen, an dem Ortsansässige die gleichen Einrichtungen wie Touristen genießen und kulturelle Sehenswürdigkeiten besuchen					
38. Ich bin bereit, mehr zu bezahlen, um an einen Ort zu gehen, an dem es einen kulturellen Austausch mit Ortsansässigen gibt					
39. Ich bin bereit, mehr zu bezahlen, um an einen Ort zu gehen, an dem historische und kulturelle Informationen über die Region korrekt übertragen werden					
40. Ich bin bereit, mehr Geld zu zahlen, um an einen Ort zu gehen, an dem die lokale architektonische Struktur der Region erhalten bleibt					
41. Ich bin bereit, mehr zu bezahlen, um an einen Ort zu					

gehen, an dem der Transport einfacher ist					
42. Ich bin bereit, mehr zu bezahlen, um an einen Ort mit einer höheren Servicequalität zu gehen					
43. Ich bin bereit, mehr zu bezahlen, um an einen Ort zu gehen, an dem der Tourismus kein negatives Verhalten in die Region bringt					
44. Ich bin bereit, mehr zu bezahlen, um an einen Ort zu gehen, an dem kulturelle Attraktionen in der Region geschützt und gepflegt werden					

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Fatma Nur ŞİMŞEK
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Celal Yardımcı Lisesi/ Ankara
Lisans Diploması	Anadolu Üniversitesi/ Uluslararası İlişkileri Akdeniz Üniversitesi/ Konaklama İşletmeciliği
Yabancı Dil / Diller	Almanca (B2), İngilizce (A2), İspanyolca (A1), Rusça (A1)
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	2018-2019 Travel Charme Otel (Hotel Kurhaus Sellin)/ Barmaid/ Almanya 2017-2018 Alanya Döner / Servis Şefi/ Almanya 2016-2017 Sorrento Italienisch Restaurant/ Barmaid/ Almanya 2015-2016 Berg Hotel Sanktandreasberg / Barmaid/ Almanya